

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
HAYAT BOYU ÖĞRENME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
AÇIK ÖĞRETİM DAİRE BAŞKANLIĞI

SOSYAL BİLGİLER - 6

YAZARLAR
Murat ERGİN
Arzu CEYLAN



ANKARA - 2023

MEB HAYAT BOYU ÖĞRENME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ YAYINLARI
AÇIK ÖĞRETİM OKULLARI

Dil Uzmanı

Bülent Kenan ERKAN

Görsel Tasarım

YÜMER

Yayın Üretim Merkezi

Grafik Tasarım Uzmanı

YÜMER

Yayın Üretim Merkezi

Copyright © MEB

Her hakkı saklıdır. Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Tümü ya da bölümleri izin alınmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz.



İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın

Bastiğın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

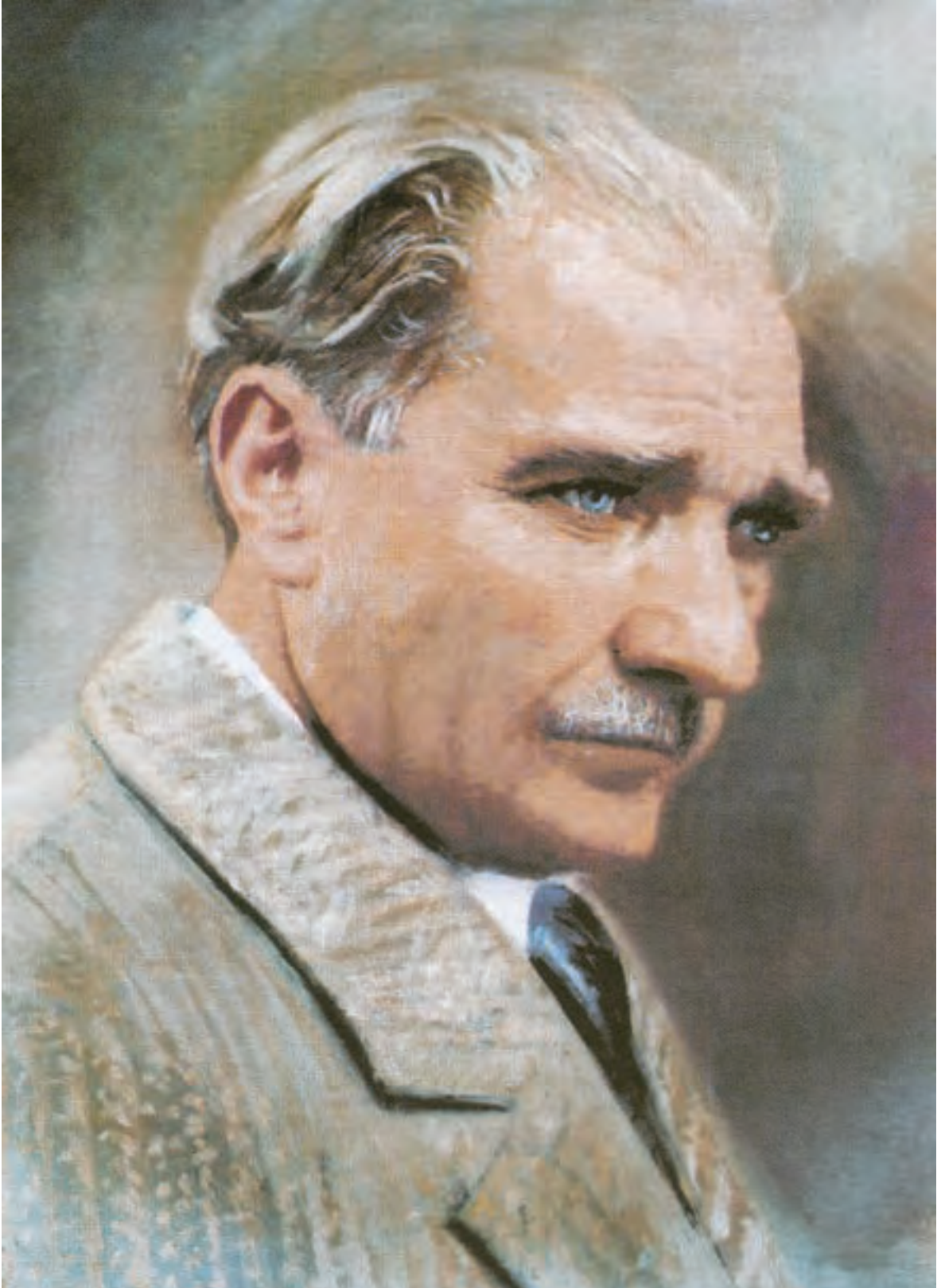
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrumetmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk



Mustafa Kemal ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

1. ÜNİTE: BİREY VE TOPLUM

SOSYAL ROLLERİN ZAMANLA DEĞİŞİMİ	10
TOPLUMSAL BİRLİKTELİK	15
FARKLIYIM, FARKLISIN	20
SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA	24
SORUNLARIMIZI NASIL ÇÖZMELİYİZ?	30
ÖZET	33
1. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI	34

2. ÜNİTE: KÜLTÜR VE MİRAS

ORTA ASYA TÜRK DEVLETLERİ VE GENEL ÖZELLİKLERİ	38
İSLAMİYET'İN ORTAYA ÇIKIŞI	48
TÜRKLERİN İSLAMİYET'İ KABULÜ	55
YENİ YURT ANADOLU	63
TARİHİ TİCARET YOLLARININ ÖNEMİ	72
ÖZET	76
2. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI	78

3. ÜNİTE: İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER

DÜNYA ÜZERİNDE TÜRKİYE	82
ÜLKEMİZİN YERŞEKİLLERİ, İKLİMİ VE BİTKİ ÖRTÜSÜ	86
TÜRKİYE'NİN BEŞERİ ÖZELLİKLERİ	92
DÜNYANIN İKLİMİ	98
ÖZET	103
3. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI	104

4. ÜNİTE: BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM

SOSYAL BİLİMLERİN YAŞANTIMIZA KATKILARI	108
GELECEĞE DAİR BİLİM VE TEKNOLOJİ FİKİRLERİ	117
ARAŞTIRIYORUM	124
TELİF VE PATENT HAKKI	127
ÖZET	131
4. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI	132

5. ÜNİTE: ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM

ÜLKEMİZDEKİ EKONOMİK FAALİYETLER İLE ÜLKEMİZİN KAYNAKLARINI İLİŞKİLENDİRİYORUM	136
KAYNAKLARIMIZIN BİLİNÇSİZCE TÜKETİLMESİ CANLI YAŞAMINI NASIL ETKİLER?	141
YATIRIM VE PAZARLAMA PROJESİ HAZIRLIYORUM	147
VERGİMİ VERİYORUM, HİZMETİMİ ALIYORUM	150
NİTELİKLİ İNSAN İLE CANLANAN EKONOMİ	153
MESLEĞİMİ BELİRLERKEN	153
ÖZET	160
5. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI	162

6. ÜNİTE: ETKİN VATANDAŞLIK

YÖNETİM BİÇİMLERİNİ KARŞILAŞTIRIYORUM	168
YASAMA, YÜRÜTME VE YARGI.....	176
KARAR ALMA VE KATILIM.....	179
HAKLARIM GÜVENCE ALTINDA.....	183
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TÜRK TOPLUMUNDA KADININ YERİ	187
ÖZET	191
6. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI	193

7. ÜNİTE: KÜRESEL BAĞLANTILAR

TÜRK CUMHURİYETLERİ VE KOMŞU DEVLETLERLE İLİŞKİLERİMİZ.....	198
ULUSLARARASI EKONOMİK İLİŞKİLERİMİZ	205
GÜÇLÜ BİR TÜRKİYE	210
NE KADAR ETKİLENİYORUZ?	214
ÖZET	218
7. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI	220
CEVAP ANAHTARI	223
SÖZLÜK	229
KAYNAKÇA	233
TÜRKİYE İDARİ HARİTASI.....	238
TÜRK DÜNYASI HARİTASI.....	239



1. ÜNİTE: BİREY VE TOPLUM

KONULAR

- SOSYAL ROLLERİN ZAMANLA DEĞİŞİMİ
- TOPLUMSAL BİRLİKTELİK
- FARKLIYIM, FARKLISIN
- SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA
- SORUNLARIMIZI NASIL ÇÖZMELİYİZ?

ANAHTAR KELİMELER

- | | | |
|----------------|-------------------------|---------------|
| ✓ Rol | ✓ Toplumsal Birliktelik | ✓ Yardımlaşma |
| ✓ Hak | ✓ Sorumluluk | ✓ Özgürlük |
| ✓ Sosyal Sorun | ✓ Önyargı | |

GİRİŞ

Bu bölümde “Birey ve Toplum” ünitesini işleyeceğiz.

Birinci konu: “Sosyal Rollerin Zamanla Değişimi”

Ailede, arkadaş çevremizde, okulda ve iş yerimizde üstlendiğimiz birtakım sorumluluklarımız vardır. Toplum, kişilerden bu sorumluluklarına uymasını ister. Her insanın üstlendiği bazı rolleri vardır. Rol değişken bir kavramdır.

İkinci konu: “Toplumsal Birliktelik”

Din, dil ve tarih gibi birtakım ortak değerler vardır. Bu değerler toplumu ayakta tutan, birlik ve beraberliğin güvencesidir.

Üçüncü konu: “Farklıyım, Farklısın”

Çevremizde bizim gibi düşünmeyen bizim gibi yaşamayan birçok insan vardır. Bu insanlara karşı hoşgörülü olmak insanlık görevlerimizdendir. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında dayanışma ve yardımlaşma çok önemli değerlerdendir. Kişi çevresine faydalı olabildiği oranda toplumsal vazifesini yerine getirmiş demektir.

Dördüncü konu: “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma”

Kişi çevresine duyarlı olduğu sürece mutlu yaşar. Yardıma ihtiyaç duyan insanlara yardım etmek ise bizlerin sosyal sorumlulukları arasındadır.

Beşinci konu: “Sorunlarımızı Nasıl Çözmeliyiz”

Günlük hayatta pek çok sorunla karşılaşabiliriz. Bu sorunlarımızı çözerken kişisel çözümlerimizi devreye sokmamalı, vatandaş olarak kanuni haklarımızı kullanmalıyız.

SOSYAL ROLLERİN ZAMANLA DEĞİŞİMİ

☉ **Çevremizdeki insanların bizden beklentileri yaşımıza göre nasıl farklılık gösterir? Örnekler veriniz.**

İnsan yaşamı boyunca birden çok grup içinde yer alır. İçinde yer aldığı ilk grup ise ailedir. Kişinin yaşı büyüdükçe topluma açılır, dâhil olduğu her grupta farklı roller üstlenir.

Rol nedir?

Rol, kişinin dâhil olduğu grup içinde konumuna göre davranmasıdır. Örneğin, bir öğretmenin rollerinden bazıları şunlardır:

- ✓ Öğrencilerle iyi ilişkiler kurarak onlara eğitim ve öğretim hizmeti vermek
- ✓ Veliler ile iletişime geçerek onları çocukları hakkında bilgilendirmek
- ✓ Okul idaresiyle koordinasyonlu bir şekilde görevini en iyi şekilde yapmak

Öğretmen asli görevlerini yerine getirirse rolünün gerektirdiği sorumluluklara uygun davranmış olur ama sorumluluklarını yerine getirmez ise rolüne uygun davranmamış olur. Kimi nedenlerle bu sorumlulukları yerine getiremezse hem kendisi hem de çevresindekiler mutsuz olur.

Kişiler yaşadığı sosyal ortam içinde birden çok sosyal rolü aynı anda üstlenebilirler. Örneğin, 40 yaşındaki bir erkek, evinde baba, eş; akrabaları arasında, torun, oğul, kuzen, yeğen; işyerinde, patron, müdür veya işçi gibi sosyal rollere sahip olabilir.



Kendi yaş ve sosyal statünüzü dikkate alarak rollerinizi belirleyiniz.

► **Evde:**

.....

.....

► **Akrabalar arasında:**

.....

.....

► **İşyerinde ya da arkadaş çevresinde:**

.....

.....

Bireyler sahip olduğu bazı sosyal rolleri doğuştan (kardeş, abi, evlat, abla, torun vb.) elde ederken bazılarını da yaşına ve sosyal statüsüne göre sonradan kazanır. Bazı sosyal rollerin oluşması kişinin yaşı ile doğrudan ilişkilidir. 9 yaşındaki bir çocuğun anne, baba ve işveren rolünü üstlenmesi beklenemez. Bazı durumlarda da kişinin sosyal rollerini birbirinden ayıramayıp rol çatışmasına düştüğü olur.

Özel bir işyeri sahibinin işyeri çalışanlarına karşı disiplinli ve otoriter davranması normal bir davranış olarak algılanır. Bu kişinin evde eşine ve çocuklarına karşı da bu şekilde davranması ise rol çatışması olarak ifade edilir. Kişiler, hangi ortamda nasıl davranacağına rolüne uygun olarak karar vermelidir.

Sosyal rollerin zamanla değiştiğini söyledik, şimdi de bu değişime örnekler verelim.



1.1. Sanem

Ben Sanem, 11 yaşındayım ve bu sene ortaokula başladım. Önceki yıllarda yapamadığımı pek çok işimi artık kendim yapıyorum. Kişinin yaşı büyüdükçe veya kişi farklı gruplara dâhil oldukça rolleri de değişiyor. Örneğin, ilkokul yıllarımda ailemin benden beklentileri ile şimdiki beklentileri birbirinden farklı. Öğretmenlerimiz bizleri artık çocuk gibi değil birer genç gibi görüyor ve bize bu şekilde davranıyorlar. Okulda farklı sosyal faaliyet alanları içinde görev alıyorum bu etkinlik alanlarında daha önceden üstlenmediğim rolleri üstleniyorum. Daha şimdiden gelecekte hangi rolleri üstleneceğimi çok merak ediyorum.

Bu kitap için yazılmıştır.

Ben Melis. İki yıldır özel bir firmanın Ankara-İstanbul arası yolcu taşıyan otobüslerini kullanıyorum. Önceleri bu işi sadece erkeklerin yapabileceğini düşünürdüm. Ama şimdi bir kadın olarak kendim de gayet güzel bir şekilde bu işi yapıyorum. Eşim özel bir şirkette işçi olarak çalışıyor. Çocuklarımda da artık büyüdüler, neredeyse tüm işlerini kendileri yapıyor. Ben de evde oturmaktan sıkıldım ve bu mesleği yapmaya karar verdim. Bu işi yaptıkça işimden daha fazla zevk alıyorum. Anne ve eş gibi sosyal rollerime şimdilerde kaptanlık rolü de eklendi. İşimi hakkıyla yapabilmek için gerçekten çok dikkat ediyorum. Çünkü onlarca insan bu yolculukta bana canlarını emanet ediyor. Uykusuz kalmamaya dikkat ederek trafik kurallarına uymak ve yolculara iyi davranmak bu işin bana yüklediği sorumlulukları arasında yer almaktadır.



1.2. Melis

Bu kitap için yazılmıştır.

Ben Selim, 75 yaşındayım. Bu yaşıma kadar oğul, öğrenci, asker, memur, eş ve baba gibi birçok farklı rolleri üstlendim. Üstlendiğin her rolün gerektirdiği sorumlulukları zamanında ve eksiksiz yapmaya gayret ettim. Şimdi ise emekliliğimin tadını çıkarıyor, torunlarımla zaman geçiriyorum. İnsanın üstlenmiş olduğu sosyal roller, zamana bağlı olarak sürekli değişiyor. Dede olmak da zamanla karşılaşılabileceğiniz rollerden. Eskiden bir baba olarak evlatlarıma zaman ayırırken şimdiler bu zamanımı torunlarıma ayırıyorum. Onlarla iyi zaman geçiriyor, onlara hayat tecrübelerimi aktarıyorum.



1.3. Selim

Bu kitap için yazılmıştır.



1.4. Binbaşı Meriç

Merhaba ben Binbaşı Meriç. Yirmi yıldır askerlik mesleğini yapıyorum. Hayatım boyunca farklı roller üstlendim. Çocukluk yıllarımda öğrenci, arkadaş, oğul, torun, futbol takımı oyuncusu gibi roller üstlendim. Yaşım ilerledikçe bazı yeni roller üstlendim. Örneğin, evlendim eş oldum iki yıl sonra baba oldum. Liseden sonra kazandığım harp akademisini bitip ordumuza teğmen olarak atandım. Yıllar geçtikçe terfi ettim şu an binbaşyım. Komutanlığımın her aşamasında rütbeme göre farklı sorumluluk ve roller üstlendim. Emrimiz altındaki Mehmetçikler bizim güvencemiz altında onları askerlikleri süresince korumak ise bizim asıl vazifelerimizdendir. Askere gelen vatan evlatlarını eğitmek, onların vatan sevgisini daha da artırmak bizim görevlerimiz arasındadır. Askeri okula başladığım ilk yıllarda komutanlarımız bizleri eğitmek ve bizlere güzel alışkanlıklar kazandırabilmek için fedakârca uğraşırlardı. Onlar eğitici, biz öğrenciydik. Yıllar sonra roller değişti, emekli olan o komutanlarımızın yerine biz geçtik, artık eğitime sırası bizde. Yıllar sonra bizler emekli olunca şu anki öğrencilerimizde birer eğitici komutan olacaklar. Yani kişinin toplumda üstlenmiş olduğu sosyal rolü zamanla değişiyor.

Bu kitap için yazılmıştır.



A. Çevrenizdeki aile büyükleri ile konuşarak onların çocukluğundan itibaren üstlendiği sosyal rolleri ve bu rollerin neye göre değiştiğini sorunuz. Elde ettiğiniz bilgileri aşağıdaki boşluğa yazınız.

➤

.....

.....

.....

.....

.....

.....



B. Köyde çiftçilik ile uğraşan Bekir Bey, günün birinde ailesi ile birlikte şehre taşınır. Şehirde küçük bir bakkal açan Bekir Bey'in işleri zamanla ilerler ve bir süpermarket açarak yanında da on beş kişiyi çalıştırmaya başlar.

Yukarıdaki parçaya göre Bekir Bey'in sosyal statüsü ve değişen rolleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz? Yazınız.

➤

.....

.....

.....

.....

.....

.....

TOPLUMSAL BİRLİKTELİK

○ Kültürel değerlere bağlılık toplumsal birlikteliğin oluşmasında etkili midir?

Aşağıdaki görseli inceleyerek görselde verilmek istenen mesajı tahmin ediniz.



1.5. Aile Ziyaretleri

Ramazan ve Kurban Bayramları'nda eş ve dostlar birbirlerini ziyaret eder, dargın olanlar barışır. Uzak diyarlardaki tanıdıklar, telefonla aranır. Çevremizdeki ihtiyaç sahiplerine yardım edilir. Bayram günleri her evde tatlı bir telaş yaşanır. Küçük büyük herkes birbiriyle bayramlaşır. Ailemiz önceden hazırlamış olduğu yemek ve tatlıları bayramlaşmaya gelen misafirlerimize ikram eder. Mahallenin çocukları bayram tekerlemeleri söyleyerek kapımıza gelir, bizden harçlık ve şeker isterler.



Sizce yukarıda anlatılan bayram gelenek ve göreneklerimiz toplumsal birlikteliğin oluşmasında etkili midir? Bu gelenek ve göreneklerimiz millî birlik ve beraberliğimizi artırır mı?

İnsanın dâhil olduğu ilk grup ailesidir. Ailenin kişiye kazandırmış olduğu millî ve manevi değerler bir ömür boyu kişiyle birlikte gelir. Daha sonra insanların yaşı büyüdükçe kişi sosyal çevreye açılmaya başlar. Çevresindeki kişilerle sosyal etkileşim içine girer. Kişiler sosyal çevresiyle ilişki kurarken ailesinden öğrendiği gelenek ve görenekleri yaşantısına yansıtır.

Ailesinden millî ve dini değerlere uygun olarak aile terbiyesi alan kişiler, toplum içinde mutlu olur, çevresindeki insanlara bireysel ve toplumsal sorunlar yaşatmaz. Kültürel değerlerin çoğu mutlu aile ortamlarında öğrenilir.

Bir ulus da toplumsal değerlere bağlılık güçlü ise o toplumu bölmek parçalamak veya birbirine düşürmek imkânsızdır. Buna Türk milletini örnek verebiliriz. Çünkü Türk milleti tarih boyunca birçok kez iç ve dış güçler tarafından oyuna getirilmek istenmiş, fakat bu kirli oyunlardan hep kültürel değerlerine bağlılığı sayesinde kurtulabilmiştir. Toplumlar uzun yıllar içinde bazı ortak değerler etrafında birleşir. Bu ortak değerler dil, din, tarih ve kültürel unsunlardır.



Mustafa Kemal'in aşağıdaki sözünden ne anlıyorsunuz?



1.6. M. Kemal Atatürk

“Tarihini bilmeyen milletler yok olmaya mahkûmdur.”

►

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tarih, uzun yıllar içinde meydana gelmiş sebep-sonuç ilişkisi olan olaylardır. Bir milletin zaman içinde yaşamış olduğu savaşlar, doğal afetler veya başka toplumsal olaylar o milleti birbirleriyle kaynaştırır. Onları ortak payda etrafında birleştirir.

Örneğin, ülkemizin ulusal barışı korumak için başlatmış olduğu “Zeytin Dalı Harekâtı” toplumumuzu tek gaye etrafında birleştirmiş, birlik ve beraberliğimizi güçlendirmiştir. “Zeytin Dalı Harekâtı” ile ilgili basında demec vererek veren toplumun önde gelen insanları şöyle demektedir: “Yeter ki ordumuz başarılı olsun, yeter ki bölgemize huzur ve kardeşlik gelsin. Oluşabilecek maddi sıkıntılara ulusça göğüs gerer, gece gündüz demenden daha çok çalışır, daha çok üretiriz.”

Bu kişilerin yaptığı bu açıklamalar toplumsal bağları güçlendirici, toplumu tek yumruk etrafında birleştirici açıklamalardır. Vatan ve millet söz konusu olunca Türk milleti için her şey ikinci plana düşer. Milletimiz, devletimizin bekası, ülkemizin huzuru için her zorluğa katlanabileceğini açık açık gösterir.

Son yıllarda her yıl düzenlenen “İstanbul’un Fethi” ile ilgili etkinlikler şanlı tarihimizi hatırlamak, tarihsel duygularımızı genç nesillere aktarabilmek için düzenlenen faaliyetlerdendir. Yapılan bu etkinlikler çerçevesinde millî birlik ve beraberliğimiz güçlenir, toplumsal birlikteliğimiz pekişir.



1.7. 23 Nisan Kutlaması

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk’ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı ile 30 Ağustos Zafer Bayramı ulusça kutladığımız millî bayramlarımızdandır.



Sizce millî bayram kutlamalarımızın toplumsal birlikteliğin oluşmasında nasıl bir katkısı vardır?

Toplumdaki birliktelik duygusunun oluşmasında önemli olan etkenlerden biri de dildir. Dil, toplumların gelenek görenek dinî ve millî duygularının hem taşıyıcısı hem de aktarıcısıdır. Günümüzde dünya üzerinde yaşayan milyarlarca insanı birbirinden ayıran en önemli unsur dildir. Dil, sorunların çözüldüğü, mutlulukların paylaşıldığı, tüm duygu ve düşüncelerin aktarıldığı ana unsurdur. Bir topluluğun millet olmasını sağlayan ortak paydalarından en önemlisi dildir.



Çanakkale gazisi olan dedemiz, o yıllarda yaşamış olduğu kahramanlık anılarını bize aktarırken hangi kültürel unsurdan yararlanır?

Destanlar, efsaneler, ninni ve masallar dil sayesinde kuşaktan kuşağa aktarılır. Dili ni bilmediğimiz bir ülkeye gittiğimizi, yanımızda bize yardım edecek kimsenin olmadığını düşünelim. Böyle bir durumda derdimizi kime nasıl anlatır, hangi sorunlarla karşılaşırız? Bu soruların cevapları bize dilin önemini daha iyi gösterir.

Dilin önemi ile ilgili aşağıdaki özlü sözleri okuyunuz.

- ✓ Ülkesini, yüksek bağımsızlığını korumasını bilen Türk ulusu, dilini de yabancı dillerin boyunduruğundan kurtaracaktır. (Atatürk)
- ✓ Türkçenin derinliklerine dalınca gözlerime on sekiz bin evrenden daha yüksek bin evren göründü. (Ali Şir Nevai)
- ✓ Dil, bir ulusun aynasıdır. (Schiller)
- ✓ Dilimizi daima iyi kullanmalıyız. O, sizi mutluluğa götürdüğü gibi felakete de götürebilir. (Hz. Ali)



1.8. Konfüçyüs

Ünlü düşünür Konfüçyüs'e "Eğer bir ülkede yönetici olsaydınız, ilk iş olarak ne yapmak isterdiniz." diye bir soru sormuşlar.

Konfüçyüs "Kuşkusuz ilk iş olarak dili düzeltirdim." cevabını vermiştir.

Orada bulunanlardan biri bu cevaba çok şaşırılmış ve arkasından şu soruyu sormuş "Niçin ilk önce dili düzeltirdiniz?"

Konfüçyüs "Dilinizde bozukluk varsa söylediğiniz şeyi karşınızdakilere tam olarak anlatamazsınız. Söylenenler tam olarak anlatılamazsa yapılması istenen iş yapılamaz. İş yapılamazsa sanat ve ahlak bozulur. Sanat ve ahlak bozulursa adalet sağlanamaz. Adalet bozulursa halk çaresizlik içinde bunalıma sürüklenir." der.

Konfüçyüs bu sözleriyle dilin ne kadar önemli bir değer olduğunu ortaya koymuştur.

Toplumu birbiriyle kaynaştıran, birlik ve beraberlik duygularını güçlendiren bir diğer unsur da dindir. İnsanlığın varoluşundan bu yana her dönemde din, var olmuş bundan sonraki dönemlerde de var olacak kutsal bir değerdir. Tarihî kaynaklar incelendiğinde toplumların sosyal ve kültürel yaşantılarında dinin önemli bir yer tuttuğu anlaşılır.

Din bazı toplumlarda gelişmelerin önünde bir engel gibi dikilir. Bu ifadeye en güzel örnekse Ortaçağ Avrupası gösterilebilir. Bazı toplumlarda da din, gelişmenin, toplum olmanın yani medenileşmenin ateşleyicisi olabilir. Buna da en güzel örnek 7. yy. da Arap topluluklarının içinde bulunduğu olumsuz durum ve sonrasında İslam'ın gelişmesi ile yaşanan güzellikler örnek verilebilir.

Türkler 8. yy. dan itibaren parça parça hâlde İslam'a geçmişlerdir. İslam dini ile Türk kültürü arasındaki bazı benzerlikler, Türklerin İslamiyet'i hızlı bir şekilde benimsemesine neden olmuştur. Tarihte kurulan büyük devletlere bakıldığında bu devletlerde de dinin etkisi rahatlıkla görülebilir.

Dolayısıyla nerede bir toplum varsa orada mutlaka din vardır. Büyük medeniyetler, büyük toplumlar hep bir dinin etkisiyle ortaya çıkmıştır. Toplumların yükseliş ve çöküşlerinde din faktörünün önemi büyüktür. Din ve toplumu birbirinden bağımsız düşünmek neredeyse imkânsızdır.



1.9. Yardımlaşma, dayanışma

Bizim toplumumuzda dinin sosyal yaşamdaki rolüne bakacak olursak, yardımlaşma, dayanışma, kardeşlik, birlik ve beraberlik gibi ortak değerler paydası ile karşılıyız. Yukarıdaki görsel Kurban Bayramı'nda ihtiyaç sahiplerine kurban eti dağıtımını ilgilidir. Müslümanlar bu şekilde hem dinî görevini yerine getirmekte hem de hiç tanımadığı ihtiyaç sahiplerine yardımcı yaparak toplumsal birlik ve beraberliğin güçlenmesine katkı sağlamaktadırlar.

FARKLIYIM, FARKLISIN

○ Çevremizdeki kişi ve gruplarla iletişim kurarken onların yaşam tarzlarına, dinî inanışlarına ve kültürel özelliklerine saygı gösterme adına neler yapabiliriz?

İnsan toplum içinde yaşayan sosyal bir varlıktır. Her insan bir diğer insandan farklıdır. İnsanların sahip olduğu dinî inanış, kültürel özellik, giyim ve beslenme tarzları kısacası günlük hayatta yaptıkları her şey, kişilerin yaşam felsefelerini belirler. Her insanın duygu, düşünce ve tutumları farklıdır. Çevremizdeki insanların bizim gibi düşünmesi bizim gibi giyinmesi veya bizim inandığımız kutsal değerlere inanması beklenemez. Her insanın fiziksel özellikleri ve dünya görüşü kendine özeldir. Çevresindeki insanlara karşı ön yargılı olmak, hem kişiyi mutsuz eder hem de toplumsal huzura zarar verir.

Ön yargı nedir?

Karşımızdaki kişi hakkında gerekli bilgiye sahip olmadığımız hâlde onun hakkında olumsuz düşüncelere yönelmektir.

Kalıp yargı nedir?

Belirli bir grup hakkında başkalarından duyduğumuz, kesinliğini tam olarak bilmediğimiz bilgiler ışığında hareket etmektir.

Kişilerin dış görünüşlerine bakarak o kişiler hakkında karar vermek son derece yanlış bir tutumdur. Ön yargı, bazen de kişinin yaşadığı yere, ekonomik durumuna hatta cinsiyetine göre değişiklik gösterebilir. Kendisi hakkında ön yargılı davranılan kişi zamanla bu olumsuz durumdan ciddi anlamda rahatsız olabilir. Bu rahatsızlık bazen aşırı bir hâl olarak bazı toplumsal sorunların oluşmasına neden olabilir.



Aşağıdaki görselleri inceleyiniz. Görsellerde vurgulanmak istenen ana düşünceyi belirleyerek boş bırakılan yere yazınız.



➤
.....



➤
.....

İnsanlık tarihi incelendiğinde toplumsal ayrımla ilgili birçok örnek olduğu görülür. Eski zamanlarda toplum: zengin, fakir, soylu, yönetici, dini lider gibi farklı gruplara



ayrılmıştır. Bazı eski toplumlarda da kadına günlük hayatta gereken önem verilmemiştir. Bu durum eski Türk devletlerindeki kadının toplumsal yeri için pek geçerli değildir. Çünkü eski Türk devletlerinin toplumsal yapıları ve kadının toplumdaki rolü incelendiğinde kadına her dönemde büyük önem verildiği görülür.

Aşağıdaki metni okuyunuz.

(...) Dede Korkut destanlarında Türk kızlarının kahramanlıkları; erkeklerle birlikte ava çıktıkları, at koşturdukları, güreştikleri ve savaştıkları anlatılır. (...)

Eski Türk destanlarının genel atmosferi içerisinde kadın ve erkek seçkin bir hayatta, ahlâki ilkelere davet edilir. Buna bağlı olarak destanlar gerçek hayatta olduğu gibi ahlaken zayıf kadınlar görülmez. Türk efsanelerinde kız çocuğuna sahip olmak asla bir olumsuzluk ve felaket olarak görülmez. Hatta kızı olmayan beyler kızı olması için toylarda dua isterlerdi.

Yine eski Türk toplumlarında sosyal hayat içinde kadın-erkek ayrımı yapılmadığı ve kadının erkeğin yardımcısı olarak kabul edildiği bilinmektedir.

Kadınlar siyasi-idari faaliyetlere katılırlar. Yabancı heyetlerin kabulünde, heyetler arası görüşmelerde, ziyafetlerde kadın erkeğin yanındadır. Büyük Hun İmparatorluğu adına Çin ile ilk barış antlaşmasını Mete Han'ın hanımı imzalamıştır.

Hemen hemen bütün Türk destanlarında, karı-koca arasında sarsılmaz bir saygı, sevgi ve sadakatten söz edilir. Evin sahibi kadındır ve ona saygı göstermek bir zorunluluktur. Çünkü iyi bir kadın evin temelidir. Kadın yalnız evde değil dışarıda da kocasının yardımcısıdır. Bu sebeple Türk toplumunda aile, devletin temeli olarak kabul edile gelmiştir. Ziya Gökalp bu durumu "Eski kavimler arasında hiçbir kavim Türkler kadar kadın cinsiyetine hak vermemişler ve saygı göstermemişlerdir." şeklinde izah eder. (...)

(Genel Ağ'dan kısaltılmıştır.)

Aşağıdaki görseli inceleyerek görselle ilgili düşüncelerinizi söyleyiniz.



Sizce Dünya İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi neden yayımlanmıştır?

Aşağıdaki haberi okuyarak haberle ilgili düşüncelerinizi söyleyiniz.

Almanya'da Son Üç Haftada 13 Cami Saldırısı Yapıldı

Almanya'da camilere yönelik saldırılar artıyor. Son üç haftada 13 camiye saldırı düzenlendi. Alman emniyeti saldırılara karşı duyarsız kalmakla eleştiriliyor.

Almanya'nın Köln kentinde bulunan Diyanet İşleri Türk İslam Birliği (DİTİB) Genel Merkez Camisi'nin duvarına dün gece lazer ışıkları ile siyasi figür ve söylemler yansıtıldı.



Türk ve Alman bayrakları ile DİTİB logosunun kullanıldığı lazer ışıklı saldırıda, DİTİB Truva Atı'na benzetildi, Türkiye ve birlik aleyhine ifadeler kullanıldı.

Lazerli saldırıda, Afrine düzenlenen terör operasyonu aleyhine de siyasi içerikli söylemlerde bulunuldu.

Saldırının ardından DİTİB'ten yapılan yazılı açıklamada, son dönemlerde Almanya başta olmak üzere Avrupa'da artan cami saldırıları kınandı. (...)

(Genel Ağ'dan kısaltılmıştır.)

Bazen de insanlar ırk ve ten renklerinden dolayı ayrıma ve ötekileştirmeye maruz kalabiliyorlar.

Aşağıdaki haberi inceleyiniz.

ABD’de Polisin Bir Siyahı Vurarak Öldürmesine Protesto

ABD’nin Louisiana Eyaleti’nde, iki beyaz polisin, silahı olduğu belirtilen siyah bir adamı ateş ederek öldürdüğünü gösteren bir videonun ortaya çıkması ardından protesto gösterileri düzenlendi.

Olay salı günü, eyaletin başkenti Baton Rouge’da meydana geldi.

Emniyet sözcüsü Jean McKneely, polislerin, bir dükkânın önünde CD satan bir adamın başka birini silahla tehdit ettiği ihbarı üzerine olay yerine gittiğini belirtti. (...) Olayın yaşandığı yerde toplanan göstericiler bazı yolları trafiğe kapattı. ABD’de son dönemde siyahların polis tarafından öldürülmesi olayları büyük bir gerilim ve tartışmaya neden olmuş durumda. Ülkede yılda ortalama 1000’den fazla kişi polisin ateş açması sonucu öldürülüyor. Bunların büyük bir bölümünü siyah Amerikalılar oluşturuyor.



Olaya karışan polislerin aktif görevden uzaklaştırıldıkları açıklandı. (...)

(Genel Ağ’dan kısaltılmıştır.)

Notlarım:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA

○ Çevremizdeki yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine katılmak toplumsal ilişkilerimizi nasıl etkiler?

İnsanın çevresinde meydana gelen olaylar yaşantısını doğrudan etkiler. Toplum içinde sadece kendimizi düşünerek mutlu olamayız. Bazı değerler vardır ki paylaştıkça insana mutluluk verir. Hiç kimse karşıdan karşıya geçmek isteyen görme engelli bir insana yardım ettiği için sonradan pişman olmaz. Ya da ihtiyaç sahibi bir insana yardım etmek bize mutsuzluk vermez. İnsan, başka insanlara faydalı olabildikçe, başka insanlarla paylaştıkça ve yardımlaştıkça hayatına anlam katar.

Bizim toplumsal kültürümüzde ve dini inanışlarımızda yardımlaşma ve dayanışmaya ayrı bir önem verilir. Manevi inançlarımıza göre yoksul insanlara yardım etmek bizim temel görevlerimiz arasında yer alır.

Yolda yürürken hiç tanımadığımız bir insan, bizden çalışmayan otomobilini itmek için yardım istese pek çoğumuz olumsuz cevap vermeyiz. Bizler zorda kalmışlara veya bizden yardım isteyen kişilere yardım etmesini seven bir milletiz. Milletimiz öyle yardımseverdir ki yurt dışındaki dinini, ırkını ve kültürünü tanımadığı yabancı kişilere bile zorda kalmışlarsa yardım eder. Ülkemizde sosyal yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine devletimiz başta olmak üzere destek veren birçok sivil toplum örgütü vardır.

Yardımlaşma ve dayanışma ile ilgili aşağıdaki haberi okuyunuz.

Bu Ülkenin Güzel Öğretmenleri Suriyeli Aileye Sahip Çıktı

(...) Suriye’de rejim uçaklarının varil bombalı saldırılarına hedef olan ve birçok akrabasını kaybeden Ubeyd Hassan, yaşadıkları evin yıkılmasının ardından eşi ve 6 çocuğuyla Türkiye’ye geldi. Şanlıurfa’nın Siverek ilçesine 40 kilometre uzaklıkta bulunan Değirmenoluk köyüne yerleşen Hassan ailesi, köylülerin yaptığı mutfak ve tek göz odalı evde yaşama-ya başladı.

Köy sakinlerinden ailenin zor şartlarda yaşadıklarını öğrenen Sabri Varışlı



ve Fatih Yaşa adlı öğretmenler, topladıkları yardım malzemelerini kiraladıkları araçla köye götürdü. Hassan ailesinin yaşadığı evi ziyaret edip bir yıllık gıda malzemesini aileye teslim ettiler. (...)

(Genel Ağ’dan kısaltılmıştır.)

Sosyal yardımlaşmanın maddi ve manevi olmak üzere iki boyutu vardır. Çevremizdeki insanlara selam vermek, onlara iyi ve güzel sözler söylemek bile toplumsal bağlarımızın güçlendirilmesi adına olumlu bir davranıştır.

Çevremizde birçok sivil toplum kuruluşu vardır. Bu kuruluşlar toplumsal ve çevresel konulara duyarlı insanlar tarafından kurulmuştur. Kişiler çevrelerindeki insanlara bireysel olarak yardım edebileceği gibi bu tür örgütlere gönüllü olarak da üye olarak faaliyetlerini devam ettirebilirler.

Toplumsal birlikteliğin sağlanması adına kişilere, örgütlere ve yerel yönetimlere büyük görevler düşmektedir. Altındağ Belediyesinde başlatılan aşağıdaki örnek projeyi inceleyiniz.

Altındağ Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü, geri dönüşüm konusunda attığı adımlara bir yenisini daha ekledi.



(...) Altındağ Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü tarafından ilçede 6 farklı noktaya giysi toplama kutuları kondu. Hamamönü girişine, Karapürçek Mahallesi 406. Cadde ile 421. Cadde kesişimine, yine Karapürçek Mahallesi 339. Caddeye, Aydınlıkevler Mahallesi Harman Sokak ile Erda Sokak otobüs durağı karşısına, Güneşevler Mahallesi Cemre Parkı köşesine ve Dışkapı Hastanesi önüne konan giysi kumbaralarında ikinci el kıyafetlerin değerlendirilmesi amaçlandı. Bu kutularda toplanacak olan giysiler, tekstil eşyaları, ayakkabılar, çantalar ve oyuncaklar önce bir ayırıştırma işlemine tabii tutulacak. Kullanılabilir malzemelerin belirlenmesinden sonra bu ürünler ihtiyaç sahibi vatandaşlara ulaştırılacak.

Altındağ Belediyesi Temizlik İşleri Müdürü Ali Şen, belirli noktalara bırakılan giysi toplama kutularına bölge halkı tarafından sahip çıkılmasını istedi. Bu kumbaralara kesici, yanıcı, patlayıcı maddelerin ve koku yapan evsel atıkların atılmamasını isteyen Şen, verim alındığı takdirde giysi toplama kutularının sayılarında artış olabileceğini söyledi. Şen: “Halkımız, konuyla ilgili dilek ve şikayetlerini Türk Kızılayı’nın 168 numaralı telefonuna ya da 0312 507 01 10 numaralı telefondan direkt Altındağ Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü’ne bildirebilir” dedi.

(Genel Ağ’dan kısaltılmıştır.)

Bizim toplumumuz sosyal yardımlaşma ve dayanışmaya büyük önem verir. Öyle ki bu durum kültürümüze ve dilimize kadar işlemiştir. “Bir elin nesi var, iki elin sesi var.” atasözü yardımlaşmanın önemini anlatır.

Bir toplumda birlik ve yardımlaşma duyguları gelişmişse o toplum, savaş ve doğal afet zamanlarında birbirleriyle daha kolay kenetlenmektedir. Toplumsal birlik ve beraberliğin güçlü olması eğitim, sanat ve hukuk gibi alanlarda toplumsal işbirliğini ve yardımlaşmayı artırır.

Türkiye, hem yurt içinde hem de yurt dışında oluşabilecek doğal afetler sonrası bölgeye hızlı bir şekilde ulaşarak yaraları sarma konusunda duyarlı bir ülkedir. Ülkemizde meydana gelen Van Erciş, depremi sonrası Türk Kızılayı’nın ve bazı bakanlıklarımızın deprem bölgesine yardım faaliyetleriyle ilgili aşağıdaki yazıyı okuyunuz.

Türk Kızılayı

Depremi hemen ardından ihtiyaç tespit çalışmalarında bulunmak üzere Elazığ, Muş ve Erzurum Afet Yönetim Merkezleri ile Van ve yakın çevresinde bulunan Şube Başkanlıklarından öncü ekipler alana gönderilmiştir.



Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca olarak Van depreminin ardından, vatandaşlarımızın yaralarının sarılmasına yönelik olarak sigorta primlerini 1 yıl süreyle erteleme kararı alınmıştır.



İçişleri Bakanlığı

Jandarma Arama Kurtarma Taburundan; 224 personel, 13 arama kurtarma köpeği, 4 araç görevlendirilmiştir.



Sağlık Bakanlığı

23.10.2011 tarihinden 26.12.2011'e kadar Van depremi nedeniyle toplam 1403 hasta kara ambulansları ile 271 hasta da hava ambulanslar ile diğer illere sevk edilmiştir.



Millî Savunma Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı ve Türk Silahlı Kuvvetleri

TSK, depremin ilk anından itibaren yaklaşık 2.000 personel ile bölgede taşıma, çadır kurma vb. faaliyetlerde bulunmuştur. Depremin hemen ardından Türk Silahlı Kuvvetleri'ne bağlı Doğal Arama Kurtarma (DAK) taburu bölgeye intikal ederek, arama – kurtarma çalışmalarına başlamıştır.



Farklı bakanlıklarca deprem bölgesine yapılan acil yardımlar toplumsal birlikteliğimizi güçlendirir mi? Neden?

➤

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ülkemiz insanı nerede bir yardıma ihtiyacı olan bir kişi görse karşılıksız ona yardım eder. Anadolu'da yaygın olan imece usulü, yardımlaşma kavramına en güzel örneklerden biridir. İmece işin yapılacağı çevrede yaşayan insanların karşılıksız olarak bir araya gelerek sorunu çözme çalışmaları olarak da tanımlanabilen sosyal bir duyarlılıktır.

Şimdi de Kütahya'daki imece örneğini inceleyelim.

Kütahya'nın Merkeze Bağlı Demirciören Köyünde Eski Geleneklerden Kalma İmece Devam Ettiriliyor

Özellikle Anadolu köylerinde hâlâ yaygın olan ve köylülerin ortak kullanım alanlarının devletten destek beklemeden tamir bakım ve onarımının yapıldığı imece ile hem gelenek devam ettiriliyor, hem de köylünün ihtiyacı olan işler hep birlikte yapılarak dayanışma sağlanıyor.



1.10. Demirciören Köyünde İmece

İmece geleneğinin köylerinde yıllardır sürdüğünü dile getiren Demirciören köyü muhtarı Murat Bişgin, yapılan imece ile içme su kanallarının tamir edildiğini, sulama kanallarının da temizlenerek tarla ve bahçe sulamalarında su israfının önüne geçildi-

ğini belirtiyor. Köyde beton sulama kanalı yapılmasının gerektiğinin de altını çizen Muhtar Murat Bişgin, “Kendi imkânlarımız ile imece usulü su arklarını temizliyoruz. Ancak yine de su kaybı oluyor. Yetkililerden su kanallarının beton büzlerden yapılmasını bekliyoruz.” İfadelerini kullandı.

Aza Muharrem İnce’de imece ile köylüler arasındaki dayanışmanın arttığına işaret ederek “Köylülerle birlikte vakit geçirmeyi çok seviyoruz. Köyümüzün ihtiyacı olan genel işleri hep birlikte yaparak hem eğleniyor hem de işimizi yapıyoruz. Her şeyi devletten beklemeden kendi imkânlarımızı çerçevesinde köyümüzün ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyoruz. Ancak artık teknoloji değişti beton sulama kanallarının yapılması ile hem köyümüz de tarım gelişecek hem de su israfının önüne geçilmiş olacak.” diye konuştu.

(Genel Ağ’dan alınmıştır.)



Çevrenizde toplumsal birlikteliğin oluşturulması adına neler yapılabilir? Örnekler veriniz.

➤ Anadolu'da hâlâ uygulanmakta olan imece usulünü toplumsal birlikteliğin oluşturulması açısından değerlendiriniz.

➤

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

➤ Sizce toplumdaki birlik ve beraberlik duygularını güçlendirme adına bizlere düşen görev ve sorumluluklar nelerdir? Örnekler veriniz.

➤

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

SORUNLARIMIZI NASIL ÇÖZMELİYİZ?

© Günlük hayatta karşılaştığınız bir sorunu çözerken nelere dikkat ediyorsunuz?

İnsan toplumda yaşayan sosyal bir varlık olarak günlük hayatta pek çok sorunla karşılaşır. Çünkü insanın olduğu ortamda farklı sorunların çıkması kaçınılmazdır. Karşılaştığımız sorunları çözerken, uymamız gereken birtakım kurallar vardır. Bu kuralları yazılı ve yazısız olarak ikiye ayırabiliriz. Yazılı kuralların kanuni yaptırımını vardır. Yazısız kurallarsa kaynağını kültürden alır, kanuni yaptırımını yoktur.



1.11. Yemek Sırası Bekleyen Öğrenciler



1.12. Kırmızı Işıktaki Geçen Otobüs

İnsanlar karşılaştığı sorunları çözerken kendi kurallarına göre değil, soruna; hak, sorumluluk ve özgürlük bağlamında yaklaşmalıdır. Sorunlarımızı çözerken karşıdaki kişinin hakkını yememeliyiz. Aynı zamanda da kendi hakkımızı da korumalıyız.

Yukarıdaki görselde sırada bekleyen öğrenciler, başkalarının hakkına saygı göstererek sıraya girmişlerdir. Kırmızı ışıktaki durmayan otobüs şoförü ise diğer sürücülerin can ve mal güvenliğini hiçe sayarak başkalarının hakkını ihlal etmektedir.

Sırada bekleyenlerden bir kişi sırasından çıkıp öne geçmek istese o kişi için kanuni bir yaptırım yoktur ama çevresindeki insanların tepkisi ile karşılaşma olasılığı yüksektir. Kırmızı ışıktaki geçen otobüs şoförü ise kanuni olarak suç işlemektedir.

Özellikle büyükşehirlerde yaşayan insanların başkalarının hak ve özgürlüklerine son derece saygılı olması gerekir. Çünkü büyükşehirlerde yaşam çok yoğun bir şekilde aktığı için kişilerin haklarına saygı gösterilmemesi durumunda ciddi sorunlar çıkabilmektedir.

Karşılaştığımız sorunları çözerken her zaman kanuni haklarımızı göz önünde bulundurmaliyiz. Haklı iken haksız duruma düşmemek için olaylar karşısında ani tepki vermemeli, sakinleştikten sonra ne yapacağımıza öyle karar vermeliyiz.

Özgürlük her insanın en temel hakkıdır. Ancak özgürlük her istediğimizi her yerde yapabilme anlamına gelmez. Başka insanların hakkının ihlal edildiği durumda özgürlükten artık söz edilemez. Örneğin, apartman yaşamının bazı kuralları vardır. Apartman sakinleri bu kurallara uymak zorundadır. Aşağıdaki görselleri inceleyerek hak ihlali ve özgürlük konusundaki çıkarımlarınızı çevrenizdekilerle paylaşınız.



1.13. Hak İhlalleri



Sosyal yaşamımızda her gün birçok sorunla karşılaşır, bu sorunları çözmek için çaba harcarız. Aşağıdaki görselde verilen sorun sizin yaşadığınız yerde yaşanıyor olsaydı bu soruna nasıl yaklaşırdınız?



➤ Görseldeki sorun nedir?

➤

➤ Sorunu çözmek için önerileriniz nelerdir?

.....

.....

Büyükşehirlerin en büyük sorunlarından biri de hiç şüphesiz trafik sorunudur. Her zaman çok kısa sürede gittiğimiz şehir içi mesafelerini bazen saatlerce kat edemediğimiz olur. Aşağıdaki haberde İstanbul'un yoğun trafiğine aranan çözüm yollarıyla ilgilidir. İnceleyiniz.

İstanbul Trafiğine Kamera Kontrol Sistemi Getiriliyor

Bağcılar'daki cadde ve kavşaklarda trafik sıkışıklığının önüne geçmek ve araç yoğunluğunu azaltmak amacıyla İstanbul Büyükşehir Belediyesi Ulaşım Daire Başkanlığı Trafik Müdürlüğünce, trafik kontrol kamera sistemi kurulacak. İş merkezlerine ev sahipliği yapması, köprü ile havalimanlarına ulaşan yolların kavşağında olması sebebiyle ilçe, yoğun bir araç trafiğine sahne oluyor. Sistemin uygulamaya geçmesiyle İstanbul trafiği de olumlu şekilde etkilenecek. (...)



Kamera Kontrol Sistemi

Trafik Kontrol Sistemi



İstanbul Trafiği

İstanbul Büyükşehir Belediyesi "Cep Trafik Uygulaması" ile sistemin kurulduğu cadde ve kavşaklardaki trafik akışı 24 saat kameradan izlenecek. Araç yoğunluğu ve trafik sıkışıklığı yaşanması hâlinde trafik ışık sistemine zaman ayarlaması yapılacaktır. Ekrandan, hangi kavşağın yoğun veya akıcı olduğu sürücülere bildirilecek. Buna göre sürücülere yön verilecek.

(Genel Ağ'dan kısaltılmıştır.)

Trafik sorunu çok boyutlu günlük sorunlara neden olan çok boyutlu bir sorundur. Haberde de yer aldığı gibi İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Ulaşım Daire Başkanlığı, bölgelerinde yaşanan trafik sorunun çözmek için sürücülere mağdur etmeden, gündelik hayatın akışını bozmadan yani sürücülerin ve diğer yayalara zarar vermeden böyle bir çözüm yolu bulmuşlardır.



Günlük hayatınızda karşılaştığınız sorunlara çözüm önerileri getirirken diğer insanların hak ve özgürlüklerine zarar vermemeye dikkat ediyor musunuz? Neden?

ÖZET

Sosyal roller kişinin yaşadığı sosyal ortamda üstlenmiş olduğu sorumluluklardır. Katılmış olduğumuz farklı gruplarda farklı sosyal roller üstleniriz. Çevremizdeki insanlar kişinin üstlenmiş olduğu rolüne uygun olarak davranış sergilemesini bekler. Sosyal roller kişinin doğumundan ölümüne kadar değişiklik gösteren veya bazı rollerin hiç değişmediği bir süreçtir. Kişiler yaşadıklarının ortamın şartlarına göre çevrelerinde farklı roller üstlenirler. Zaman içinde üstlendiğimiz bir sosyal rolü çok uzun süre devam ettirebilir veya belirli bir zaman sonra sonlandırabiliriz. Örneğin annelik rolü bir ömür boyu sürecek olan bir süreçken bir otobüs şoförünün yaptığı işi bırakarak güvenlik görevlisi olarak başka bir işe girmesi zamanla değişebilecek olan rollere örnektir.

Toplumu bir arada tutan bazı ortak değerlerimiz vardır. Bu ortak değerler uzun zaman diliminde oluşmuş ortak paydalardır. Din bir milletin ortak değerlerinden olup toplum içinde kişileri birbirlerine bağlayan ilahi kurallardır. Dil de bir toplumun önemli değerlerindendir. Toplamlar tüm kültürel değerlerini dil aracılığıyla gelecek kuşaklara aktarırlar. Dil milletlere özgüdür. Tarih birliği toplumların yine çok uzun yıllar boyunca elde ettiği ortak değerlerindendir. Tarih birlikteliği milletleri bir arada tutar, olası dış tehlikelere karşı birleştirici özelliğe sahiptir.

Toplum içinde yaşamının bazı kuralları vardır. Toplumsal farklılıklara saygı gösterilen bir toplumda huzur vardır mutluluk vardır. Toplumsal farklılıklara saygı gösterilmeyen toplumlarda ise sürekli kargaşa ve huzursuzluk vardır. Çevremizdeki insanlara karşı ön yargılı olmamak hepimizin insanlık görevleri arasında yer alır. Kişilerin farklı inanışları, farklı kültürleri ve farklı kültürel yaşam tarzları bizim için saygı gösterilmesi gereken bir konudur. Cinsiyet, renk ve ırk farkı bizim toplumsal zenginliğimiz olarak algılanmalıdır.

Toplumsal birlikteliğin oluşmasında önemli olan diğer kavramlar ise yardımlaşma ve dayanışma kültürü olarak ifade edilebilir. Bizim toplumumuzda düşkün ve ihtiyaç sahibi insanlara yardım etmek önemlidir. Hiç tanımadığımız birine dahi yardım etmek bizim kültürel özelliklerimizdendir. “Komşusu açken tok yatan bizimden değildir.” anlayışı bizim toplumumuzda çevremizdeki insanlara verdiğimiz önemi en iyi ifade eden güzel bir sözdür.

İnsanın yaşadığı yerde bireysel ve toplu sorunların yaşanması doğal bir süreçtir. Sorunlarımızı çözerken kendi kişisel çözüm yollarımızı ön plana çıkarmak yerine çevremizdeki insanların hak ve özgürlüklerini de göz önünde bulundurmalıyız. Sorunlarımıza çözüm yolları ararken kanuni kuralları asla göz ardı etmemeliyiz. Karşılaşmış olduğumuz sorunlara çözüm yollar ararken çözümlerimizin hak, sorumluluk ve özgürlük dâhilinde olmasına özen göstermeliyiz.

1. ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Ayşe Hanım 38 yaşındadır. Evde anne ve eş, işyerinde hemşire, kardeşlerinin yanında ise abladır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi bu ifade için söylenebilecek en doğru cümledir?

- A) Sosyal roller zamanla değişmez.
- B) Kişiler aynı anda birden çok rolü üstlenebilir.
- C) Sosyal roller yaşımızla doğru orantılı olarak sürekli değişir.
- D) Sadece çalışan kişiler sosyal role sahip olabilirler.

2. Hasan 11 yaşında ve ortaokul ikinci sınıf öğrencisidir. Hasan okulunu ve derslerini önemseyen bir çocuktur. Arkadaşları ve öğretmenleriyle iyi ilişkiler kurar. Evde küçük kardeşlerine iyi örnek olur. Ev işlerinde ailesine yardım eder.

Buna göre Hasan için;

- I. Sorumluluklarını yerine getirmektedir.
- II. Rollerine uygun davranmaktadır.
- III. Derslerinde başarılıdır.

İfadelerinden hangileri söylenebilir?

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) II ve III
- D) I, II ve III

3. Aşağıdaki ifadelerden hangisi toplumsal birlikteliğin oluşmasında doğrudan etkili olan unsurlardan biri değildir?

- A) Tarih
- B) Dil
- C) Kültür
- D) Ticaret

4. Din ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) İnsanlık tarihi ile birlikte var olmuştur.
- B) Daha çok halk tarafından önem verilen bir kavramdır.
- C) Toplumların yaşayışlarını etkilemektedir.
- D) Bazı toplumsal kuralların belirleyicisidir.

5. Destan, masal, efsane, ninni ve masalların kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan kültürel öğedir.

Yukarıda tanımlanan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dil
- B) Felsefe
- C) Tarih
- D) Hukuk

6. Aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Farklı kişi ve gruplara karşı ön yargılı olmamalıyız.
- B) Toplumsal birlikteliğe zarar verici davranışlardan kaçınmalıyız.
- C) Özel gereksinimli bireylere karşı hoşgörülü olmalıyız.
- D) Kendi çıkarlarımızı her şeyin üstünde tutmalıyız.

7. Karşımızdaki kişi hakkında gerekli bilgiye sahip olmadığımız halde onun hakkında olumsuz düşüncelere yönelmektir.

Yukarıda hangi kavramın tanımı yapılmıştır?

- A) Ön yargı
- B) Farklılık
- C) Tarafılık
- D) Kalıp yargı

8. Aşağıdaki haberi okuyunuz.

.....

Kayseri'nin Yahyalı İlçesine Bağlı Kapuzbaşı Köyünde Yeniden İnşa Edilen Cami İçin Köylü İmece Usulü Çalışıyor. Köyün Erkekleriyle Birlikte İnşaatta Kadınların Çalışması ve Elleri Küreklerle Harç Karması, El Arabalarıyla Taşımaları Dikkat Çekiyor.

Kaynak: <https://www.haberler.com/cami-insaati-icin-imece-usulu-kadinlar-da-haberi/>

Aşağıdakilerden hangisi bu haber yazısının başlığı olabilir?

- A) Cami inşaatı
- B) Sosyal yardımlaşma
- C) Sosyal farklılık
- D) Çalışkan köylüler

9.



Trafik günümüz şehirleri için sosyal bir sorundur. Yaşadığımız yerdeki trafik sorununa hak, sorumluluk ve özgürlük temelinde çözüm yolları üretebiliriz. Buna göre aşağıdakilerden hangisi trafik sorununa üretebileceğimiz çözümlerden biri olamaz?

- A) Toplu taşıma araçlarını tercih etmeliyiz.
- B) Özel otomobilimiz hiç kullanmamalıyız.
- C) Trafik kurallarına uymalıyız.
- D) Kısa mesafe yolculuklarımızı yürüyerek yapmalıyız.



2. ÜNİTE: KÜLTÜR VE MİRAS

KONULAR

- ORTA ASYA TÜRK DEVLETLERİ VE GENEL ÖZELLİKLERİ
- İSLAMİYETİN ORTAYA ÇIKIŞI
- TÜRKLERİN İSLAMİYET'İ KABULÜ
- YENİ YURT ANADOLU
- TARİHİ TİCARET YOLLARININ ÖNEMİ

ANAHTAR KELİMELE

- | | | |
|-------------|----------------|-------------|
| ✓ Orta Asya | ✓ Destan | ✓ Bozkır |
| ✓ Göç | ✓ Uygarlık | ✓ İslamiyet |
| ✓ Anadolu | ✓ Ticaret Yolu | |

GİRİŞ

Bu ünitemizde “Kültür ve Miras” konularını işleyeceğiz. Birinci konumuzda “Orta Asya Türk Devletleri ve Genel Özellikleri” başlığı altında Orta Asya’da kurulan Türk Devletlerini ve genel özelliklerini ele alacağız. İkinci konumuzda “İslamiyet’in Ortaya Çıkışı” başlığı altında İslamiyet’in ortaya çıkışı ve beraberinde getirdiği değişimleri işleyeceğiz. Üçüncü konumuzda “Türklerin İslamiyet’i Kabulü” başlığı altında Türklerin İslamiyeti nasıl kabul ettiklerini ve sonrasında gelişen olayları işleyeceğiz. Dördüncü konumuzda “Yeni Yurt Anadolu” başlığı altında Türklerin Andadoluyu yurt edinme süreçleri ile Anadolu’nun Türkler tarafından imarı konularını anlatacağız. Beşinci konumuzda ise “Tarihi Ticaret Yollarının Önemi” başlığı altında Türk devletlerini sosyal, kültürel ve ekonomik olarak etkileyen tarihi İpek ve Baharat Yolları’nı anlatacak, bu yolların tarihi süreç içerisinde geçirdiği bazı değişimlere değineceğiz.

ORTA ASYA TÜRK DEVLETLERİ VE GENEL ÖZELLİKLERİ

© Orta Asya’da kurulan Türk devletlerinin isimlerini söyleyiniz?

Orta Asya neresidir? Türklerin ilk ana vatanı olan Orta Asya, doğuda Kingan Dağları’ndan, batıda Hazar Denizi’ne, güneyde, Himalaya Dağları’ndan, kuzeyde Sibiry’a kadar uzanan, büyük çöller, nehirler, geniş bozkırlar ve dağlarla kaplı bir alana verilen isimdir.

Orta Asya Türkleri, ticaret ve hayvancılıkla uğraşarak göçebe bir yaşam biçimini tercih etmişlerdir. Türkler, ilk kez bu bölgede tarih sahnesine çıkmışlar ve bilinen ilk Türk devleti olan Büyük Hun İmparatorluğu’nu kurmuşlardır. Zamanla yıkılan devletlerinin yerine Kök Türk Devleti, Kutluk Devleti, Uygur Devleti gibi farklı Türk devletleri kurulmuştur. Türklerin nüfusunun gittikçe artması, havyan sürülerine yeni otlaklar bulma ihtiyacı, hastalık ve kıtlıklar, Türk boyları arasındaki çekişmeler, Çin’in baskısı, yeni yurt edinme özlemi gibi birçok nedenden dolayı, büyük bir çoğunluğu bu bölgeden göç etmek zorunda kalmışlardır.

Türk kavimleri tarafından farklı yönlerle yapılan büyük göç **Kavimler Göçü** olarak adlandırılacak ve göçün yapıldığı coğrafyalarda sosyal, siyasal, ekonomik, dinî ve toplumsal alanlarda köklü değişikliklerin yaşanmasına neden olacaktır.

ASYA HUNLARI



2.1. Asya Hun Devleti Haritası

Orta Asya'da kurulan ilk Türk Devleti Asya (Büyük) Hun Devleti'dir. Çin kaynaklarında Hunlarla ilgili bilgiler sıkça yer almaktadır. Hunlar, Ötüken merkez olmak üzere Orhun Bölgesi ve Altay Dağları civarında yaşıyorlardı.

MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısına doğru Hunların, Çin üzerindeki baskılan iyice artırmıştır. Çinliler, kuzeyden gelen saldırılara karşı, çok

eski devirlerden itibaren kuzey sınırı boyunca savunma duvarları yapmaya başlamışlardı. Hun saldırılarına karşı, sınırındaki bu duvarların birleştirilmesi MÖ 214 yılında tamamlanmış ve meşhur Çin Şeddi ortaya çıkmıştır.

Hunların bilinen ilk hükümdarı, Şanyü unvanını taşıyan, Tuman (Teoman)'dır. Hunlar, Tuman zamanında güçlü bir siyasal birlik oluşturmuşlardır. Tuman'ın oğlu Mete babası ile giriştiği siyasal mücadele sonucu Hun tahtına geçmiştir (MÖ 209). Böylece MÖ 209 yılında Hunların en parlak devri olan Mete



2.2. Çin Seddi

devri de başlamıştır. Devleti yeniden teşkilatlandıran Mete, doğudaki Moğol- Tunguz kabileleri ile İpek Yolu'na egemen olan Yüecilerle savaştı. Yüecileri daha batıya sürdü. Daha sonra Çin topraklarına giren Mete, Çin ordusunu, Turan taktiği ile çember içine aldı. İmparator, ancak Hunların bütün şartlarını kabul ederek kendisini ve ordusunu kurtarabildi. Yapılan anlaşmaya göre Çin İmparatoru, Hunların yaşadığı bütün toprakları Hun devletine bırakmayı, yıllık vergi yanında yiyecek ve ipek vermeyi de kabul etmiştir.

Mete, Asya'da Türk egemenliğini pekiştirdi. Devletin sınırları, doğuda Mançurya'dan batıda Hazar Denizi'ne, kuzeyde Sibirya'nın içlerinden güneyde Çin Şeddi ve Tibet'e kadar genişledi. Mete bu sınırlar içinde yaşayan bütün konargöçer kavimleri bir bayrak altında toplamıştır.

Mete, ölünce yerine oğlu Kiyük geçti. Mete'nin Çin ile yaptığı anlaşma, Kiyük döneminde de devam etmiş ancak MÖ 166 yılında Çin'e bir sefer düzenlemiştir. Çin, politikasını değiştirerek, Hunlara üstünlük sağlamak için büyük reformlara girişmiş ve ordusunu Hunları örnek alarak yeniden düzenlemiştir. Çin, Hun siyasal birliğini içten parçalamak maksadıyla iç çekişmeleri desteklemiş ve bazı kavimleri kışkırtmıştır. Bu çalışmaları sonucu Çin, bölgedeki kontrolü ele geçirmiştir, İpek Yolu'nun kontrolünün Çinlilerin eline geçmesi Hunlar için tam bir yıkım olmuş, ekonomik ve siyasi olumsuzluklar Hunları iyice zayıflatmıştır. Bu sırada MÖ 58 yılında tahta çıkan Ho-han Ye sorunları çözmek için Çin'e bağlanması fikrini savunmuş, kardeşi Çi-çi de ona karşı çıkmış ve Hunlar ikiye bölünmüşlerdir.

Asya Hun devletiyle ilgili bilgiler günümüze farklı Türk destanlarından, Oğuz Kağan Destanı'nından ve Çin kaynaklarından gelmektedir.

Ormanlar demir silah olsun,
aslan su yerinde yürüsün,
daha bol, daha zengin,
gökyüzünde güneş bayrak olsun.
(Oğuz Kağan Destanı'ndan alınmıştır.)



2.3. Temsili Oğuz Kağan

NOT: Asya Hun Devletinin yıkılmasından sonra Batıya hareket eden Balamir komutasındaki Avrupa Hunları, Kavimler Göçü'nün başlamasına neden olmuştur.

Orta Asya Türk kültürüne ait aşağıdaki görselleri inceleyerek Türklerin yaşam tarzına ait çıkarımlarda bulununuz.



2.4. Bozkırlarda Otlayan Atlar



2.5. Türkmen Çadırı

KÖK TÜRKLER



Aşağıdaki Kök Türk haritasına göre Kök Türklerin coğrafi konumu ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?



2.6. Kök Türk Devleti Haritası

Ergenekon Destanı'ndan da anlaşılacağı gibi Kök Türkler, yaşadıkları sıkıntılara rağmen Büyük Hun Devleti'ne bağlı olarak yaşamışlar, bu devletin yıkılmasından sonra Avarlara bağlı olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. 6. yüzyılın ortalarında Avarlara isyan eden Kök Türkler, 552 yılında Ötüken merkez olmak üzere kendi devletlerini kurdular. Devlet, kurucusu Bumin Kağan tarafından doğu ve batı kanat olmak üzere iki bölüm hâlinde örgütlendirildi. Doğu merkez olup batı, doğuya bağlı idi.

Devletin kurucusu Bumin Kağan'ın ölümünden sonra oğlu Mukan tahta geçti. Mukan Kağan, devleti Batı bölgelerinin yabgusu ve amcası İstemi ile birlikte yönetti. Kök Türk Devleti bu dönemde ekonomik ve siyasi açıdan oldukça güçlü duruma geldi.

Ergenekon Destanı

“Türk illerinde Kök Türk oku ötmeyen, Kök Türk kolu yetmeyen bir yer yoktu. Bütün kavimler birleşerek Kök Türklerden öç almaya karar verdiler. Türkler çadırlarını, sürülerini bir yere topladılar. Çevresine hendek kazdılar, beklediler. Düşman geldi! Vuruş başladı. On gün vuruştular, Kök Türkler üstün geldi. Düşman, Türkleri er meydanında yenemeyeceklerini anladığından hileye başvurdu. Kök Türkleri gafil avlayıp, çadırlarını bastılar. Büyük bir katliam gerçekleştirdiler. İl Han'ın küçük oğlu Kayan (Kıyan) ve yeğeni Tukuz (Negüz) kadınlarıyla birlikte düşmanın elinden kaçtılar ve onların bulamayacağı bir yere “Ergenekon” a geldiler. Burası geçit vermez, sarp dağlarla çevrili orta yeri düz, verimli bir oaydı. Burada bir müddet sonra nüfusları gittikçe çoğaldığında, birbirine akraba, ayrı ayrı “oba”lar oluşturdular. Nihayet dört yüz yıl sonra kendileri ve sürüleri Ergenekon'a sığamaz oldu. Kurultay toplayıp, Ergenekon'dan çıkma kararına vardılar. Çıkış için tek bir geçit vardı. Fakat burası da demirdendi. Bir demirci ustasının fikriyle demir dağ büyük bir ateş yakılıp, büyük körüklerle ateşe verilerek eritildi. Nihayet, Bozkurt adlı bir başbuğun liderliğinde, Türkler Ergenekon'dan çıkıp bütün dünyaya yayıldılar.

(Derlenmiştir.)



2.7. Ergenekon Destanı Temsili Resmi

Kök Türk Devleti'nin batı kanadını yöneten İstemi Yabgu, İpek Yolu'nda egemenlik kurabilmek için önce Sasanilerle Akhunlara karşı işbirliği yapmıştı. Daha sonra İpek Yolu'nun önemi nedeniyle bu defa da Sasanilere karşı Bizans İmparatorluğu ile işbirliği yapmıştır. Bu olaylar bize devletlerin siyasetinin belirlenmesinde İpek Yolu'nu önemi hakkında bilgi vermektedir. Hatta Bizans ile karşılıklı elçiler bile gönderilmiştir.

Batı bölgesinin yöneticisi İstemi Yabgu 576 yılında ölünce yerine oğlu Tardu geçti. Ancak Tardu Çinlilerin de kışkırtması ile doğunun üstünlüğünü tanımadı. Bu ayrışma sonucu Kök Türk Devleti 582 yılında Doğu ve Batı Kök Türkler olmak üzere ikiye ayrıldı.

Devlet ikiye ayrıldıktan sonra eski gücünü yitirdi ve önce 630 yılında Doğu Kök Türk Devleti, 659 yılında ise Batı Kök Türk Devleti Çinlilerin egemenliğine girdiler.

Kök Türk Devleti'nin yıkılması ile başlayan esaret dönemi 681 yılında Kutluk Kağan'ın Türklere bağımsızlıklarını kazandırmasına kadar devam etti. Devleti kurduktan sonra İleriş unvanını alan Kutluk Kağan, devletin kuruluşunda emeği geçen Tonyukuk'u vezirlik makamına getirdi ve Türk boylarını bir bayrak altında topladılar. Kutluk Kağan'ın 692 yılında ölmesinden sonra yerine kardeşi Kapgan geçti.

Kapgan Kağan döneminde Çinliler Kök Türklerin ekonomik ve siyasal üstünlüklerini kabul etmek zorunda kaldılar. Bu dönemde Kök Türk ordularının başında kağanın yanı sıra Kapgan Kağan'ın oğlu İnal ile Kutluk Kağan'ın oğulları Bilge ve Kültegin vardı. I. Kapgan Kağan'ın ölümünden sonra devletin yönetimini Bilge ve Kültegin kardeşler üstlendiler. Kültegin daha ziyade askeri işlerle ilgileniyordu. Bu dönem Kök Türklerin en parlak dönemleri olmuştur.

Orhun Kitabeleri

Bu yazıtlar II. Kök Türk yöneticilerinden olan Bilge Kağan, Kültegin ve vezir Tonyukuk adına 750 yılında yapılmıştır. Kitabede Türk alfabesi ile yazılmıştır.

Aşağıda kitabeden bir bölüm verilmiştir. İnceleyiniz.



2.8. Orhun Kitabeleri

Üstte mavi gök, altta yağız yer kılındıkta, ikisi arasında insanoğlu kılınmış. İnsanoğlunun üzerine ecdadım Bumin Kağan, İstemi Kağan oturmuş. Oturarak Türk milletinin ilini, töresini tutuvermiş, düzenleyivermiş. Dört taraf hep düşman imiş. Ordu sevk ederek dört taraftaki milleti hep almış, hep tabi kılmış. Başlıya baş eğdirmiş, dizliye diz çöktürmüş...

(Kısaltılmıştır.)

Çevre milletlerin siyasetini çok iyi bilen Tonyukuk, devletin dış politikasına da yön vermiştir. 725 yılında Tonyukuk'un, 731 yılında da Kültekin'in ölümü üzerine Bilgi Kağan yalnız kaldı. Bilge Kağan'ın da 734 yılında ölümü üzerine devlet zayıflama sürecine girdi. Kısa bir süre sonrada Uygur, Basmıl ve Karluk Türk boyları ayaklanarak Kök Türk Devleti'ne son verdiler (744).

Ergenekon ve Bozkurt Destanları Kök Türklerle ilgili bilgi vermekle kalmayarak Kök Türklerin kahraman bir ulus olduklarını da anlatır.

Günümüzde Moğolistan devletinin sınırları içinde kalan Orhun Kitabeleri de Türk tarihinin önemli kaynakları arasındadır.

UYGURLAR

Uygurlar, Orhun ve Selenga ırmakları boylarında yaşarken 552 yılında Kök Türk Devleti'nin egemenliği altına girmişlerdir. Bu devletin yıkılmasından sonra kısa bir süre örgütlenmişler ise de bu durum uzun sürmemiştir. İkinci Kök Türk Devleti'nin kurulması ile tekrar egemenliklerini yitirmişlerdir.

Uygurlar, Kök Türk kağanı Bilge Kağan'ın ölümünden sonra Kök Tür Devleti'nin zayıflaması ile yeni bir fırsat daha buldular. Kök Türklerin egemenliğinde bulunan Basmıl ve Karluk gibi Türk toplulukları ile birleşen Uygurlar, 744 yılında Kök Türk Devleti'ne son verdiler.



2.9. Uygur Devleti Haritası

Uygurlar, bir süre Basmıllarla siyasal ortaklık kurdular. Ancak kısa bir süre sonra kendi devletlerini kurdular. İlk kağanları da Kutluk Bilge Kül Kağan oldu.

Uygurlar, bir süre Kök Türk Devleti'nin gelenek ve törelerini devam ettirdiler. Ancak zamanla inançlarında değişiklikler oldu. Uygurlar arasında Buda ve Mani dinleri yayıldı.

Göç Destanı

Uygurların vatanında “Hulin” isimli bir dağ vardı. Hulin Dağı'ndan Tuğla ve Selenge isimli iki ırmak akardı. Bir gece oradaki bir ağacın üzerine gök yüzünden ilâhi bir ışık indi. İki ırmak arasında yaşayan halk bunu dikkatle izlediler. Daha sonra ağacın gövdesinde şişkinlik oluştu,



2.10. Göç Derstanı Figürü

ilâhi ışık dokuz ay on gün şişkinlik üzerinde durdu. Ağacın gövdesi yarıldı ve içinden beş çocuk görüldü. Bu ülkenin halkı bu çocukları büyüttü. En küçükleri olan Buğu Han büyüyünce hükümdar oldu. Ülke zengin, halk mutlu oldu.

Çinlilerle çok savaştı. Bu savaşlara son vermek için oğlu Gali Tigin bir Çin prens ile evlendirmeye karar verdi. Çinliler, prensese karşılık hükümdardan Tanrı Dağı'nın eteğindeki Kutlu Dağ adını taşıyan kayayı istediler. Gali Tigin kayayı verdi. Çinli kayayı götürmek için kayanın etrafında ateş yaktilar, kaya kızınca üzerine sirke döktüler. Ufak parçalara ayrılan kayayı arabalara koyarak Çin'e taşıdılar. Memleketteki bütün kuşlar, hayvanlar kendi dilleriyle bu kayanın gidişine ağladılar. Bundan yedi gün son da Gali Tigin öldü. Kıtık ve kuraklık oldu. Yurtlarını bırakarak göç etmek zorunda kaldılar. (Derlenmiştir.)

Kültür ve medeniyet bakımından büyük gelişmeler gösteren Uygurlar, Çin'in kuzeyinde Hıta Devleti'nin kuruluşunda, gerekse Cengiz Han Devleti'nin gelişmesinde, bilgi ve deneyimlerinin çok büyük etkisi olmuştur. Uygurlara devlet örgütlenmesinde çok önemli görevler veren Moğollar, Uygur yazısını da kullanmışlardır. Uygurlar, Moğolların Türkleşmesinde de önemli rol oynamışlardır.

İlk Türk Devletlerinde Kültür ve Uygarlık

İlk Türk devletlerinde devletin başında kağan, han, hakan, yabgu gibi unvanları taşıyan hükümdarlar bulunurdu. Hükümdarlık babadan oğula geçerdi. Türkler hakana yönetme yetkisinin tanrı tarafından verildiğine inanırlardı. “Kut” adı verilen bu yetki de kan yolu ile erkek çocuklara geçerdi. Kengeş, toy, kurultay adı verilen meclisler de hakana yönetimde yardımcı olurlardı.



2.11. Temsili Eski Türklerde Hükümdar



3.12. Temsili Kurultay (Kut)

Devlet doğu ve batı olmak üzere iki kanat hâlinde yönetilirdi. Hakanın doğuda oturduğu sistemde doğunun üstünlüğü esastı.

İlk Türk devletlerinde ordu daimi olup ücretli değildi. Ordu ilk kez büyük Hun hakanı Mete Han tarafından onlu sisteme göre teşkilatlandırılmıştır. Bu sistem daha sonraki Türk devlerinin yanı sıra komşu ülkeler tarafından da kullanılmıştır.



2.13. Göçebe Yaşam

İlk Türk toplumlarında halk sosyal sınıflara ayrılmamıştı ve herkes eşit haklara sahipti. Halk geçimini, hayvancılık, tarım, ticaret, çeşitli el işçiliği ile sağlardı. Konar-göçer bir hayat süren Türkler yazın yaylaklarda, kışın ise kışlaklarda konaklardı. Uygurlar Dönemi’nden itibaren yerleşik hayata geçen Türkler şehirler kurmaya başlamışlardır.

İlk Türk devletleri yazılı ve sözlü edebiyat alanlarında önemli eserler bırakmışlardır. Büyük Hun Devleti’ne ait Oğuz Kağan Destanı, Kök Türklere ait Ergenekon ve Bozkurt Destanı ile Uygurlara ait Türeyiş ve Göç destanları bunların en önemli örnekleridir.

Eski Türkler Gök Tanrı inancına sahip olup, tek tanrı inancı, doğaya ve atalara saygı inanç esasları arasında yer alırdı. Dinî törenlerini şaman (kam)lar yönetirdi. Onların kötü ruhları kovduğuna inanılırdı. Ölülerini için yuğ adında törenler yapar, mezarın

başına da balbal adı verilen taşlar dikerlerdi.

Türkler zamanla Budizm, Manihaizm, Hristiyanlık, İslamiyet ve Musevilik gibi dinleri de kabul etmişlerdir.

Ata Yurdum ve Ticaret

Yaşanılan coğrafya, milletlerin kültüründe, dolayısıyla yaşayış ve inançlarında önemli bir yer tutar. Ancak coğrafyayla bütünleşebilen bir millette vatan ve devlet anlayışı gelişebilir. Türklerin ana yurdu olan Orta Asya, yüksek platolarla çevrili, su kaynaklarına sahip, yaylak ve kışlak alanlarının bulunduğu, uçsuz bucaksız bozkırlardı. Bu özellikleriyle Türk coğrafyası daha çok hayvancılığa uygun bir hayat tarzını mümkün hâle getirmiştir. Kendine ve hayvanlarına yetecek ölçüde tarım da yapmışlardı. Yaşam tarzı itibarıyla atın bu geniş coğrafyada ayrı bir önemi vardır.



2.14. Sosyal Hayat

Yaylak ve kışlak hayatının vazgeçilmez unsuru olan “konargöçer”lik, Türklere has bir yaşayış biçimidir. konar göçerlik, ilkel göçebelikle karıştırılır. Hâlbuki bu tip hayat tarzında, yaylak ve kışlak arasında töre, yani hukuk ile sınırlanmış bir gidip gelme söz konusudur. Yani göçebelikle olduğu gibi herhangi bir hukuka bağlı olmayan gelişigüzel bir göç söz konusu değildir. Dolayısıyla “karnının doyduğu her yeri” makbul gören göçebelikle vatan kavramı gelişmezken Türk konar göçerliğinde, yer ve su kut kabul edilirdi.

Büyük hayvan sürülerine sahip olan Türk boyları, bir taraftan kutlu saydıkları coğrafya ile uyum içerisinde hayatlarını devam ettirirken diğer yandan öteki boylar ile “töre” gereği ilişkilerini geliştirmişlerdir. Çünkü aynı tarz yaşayışa sahip olan boylar, gerektiğinde sürülerini birleştirerek doğal afetler, kuraklık, otlak darlığı gibi durumlarda ya da düşmanlarının saldırılarına karşısında işbirliği yapmışlardır. Bu ve benzer nedenler Türk konargöçerlerini birlikte yaşamaya, tasa ve sevinçte birliğe kısacası “millet” olma şuuruna götürmüştür. Türkler yaşadıkları bölgelerde komşuları ile sürekli kültürel, ekonomik ve siyasal ilişki içinde olmuşlardır. Bu ilişkiler dostça olabildiği gibi bazen de çetin bir rekabet içinde olmuştur. Orta Asya Türk devletlerinin komşuları ile olan ilişkilerinde tarihî İpek Yolu belirleyici olmuştur.

İSLAMİYETİN ORTAYA ÇIKIŞI

© İslamiyet nerede ve nasıl ortaya çıkmıştır? İslamiyet, ortaya çıktığı Arap coğrafyasını nasıl etkilemiştir?

Arabistan, Asya kıtasının güneybatısında yer alan büyük bir yarım ada olup, çöllerle kaplıdır. İslamiyet öncesi Arap yarımadasında siyasi bir birlik yoktu. Araplar kabileler hâlinde yaşıyorlardı. Bu kabileler arasında sürekli savaşlar, kan davaları vardı. Mekke şehri bütün kabileler tarafından kutsal kabul edilmişti. Kabileler her yıl Mekke şehrinde toplanır, panayır, eğlenceler yaparlardı.

İslamiyet öncesi Araplar putlara tapıyorlardı. Araplarca kutsal sayılan yüzlerce put vardı. Bütün bu putlar Mekke'deki Kabe içerisinde yer alıyordu. Arap toplumunda kadının değeri yoktu. Halk, göçebe ve şehirli olmak üzere ikiye ayrılmıştı.



2.15. Kabe



2.16. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Temsili Doğduğu Ev

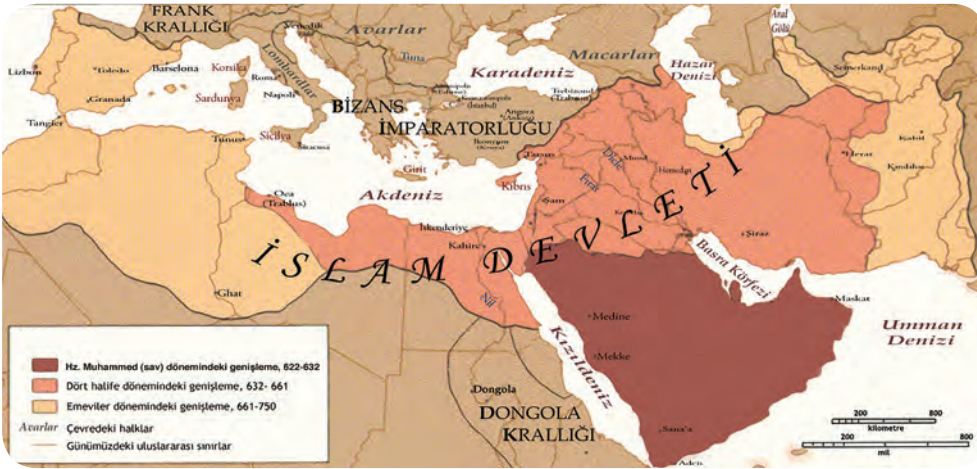
Hz. Muhammed (s.a.v.) (571- 632)

Hz. Muhammad, 571 yılında Mekke'nin önde gelen topluluklarından Küreyş Kabillesinin mensubu olarak dünyaya geldi. Küçük yaşta anne ve babasını kaybetti. İlk önce dedesi Abdülmüttalip, daha sonrada amcası Ebu Talip tarafından himaye edildi. Gençlik yıllarında ticaretle uğraştı. 610 yılında peygamber oldu. Peygamberliğini ilan ettikten sonra Mekke zenginleri tarafından türlü eziyetlere maruz kalınca 622 yılında Mekke'den Medine'ye arkadaşı Ebubekir ile birlikte hicret etti. Medine'ye hicret'ten sonra burada kendisine inanıp Müslüman olanlarla İslam Devleti'ni kurdu. Mekkeli müşriklerle Bedir, Uhut ve Hendek savaşlarını yaptı. İslam devleti merkezi Medine olmak üzere hızla büyüdü. Mekke'nin fethinden sonra ise Kâbe'nin kontrolü tekrar Müslümanlara geçti. Hz. Muhammed, 632 yılında Medine'de vefat etti.

Hız. Muhammed'in vefatından sonra sırası ile Hız. Ebubekir (632-634), Hız. Ömer (634-644), Hız. Osman (644-656) ve Hız. Ali (656-661) İslam Devleti'ni halife olarak yönettiler. Dört Halife Dönemi olarak adlandırılan bu dönemde Hız. Ebubekir, Kur'an-ı kerim'i kitap hâline getirdi, Hız Osman ise çoğaltarak İslam ülkelerine gönderdi. Hız. Ömer İslam Devleti'nin teşkilatlanmasını sağladı. İllerin kurulması, ordunun oluşturulması, posta ve adliye teşkilatının kurulması bu dönemde gerçekleştirilmiştir. İlk donanma ise Hız. Osman döneminde kurulmuştur. Hız Osman döneminde Emevi ailesinden olan kişilerin önemli görevleri getirilmesi iç huzursuzluklar neden olmuştur.

Hız. Ali ile Muaviye arasındaki halifelik mücadelesi de Müslümanların çeşitli gruplara bölünmesine yol açmıştır. Hız. Ali'nin 661 yılında vefatı ile Dört Halife Dönemi sona ermiştir. İlk dört halife bir tür seçimle işbaşına gelmişlerdir.

Aşağıdaki haritada İslam Devleti'nin genişlemesi gösterilmektedir. İnceleyiniz.



2.17. İslam Devleti Haritası

Dört halife dönemi sonrası İslam Devleti'nin yönetimini Emeviler (661-750), ile Abbasiler (750-1258) devraldı. Bu dönemlerde yönetim seçimle değil babadan oğula geçme yöntemi ile devam etti.



Emeviler ve Abbasiler Dönemi'nde yönetimin saltanat şekline dönüşmesi İslam Devleti'nin yönetim yapısını nasıl etkilemiştir?

İslamiyet'in doğuşu ve yayılışı ile ilgili genel bilgiler verdikten sonra şimdi de İslamiyet'le birlikte gelen değişimleri inceleyelim.

Hız. Muhammed'in İslam dinini insanlara tebliğ etmesi ile birlikte Arap toplumunda ciddi bir değişiklik başlamıştır. Bu değişim birkaç alanla sınırlı değil, insanların

siyasi, kültürel, dinî ve toplumsal alanlar başta olmak üzere insanların yaşantılarını olumlu anlamda değiştirmiştir.

İslamiyet'ten önce Arap yarımadasının genel durumu şu şekildeydi:

- ✓ Arabistan bölgesi dört bölgeye ayrılıyordu. İslamiyet'in ortaya çıktığı ve geliştiği Mekke ve Medine şehirlerinin bulunduğu bölgeye Hicaz deniyordu.
- ✓ Bölge topraklarının büyük bir bölümünde istikrar yoktu, kabileler birbirleriyle mücadele hâlindeydiler.
- ✓ Çöllerde yaşayan halk, koyun, deve, keçi ve at yetiştiriyorlardı. Şehirlerde yaşayan insanlarda genelde ticaretle uğraşıyorlardı.
- ✓ Hicaz bölgesinde önemli oranda Yahudi nüfusu vardı.
- ✓ Güçlü kabileler zayıf olanları sürekli eziyor, haklarını gasp ediyorlardı.
- ✓ Kabileler başkanlık sistemi denen bir yöntemle yönetilirdi. Başkan olan kişi zengin ve itibarlı kişilerden seçilirdi.
- ✓ Mekke'de bulunana Kabe'nin çevresi işlek ve zengin bir pazara sahipti. Kabe, çevredeki insanlarca kutsal kabul edilerek sürekli ziyaret akınına uğradı. Bu durumda sosyal ve ticari hayatı son derece canlandırırды.
- ✓ Halk atalarının inandığı putlara tapardı.
- ✓ Sosyal hayat güçlü olduğu için gündelik hayatta şiir ve edebiyat güçlüydü.
- ✓ Kadının sosyal hayatta yeri son derece zayıftı. Kadınlara söz hakkı verilmezdi.
- ✓ Güçsüz ve zayıf insanlar toplumda itibar sahibi değildi. Kölelik toplumda son derece yaygın bir uygulamaydı.
- ✓ Kız çocukları ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı küçük yaşta öldürülürlerdi.
- ✓ Toplumun fakire ve düşküne yardım etme gibi bir alışkanlığı yoktu.



2.18. Ticaret Kervanı



2.19. İslamiyetten Önce Sosyal Hayat

İslamiyet'in İlk Yılları

571 yılında doğan Hz. Muhammed (s.a.v.) 40 yaşına gelince ilk önce yakın çevresinden başlamak üzere peygamberliğini tebliğ ederek İslam dinini yaymaya başladı. Hz. Hatice, Hz. Ebubekir, Hz. Ali gibi kişiler ilk önce Müslüman oldular. İslamiyet hızla yayılmaya başlayınca Mekkeli müşrikler bu durumdan rahatsız oldular. Çünkü İslamiyet, insan haklarına son derece önem veriyor, kadınları da erkekler gibi insan olarak görüyor, köleliği yasaklıyordu. İslamiyet'in getirmiş olduğu bu haklar zengin ve güçlü insanları son derece rahatsız etmişti. İslamiyet'teki Allah inancı ise geleneklerine ve atalarının putlarına düşkün Araplara ters geliyordu. Bu dini kabul etmeleri hâlinde hem sosyal saygınlıkları diğer insanlarla aynı seviyeye gelecek hem de put yapımı ve ticaretinden elde ettikleri kazanç ellerinden gidecekti. Mekke müşrikleri bu ve bunu gibi nedenler dolayı İslamiyet'e karşı çıkıyor, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliğini tanımıyorlardı.

Hicret ve İslam Devletinin Kurulması

Yukarıda ifade edilen nedenlerden dolayı Mekkeli müşrikler Müslümanlara türlü işkence ve zulümler yaparak bu dinin yayılmasını engellemek istiyorlardı. 622 yılına gelindiğinde işkence ve zulümlere daha fazla dayanamayan Müslümanlar, Medine'ye Hicret ettiler.



2.20. Hicret

Medine'de toplanan Müslümanlar daha sonra burada güçlü

bir İslam devleti kurdular. İslam devleti ile Mekkeli müşrikler arasında Bedir, Uhud ve Hendek savaşları yapıldı. Müslümanlarla Mekkeliler arasında yapılan Hudeybiye Antlaşmasını Mekkelilerin bozması üzerine İslam orduları Mekke üzerine giderek şehri fethetmişlerdir.

Arap yarımadasında İslamiyet'in doğuşu ve yayılışı kuşkusuz toplumun sosyal, kültürel ve dini yapısını olumlu anlamda ciddi olarak etkilemiştir. İslamiyet gelmeden önce cahiliye toplumu diye adlandırılan Araplar, İslamiyet ile birlikte her alanda büyük gelişmeler göstermişlerdir. Topluma her alanda örnek olan Hz. Muhammed (s.a.v.) kısa zamanda cahil, putperest ve farklı insanlık dışı adetleri olan bir toplumdan



2.21. Arafat Dağı

kültürlü, saygılı, bilgili insana ve kadına önem veren bir toplum çıkarmıştır. Kölelik, kan davası, haksız para kazancı olan faizi, kız çocuklarının diri diri toprağa gömülmesi gibi birçok insanlık dışı âdeti yasaklamıştır.

Hız. Muhammed (s.a.v.) vefatının son dönemlerinde yaptığı Veda Hutbesi'nde Arap dünyasına ve tüm insanlığa tarihî öğütler vermiştir.

Müslümanların bu öğütleri uymaları durumunda eskisi gibi asla sapıtmayacaklarını her zaman doğru yolda ilerleyeceklerini ifade etmiş, Kur'an-ı Kerim'i ve kendi sünnetleri insanlığa yol gösterici kılavuz olarak göstermiştir.

Veda Hutbesi'nde Hız. Muhammed (s.a.v) Müslümanlara şöyle seslenmiştir:

“Hamd Allah'a mahsustur. O'na hamdeder, O'ndan yardım isteriz. Allah kime hidâyet ederse, artık onu kimse saptıramaz. Sapıklığa düşürdüğünü de kimse hidâyete erdiremez. Şehâdet ederim ki; Allah'tan başka ilâh yoktur. Tektir, eşi ortağı, dengi ve benzeri yoktur. Yine şehâdet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve Rasûlüdür.”

“Ey insanlar! Sözümü iyi dinleyiniz! Bilmiyorum, belki bu seneden sonra sizlerle burada bir daha buluşamayacağım. İnsanlar! Bugünleriniz nasıl mukaddes bir gün ise, bu aylarınız nasıl mukaddes bir ay ise, bu şehriniz (Mekke) nasıl mübarek bir şehir ise, canlarınız, mallarınız, namuslarınız da öyle mukaddestir, her türlü tecâvüzden korunmuştur. Ashabım! Muhakkak Rabbinize kavuşacaksınız. O'da sizi yaptıklarınızdan dolayı sorguya çekecektir. Sakin benden sonra eski sapıklıklara dönmeyiniz ve birbirinizin boynunu vurmayınız! Bu vasiyetimi, burada bulunanlar, bulunmayanlara ulaştırın. Olabilir ki burada bulunan kimse bunları daha iyi anlayan birisine ulaştırmış olur.

Ashabım! Kimin yanında bir emanet varsa onu hemen sahibine versin. Biliniz ki faizin her çeşidi kaldırılmıştır. Allah böyle hükmetmiştir. İlk kaldırdığım faiz de Abdulmutallip'in oğlu (amcam) Abbas'ın faizidir. Lakin anaparanız size aittir. Ne zulmediniz, ne de zulme uğrayınız. Ashabım! Dikkat ediniz, cahiliyeden kalma bütün âdetler kaldırılmıştır, ayağımın altındadır. Cahiliye devrinde güdülen kan davaları da tamamen kaldırılmıştır. Kaldırdığım ilk kan davası Abdulmuttalip'in torunu İyas bin Rabia'nın kan davasıdır.

Ey insanlar! Muhakkak ki şeytan şu toprağınızda kendisine tapınmaktan tamamen ümidini kesmiştir. Fakat siz bunun dışında ufak tefek işlerinizde ona uyarsanız bu da onu memnun edecektir. Dininizi korumak için bunlardan da sakınınız.

Ey insanlar! Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları, Allah'ın emaneti olarak aldınız ve onların namusunu kendinize Allah'ın emriyle helal kıldınız. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, kadınların da sizin üzerinizde hakkı vardır. (...) Kadınların da sizin üzerinizdeki hakları, meşru örf ve âdete göre yiyecek ve giyeceklerini temin etmenizdir.

Ey mü'minler! Size iki emanet bırakıyorum, onlara sarılıp uydukça yolunuzu hiç şaşırırmazsınız. O emanetler, Allah'ın kitabı Kur-ân-ı Kerim ve Peygamberin sünnetidir. Mü'minler! Sözümü iyi dinleyiniz ve iyi belleyiniz! Müslüman Müslüman'ın kardeşidir ve böylece bütün Müslümanlar kardeşirler. Bir Müslüman'a kardeşinin kanı da malı da helal olmaz. Fakat malını gönül hoşluğu ile vermişse o başkadır.

Ey insanlar! Cenab-ı Hak her hak sahibine hakkını vermiştir. Her insanın mirastan hissesini ayırmıştır. Mirasçıya vasiyet etmeye lüzum yoktur. Çocuk kimin döşğinde doğmuşsa ona aittir. Zina eden kimse için mahrumiyet vardır.

Ey insanlar! Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Hepiniz Adem'in çocuklarısınız, Adem ise topraktandır. Arabın Arap olmayana, Arap olmayanın da Arap üzerine üstünlüğü olmadığı gibi kırmızı tenlinin siyah üzerine, siyahın da kırmızı tenli üzerinde bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvada, Allah'tan korkmaktır. Allah yanında en kıymetli olanınız O'ndan en çok korkanınızdır. Azası kesik siyahı bir köle başınıza amir olarak tayin edilse, sizi Allah'ın kitabı ile idare ederse onu dinleyiniz ve itaat ediniz.

Kimse kendi suçundan başkası ile suçlanamaz. Baba, oğlunun suçu üzerine, oğlu da babasının suçu üzerine suçlanamaz. Dikkat ediniz! Şu dört şeyi kesinlikle yapmayacaksınız:

- Allah’a hiçbir şeyi ortak koşmayacaksınız.
- Allah’ın haram ve dokunulmaz kıldığı canı, haksız yere öldürmeyeceksiniz.
- Zina etmeyeceksiniz.
- Hırsızlık yapmayacaksınız.

İnsanlar! Yarın beni sizden soracaklar, ne diyacaksınız?

Sahabe-i Kiram birden söyle dediler:

“Allah’ın elçiliğini ifa ettiniz, vazifenizi hakkıyla yerine getirdiniz, bize vasiyet ve nasihatte bulundunuz, diye şahadet ederiz!”

Bunun üzerine Resul-i Ekrem Efendimiz (s.a.v.) şahadet parmağını kaldırdı, sonra da cemaatin üzerine çevirip indirdi ve söyle buyurdu:

“Şahit ol ya Rab! Şahit ol ya Rab! Şahit ol ya Rab!”

Hiz. Muhammed (s.a.v.)

(Genel Ağ’dan kısaltılmıştır.)



Veda Hutbesi’ne göre İslamiyet sosyal hayatta neleri değiştirmiştir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

TÜRKLERİN İSLAMİYET'İ KABULÜ

© Türklerin İslamiyet'i kabul etmeleri, Türk toplumlarının sosyal ve kültürel hayatlarını nasıl etkilemiş olabilir?

7. yy. ın başlarında Arap yarımadasında İslamiyet'in ortaya çıktığı zamanlarda Orta Asya'da hüküm süren Kök Türk Devleti Gök Tanrı inancısını benimsemişlerdi. Yine aynı dönemlerde yaşayan Uygur Devleti ise daha çok Manihaizm inancısını benimsemişlerdi. 7. yy.da Türkler ile Arapların arasındaki coğrafi uzaklık nedeniyle bu dönemde Türk toplulukları İslamiyet'i tanıyamadılar. Dört halife döneminin yöneticilerinden olan Hz. Ömer zamanında İslam Devleti ile Sasaniler arasında 642 yılında Nihavent Savaşı yapıldı. Bu savaş sonunda İslam Devleti başarılı olunca ilk kez Araplarla Türkler sınır komşusu oldular. Bu tarihten sonra iki millet arasında yakın ilişkiler yaşanmaya başlamıştır.

Dört Halife Dönemi'nden sonra İslam devletinin başına geçen Emeviler, Arap milliyetçiliği yaptıkları için Emeviler Dönemi'nde Türkler Araplar arasında yakın ilişkiler pek görülmedi. Emevilerden sonra İslam devletini yöneten Abbasiler, Türklerle iyi ilişkiler kurdu.

İslam Devleti 8. yy. ın ortalarına doğru Asya'nın iç kısımlarına doğru ilerlediler. Bu dönemde Orta Asya'da Kök Türk devleti yıkılmış, bölgeye Çin hâkim olmuştu. Arap orduları ile Çin orduları 751 yılında Talas'ta karşı karşıya geldiler.

TALAS SAVAŞI (751)



2.23. Talas Savaşı



2.22. Dört Halife Devri İslam Coğrafyası

Doğudan gelen Çinliler ile batıdan gelen Müslüman Araplar, Orta Asya'da karşı karşıya geldiler. Çinliler ve Araplar arasındaki bu mücadele Türklerin de kaderini etkiliyordu. Türkler bu savaşta Araplara destek verdiler ve Talas Savaşı'nı Arapların kazanmasını sağladılar. Talas Savaşı sonucunda İslam dini Türkler arasında hızla yayılmaya başladı. Ayrıca Çinlilerin Orta Asya'daki egemenlikleri sona erdi.

Talaş Savaşı hem Türkler hem Müslümanlar için bir dönüm noktasıdır. Bu savaş neticesinde İslamiyet, Türkler arasında hızla yayılmaya başlamıştır. Abbasi ordusunda çok sayıda Türk görev almış ve zamanla Türk askerleri, ordunun ve yönetimin denetimini ele geçirmişlerdir.

Türklerin İslamiyet'i kabul etmeleri hem İslam âlemi hem de dünya tarihi açısından büyük sonuçlar doğurmuştur. Türkler, karışıklık içinde bulunan İslam dünyasının koruyuculuğunu üstlenmişlerdi. Selçuklular, Abbasi halifelerini himaye etmişlerdir. Gazneli Mahmut'un Hindistan'a kadar yaptığı seferler neticesinde İslamiyet Hindistan'a kadar ulaşmıştır. Böylece yakın dönemlerde kurulan Pakistan ve Bangladeş'in temelleri atılmıştır.



2.24. Temsili Nizamiye Medresesi

Selçuklu veziri Nizamülmülk tarafından Bağdat'ta kurulan Nizamiye Medreseleri (1066), öyle büyük bir üne sahip olmuş ki bu medreseler İslam medreselerinin seçkin örneği olarak kabul edilmiştir. Nizamiye Medreseleri modern üniversitelere öncülük etmiştir.

Bu yeni kültür çevresine giren Türkler gündelik hayatta konargöçerliği büyük ölçüde terk etmiştir. Geçim kaynağı olarak yerleşik hayatın getirdiği tarım, zanaat ve ticaret ön plana çıkmıştır. Örf, âdet ve törenlerde İslami motifler yerleşmeye başlamıştır.

Türklerin Talas Savaşı sonrası toplu olarak İslamiyet'e geçmeleri ile birlikte Orta Asya Türk toplumlarının siyasi, sosyal, dinî ve kültürel alanlar başta olmak üzere birçok konuda hayat felsefeleri değişmiştir. İslamiyet'i ilk kez Karluk boyu kabul etmiştir. Karlukların İslami kabulleriyle birlikte Orta Asya'da Müslüman Türk devletleri kurulmaya başlamıştır.

Şimdi de bu devletleri daha yakından tanıyalım.

İlk Müslüman Türk Devletleri

Karahanlılar (840-1212)

840 yılında Karluk, Yağma ve Çiğil boylarının birleşmesiyle kurulmuş ilk Müslüman Türk devletidir.

Karahanlılar, hükümdarların ve halkının çoğunluğunun Müslümanlığı seçtiği ilk Türk-İslam devletidir. Karahanlıların ilk hükümdarı olarak bilinen Bilge Kül Kadir Han, Maverâünnehir'deki Samanoğulları Devleti ile mücadele etti. Oğullarından Ars-

lan Han ulu hakan olarak Balasagun'da, Oğulcak Kadir Han ise Talaş'ta oturdular. Karahanlı hükümdarlarından oğulcak Kadir Han 893'te başkenti Kaşgar'a nakletti. Karahanlı prenslerinden Satuk Buğra Han Müslümanlarla temas kurdu ve Karahanlı Devleti'nin başına geçince de İslamiyeti resmî din olarak kabul etti (920). Karahanlı hükümdarları Gaznelilerle işbirliği yaparak Samanoğulları Devleti'ne son verdiler ve bu devletin topraklarını aralarında paylaştılar (999).

Karahanlı Devleti'nin aşağıdaki haritasını inceleyiniz.



2.25. Karahanlılar Devleti Haritası

Karahanlı Devleti 1042 yılında taht kavgaları nedeniyle Doğu ve Batı Karahanlılar olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Doğu Karahanlılar 1211 yılında Karahitaylar, Batı Karahanlılar ise 1212 yılında Harzemşahlar tarafından yıkılmıştır.

Gazneliler (963-1187)

Gazneli devleti bir Türk komutanı olan Alp Tekin tarafından kurulmuştur. Gazneliler Devleti adını, Doğu Afganistan'da bulunan başkentleri Gazne'den almaktadır. Samanoğulları Devleti'nin komutanlarından olan Alp Tekin Doğu Afganistan'daki Gazne şehrini ele geçirerek Gazneli Devleti'nin ilk temellerini atmıştır (963). Bir başka Türk komutan olan Sebük Tekin'in başa geçmesiyle, Gazneliler Devleti hükümdarlığın babadan oğula geçtiği bir hanedanın idaresine girmiştir. Sebük Tekin'in oğlu Mahmut zamanında, devlet en parlak devrini yaşamıştır.



2.26. Gazneliler Devleti Haritası

Gazneli Mahmut, Hindistan'a 17 sefer düzenleyerek Kuzey Hindistan'ı topraklarına kattı. Bölgenin İslamlaşmasını ve Pakistan devletinin kurulmasına ortam sağlamıştır.

Gazneli Mahmut'un ölümü üzerine (1030) yerine geçen Sultan Mesut, devleti iyi yönetemedi. Nihayet Dandanakan Savaşı'nda Selçuklular karşısında büyük bir yenilgiye uğradı. Topraklarını kaybederek Hindistan'a çekilmeye mecbur kaldı. İyice zayıflamış olan devlete Afgan asıllı Gurlular 1187 tarihinde son verdiler.

Büyük Selçuklular (1040-1157)



2.27. Büyük Selçuklular Devleti Haritası

Türklerin Müslüman olmalarından sonra kurdukları güçlü devletlerden birisi de Büyük Selçuklu Devleti'dir. Selçuklu ailesi Oğuzların Üçoklar kolunun Kınık boyuna mensupturlar. Devlet, adını kurucuları Tuğrul ve Çağrı beylerin dedesi Selçuk Bey'den almaktadır. Selçuklu ailesi içinde bulundukları Oğuz Yabgu devletinden ayrılarak Müslümanların yaşadıkları bölgeye gelmiş

ve burada Müslüman olmuşlardır. Horasan bölgesinde Gazneliler ve Karahanlılarla egemenlik mücadelesine girişmişlerdir

Selçuk Bey'in torunları Tuğrul ve Çağrı Beyler, 1040 senesinde Gazneli Mesut ile Dandanakan'da yaptıkları savaşı kazanarak Selçuklu Devleti'ni kurmuşlardır. Bu olaydan sonra Tuğrul Bey, sultan unvanını aldı. Tuğrul Bey'in ölümünden sonra, Çağrı Bey'in oğlu Alparslan 1063 yılında sultan oldu. Nizamülmülk'ü vezir tayin eden Sultan Alparslan, ülkesini doğu ve batıya doğru genişletti. Doğu Anadolu'da Kars'taki Ani Kalesi'ni fethedince halife tarafından halife tarafından "Ebu-l Feth" lakabı verildi.



Sultan Alparslan, Bizans imparatoru Roman Diogenes (Romen Diyojen) ile 26 Ağustos 1071'de Malazgirt ovasında karşılaştı. Alparslan son derece kurnazca bir harp taktiği planlamıştı. Hilal şeklinde yaydığı ordusuyla akşama kadar Malazgirt meydanında dövüştü. Savaşın sonunda Bizans ordusu yenilgiye uğradı. Bu büyük muharebe sonucunda kazanılan zafer, Türklere Anadolu'nun kapısını açtı. Sultan Alparslan vefat edince Alparslan'ın yerine oğlu Melikşah sultan oldu.

2.28. Sultan Alparslan



2.29. Sultan
Melikşah

Melikşah zamanında fetihler devam ederek Amasya ve civarından Karadeniz'e kadar; Filistin, Suriye, Hicaz bölgesi, Yemen'den Anadolu'ya kadar fethedildi. Sultan Melikşah'dan sonra saltanat mücadelesi başladı. Bu mücadeleler sonunda Sultan Sencer birliği sağladı ise de 1141 yılında Karahitaylara karşı kaybedilen Katvan Savaşı, devleti çöküşe götürdü. Sultan Sencer'in 1157 yılında ölümüyle Büyük Selçuklu Devleti yıkılmış oldu.

Selçuklu yönetiminde etkili olan Nizamülmülk ile ilgili aşağıdaki bilgileri okuyunuz.

Nizamülmülk (1018-1092)

Asıl adı, Ebû Ali Haşan olan Nizamülmülk, Doğu tarihinin yazdığı en büyük devlet adamlarından biridir. O, adil bir vezir olarak ün yapmıştır.

Nizamülmülk, Horasan'ın Tus şehrinde doğdu ve zamanının ünlü hocalarından ders alarak yetişti. Akıllı, bilgisi ve büyük insanlık meziyetleri ile kendini gösteren Nizamülmülk Selçuklu Devleti'nin hizmetine girerek Çağrı Bey'in, Alparslan'ın, Melikşah'ın başvezirliğini ve danışmanlığını yaptı. Onun üstün yeteneklerinden dolayı her hükümdar kendisini daha sonraki hükümdara tavsiye ediyordu.



2.30. Nizamülmülk

Nizamülmülk'ün Selçuk Devleti'nin kuruluş ve gelişmesinde, sağlam bir devlet olarak organize edilışinde büyük rolü vardır. Bağdat ve İsfahan'da iki büyük ilim müessesesi kurdurdu. Adaleti gerçekleştirmeye çalıştı ve şiirler yazdı.

Nizamülmülk'ün yazdığı "Siyasetname" adlı değerli eser Batı dillerine de çevrildi. Nizamülmülk bu eserinde, hükümdarlara ve devlet adamlarına birçok örnek vererek yol göstermekte ve devlet yönetiminin çeşitli yönlerini incelemektedir.

Tarih Köprüsünde Sanat ve Estetik

İlk Türk devletleri ve ondan önceki döneme ait kalıntılar bizlere Türk sanatı hakkında bilgiler vermektedir. Gerek Türklerin Müslüman oldukları dönemde gerekse sonraki dönemde Türk sanatı değişiklik ve gelişmelerle devam etmiştir. Türk sanatı, sosyal yaşamı ve inançları yansıtmıştır.



2.31. Temsili Pazırık Halısı

Pazırık Kurganı'nda bulunan yandaki dünyanın en eski halısını inceleyiniz.

Türkler, Müslüman olduktan sonra sanat anlayışlarında da değişiklikler meydana gelmiştir. Mimari alanda cami, türbe, kümbet ve medrese yapımına ağırlık vermişlerdir.

Türk İslam Devletlerine ait aşağıdaki örnekleri inceleyiniz.



2.32. İdgah Camii – Kaşgar (Karahanlı Dönemi)



2.33. Mescid-i Cuma İsfahan (Büyük Selçuklu Dönemi)

Türk toplulukları arasında İslamiyet'in yayılmasından sonra Türklerin kültür, sanat ve diğer dünya görüşlerinde önemli değişiklikler yaşandı. İlk Müslüman Türk devletlerinden Karahanlılar Dönemi'nde yazılan bazı eserler Türk kültürünü ve yaşayışını yansıtmaları açısından çok önemlidir.

Kaşgarlı Mahmut (1008 - ?)

Divan-ı Lügat-i Türk, Kaşgarlı Mahmut'un eseridir. Bu eser sadece bir sözlük değil, İslamdan önceki Türk kültürünü anlatması bakımında önemlidir. Karahanlı ve Büyük Selçuklu Devleti Dönemi'nde bu devletlerin egemenliğinde yaşayan diğer milletler Türklerin dilini öğrenme ihtiyacı duyuyorlardı. Bu eser bu milletlere Türk dilini öğretme amacıyla yazılmış büyük bir sözlük niteliğindedir.



2.34. Kaşgarlı Mahmut

Yusuf Has Hacıp (1017-1077)



2.35. Yusuf Has Hacıp

Yusuf Has Hacıp'in 1017 yılında Doğu Türkistanda-ki Balasagun şehrinde doğduğu tahmin edilmektedir. Karahanlı edip, şair ve devlet adamı olan Hacıp, eğitimi Balasagun'da tamamladıktan sonra, Karahanlı hizmetine girdi. Balasagunlu Yusuf olarak tanınan yazar, kendini çok iyi yetiştirdi. Tahmini olarak elli yaşlarındayken Kutadgu Bilig adlı meşhur

eserini yazdı. Bu kitap Karahanlı Sarayında çok beğenilerek Hacıp'e Uluğ Has Hacıp unvanı verildi. Başvezir yardımcılığına getirildi. Bu görev Karahanlı devlet memuriyetlerinden en yüksek payelerinden biriydi. Hacıp İslâmî Türk edebiyatının bilgin bir yazarı ve düşünürüdür. 1077 yılında öldüğü varsayılmaktadır.

“Kitap adını Kutadgu Bilig koydum;

Okuyana kutlu olsun ve elinden tutsun diye.

Ben sözümü söyledim ve kitabı yazdım;

Bu kitap elini uzatıp her iki dünyayı da tutan bir eldir,

Kişi her iki dünyayı da devletle elinde tutarsa kutlu olur bu sözüm doğru ve dürüstür.”

Yusuf Has Hacıp

Türklerin İslamiyet'i kabulleriyle birlikte toplumun sosyal ve kültürel hayatında meydana gelen değişikliklere bazı örnekler vermek gerekir. Bu değişiklikleri diğer sayfadaki tablodan inceleyiniz.

Türklerin İslamiyet'i kabulleriyle birlikte toplumun sosyal ve kültürel hayatında meydana gelen değişiklikler:

Türk Kültüründe İslamiyet Öncesi	Türk Kültüründe İslamiyet Sonrası
Kök Türk ve Uygur alfabeleri kullanıldı.	Farsça ve Arapça alfabeleri kullanıldı.
Toplumda töre kuralları etkilidir.	Töre kurallarının yanında İslami kuralları etkili oldu.
Hükümdarlar Yapgu, Han, Hakan, Şanyü unvanı verilirdi.	İslamiyet'ten sonra Han, Hakan, Emir ve Sultan gibi unvanlar verildi.
Hükümdarların gücünü Gök Tanrı'dan aldığına inanılırdı.	Hükümdarlar dinî yönden İslam halifesine bağlılık bildirir oldular.
Türk devlet yönetiminde Kut anlayışı hâkimdi.	Devletler arası savaş durumlarında cihat anlayışı ön plana çıktı.
Halk göçebe olarak çadırlarda yaşar, hayvancılığa önem verirdi.	Yerleşik yaşam kültürü oluştu. Bu kültüre bağlı olarak cami, medrese, kervansaray ve farklı küllüye yapıları ortaya çıktı.
Yazılı eserler pek yoktu.	Kaşgarlı Mahmut, Yusuf Has Hacıp gibi yazarlarca önemli eserler ortaya çıktı.
Ölen kişiler Yuğ denilen törenle gömülür, ölen kişinin değerli eşyaları mezara yerleştirilirdi.	Ölen kişiler, İslami kurallara göre gömülmeye başlandı.

Not: Bazı Türk toplulukları İslamiyet'i kabul etmediler. Macar, Bulgar ve Uygur gibi kavimler İslam dışında farklı dinlere mensup oldular. Bu kavimler zamanla kendi öz kültürlerinden uzaklaşarak kabul ettikleri yeni inanç sisteminin benliğine bürünmüşlerdir.

Dolayısıyla İslam dini Türk kültürüne olumlu gelişmeler kazandırmıştır. Türklerin dini inanç sistemi ile İslamın bazı benzerlikleri yakınlık gösterdiği için İslam'ı kabul eden Türk boyları yeni dinlerini yaşama konusunda zorlanmamışlardır.

YENİ YURT ANADOLU

© **Türkler Anadolu'ya yurt edinirken hangi zorluklarla karşılaşmışlardır? Araştırınız.**

Anadolu'ya ilk Türk akınları Avrupa Hunları tarafından 395-398 yılları arasında yapıldı. Avrupa Hunlarından sonra Sibirler (Sabarlar) ve Abbasilerin hizmetinde olan Türkler de Anadolu'ya yerleşme amacı taşımayan akınlarda bulundular. Anadolu'yu bir Türk yurdu hâline getirenler ise Oğuz Türkleri oldu.

Büyük Selçuklu Devleti kurulmadan önce Çağrı Bey önderliğinde Anadolu'ya Türk akınları başlamıştı (1015). Gazneli ve Karahanlı Türk devletlerinin baskısı üzerine Oğuzlar, yeni bir yurt aramak için Anadolu'ya girdiler. Anadolu'yu tanımaya ve keşfetmeye yönelik yapılan bu akınlar Büyük Selçuklu Devleti'nin kuruluşuna kadar devam etti.

Büyük Selçuklu Devleti'nin kurulmasından sonra (1040) da akınlar devlet politikası olarak sürdürüldü. Büyük Selçuklu sultanları Tuğrul Bey ve Alparslan, Oğuzları Anadolu'ya yerleştirmek istiyordu. Bu nedenle Anadolu'yu yurt edinme amacı taşıyan akınlar sistemli hâle getirildi.

Bu akınlar sayesinde Bizans şehirleri tek tek ele geçirilirken Anadolu'ya egemen olan Bizans'ın gücü kırıldı. Bizans kuvvetleri ile Türkler arasındaki ilk önemli mücadele Pasinler Savaşı'nda oldu (1048). Türkler, Gürcülerin de desteklediği Bizans ordusunu ağır bir yenilgiye uğrattı. Malazgirt Savaşı ise hem Bizans hem de Türkler için önemli bir dönüm noktası oluşturdu.

Bizans, Türk akınlarını durdurmak ve Türkleri Anadolu'dan atmak amacıyla 1071 yılında harekete geçti. 26 Ağustos 1071 tarihinde yapılan savaşta Alparslan yönetimindeki Büyük Selçuklular Bizans kuvvetlerine karşı büyük bir zafer kazandı. Bu zaferle Bizans'ın Anadolu'daki direnişi büyük ölçüde kırıldı. Anadolu'nun kapıları Türklere açıldı. Türkler, zaferi izleyen birkaç yıl içerisinde Ege Denizi'ne kadar ilerlediler.



2.36. Malazgirt Zaferi

Malazgirt Zaferi'nden sonra Büyük Selçuklu hükümdarları Alparslan ve daha sonra

yerine geçen Melikşah Dönemi'nde Anadolu'ya Türk akınları devam etti. Selçuklu komutanları fethettikleri yerlerde başta Büyük Selçuklulara bağlı birçok beylik kurdular. Bu beyliklerden en önemlileri Danişmentliler, Mengücekliler, Saltuklular, Artuklular ve Türkiye Selçukluları(Anadolu Selçukluları)dır.

Aşağıdaki ilk Türk Beylikleri Haritası'nı inceleyiniz.



2.37. İlk Türk Beylikleri

1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra Anadolu'da kurulan Beylikler Dönemi'nde Anadolu'nun Türkleşmesi hızlanmıştır. Bu beylikler bulundukları yerlerde kalmayıp yeni yerler fethetmeye devam ettiler. Fetihler devam ettikleri Moğol istilasından kaçan Türkmenler buraya yerleştirildiler. Anadolu'da Türk nüfusu artmaya başladı. Türkler Anadolu'da yeni şehir, kasaba ve köyler kurdular. Küçük yerleşim birimlerini geliştirerek önemli merkezler hâline getirdiler. Yer isimlerini Türkçeleştirdiler. Türk yönetiminde Anadolu önemli bir birer kültür ve medeniyet merkezi hâline geldi. Tüm bu gelişmeler üzerine Anadolu, 12. yüzyıldan itibaren Avrupalılar tarafından Türkiye olarak adlandırılmaya başladı.

Danişmentliler (1080-1178):

Melikşah'ın komutanlarından Danişmentoğlu Ahmet Gazi tarafından Sivas başkent olmak üzere kuruldu. Beyliğin sınırları kısa zamanda Tokat, Amasya, Çankırı, Kayseri ve Malatya'ya kadar genişledi. Danişmentliler Haçlı, Bizans ve Ermenilerle savaşarak Anadolu'nun Türk yurdu olarak kalmasına hizmet ettiler. Yaptıkları eserlerle Anadolu'nun Türkleşmesine katkıda bulundular.

Emir Gazi Kümbeti, Kayseri Ulu Cami, Tokat ve Niksar Yağıbasan medreseleri en önemli eserleridir. Tokat'ın Niksar ilçesinde bulunan ve Anadolu'daki ilk medrese olan Yağıbasan Medresesi Danişmentliler tarafından yaptırılmıştır. Bu eser Danişmentli-

lerin eğitime verdikleri önemin en önemli göstergesidir. Danişmentliler ilk kubbeli medreseleri yaptırarak Türk mimarisine yepyeni bir tarz kazandırmışlardır.

Mengücekliler (1080-1228):

Alparslan'ın komutanlarından Mengücek (Ahmet Gazi) tarafından kurulmuştur. Beylik kısa sürede Erzincan, Kemah, Divriği ve Şebinkarahisar'ı da içine alacak şekilde genişlemiştir. Mengücekliler, Rumlar ve Gürcülerle mücadele etmişlerdir.

Mengücekliler Dönemi'nde, Divriği önemli bir kültür ve sanat merkezi hâline geldi. Kale Cami, Ulu Cami, Kayıtbay Cami en önemli eserleridir. Moğol istilası ve bölgede sık sık yaşanan depremler, Mengücek eserlerinin çok azının günümüze ulaşmasına neden olmuştur.



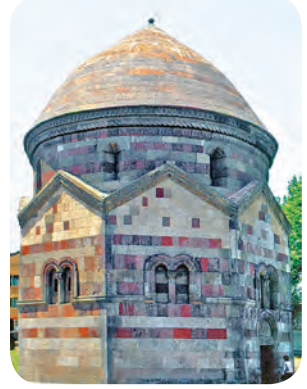
2.38. Divriği Ulu Cami ve Melike Sultan Şifahanesi

1228 yılında Mengücekliler tarafından yaptırılan Divriği Ulu Camisi, yalnız 13. yüzyılın değil, tüm Anadolu Türk mimarisinin en önemli anıtlarından birisidir. Cami taş işçiliği açısından oldukça zengindir. Sayıları dörde ulaşan farklı üsluptaki portalleri (kapı) ise Anadolu Türk mimarisinde özel bir yere sahiptir.

Saltuklular (1072-1202):

Beylik, Ebulkasım Saltuk tarafından Erzurum ve çevresinde kurulmuştur. Beyliğin sınırları zaman içinde Bayburt, Kars, Tercan, Oltu, İspir ve Trabzon civarına kadar genişlemiştir. Mengücekliler, Danişmentlilerle ittifak içinde Haçlılara karşı mücadele etmiştir. Gürcülere karşı Anadolu'yu korumuşlardır.

Doğu Anadolu'da kurulan ilk Türk beyliklerinden olan Mengücekliler Beyliği, Moğol istilasından kaçan Türkmenlerin ilk uğrak yeri olmuştur. Erzurum Mengücekliler Dönemi'nde önemli bir kültür ve ticaret merkezi hâline gelmiştir. İran ve Türkistan'dan çıkıp Akdeniz ve Karadeniz limanlarına ulaşan ticaret yolları üzerinde bulunan Erzurum'da ticaret oldukça gelişmiştir. Bunun yanında geniş otlaklara sahip olan bölgede hayvancılık da önemli bir ekonomik faaliyet hâline gelmiştir.



2.39. Emir Saltuk Kumbeti

Saltuklular Dönemi'nde kültür ve sanata da çok önem verilmiştir. Bu dönemden günümüze çok sayıda eser ulaşmıştır. Tepsî Minare, Kale Cami, Mamahatun Kervansarayı ve Kümbeti, Ulu Cami, Micingerd Kalesi bunlar arasında sayılabilir.

Artuklular (1102-1409)



2.40. İlk Türk Beylikleri Haritası 2

Beylik, Sultan Alparslan'la birlikte Malazgirt Savaşı'na katılan ve Anadolu'nun fethinde büyük yararlılıklar gösteren Artuk Bey'in oğulları tarafından kuruldu. Artuklu Beyliği Hasankeyf, Harput ve Mardin Artukluları olarak üç kol hâlinde gelişti. Artuk-

lular bulundukları bölgede yaşayan farklı milletleri hoşgörü içinde yönettiler. Yaşadıkları bölgeleri önemli birer kültür ve sanat merkezi hâline getirdiler. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin tarihî ve mimari dokusunda önemli bir yere sahip oldular. Pek çok medrese, cami, saray, türbe, çarşı, köprü, kale ve imaret yaptırıldılar. Diyarbakır'daki

Artuklu Sarayı, Batman Çayı üzerindeki Malabadi Köprüsü, Mardin Ulu Cami, Evli Beden Burcu, Yedi Kardeş Burcu bu dönemde yapılan eserlerden bazılarıdır.

Artuklu hükümdarları, bilim insanlarını koruyup desteklediler. Artuklu medreselerinde dönemin bilim hayatına yön veren önemli bilim insanları yetişti.



2.41. Malabadi Köprüsü, Batman

Artuklular, 1106 yılında Mardin'i fethettiklerinde şehir ekonomik ve kültürel açıdan oldukça geriye. Artuklular İpek Yolu güzergâhı dışında olan şehri canlandırmak için cami, köprü, han, hamam yaptırdılar. Mardin'de ilk 25 senede inşa ettirilen medrese sayısı 7 idi. Bu sayede Mardin otuz yıl gibi kısa bir sürede önemli bir ticaret ve kültür merkezi hâline geldi.

Türkiye Selçuklu Devleti (1077-1308)

Malazgirt Zaferi'nden sonra Selçuklu komutanlarından Kutalmışoğlu Süleymanşah, Bizanslılardan İznik'i alarak kendisine başkent yaptı. Böylece Büyük Selçuklu Devleti'ne bağlı olarak Türkiye Selçuklu Devleti kurulmuş oldu (1077). Süleymanşah kısa sürede Bizans topraklarını ele geçirerek İstanbul Boğazı'nın Anadolu yakasından, Suriye'ye kadar uzanan topraklarda güçlü bir devlet kurdu. Bu topraklara göç etmiş olan Türkmenleri birleştirdi. Türkmenlerin büyük kitleler hâlinde Anadolu'ya gelmelerine imkân sağladı. Böylece Anadolu'nun Türkleşmesi hızlandı. Anadolu'da Bizans'ın baskıcı yönetiminden bıkan Ermeniler ve Süryaniler de din özgürlüğünü ve rahatlığı Türkiye Selçukluları yönetiminde buldular.

Süleymanşah'tan sonraki yıllarda Türkiye Selçukluları Bizans'la mücadele etmeye devam etti. Bir ara Batı Anadolu'yu terk etmek zorunda kalan Türkler, yeniden Bizans'a karşı sınırlarını genişlettiler. Bu dönemde Türkler için Anadolu'daki yeni bir tehdit Haçlılardı. Bizans'la anlaşılan Haçlılar I. Kılıçarslan döneminde



2. 42. Türkiye Selçuklu Devleti Haritası

Türkiye Selçuklularını Konya'ya çekilmek zorunda bıraktı. Buna rağmen Türkiye Selçukluları Danişmentlilerle birleşerek Haçlılara karşı başarılı mücadeleler verdi. Zaman zaman taht kavgaları nedeniyle zayıflayan Türkiye Selçukluları yeniden güçlenmeyi başardılar.

Türkiye Selçuklularının Anadolu'daki başarıları ve Türkmenlerin Bizans'a karşı alanlarının devam etmesi Bizans'ı yeniden harekete geçirdi. Bizanslılar, Türkleri Anadolu'dan atmak ve tekrar Anadolu'ya egemen olmak amacıyla büyük bir ordu hazırladılar. Türkiye Selçuklu ordusu ile Bizans kuvvetleri Miryokefalon (Kumdanlı)'da karşı karşıya geldiler, II. Kılıçarslan Bizans ordusunu ağır bir yenilgiye uğrattı (1176). Bu zafer Bizans'ın Anadolu'yu Türklerden geri alma ümitlerini tamamen ortadan kaldırdı. Anadolu'nun bir Türk yurdu olduğu ve Türklerden geri alınamayacağı tüm dünyaya kanıtladı. Türkiye Selçuklu sultanlarının amaçlarından biri de diğer Türk beyliklerini egemenlik altına alarak Anadolu'daki siyasi birliği kurmaya çalışmalarıdır.

Miryokefalon Savaşı'ndan sonra II. Kılıçarslan Anadolu'daki Türk beyliklerinin üzerine yürüyerek Türk siyasi birliğini büyük ölçüde gerçekleştirdi. Büyük Selçuklu Devleti'nin 1157 yılında yıkılmasından sonra Türkiye Selçukluları, bağımsız bir devlet hâline gelmişti. II. Kılıçarslan ülkede büyük bir bayındırlık hareketine girişti. Türkiстан'dan gelen binlerce Türkmen Anadolu'ya yerleştirildi. Bu dönemdeki güçlü, adil ve yönetim sadece Türkleri değil, Türkiye Selçukluları yönetimindeki Hristiyanları da rahat ve huzura kavuşturdu.

I. Gıyaseddin Keyhüsrev Dönemi'nde Antalya ele geçirildi. Böylece Türkiye Selçukluları Akdeniz'e inmiş oldular. I. Gıyaseddin Keyhüsrev şehri ithalat ve ihracat merkezi hâline getirdi. Uluslararası ticareti korumak ve teşvik etmek amacıyla Venediklilerle ilk defa ticaret antlaşması yaptı. Burada donanma kurarak ilk defa denizcilik alanında faaliyet gösterdi. Böylece Türkiye uluslararası ticaret yollarının merkezi hâline geldi. I. İzzeddin Keykavus'un Sinop'u fethetmesiyle de Türkiye Selçukluları Karadeniz'e ulaşmış oldular.



2.43. Alanya Kalesi

I. Alaeddin Keykubat Dönemi'nde Türkiye Selçukluları siyasi, ekonomik ve kültürel yönden en parlak dönemini yaşadı. Bu dönemde güneyde Kalanoros Kalesi fethedildi. Buraya Alaiye (Alanya) adı verilerek bir tersane yaptırıldı.

I. Alaeddin Keykubat doğuda beliren Moğol tehlikesine karşı önlemler aldı, ittifaklar yaptı. Kırım'ın önemli ticaret limanlarından biri olan Suğdak ele geçirildi. I. Alaeddin Keykubat kuzey ve güneyde fetihlerini tamamladıktan sonra Doğu Anadolu'daki Harzemşahlar üzerine yürüdü. 1230 yılında Yassı Çimen Savaşı'nda Harzemşahları yenilgiye uğrattı.

I. Alaeddin Keykubat'ın ölümünden sonra devlet eski gücünü koruyamadı. Taht mücadeleleri devleti iyice zayıflattı. Anadolu'da isyanlar çıktı. Bu sıralarda Moğollar da Anadolu'ya yönelerek Türk şehirlerini ele geçirmeye başladılar. Türkiye Selçukluları ile Moğollar arasında yapılan Köseadağ Savaşı'nda Türkiye Selçukluları ağır bir yenilgi aldı. (1243). Moğollar Köseadağ Savaşı'ndan sonra Anadolu'yu baskı altına aldı. Selçuklu sultanları Moğollar tarafından atanmaya başladı. Devletin siyasi gücü azaldı. Selçuklulara bağlı beylikler kendi başına hareket etmeye başladılar. Anadolu'nun ekonomisi ve ticareti büyük ölçüde zarar gördü. Türkiye Selçuklu Devleti, Moğol hâkimiyetinde geçen uzun yıllardan sonra 1308 yılında yıkıldı. Türkiye Selçukluları yaptıkları siyasi ve kültürel faaliyetlerle Anadolu'nun Türkleşmesine büyük katkı sağladılar. 12. yüzyılın ortalarından itibaren ülkede huzur ortamı sağlandı. Ülkedeki Türkler ve Hristiyanlar (Rum, Ermeni, Süryani) yan yana, uyum içinde yaşamlarını sürdürdüler.

Selçuklularda halk şehirlerde ve köylerde yaşardı. Şehirlerde yaşayan halk devlet memuru, ayanlar (şehrin ileri gelenleri) ve bilim insanları (medrese hocaları, kadılar, medrese öğrencileri) oluşuyordu. Ahilik teşkilatı şehirlerde önemli bir işlevi yer te getiriyordu. Ahilik esnafların birleşerek kurdukları dinî ve ekonomik özellikler taşıyan bir teşkilattı. Selçuklular Döneminde dericilik, kuyumculuk gibi herhangi bir meslek yapan herkes bir loncanın üyesi idi. Her loncada sıkı bir meslek dayanışması ve karşılıklı denetim vardı.

Selçuklu sultanları Türkistan, Maveraünnehir ve Horasan'dan gelen göçebe Türkmenleri Anadolu'ya ve sınır bölgelerine (uç) yerleştirmişlerdir. Selçuklu sultanları Anadolu'ya yerleştirdikleri Türkmenlerin yerleşik hayata geçmesi için gerekli önlemleri almışlardır. Onları küçük topluluklara ayırarak yerleştirmişler, böylelikle hem onları toprağa bağlamışlar hem de eski boy geleneklerinin ortadan kalkmasını sağlamışlardır. Yerleşik hayata geçen bu Türkmenler, devletin belirlediği toprakları işleyerek yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Uçlardaki Türkmenler ise aşiret ve oymaklar hâlinde yerleştirilmiş ve başlarına da bir bey atanmıştır. Yan bağımsız olan bu beyler Bizans'la savaşarak fetihlerde bulundular. Uçlarda yaşayan Türkmenlerle komşuları olan Rumlar arasında canlı bir sosyal ve ekonomik hayat vardı. Türkler Bizans şehirlerindeki Rumların tarım ürünlerini alırken kendi ürettikleri hayvancılığa dayalı ürünleri sa-

tıyorlardı. I. Alaeddin Keykubat Dönemi'nde merkezî yönetime bağlanan uç beyleri, Köseadağ Savaşı'ndan sonra yeniden bağımsız hâle geldiler. Moğol istilasını sonucu Anadolu'ya gelen Türkmenler uç beylerine sığınmıyordu. Bu da uç beylerini daha güçlü hâle getirdi. Zamanla daha da güçlenen bu beyler, bağımsız beylikler kurarak Moğollara ve Bizans'a karşı savaştılar.

Selçuklu sultanları izledikleri politikalarla Türkiye'yi önemli bir ticaret merkezi hâline getirmeyi başardılar. Sinop, Alanya, Antalya ve Suğdak limanlarının ele geçirilmesi, Türkiye'yi Akdeniz ve Karadeniz ticaretinde önemli noktalara taşıdı. Ele geçirilen bu limanlar geliştirildi. Buralara Türk tüccarlar yerleştirildi. Ticareti geliştirmek için yabancı tüccarlarla ticaret antlaşmaları yapıldı. Denizlerde korsanların tüccarlara verdikleri zararların devlet tarafından karşılanması benimsendi. Böylece bir çeşit devlet sigortası sağlandı. Türkiye Selçukluları Döneminde Türkiye doğu-batı, kuzey-güney yönünde yapılan uluslararası ticaret merkezi hâline getirildi. Selçuklu sultanları tüccarların mal ve can güvenliğini sağlayıcı önlemler aldılar. Ticareti geliştirmek için yollar üzerinde kervansaraylar, bu yolların geçtiği şehir merkezlerinde de büyük hanlar yaptırdılar. İlk kervansaraylar II. Kılıçarslan zamanında yapıldı. Vakıf olarak kurulan kervansaraylarda yerli ve yabancı tüccarlar ve yolcular konaklıyorlardı. Bu tüccarlara parasız yiyecek, yatak, hamam, sağlık ve hayvanlarına ahır hizmetleri sunuluyordu.



2.44. Çifte Minareli Medrese, Erzurum

Selçuklular Dönemi'nde Anadolu'daki kültür hayatı oldukça canlı idi. Malazgirt Zaferi'nden sonra Anadolu'yu yurt edinen Türkler, Türk dili ve edebiyatının gelişmesine büyük katkılar sağladılar. Türkçe zamanla devlet dili olarak yerleşip gelişti. Bu konuda

Türkmen beylerinin büyük rolü oldu. Karamanoğlu Mehmet Bey 1227 yılında Konya’da yayımladığı fermanla “Bu günden sonra divanda, dergahta, mecliste ve meydan-da Türkçeden başka dil kullanılmayacaktır.” diyerek Türkçeyi resmî dil ilan etti. Moğollardan kaçıp Anadolu’ya gelen Türk bilim adamı, yazar ve şairlerin de Türkçenin gelişmesine büyük katkıları oldu. Selçuklular Dönemi’nde yaşayan Şeyh Ahmet Gülşehî, Aşık Paşa, Mevlâna Celâleddin Rûmî, Yunus Emre gibi şairler, yazdıkları eserlerle Türkçenin ve Türk kültürünün gelişmesine büyük hizmetlerde bulunmuşlardır. 12 ve 13. yüzyıllarda (Battalgazi) Destanı, Danişmentlilerin ülkesinde söylenen ve yazıya geçirilen Türkçe bir destandır. “Danişmendname”, Danişmentli büyüklerin kahramanlıklarını anlatan başka bir Türk destanıdır. “Dede Korkut Hikâyeleri” ise Oğuz Türklerinin yaşayış biçimlerini, aile ve kardeş sevgisini, kahramanlıkları konu alan halk hikâyeleridir. Bektaşî ve Nasrettin Hoca fıkraları da o dönemden günümüze ulaşan önemli halk edebiyatı ürünleridir.



2.45. Haçlılar

Selçuklu sultanları siyasi ve ekonomik alanda olduğu gibi bilim ve sanata da önem vermişlerdir. Bu dönemde Anadolu’nun hemen her ilinde bir ya da daha fazla medrese kurulmuştur. Vakıf kuruluşu olan medreselerde her türlü bilimler okutulmuştur. Bu medreselerde çok sayıda bilim adamı yetişmiştir. Türkiye Selçukluları, Haçlı Seferleri ve Moğol istilasına rağmen Anadolu’nun her yanını sanat eserleriyle donatmışlardır. Bu eserler arasında camiler, mescitler, medreseler, kümbetler, külliyele, saraylar, köşk-ler, darüşşifalar, kervansaraylar, kaleler, surlar, köprüler sayılabilir.

Gök Medrese (Sivas), Hunat Hatun Külliyesi (Kayseri), Döner Kümbet (Kayseri), Kubadabad Sarayı (Beyşehir), Sultan Hanı (Konya-Aksaray arası) bunlardan sadece bazılarıdır.



Türkiye Selçuklu Devleti’nin Anadolu’nun Türkleşme sürecine katkıları nelerdir?

TARİHÎ TİCARET YOLLARININ ÖNEMİ

© Tarihî ticaret yollarının hâkimiyeti devletlerarası ilişkileri nasıl etkilemiştir?

Ticaret yollarının hâkimiyeti tarihin her dönemde uluslararası ilişkileri derinden etkilemiştir. Ülkelerin ekonomik çıkarları başka devletlerle olan siyasi ilişkilerini de belirlemiştir. Tarihi İpek ve Baharat yolları da geçtiği güzergâhta bulunan ülkeler için her zaman cazibe kaynağı olmuştur. Devletler bu ticaret yollarının hâkimiyetini ellerinde tutabilmek için birbirleriyle sürekli mücadele etmişlerdir.

İpek Yolu

Hindistan ve Uzak Doğu'nun baharat, ipekli dokuma ve kıymetli madenlerini Avrupa'ya ulaştırmak için kervanlarla Orta Asya ve İran üzerinden Anadolu'ya ve Karadeniz kıyılarına buralardan da Venedikliler ve Cenevizliler tarafından deniz yoluyla Avrupa içlerine kadar ulaştırıldığı tarihî yola "İpek Yolu" denir.

İpek Yolu, tarih boyunca kullanılan bir ticaret güzergâhı olmasının yanı sıra fikirlerin, dinlerin, orduların ya da farklı kültürlerin ve bu kültürel deneyimleri aktaran bilgelerin ve gezginlerin takip ettiği bir yol olmuştur.(...)

(...) İpek Yolu, Avrasya tarihi içerisinde ticaretin yanı sıra Doğu ile Batı arasında, insanların kültür alışverişinde bulunmaları gibi göz ardı edilmeyecek bir görevi de üstlenmiştir. (...)

2.46. İpek Yolu



(Genel Ağ'dan kısaltılmıştır.)



Tarihî İpek Yolu geçtiği bölgelerin sosyal ve ekonomik yapılarını nasıl etkilemiştir?

Tarihî İpek Yolu Orta Asya'da kurulan Türk devletlerinin siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik yapılarını derinden etkilemiştir. Türkler yaşadıkları bölgelerde komşuları ile sürekli kültürel, ekonomik ve siyasi ilişki içinde olmuşlardır. Bu ilişkiler dostça olabildiği gibi bazen de çetin bir rekabet içinde olmuştur. Orta Asya Türk devletlerinin komşuları ile olan ilişkilerinde İpek Yolu belirleyici olmuştur.

Asya Hunları Dönemi'nde başlayan bu ilişkiler Kök Türkler ve Uygurlar Dönemleri'nde de devam etmiştir. Bu bölgede yaşayan devletler sürekli olarak İpek Yolu'nu kontrol altında tutmak istemişlerdir. Asya Hunları Dönemi'nde İpek Yolu'nun denetiminin Türklerin ele geçmesi üzerine Çinliler Türklerle akrabalık kurarak bu ticari yoldan yararlanmak istemişlerdir. Türk beylerinin Çinli kızlarla evlenmeleri, Çin âdetlerinin Türk ülkesinde yayılmasına neden olmuştur. Öte yandan Çinliler, Türk ordu sistemini kendi ordularına uygulamışlardır.

Kök Türkler ise İpek Yolu nedeniyle İran'daki Sasanilerle, Akhunlara karşı daha sonra ise Sasanilere karşı Bizans'la işbirliği yapılmıştır. Hatta Bizans'la karşılıklı elçiler gönderilmiştir. Karşılıklı çıkarlar bazen ittifakların bozulmasına hatta savaşlara neden olmuştur. Yani devletler arası siyasi ilişkilerde İpek Yolu'nun belirleyici özelliği büyük olmuştur. İpek Yolunun hâkimiyetinin Çin'in eline geçmesi ile birlikte Türk devletlerinin ekonomileri bu durumdan olumsuz etkilenmiştir.



2.47. Kervan

İpek Yolu'nda ipek, kürk, porselen, değerli taşlar, yağ, bal, fildişi vb. ürünler taşınıyordu.

İpek Yolu Türklerin kültürel yaşamlarında da köklü değişikliklerin meydana gelmesine neden olmuştur.

İpek yolu, doğu kültürü ile Batı kültürünün kaynaşmasını sağlamıştır.

Doğudan getirilen kıymetli eşyaların Batıda satılması Batı kültürünün Doğu hakkındaki merakını daha da artırmıştır.

Bu gizemli yolun vazgeçilmez hayvanları olan develer günümüzde de turizm amaçlı kullanılmaktadır. Doğu bölgelerinin ipeği, baharatı ve diğer değerli eşyaları kervanlar-

la farklı güzergâhlar üzerinden Avrupa'ya taşınmıştır. İlk zamanlarda kervan yolu olarak bilinen bu değerli yol, zamanla İpek Yolu olarak anılır olmuştur. Binlerce kilometre uzunluğundaki bu yol, geçtiği yerleri sosyal, kültürel ve ekonomik olarak etkilemiştir.

Aşağıdaki haritada İpek ve Baharat Yolu birlikte verilmiştir, inceleyiniz.



2.48. İpek ve Baharat Yolu Haritası



İpek ve Baharat yolları neden farklı merkezlerden geçmiş olabilir?

Baharat Yolu

Hindistan ve civarında üretilen farklı tür baharatlar ile bazı değerli eşyaların İran Körfezi ve Irak üzerinden Suriye Limanlarına ve Kızıldeniz yoluyla Süveyş ve Akabe'ye, oradan da kara yoluyla İskenderiye'ye ulaştırdığı tarihî yola "Baharat Yolu" denir. Doğunun değerli baharatları iki farklı yoldan Avrupa'ya taşınmıştır.

İlk zamanlarda sadece Avrupalı soyluların sofralarına giren baharat türleri ilerleyen zamanlar da pazarlarda satılan ürün hâline dönüşmüştür.

Tarihî ticaret yolları Osmanlı devleti açısından da son derece önemliydi. Akdeniz limanların taşınan her değerli eşya ve baharat Osmanlıya ekonomik olarak gelir sağlıyordu. Coğrafi keşifler sonucu yeni ticaret yollarının keşfedilmesi sonucu Akdeniz limanları eski önemini kaybedince Osmanlı Devleti de bu durumdan ekonomik olarak olumsuz etkilenmiştir. Daha ucuza baharat elde etmek isteyen Batı, baharat üreten ülkelere doğrudan ulaşmanın yolları arandı. Vasco da Gama 1498'de Ümit Burnu'nu dolaşarak Hindistan'a ulaştı. Kristof Kolomb Batı Hint Adaları'na, ünlü denizci Macel-

lan ise Güney Amerika'yı dolaşarak Doğu Hint Adaları'na ulaştı. Bu keşifler sayesinde yeni ticaret yolları bulunmuş oldu. Venediklilerin elinde bulunan baharat tekeli de kırıldı. Avrupa'nın yeni yollar üzerinden baharat taşıması ile de tarihî baharat yolu eski önemini kaybetti.

Genel olarak İpek ve Baharat Yolları sadece ticari mal taşımadı. Doğu ile Batı kültürünü birbirine tanıttı. Bu ticaret yolları geçtiği merkezlerin başta ekonomik anlamda olmak üzere sosyal ve kültürel seviyelerini geliştirdi. Uzun yıllar içinde sağlanabilecek birçok gelişmenin kısa sürede sağlanmasına neden oldu.



Tarihî İpek Yolu Güzergâhı, Çin ve Uzak doğu ile ilgili Marco Polo'nun gözlem ve anılarını okuyarak bu yolların sosyal, siyasi ve kültürel özellikleriyle ilgili farklı bilgilere ulaşabilirsiniz.

Yıllar içinde önemi kaybetmiş olan İpek Yolu, günümüzde tekrar canlandırılmak istenmektedir. Çin ile Avrupa arasında planlanan yeni ticaret yolunda Türkiye'nin önemi ön plana çıkmaktadır. Çin'den çıkan bu yeni yolun bazı Türk cumhuriyetleri üzerinden Gürcistan'a oradan da Türkiye kanalıyla Avrupa'ya ulaştırılması hedeflenmektedir.

☒ Etkinlik

Yakın zamanda hayata geçirilmesi planlanan bu yeni İpek Yolu projesinin ülkemize sosyal, kültürel ve ekonomik olarak getirileri neler olabilir? Aşağıdaki boşluğa yazınız.

➤ Sosyal

➤

.....

.....

➤ Kültürel

➤

.....

.....

➤ Ekonomik

➤

.....

.....

ÖZET

Türk tarihin bilinen ilk devleti olan Asya Hun Devleti'nin ilk hükümdarı Teoman (Tuman) Han'dır. Bu devlet en parlak dönemini Mete Han (MÖ 209- MÖ 174) döneminde yaşamıştır. Türkler ilk kez bu devlet zamanında bir bayrak altında birleşmişlerdir.

Hunlar, özellikle İpek Yolu üzerinde egemenlik kurabilmek için Çinlilerle mücadele etmek zorunda kalmışlardır. İkiye ayrılan Hunlardan Avrupa'ya gidenler 375 yılında Kavimler Göçü'nü başlatmışlardır. Bu olay Avrupa'nın sosyal, ekonomik ve siyasal yapısının yanı sıra toplumsal yapısını da değiştirmiştir. Avrupa Hun Devleti'ni kuran Türkler Avrupa'da da izler bırakmışlar ve burada bulunan toplumları etkilemişlerdir.

Hunlardan sonra Asya'da Türkleri tekrar bir bayrak altında toplayan ikinci devlet ise Kök Türk Devleti'dir. 552 yılında Bumin Kağan ve kardeşi İstemi Yabgu tarafından kurulan bu devlet 582 yılında ikiye ayrılmıştır. İpek Yolu nedeniyle Sasani ve Bizans'la mücadele etmiştir.

Tarihte Türk adını kullan ilk devletimiz olması ile de dikkat çekmektedir. Elli yıl kadar Çin egemenliğinde kalan Kök Türkler 682 yılında Kutluk Kağan önderliğinde yeniden bağımsız olmuşlardır. Bilge Kağan Dönemi'nde siyasi ve askeri yönden güçlü olan bu devletimiz bize bıraktığı Kök Türk anıtları ile Türk tarihinin ilk yazılı belgelerini oluşturmuştur. Asya'da kurulan bir diğer Türk devleti ise Uygurlar olup Türk toplumunda yerleşik hayatın öncüleri olarak dikkat çekmektedir. Uygurlar kültürel yönden de Çinlileri ve Moğolları da etkilemişlerdir.

Türk toplumları Orta Asya'da bozkır hayatına uygun bir şekilde hayvancılık ve tarımla uğraşmışlardır. Ticaretin yanı sıra hayvancılık ve tarım en önemli geçim kaynakları olmuştur. Hayvanlarına otlak bulabilme için çok sık yer değiştirmişlerdir. Bu sırada çeşitli toplumlarla kültürel alışverişte bulunmuşlardır. Gök Tanrı inancını benimsemişler, ilerleyen dönemlerde Budizm ve Maniheizm inançlarını da kabul etmişlerdir. Sanatlarını halı, kilim, silah ve eyer gibi ürünlerde göstermişlerdir.

7. yüzyıl başlarında Arabistan yarımadasında Hz. Muhammed'e (s.a.v.) İslam dinini yayma görevi verildi. İslam dininin peygamberi olan Hz. Muhammed (s.a.v.) kısa sürede bu dini tüm Arabistan'a yaymayı başardı. Bu dine inanmayanlarla yaptığı savaşları kazandı. Kendisinden sonra başa geçen halifeler İslam devletinin teşkilatlanmasını tamamladılar. Kutsal kitap Kur'an-ı Kerim çoğaltılarak İslam merkezlerine gönderildi. Ülke yönetimi bir sisteme bağlandı. Dört halife döneminde İslamiyet Arabistan Yarımadası dışında da yayıldı.

Emeviler ve Abbasiler Dönemi İslam devletinin hem siyasi hem de kültürel açıdan genişlediği dönem olmuştur. İspanya ve Orta Asya'da İslam dini ile tanışmıştır. Türkler ise Müslümanlar ile Çinliler arasında yapılan Talaş Savaşı'nda (751) Müslümanların yanında yer almışlar ve savaşı onların kazanmasının sağlamışlardı. Bu durum Türklerin hızla Müslüman olmalarını sağlamıştır.

Türkler, İslamiyet'i kabul ettikten sonra Asya'da sırası ile Karahanlılar, Gazneliler ve Büyük Selçuklular devletlerini kurmuşlardır. Karahanlılar ilk Müslüman Türk devleti olma özelliği taşımaktadır. Yusuf Has Hacıp ve Kaşgarlı Mahmut bu devlet döneminde yetişenler önemli bilim insanları olarak ön plana çıkmaktadır. Gazneliler ise Hindistan'a İslamiyet'i yaymış olmaları ile dikkat çekmektedirler.

Tarihî İpek ve Baharat Yolları kendi dönemlerinde gücün ve ekonominin sembolü olmuştur. Bu yollara sahip olan devletler başta ekonomik olmak üzere birçok alanda güçlenmişlerdir. Özellikle İpek Yolu'nun hâkimiyeti için Türk devletleri ile Çin uzun süren siyasi ve askeri mücadeleler içine girmiştir.

Dünyada gelişen bilim ve teknoloji ile birlikte okyanuslara dayanıklı gemilerin yapılması ve pusulanın icadı ile yeni ticaret yolları keşfedilmiştir. Bu durum ise İpek ve Baharat Yolları'nın önemini kaybetmesine neden olmuştur. Ticaret yollarının önemini kaybetmesi dönemin Türk devleti olan Osmanlı Devleti'ni de olumsuz olarak etkilemiştir.

2. ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI**1. İslamiyet’le ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?**

- A) Arap yarımadasında ortaya çıkmıştır.
- B) İslam dininin peygamberi Hz. Muhammed’dir.
- C) İslamiyet Arap yarımadasının dışında yayılmamıştır.
- D) İslamiyet Arap toplumunda kısa sürede yayılmıştır.

2. Tarihte bilinen ilk Türk devleti en parlak dönemini hangi hükümdar döneminde yaşamıştır?

- A) Bilge Kağan
- B) Teoman
- C) Mete Han
- D) Kül Tigin

3. Aşağıdakilerden hangisi Orta Asya’da kurulan devletlerden biri değildir?

- A) Kök Türkler
- B) Gazneliler
- C) Uygurlar
- D) Büyük Hun Devleti

4. Tarihte Türk adıyla kurulmuş ilk devlet olan Kök Türk Devleti ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Türkleri Hunlardan sonra ikinci defa tek bayrak altında toplamışlardır.
- B) Kök Türk devleti en parlak dönemini Bilge Kağan döneminde yaşamıştır.
- C) Türk orduları bu dönemde onluk sisteme göre ilk kez kurulmuştur.
- D) Bozkurt Destanı Kök Türklere aittir.

5. Hz. Muhammed’in vefatından sonra Dört Halife Dönemi başlamıştır. Bu dört halife seçimle göreve gelmişlerdir. Aşağıda verilenlerden hangisi dört halifelerden birisi değildir?

- A) Hz. Ömer
- B) Hz. Muaviye
- C) Hz. Ali
- D) Hz. Osman

6. Türkler Orta Asya’da kendilerine özgü kültürel etkinliklerde bulunmuşlardır. Aşağıdakilerden hangisi Türklerin yaşadığı bölgenin kültürel özelliklerinden değildir?

- A) Atlı göçebe hayat egemendir.
- B) Hayvancılıkla uğraşmışlardır.
- C) Deniz ticaretinde gelişmişlerdir.
- D) Dağları ve nehirleri kutsal kabul etmişlerdir.

7. Aşağıdaki destanlardan hangisi Uygurlara aittir?

- A) Yaradılış
- B) Göç
- C) Ergenekon
- D) Oğuz Kağan

8. Türklerin 400 yıl yaşadıkları ve bir demirci ustasının fikriyle demir dağını eritip dünyaya yayıldıklarını anlatan destan aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yaradılış
- B) Göç
- C) Ergenekon
- D) Oğuz Kağan

9. Türk edebiyatının yazılı ilk örneklerinden olan Tonyukuk Kitabeleri hangi döneme aittir?

- A) Asya Hunları
- B) Kök Türkler
- C) Uygurlar
- D) Karahanlılar

10. Türkler İslamiyet'ten önce farklı dinlere inanıyorlardı. Orta Asya'da Türkler arasında yaygın olan din ve inanç aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Gök Tanrı inancı
- B) Hristiyanlık
- C) Manihaizm
- D) Budizm

11. Dünyanın ilk üniversitesi kabul edilen Nizamiye Medresesinin kuruluşu aşağıdaki hangi devlet döneminde gerçekleşmiştir?

- A) Büyük Selçuklular
- B) Gazneliler
- C) Emeviler
- D) Karahanlılar

12. İpek Yolu hangi gelişme üzerine önemini kaybetmiştir?

- A) Coğrafi Keşifler
- B) Rönesans
- C) I. Dünya Savaşı
- D) Sanayi İnkılabı

13. Çifte Minareli Medrese hangi devlet zamanında yapılmıştır?

- A) Hunlar
- B) Selçuklular
- C) Uygurlar
- D) Kök Türkler



3. ÜNİTE: İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER

KONULAR

- DÜNYA ÜZERİNDE TÜRKİYE
- ÜLKEMİZİN YERŞEKİLLERİ, İKLİMİ VE BİTKİ ÖRTÜSÜ
- TÜRKİYE'NİN BEŞERİ ÖZELLİKLERİ
- DÜNYA'NIN İKLİMİ

ANAHTAR KELİMELELER

- | | | |
|-----------|----------------|------------|
| ✓ Harita | ✓ Konum | ✓ Coğrafya |
| ✓ İklim | ✓ Bitki Örtüsü | ✓ Nüfus |
| ✓ Ekonomi | | |

GİRİŞ

Bu ünitemizde “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” konusunu işleyeceğiz. Birinci konumuzda “Dünya Üzerinde Türkiye” konusunu işleyeceğiz. Türkiye’nin Asya ile Avrupa kıtaları arasında kalan yarımada şeklinde bir ülke olduğunu, dünya üzerindeki coğrafi konumundan dolayı sahip olduğu stratejik önemi üzerinde duracağız. İkinci konumuzda “Ülkemizin Yerçekilleri, İklimi ve Bitki Örtüsü” konusunu anlatacağız. Üçüncü konumuzda ise “Türkiye’nin Beşeri Özelliklerini” anlatacağız. Ülkemizin nüfus dağılışını, ekonomik faaliyetlerini yer altı ve yer üstü zenginliklerine örnek vereceğiz. Dördüncü ve son konumuzda da “Dünyanın İklimi” konusunu anlatarak dünya üzerindeki farklı iklim tiplerini tanıyacağız.

DÜNYA ÜZERİNDE TÜRKİYE

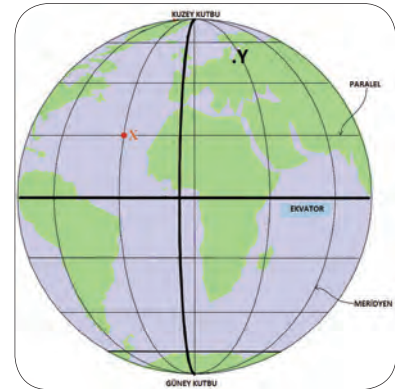
☉ Türkiye hangi kıtalar üzerinde yer almaktadır?

Sosyal bilgiler dersinde en çok kullandığımız araçlardan biri haritalardır. Haritalar sayesinde dünyanın herhangi bir yeri hakkında bilgi edinebiliriz. Örneğin, televizyon izlerken adını duyduğunuz bir ülkenin hangi kıtada, dünyanın neresinde yer aldığını merak edebilirsiniz. Bu merakınızı atlasınızdaki haritalara bakarak giderebilirsiniz. Diyelim ki özel bir bölgeyi, yeri veya alanı harita üzerinde bulacaksınız. Hemen atlasınızın arka kısmında bulunan dizin bölümünden o yerin hangi sayfada, hangi çizgiler üzerinde olduğunu öğrenebilirsiniz.

Bir model küreye baktığınızda üzerinde yatay ve dikey çizgilerin olduğunu göreceksiniz. Atlasınızdaki haritalara ve duvar haritalarına baktığınızda aynı çizgilerin olduğunu fark edeceksiniz. Şimdi bu çizgileri ve bazı kavramları öğrenelim.

Haritalarda gördüğümüz yatay çizgilere paraleller, dikey çizgilere de meridyenler adı verilir. Dünyamızı tam ortadan ikiye ayıran paralele ise ekvator denir. Bunlar gerçekte var olmayan ancak var olduğu kabul edilen çizgilerdir.

Ekvatorun kuzeyinde kalan kısma Kuzey Yarım Küre, güneyindeki kısma ise



3.1. Meridyen ve Paraleller

Güney Yarım Küre adı verilir. Paralellerin en genişleri ekvator'dan başlar. Kutuplara gittikçe küçülür. 90 tanesi Kuzey Yarım Küre'de, 90 tanesi de Güney Yarım Küre'de olmak üzere 180 tane paralel vardır.

Meridyenler, paralelleri dik kesen kutup noktalarında birleşen çizgilerdir. İngiltere'nin Greenwich (Griniç) kasabası yakınlarından geçen meridyen yayı başlangıç meridyeni kabul edilir. Bunun 180 tanesi doğusunda, 180 tanesi batısında olmak üzere 360 tane meridyen yayı bulunur. Kutup noktalarında birleşen meridyenler, meridyen yayları olarak tanımlanır.

Dünya üzerinde farklı kıtalar vardır. Bu kıtaların yerini aşağıdaki harita üzerinden inceleyiniz.



3.2. Kıtalar ve Okyanuslar

Yukarıdaki haritayı incelediğinizde gözünüze çarpan ilk şey karalar ve okyanuslar olacaktır. Sularla birbirinden ayrılan büyük kara parçalarına kıta denir. Yeryüzündeki kıtalar; Avrupa, Asya, Afrika, Okyanusya, Antarktika, Kuzey Amerika ve Güney Amerika'dır.

Kıtalar arasındaki çukurlukları kaplayan büyük su kütlelerine okyanus adı verilir. Hint Okyanusu, Atlas Okyanusu, Büyük Okyanus olmak üzere 3 okyanus bulunur. Türkiye; Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birbirine en çok yaklaştığı yerdedir.

Yurdumuzun hem Asya hem de Avrupa kıtalarında toprakları vardır. Bu özelliği ile Türkiye, Asya ve Avrupa arasında bir köprü görevi görür. Ülkemizin sahip olduğu bu

coğrafi konumu bizi bölgemizde güçlü bir devlet hâline getirmektedir. Yurdumuzun Avrupâda kalan topraklarına Trakya, Asya'daki topraklarına Anadolu adı verilir. Her ikisi de birer yarımada'dır.

Aşağıdaki haritadan Türkiye'nin coğrafi konumunu ve komşularını inceleyiniz.



3.3. Türkiye'nin Coğrafi Konumu ve Komşuları

Üç tarafı denizle çevrile olan Türkiye sahip olduğu coğrafi konumu itibarıyla dünya üzerinde önemli bir yere sahiptir. Akdeniz ile Karadeniz'i birbirine bağlayan İstanbul ve Çanakkale boğazlarına sahip olan Türkiye, bölgesinde söz sahibi olan bir ülkedir.

Türkiye, Dünya üzerinde bulunduğu yer itibarıyla ayrı bir özelliğe sahiptir. Üç tarafı denizlerle çevrili ve önemli boğazlara sahiptir. Karadeniz ile Akdeniz arasındaki bağlantılar bu su yolları aracılığıyla yapılmaktadır. Asya ve Avrupa kıtaları arasında bir köprü görevi görmesi nedeniyle Doğu-Batı arasındaki hava, kara ve demir yolları ülkemizden geçmektedir. Bu konumu ülkemize büyük önem kazandırmıştır.

Yurdumuzun doğusunda zengin petrol yatakları olan Orta Doğu ülkeleri, batısında ise sanayisi gelişmiş Avrupa ülkeleri bulunmaktadır. Bu ülkeler arasındaki alışverişler ülkemiz üzerinden gerçekleşmektedir. Türkiye ılıman iklim bölgesinde yer aldığı için yumuşak bir iklime sahiptir. Ülkemizde genel olarak üç farklı iklim görülür. Bu iklim bölgelerinde çok çeşitli ürünler yetiştirilir. Yetiştirilen bu ürünlerin hem iç piyasada hem de dış piyasada ekonomik değeri büyüktür. Coğrafi konumu nedeniyle önemli bir bölgede yer alan Türkiye, komşularıyla barış içinde yaşamaktadır. Atatürk'ün "Yurtta barış, dünyada barış." ilkesi doğrultusunda güçlü bir devlet yapısına sahiptir ve çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak için Atatürk ilke ve inkılapları ışığında büyük gelişmeler göstermektedir.

Türkiye, 36°-42° Kuzey paralelleri ile 26°-45° Doğu meridyenleri arasında yer alır. Türkiye Ekvator'un kuzeyinde, Greenwich'in doğusunda yer alır. Türkiye'nin matematik konumunun (Matematik konumunda enlem ve boylamlar önemlidir.)

Türkiye'nin Matematik Konumu

- ✓ Doğusu ile batısı arasında 19 tane meridyen geçmektedir.
- ✓ Aynı anda tek ortak saat kullanılır. Çünkü doğu-batı yönünde fazla geniş değildir.
- ✓ Güneş ışınları hiçbir zaman dik açıyla gelmez.
- ✓ Mevsimler belirgin olarak görülür.
- ✓ Kışın cephesel yağışlar fazladır.
- ✓ Güneyden kuzeye gidildikçe güneş ışınlarının geliş açısı küçülür.
- ✓ Güneyden kuzeye gidildikçe gece-gündüz süreleri arasındaki fark artar.
- ✓ Kuzeyden esen rüzgârlar sıcaklığı düşürürken güneyden esen rüzgârlar sıcaklığı yükseltir.

Türkiye'nin Özel Konumu

- ✓ Türkiye; Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları arasında olup Doğu ile Batıyı, Kuzey ile Güneyi birbirine bağlar.
- ✓ Türkiye çok çeşitli yönlerden kıtalar ve kültürler arası köprü görevi yapar:
- ✓ Müslüman ülkeleri ile Hristiyan ülkeleri arasında geçiş konuma sahiptir.
- ✓ Sanayi ülkeleri ile petrol ve tarım ülkeleri arasında yer alır.
- ✓ Türkiye Asya ile Avrupa kıtalarında bulunan sekiz ülke ile sınır komşusudur.

Türkiye'nin böyle önemli bir bölgede ve birçok devletle komşu olması güvenlik noktasında ülkeye ek külfetler açabilmektedir. Türkiye her zaman güçlü bir orduya sahip olduğu için millî güvenlik alanında büyük tecrübelerle sahip bir ülkedir.

ÜLKEMİZİN YERŞEKİLLERİ, İKLİMİ VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

○ Yaşadığınız yerde hangi bitki örtüsü görülmektedir?

Türkiye, üç tarafı denizlerle çevrili bir yarımada ülkesidir. Ülkemizin doğusu ile batısı, kuzeyi ile güneyi arasında ciddi anlamda yeryüzü farklılıkları vardır. Türkiye, çok engebeli ve yüksekliği fazla olan bir ülkedir. Ortalama yüksekliği 1132 m'dir. Coğrafi bir bölgenin yeryüzü şekilleri ile ilgili bilgi edinmek için fiziki haritaları incelemeliyiz.

Aşağıdaki Türkiye Fiziki haritasını inceleyiniz.



3.4. Türkiye'nin Fiziki Haritası

Yukarıdaki Türkiye Fiziki Haritası'ndan da anlaşılacağı gibi Türkiye farklı yeryüzü şekillerine sahip bir ülkedir. Ülkenin doğusuna gidildikçe yükselti artmaktadır. Batısında dağlar denize dik olarak uzandığı için denizin ılıman etkisi iç kesimlere kadar girebilmektedir. Ülkenin kuzey ve güneyinde yer alan dağlar ise denize paralel uzandığı için denizin ılıman etkisi iç kesimlere girememektedir. Harita üzerinde yeşil renkle gösterilen verimli tarım ovaları genellikle kıyı bölgelerde yer almaktadır.

Ülkenin iç kesimlerinde sarı renkle gösterilen yerler ise plato ve ovaların yoğun olarak buralarda yer aldığı anlamına gelmektedir. Türkiye'de görülen iklim ve bitki çeşitliliği de yeryüzü şekillerinden doğrudan etkilenmektedir.

Trakya topraklarımızın da bulunduğu Avrupa kıtasının ortalama Yükseltisinin 300

metre olduğu düşünülürse Türkiye'nin yükseltisi hayli fazla olan bir ülke olduğu anlaşılır. Ülkemizde yükselti her bölgede aynı değildir. Her bölgemizin yükseltisi farklıdır. Marmara Bölgesi en az yükseltiye, Doğu Anadolu Bölgesi de en fazla yükseltiye sahiptir. Doğu Anadolu Bölgemizin ortalama yükseltisi 2000 metredir. Ülkemizde görülen bu yükselti farkı sıcaklık ve yağış ortalamalarını da doğrudan etkilemektedir. Ülkemiz için şöyle bir genelleme yapılabilir: Yükseltisi az olan yerlerde yağış miktarı az, yükseltisi fazla olan yerlerde ise yağış miktarı fazladır.

Dağların denize paralel uzandığı Karadeniz ve Akdeniz kıyılarında dağların denize bakan yamaçların da bol yağış görülürken yine bu bölgelerin denize ters olan taraflarında ise fazla yağış görülmez. Ülkemizin dağlarının uzanış durumuyla ilgili önceki fayda verilen Türkiye fiziki haritasını inceleyerek bilgi sahibi olabilirsiniz.

Türkiye'deki platolarda önemli yer şekillerimizdendir. Türkiye'de platoların çok yer kaplamasının nedeni şudur: Dünyanın oluşum aşamalarında ülkemizin çevresinde denizler çökerken Anadolu yükselmiştir. Böylece Anadolu ile çevresindeki denizler arasında önemli bir yükselti farkı meydana gelmiştir. Yüksekte kalan arazilerimizin zamanla aşınması sonucunda da şimdiki platolar oluşmuştur. Ülkemizdeki ovaların oluşumunda da yeryüzü hareketleri ile akarsu faaliyetleri doğrudan etkili olmuştur. Örneğin Samsun'da bulunan Çarşamba Ovası akarsu biriktirmesi ile oluşmuş bir ova-dır. Denizli Ovası ise hem akarsu faaliyetleri hem de yeryüzü çöküntüleri ile oluşmuş bir ovadır.



3.5. Toros Dağları, Akdeniz



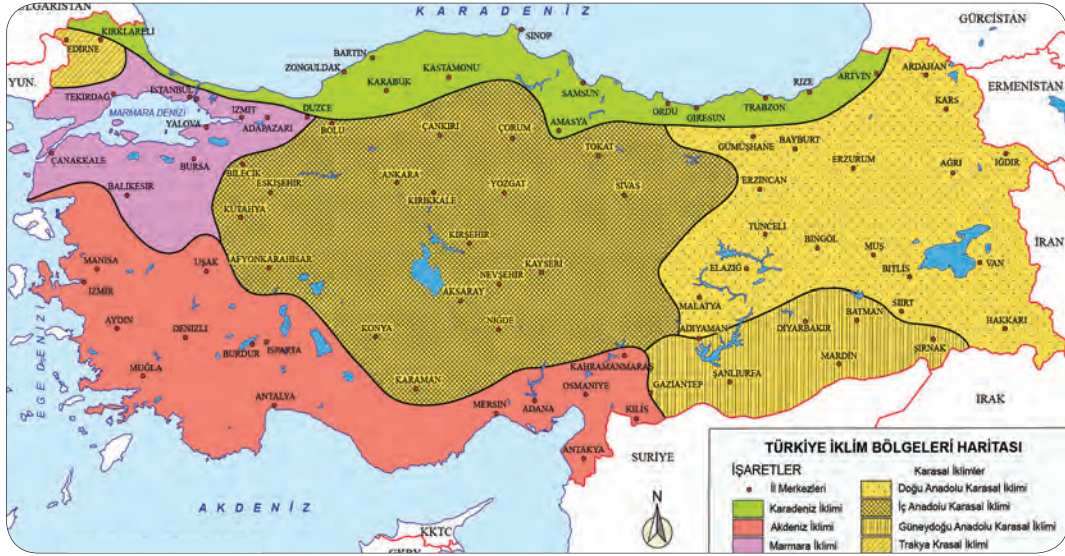
3.6. Ova

Türkiye haritası incelendiğinde ülkemiz kıyı şekillerinin çok farklı olduğunu görürüz. Karadeniz ve Akdeniz kıyılarımız genelde düz bir kıyı şeridinde sahipken Ege Bölgemiz aşırı derecede girintili çıkıntılı bir kıyı yapısına sahiptir. Bu farklılığın oluşmasında dağların uzanış yönü ile farklı dalga aşındırmaları etkili olmuştur. Ülkemizin kıyı tiplerini yine Türkiye fiziki harita üzerinde inceleyerek bilgi sahibi olabilirsiniz.

Ülkemizde yeryüzü şekillerini biçimlendirmede en etkili faktör şüphesiz akarsulardır. Türkiye’de matematiksel konum itibarıyla çöl bölgeleri yoktur. Bunun sonucu olarak da rüzgârların oluşturduğu yer şekilleri yoktur. Ülkemizde bulunan yüksek dağların tepeleri hariç buzul şekillendirmeleri de yoktur.

İklim; giyinme şeklimizi, ev yapımında kullanılan malzemenin türünü ve beslenme alışkanlığımızı doğrudan etkileyen bir unsurdur. Sabah evden çıkarken nasıl giyineceğimize yanımıza şemsiye alıp almayacağımıza günlük hava tahminlerine göre karar verdiğimizizi düşünürsek iklimim hayatımızda ne kadar önemli olduğunu daha iyi anlarız. Ülkemiz yer şekilleri ve diğer coğrafi özelliklere bağlı olarak farklı iklim tiplerine sahip bir ülkedir.

Aşağıdaki Türkiye İklim Haritasını inceleyiniz.



3.7. Türkiye'nin İklim Haritası

Türkiye'nin kıyı bölgelerinde yaz-kış sıcaklık farkı diğer bölgelerine göre daha azdır. Bunun nedeni ise denizlerin ortalama sıcaklık üzerindeki etkisine örnektir.

Türkiye'nin farklı yerlerine farklı sıcaklık değerlerinin görülmesini kısaca şöyle açıklayabiliriz: Kuzey-güney doğrultusunda enlem farkı, doğu batı yönünde ise yükselti ve denizden uzaklık farklı ile açıklamak mümkündür.

Yıllık sıcaklık farkı nedir?

En yüksek sıcaklığın yaşandığı yaz mevsimi ile en düşük sıcaklığın yaşandığı kış döneminin arasında oluşan sıcaklık farkıdır. Ülkemizde yıllık sıcaklık farkı en az olan bölge Karadeniz, en fazla olan ise Doğu Anadolu Bölgesi'dir.

Yurdumuzda dört iklim tipi görülür:

- 1- Karasal İklim
- 2- Akdeniz İklimi
- 3- Marmara (Geçiş) İklim
- 4- Karadeniz İklimi

Yurdumuzun kuzeyinde Kuzey Anadolu Dağları, güneyinde ise Toros Dağları sıradağlar hâlinde uzanır. Bu dağlar, denizin ılımanlaştırıcı etkilerinin iç kesimlere ulaşmasını engel olur. Bu nedenle yurdumuzun iç kesimlerinde karasal iklimin özellikleri görülür. Denizden gelen nemli hava, kuzey ve güney kıyılarımızdaki sıradağlara çarparak yükselir ve kıyı kesimleri bol yağış alır. Fakat deniz etkilerinden uzak iç bölgelerde yağış miktarı azdır.

Batı Anadolu'daki dağlar ise kıyıya dik olarak uzanır. Dağlar, Ege Denizi'ne doğru alçalarak devam eder. Dağların bu özelliği Ege kıyılarımızın çok girintili ve çıkıntılı olmasına neden olmuştur. Dağların bu uzanış yönü, deniz etkilerinin dağların arasındaki vadiler boyunca iç bölgelere doğru ilerlemesine imkân vermiştir. Bu nedenle Ege Bölgesi'nde deniz etkileri iç kesimlere kadar sokulmaktadır.

Yurdumuzun kuzey kıyı kesimlerinde görülen Karadeniz iklimi etkisiyle Karadeniz kıyı şeridinde çay, fındık, mısır yetiştirilir. Yurdumuzun en çok yağış alan bölgesidir. Mevsimlere dağılan yağışlar nedeniyle ormanlar bölgede geniş yer kaplamaktadır.

Akdeniz iklimi, yurdumuzun güney ve batı kıyılarında etkilidir. Bu iklimin etkili olduğu yerlerde yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise ılık ve yağışlı geçer. Portakal, mandalina, limon, kivi gibi meyveler bu ılıman iklime uyum sağlamış ve bölgede bol olarak yetiştirilmektedir. Akdeniz ikliminin etkili olduğu alanlarda ormanlar geniş yer kaplar. Ormanlık alanların kaybolduğu yerlerde maki denilen bitki örtüsü geniş alan kaplamıştır.

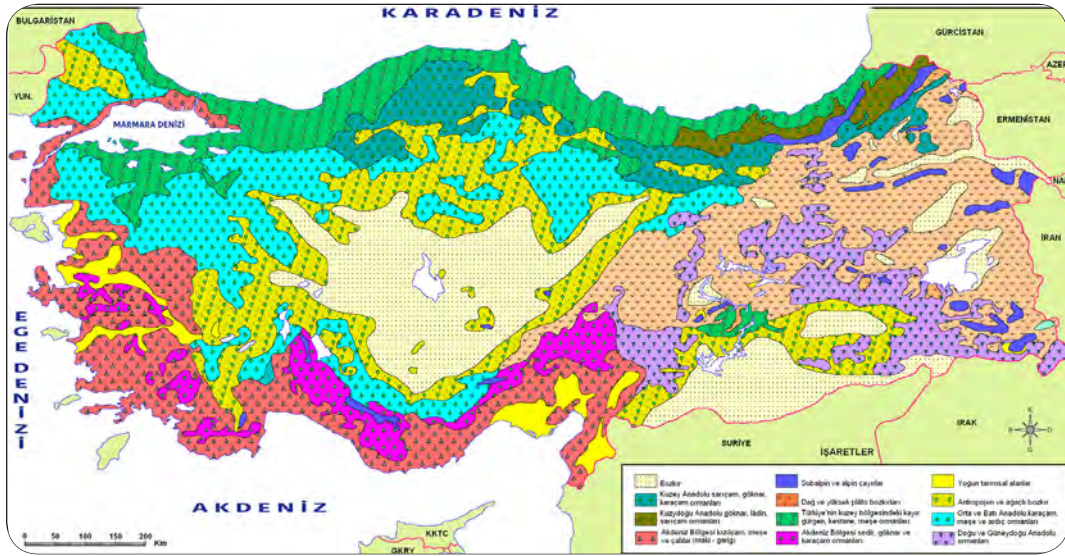
Kıyı bölgelerinden iç kesimlere doğru gidildikçe Sıcaklık ve yağışta değişiklikler görülür. Denizden uzaklaştıkça karasal etkiler öne çıkar. Karasal iklimde kışlar soğuk ve kar yağışlı, yazlar sıcak ve kurak geçer. Yağışlar özellikle yazın düşer. İç Anadolu'dan doğuya doğru gidildikçe sıcaklıklar düşer.

Yurdumuzun güneydoğusunda sıcaklıklar yazın daha yüksektir. İç bölgelerimizin bu ikliminden dolayı, doğal bitki örtüsü olan bozkırlar geniş yer kaplar. Bozkır, çayırlarla otların ve bunların arasına karışmış çalılarla dikenlerin bulunduğu bitki örtüsüdür.

Marmara (Geçiş) ikliminde ise güneyden kuzeye doğru gidildikçe Akdeniz ikliminden Karadeniz iklimine geçiş görülür. Güney ve alçak bölgelerinde Akdeniz kuzey ve yüksek kesimlerinde de Karadeniz bitki toplulukları görülür. Tekirdağ, Bilecik gibi karasal etkilere açık kesimlerde ise zaman zaman karasal iklim özellikleri görülür.

Ülkemizde görülen farklı yağış ve sıcaklık oranlarına bağlı olarak doğal bitki örtüsü şekillenir. Türkiye’de orman, maki ve bozkır denen üç tip bitki örtüsü görülür. Ülkemizde ve dünya’da bitki örtüsünün dağılışını etkileyen ana faktörler şunlardır: Yağış, sıcaklık, yükselti, bakı, eğim, dağların uzanış yönü ve toprağın yapısıdır.

Aşağıdaki Türkiye bitki örtüsü haritasını inceleyiniz.



3.8. Türkiye'nin Bitki Örtüsü Haritası

Maki

Akdeniz Bölgesi'nin doğal bitki örtüsü makidir. Akdeniz, Ege ve kısmen Marmara Bölgelerinde hâkimdir. Genelde 500 metre ile 1000 metre yükseklikler arasında görülür.

Kuraklığa dayanıklı olup yıl boyunca yeşil kalabilirler. Maki topluluğu boyları 1-2 metreyi geçmeyen bitki topluluğudur.



3.9. Maki Örtüsü

Bozkır

Kurak ve yarı kurak, yağış miktarı az olan bölgelerin bitki örtüsüdür. Ülkemizde İç Anadolu Bölgesi'nde görülür. Doğu ve Güney Doğu Bölgelerimizde de yer yer görülür. İlkbaharın yağışlarıyla yetişen otlar yağışsız ve sıcak yaz aylarında kuruyup solarlar. Bozkır bitkisinin görüldüğü yerlerde yaz sıcaklıkları 400 mm'nin altındadır. Bozkır bitki örtüsü karasal iklimin karakteristik bitki topluluğudur.



3.10. Bozkır Örtüsü

Ormanlar

Karadeniz Bölgesi'nin bitki örtüsü ormandır. Marmara Bölgesi'nin de Karadeniz iklimi etkili olan yerlerinde ormanlık alanları görmek mümkündür. Karadeniz Bölgesi nemli ve her mevsim yağış alan iklimiyle orman alanlarının oluşumuna son derece uygundur. Ülkemizde Ege, Akdeniz, Marmara ve kısmen de diğer bölgelerde ormanlık alanlar görülür.



3.11. Ormanlar

Ülkemizde birde yüksek dağların orman üst sınırlarının bittiği noktalarından itibaren dağ çayırları başlar. Kuzey Anadolu Dağları'nda ve Toroslar da 2000 metre yükseklikten sonra görülür. Erzurum-Kars bölgesinden de yaygın olarak görülür. Sonuç olarak ülkemiz doğusu ve batısı, doğusu ve güneyiyle farklı bitki örtülerine ev sahipliği yapan coğrafyadır.



Çevrenizde görülen iklim tipinin ve bitki örtüsünün adını söyleyiniz?

TÜRKİYE’NİN BEŞERİ ÖZELLİKLERİ

☉ Sizce bir yerde nüfusun az veya çok olmasını belirleyen unsurlar nelerdir?

Bir bölgenin nüfusunu belirleyen birçok unsur vardır. İş imkânlarına yakınlık, ulaşım, elverişli iklim, yer şekilleri, sağlık ve eğitim gibi konular yerleşmeyi ve dolayısıyla nüfusu doğrudan etkileyen unsurlardandır.

Yukarıdaki saydığımız nedenlere bağlı olarak ülkemizin de farklı yerlerinde farklı nüfus özellikleri karşımıza çıkmaktadır.

Aşağıdaki haritayı inceleyiniz.



3.12. Türkiye’nin İllere Göre Nüfus Yoğunluğu Haritası

Yukarıdaki haritaya göre ülkemizin en yoğun şehri İstanbul’dur. Ankara, İzmir, Bursa ve Adana yoğun nüfuslu diğer illerimizdendir. Bayburt, Tunceli, Ardahan, Kilis ise az nüfuslu illerimizdendir.

Ülkemizdeki nüfusun sayısı ve nüfusla ilgili veriler, yapılan nüfus sayımları ile elde edilir. Bu sayımlar sonucunda toplam nüfus, nüfusun yaş gruplarına ve cinsiyete göre dağılımı, okuryazar oranı, eğitilmiş nüfus durumu, işsiz sayısı, çalışan nüfusun iş kollarına göre dağılımı, köy ve kent nüfusu belirlenir. Nüfus sayımı eğitim, iş, sağlık, barınma gibi ülke ihtiyaçlarının belirlenmesine ve ülke geleceğinin planlanmasına kaynak oluşturur.

Bir yerleşim yerindeki insan sayısını etkileyen birçok neden vardır. Nüfusun dağılımı etkileyen faktörlerin başında iklim, yer şekilleri, toprak özellikleri, sanayileşme,

tarım, yer altı kaynakları, turizm, ulaşım, eğitim ve kültür gibi olanaklar gelir.

İklim özellikleri: Ülkemizde nüfusun yoğun olduğu yerler genelde kıyı bölgeleridir. Bunda ılıman iklimin büyük etkisi vardır.

Kurak ve kışları aşırı soğuk geçen yerlerde nüfus fazla yoğun değildir. Akdeniz, Karadeniz ve Ege kıyılarındaki nüfus yoğunluğunun nedenlerinden biri de iklim özellikleridir. Ülkemizin az yağış alan veya yılın büyük bir zamanı karla kaplı olan yüksek yerlerinde nüfus azdır.

Yer şekilleri: Ülkemizde yüksek ve engebeli yerlerde nüfus azdır. Ardahan ve Artvin buna örnektir. Önceki sayfada verilen haritadan da anlaşılacağı gibi yurdumuzun doğu bölgelerine doğru gidildikçe nüfus ve nüfus yoğunluğu azalmaktadır.

Toprak özellikleri: Verimli toprakların bulunduğu alanlar nüfusça kalabalık iken, verimsiz toprakların bulunduğu yerlerin nüfusu çok azdır. Örneğin Çukurova verimli toprakları nedeniyle yoğun bir nüfusa sahiptir.

Konya ovası ise yaz kuraklıklarının yoğun olarak yaşandığı bir bölgedir. Kuraklığa bağlı olarak toprağın verimi de buralarda düşük olduğu için Konya Ovası'nda nüfus yoğun değildir.

Sanayileşme: Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de sanayileşmenin arttığı yerlerde nüfus yoğunluğu artmıştır. İstanbul, İzmit, Adapazarı, Bursa, Adana ve İzmir buna örnektir. Sanayi bölgelerinde iş gücüne yoğun ihtiyaç olduğu için bu bölgeler dışarıdan göç almaktadır.



3.13. Otomotiv Sanayi

Tarım: Tarımın geliştiği yerler yoğun nüfusludur. Samsun'daki Çarşamba Ovası ve rimli özelliğine bağlı olarak yoğun nüfuslu yerlerimizdendir.

Ulaşım: Ulaşım yolları kavşağında bulunan illerimizin nüfusu artmıştır. Eskişehir, Ankara, Kayseri, İstanbul gibi illerin gelişmesinde, ulaşım yolları üzerinde bulunmaları da etkili olmuştur.

Eğitim ve kültür: Eğitim olanaklarının fazla olduğu illerin nüfusu artmıştır. Kültürel faaliyetlerin yoğunluğu, yaşam seviyesinin yüksekliği nüfus yoğunluğunu etkileyen diğer bir unsurdur. İstanbul, Ankara, İzmir, Eskişehir gibi iller buna örnektir.

Yeraltı kaynakları: Madenlerin veya enerji kaynaklarının işletilmesinde yoğun nüfusa ihtiyaç olduğundan bu alanlarda da nüfus fazladır. Zonguldak, Soma, Elbistan buna örnektir.

Aşağıdaki Türkiye maden haritasını inceleyiniz.



3.14. Türkiye'nin Maden Haritası

Buğday günlük hayatta pek çok yerde kullandığımız bir tahıldır. Türkiye de bir tarım ülkesi olduğuna göre buğday bizim çiftçimizin vazgeçilmez üretim kollarındandır. Ülkemizin özellikle iç bölgelerinde buğday üretimi ülke ekonomisi için oldukça önemli bir yere sahiptir.

Aşağıdaki Türkiye'nin buğday haritasını inceleyiniz.



3.15. Türkiye'nin Buğday Üretim Haritası

Tarım etkinlikleri denildiğinde ekim-dikim işleri, hayvancılık, orman gibi faaliyetler anlaşılr. Türkiye yüz ölçümünün çoğu dağlık ve yüksek alanlarla kaplıdır. Buna rağmen topraklarının büyük bölümünde tarımsal etkinlikler yapılmaktadır.

Türkiye'de ekim alanlarının önemli bir kısmı tahıl tarımına ayrılmıştır. Buna göre yurdumuzda en çok üretilen tahıl, buğdaydır. Yurdumuzda tahıl ürünleri (buğday, arpa, mısır, pirinç), baklagiller (mercimek, nohut, bakla, kuru fasulye), sanayi ürünleri (tütün, pamuk, şeker pancarı, ayçiçeği) yetiştiriciliği oldukça yaygındır.

Buğday özellikle ılıman iklimin yazları sıcak ve kurak kesimlerinde yetişir. Bu özelliğiyle yurdumuzun Karadeniz kıyı kesimi ile Kuzeydoğu Anadolu dışında kalan her yerde buğday yetiştirilmektedir. Yurdumuzda buğday en çok İç Anadolu'da yetiştirilir. Buğday üretiminin rekoltesin de iklimin önemli etkisi vardır. Buğdaydan sonra ülkemizde en çok üretilen tahıl türü arpadır. Arpa düşük sıcaklığa dayanıklıdır. Mısır ise Akdeniz ile Karadeniz böl-



3.16. Buğday Hasatı

gelerinde yaygın olarak ekilir. Pirinç ürünü, sulak ve akarsu taşkın ovalarında yetişme ortamı bulmuştur. Pirinç ayrıca olgunlaşma döneminde yoğun sıcaklık isteyen bir bitkidir. Yurdumuzda Karadeniz ve Marmara Bölgeleri'nin sulak yerlerinde pirinç yetiştirilir. Kastamonu, Edirne, Çorum, Samsun ve Sinop pirinç yetiştirilen başlıca illerdir.

Tütün, sıcak iklim bitkisidir. Nemli havayı sever, olgunlaşma ve hasat döneminde kuraklık ister. Yurdumuzda en çok Ege, Güneydoğu ve Karadeniz Bölgeleri'nde yetiştirilir. Pamuk da tütün gibi bir sıcak iklim bitkisidir ve dokuma sanayisinin temel ham maddesidir. Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde pamuk üretimi yaygındır. Türkiye'de şeker fabrikalarının kurulup şeker üretimine geçilmesinden sonra şeker pancarı üretimi artmıştır. İç Anadolu, Karadeniz ve Marmara Bölgeleri'nde şeker pancarı üretimi yaygın olarak yapılmaktadır.

Değişik iklim özelliklerinin görüldüğü ülkemizde hemen her tür sebze yetiştirilmektedir. Domates, soğan, biber, patlıcan, ıspanak, fasulye, marul, salatalık ve havuç en çok yetiştirilen sebzelerdir. Yurdumuzun bütün bölgelerinde iklime bağlı olarak değişik türlerde sebze ve meyve yetiştirilmektedir. Meyvelerden fındık Karadeniz Bölgesi'nde, turunçgiller Akdeniz ve Ege Bölgeleri'nde, incir Ege başta olmak üzere Akdeniz ve Marmara Bölgeleri'nde, elma ve üzüm bütün bölgelerimizde yetiştirilmektedir. Türkiye fındık üretiminde dünyada birinci sırada yer almaktadır.

Ormanlar

Ormanlar bir ülke için önemli zenginlik kaynağıdır. Türkiye yüz ölçümünün % 26'sı ormanlarla kaplıdır. Bu oran oldukça azdır. Ormanlarımız alan olarak en fazla Karadeniz Bölgesi'nde yer almaktadır. Ormanlarımızın yakacak odun dışında kereste, sanayi odunu ihtiyacını karşıladığı düşünülürse ekonomimize büyük katkı sağladığı anlaşılr. Bu nedenle ormanların korunması ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Madenler

Maden yatakları bakımından Türkiye şanslı ülkeler arasında yer alır. Türkiye'de bulunan ve işletilen başlıca madenler şunlardır: demir, bakır, krom, boksit, bor, kükürt, tuz vb. Sivas-Malatya arasında Divriği, Hekimhan ve Haşan Çelebi ile Kayseri'den Adana ve Kahramanmaraş'a kadar uzanan bölgede demir yatakları bulunmaktadır. Bakır, elektronik ve elektrik sanayisinde, uçak, motor ve ev aletleri yapımında kullanılmaktadır. Önemli bakır yatakları Murgul (Artvin) ve Küre (Kastamonu)'dedir. Türkiye, bor minerali bakımından dünyanın en zengin yataklarına sahiptir. Başlıca bor yatakları; Kütahya, Eskişehir ve Balıkesir'dedir.



3.17. Yeraltı Madenciliği

Türkiye, enerji üretiminde gelişen sanayisine paralel olarak gelişme göstermiştir. Önceleri kömür, petrol ve elektrik gibi enerji türlerinden yararlanılıyordu. Daha sonra hidroelektrik, doğal gaz, güneş ve rüzgâr gücü gibi değişik enerjilerden yararlanılmıştır. Petrol, kömür gibi bir gün tükenecek enerji kaynakları yenilenemez enerji kaynaklarıdır. Su, rüzgâr, güneş gibi kullanımı zamanla sınırlı olmayanları da yenilenebilir enerji kaynakları olarak adlandırıyoruz. Su ve su buharından elde edilen jeotermal enerji üretimine ülkemiz kaynakları çok elverişlidir. Denizli Sarayköy’de ilk jeotermal enerji santrali kurulmuştur.

Sular

Su gücü, elektrik enerjisi üretiminde büyük önem taşımaktadır. Petrol, doğalgaz ve taş kömürü kaynakları bakımından zengin olmayan ülkemiz için su gücü enerjisi önemli bir potansiyeldir. Bundan dolayı Türkiye, baraj ve hidroelektrik santral yapımına büyük önem vermektedir. Atatürk, Keban, Karakaya başta olmak üzere çok sayıda barajımız vardır. Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında gerçekleştirilen baraj ve hidroelektrik santralleri de ülkemizin gelecekte bu enerjiden büyük ölçüde yararlanacağını göstermektedir.



3.17. Atatürk Barajı



Bölgenizdeki ekonomik kaynakların isimlerini söyleyiniz. Çevrenizde çıkarılan madenlere örnekler veriniz.

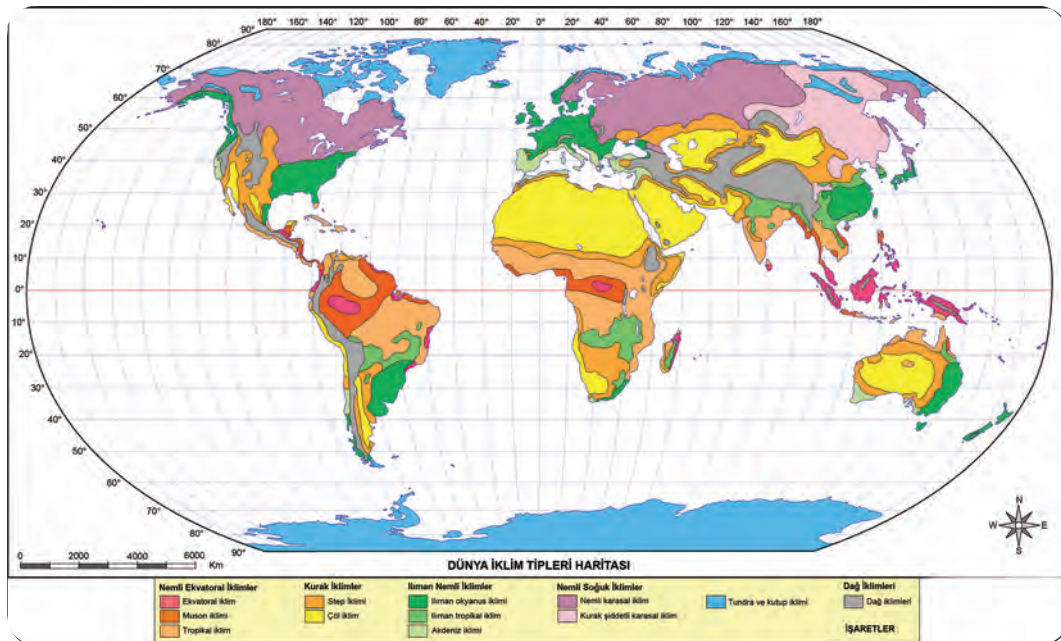
DÜNYANIN İKLİMİ

İklim özellikleri yaşantımızı nasıl etkiler?

Dünya üzerinde birbirinden farklı doğal koşullar görülür. Doğal koşullar, insanların yaşam şekilleri üzerinde etkilidir. Örneğin iklimin, insanların giyim, yiyecek, ekonomik faaliyetleri, yaşadığı evlerin yapısı vb. üzerinde belirleyici rolü vardır.

Yeryüzünde Görülen Başlıca İklim Tipleri

Aşağıdaki haritada yeryüzünde görülen başlıca iklim tipleri görülmektedir. Haritadan anlaşılacağı üzere yeryüzündeki iklim tiplerini genel olarak üç grup altında toplayabiliriz:



3.18. Dünya İklim Haritası

1. Soğuk iklimler [kutup (tundra) iklimi, yarı kurak iklim]
2. Sıcak iklimler (ekvatorial iklim, tropikal iklim, çöl iklimi, muson iklimi, Akdeniz iklimi, step iklimi)
3. Ilıman iklimler (okyanus iklimi, karasal iklim)

İnsanlar, genel olarak ne çok soğuk ne de çok sıcak havayı severler. Bizim ülkemiz ılıman iklim kuşağında yer alıyor. Ülkemiz toprakları yeryüzünde insanların yaşamak için tercih ettikleri iklim özelliklerine sahiptir. Bu konumuzda Akdeniz, kutup, çöl, muson ve ekvatorial iklim tipleri üzerinde durulacaktır.

Akdeniz İklimi

Yazları sıcak ve kurak kışları ılık ve yağışlı iklim özelliklerine sahip olup doğal bitki örtüsü makidir. Akdeniz ikliminin etkili olduğu bazı yerlerde zeytin, portakal ve mandalina üretimi yaygındır. Yaz aylarının sıcak ve uzun geçmesi sahil kenarındaki yerleşim yerlerini turizm açısından hareketlendirir. Bazı Kuzey Afrika ülkelerinin Akdeniz'e kıyısı olduğu halde Akdeniz iklimi görülmemesinin nedeni buralarda yer şekillerinin engebeli olmaması ile ilgilidir.

Akdeniz iklimi nerelerde görülür?

Akdeniz'e kıyısı olan bazı ülkeler, Avustralya'nın güneybatısı, Güney Afrika Cumhuriyetinde Kap bölgesi, Şili'nin orta kesimleri ve Kuzey Amerika'da Kaliforniya çevresinde Akdeniz iklimi görülür. Akdeniz'e kıyısı bulunmasına rağmen Libya ve Mısır kıyılarında görülmez. Yer şekillerinin engebessiz olmasından dolayı iç kısımlardaki çöl iklimi kıyılara kadar etkilidir. Akdeniz ikliminin etkili olduğu bölgelerde yaşayan insanlar günlük yaşantılarını iklimin genel özelliklerine göre düzenlemektedir.



3.19. Zeytin



3.20. Portakal Bahçesi

Kutup iklimi

Kutup bölgesinde yaşayan insanlar evlerini yaşadıkları yerin koşullarına uygun yaparlar. Örneğin, kutup bölgelerinde yaşayan Eskimolar, evlerinin yapımında buzlardan yararlanırlar. Buz blokları üst üste yığılarak evlerini yaparlar.

Buzdan evlerin içinde ısınmak ve diğer ihtiyaçlarını karşılamak için ateş yakılması buz kalıplarını etkilemez. Çünkü buz kalıpları birbirine iyice kaynaşır, âdeta kaya gibi sağlam olur. Bu bölgede yaşayan insanlar, soğuğa karşı korunmak için kürklerden yapılmış giysileri giyerler. Kutup ikliminde meyve sebze yetiştiriciliği yoktur. Bölge halkının beslenme şekli et ürünlerine dayalı bir kültürden ibarettir.

Kutup bölgelerinde yaşayan insanların geçim kaynağı avcılıktır. Avladıkları hayvanların etinden ve kürkünden yararlanırlar. Yüklerini köpeklerin çektiği kızaklarla taşırlar. Burada yaşayan insanlar için geyik önemli bir hayvandır.



3.21. Kutuplarda Yaşam

Dünyada çok farklı iklim tipleri görülür. Bu iklim tipleri insan yaşamını olumlu ya da olumsuz yönde etkiler. İnsanların yaptığı barınaklar, yaşam tarzları, giyimleri, kültürel etkinlikleri üzerinde iklim tiplerinin etkileri bulunur.

Çöl iklimi

Yeryüzünde çöller kurak alanlar olarak dikkat çeker. Çöllerde sıcaklıklar çok yüksektir. (40 dereceyi aşan sıcaklıklar görülür.) Su kaynakları çok kısıtlıdır. Su, vahalardaki kuyulardan sağlanır. Çöl alanlarında tek tük bitki türlerine rastlanır. Sulu alan olan vahalarda daha çok hurma ağaçları yetiştirilir. Çöl yaşamında deve bölge insanı için önemli bir hayvandır.



3.22. Çöl İkliminde Yaşam

Çöl iklimlerinde insanlar ev olarak çadırları tercih ederler. Koyun, keçi ve deve gibi hayvanlar çöl alanlarında beslenen ve halkın etinden sütünden, derisinden ve gücünden faydalandığı canlılardandır.

Muson iklimi

Yeryüzündeki bazı bölgeler bol yağış alır. Özellikle Asya kıtasının güney ve güneydoğusu dünyanın en fazla yağış alan bölgesidir. Bu bölgede yaşayan insanlar, sulak alanlarda pirinç yetiştirirler. Pirinç bölge insanının temel besin maddesini oluşturur. Bölgede bitki örtüsü de oldukça gürdür, yeşil alanlar yoğunluktadır. Muson iklimi, Güney, Güneydoğu ve Doğu Asya'da etkilidir. Yağmur bulutları, aralıksız yağış ve güçlü rüzgârlar etkilidir. En yağışlı iklim tipidir. Sık sık sel felaketi görünür. Buralarda Yaz mevsimleri ılık ve yağışlı olup kış ayları kuru soğuktur.



3.23. Muson İklimi

Muson ikliminin etkili olduğu bölgelerde muson ormanları görülür. Bölgenin bu özelliğine bağlı olarak da halk orman ve orman ürünleri ile uğraşır. Muson iklimi yaz aylarında bol yağış aldığı için bölgenin bu iklimsel özelliğine bağlı olarak bazı ürünler muson ikliminde yetiştirilir.

Ekvatorial iklim

Yeryüzünün bol yağış alan yerlerinde sürekli yeşil kalan yağmur ormanları geniş yer kaplar. Örneğin, ekvator çevresi çok yağış aldığı buralarda ormanlık alanlar yoğun olarak görülür.

Ekvatorial iklim, 10° kuzey ve güney enlemleri arasında görülür. Özellikle Amazon ve Kongo Havzaları, Malezya, Endonezya, Filipinler ve Papua Yeni Gine etki alanlarıdır.

Yıllık sıcaklık ortalaması yüksektir. Yıllık ve günlük sıcaklık farkı en azdır. Her mevsim düzenli yağış alır. Bitki örtüsü bütün yıl yeşil kalan sık ve uzun boylu yağmur ormanlarıdır. Ekvatorial bölgede yükselti olarak alçak kesimlerin de sık ormanlar, bataklıklar, yüksek sıcaklık ve nem sebebiyle nüfus çok seyrek.



3.24. Yağmur Ormanları



Dünyanın neresinde yaşarsak yaşayalım iklim, giyinme şeklimizi, beslenmemizi, ev şekillerimizi ve yapı malzemelerini, yaptığımız işi, kültürümüzü kısacası yaşantımızı doğrudan etkileyen önemli bir unsurdur. İnsanlar yaşantılarını yaşadıkları bölgede etkili olan iklimden bağımsız olarak düzenleyemezler. Kısacası iklim, yaşantımızı düzenleyen en önemli unsurlardandır.

ÖZET

Okulda en çok yararlandığımız ders araç ve gereçlerinin başında haritalar gelir. Haritalardan yararlanabilmek için haritanın özelliklerini ve kullanımını bilmemiz gerekir. Haritalara baktığımızda üzerinde yatay ve dikey çizgilerin olduğunu görürüz. Yatay çizgilere paralel, dikey çizgilere meridyen denir. Dünya'mızı tam ortadan ikiye ayıran paralele ise ekvator adı verilir. Ekvatorun kuzeyinde kalan bölüme Kuzey Yarım Küre, güneyindeki kısma Güney Yarım Küre denir. Paraleller, 90 tanesi Kuzey Yarım Küre'de, 90 tanesi Yarım Küre'de olmak üzere toplam 180 tanedir. Meridyenler paralelleri dik kesen ve kutup noktalarında birleşen çizgilerdir. Greenwich (Griniç)'ten geçen meridyen yayı başlangıç meridyeni olarak kabul edilir. Bu meridyenin batısında 180, doğusunda 180 olmak üzere 360 tane meridyen bulunur. Yeryüzündeki büyük kara parçalarına kıta, kıtalar arasındaki çukurlukları kaplayan büyük su kütlelerine de okyanus adı verilir.

Kıtalar: Avrupa, Asya, Afrika, Okyanusya, Kuzey ve Güney Amerika. Okyanuslar : Hint Okyanusu, Atlas Okyanusu, Büyük Okyanus.

Türkiye, Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının birbirine en çok yaklaştığı yerdedir. Yurdumuzun hem Asya hem de Avrupa kıtaları üzerinde toprakları vardır.

Yeryüzünde farklı iklim tipleri görülür, iklim, insanların yaşam şekillerini ekonomik ve sosyal özelliklerinin üzerinde etkili olmaktadır. Örneğin kutup bölgelerinde yaşayan Eskimolar, evlerinin yapımında buzlardan yararlanırlar ve soğuktan korunmak için kürklü giysiler giyerler. Afrika'nın çöl bölgelerinde yaşayan insanlar ise evlerinin yapımında sazlarda yararlanırlar ve çok sıcak olması nedeniyle ince giysileri tercih ederler.

Yurdumuz, Dünya üzerinde bulunduğu konum itibarıyla insan yaşamına en uygun yerlerdendir. Üç tarafı denizlerle çevrilidir. Ülkemizi çevreleyen Karadeniz, Marmara Denizi, Akdeniz ve Ege Denizi'nin topraklarımız üzerinde, özellikle sıcaklık, yağış miktarı ve yağışın dağılışında önemli etkileri vardır. Yurdumuzda dört iklim tipi görülür:

Karadeniz iklimi, Akdeniz iklimi, Karasal iklim ve Marmara (Geçiş) iklimi. Karadeniz kıyı kesiminde görülen Karadeniz iklimi etkisiyle burada çay, fındık, mısır yetiştirilir. Bölgede ormanlar geniş yer kaplar. Yurdumuzun güney ve batı kıyılarında etkili olan Akdeniz iklimi nedeniyle yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlı geçer. Portakal, mandalina, limon, kivi gibi meyveler yetiştirilir. Ormanların geniş yer kapladığı bu kesimlerde ormanların kayb olduğu yerlerde maki denilen ağaçlıklar geniş alan kaplamıştır. Karasal iklim ise iç bölgelerde etkilidir. Kıyılardan iç bölgelere doğru gidildikçe sıcaklık ve yağışlarda değişiklik görülür. İç kesimlerde kışlar soğuk ve kar yağışlı, yazlar sıcak ve kurak geçer. İç kesimlerde bozkırlar geniş yer kaplar.

3. ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisi haritaların bizlere kazandırdığı faydalarından biri değildir?

- A) Dünya üzerindeki konumumuzu öğretir.
- B) Yerşekilleri hakkında bilgi verir.
- C) Yaşadığımız yerin ekonomik kaynaklarını öğretir.
- D) Yaşadığımız yerdeki işsizlik sorunu hakkında bilgi verir.

2. Türkiye’de farklı iklim özellikleri ve iklim çeşitleri görülür.

Buna göre Türkiye’de farklı iklim çeşitlerinin görüldüğüne aşağıdakilerden hangisi kanıt olamaz?

- A) Tarım ürünlerinin çeşitliliği
- B) Doğal bitki örtüsünün farklılık göstermesi
- C) Farklı turizm etkinliklerinin olması
- D) Farklı yağış tiplerinin görülmesi

3. I. Yazlar sıcak ve kurak geçer.

II. Her mevsim yağışlıdır.

III. Kışlar soğuk ve kar yağışlıdır.

IV. En fazla yağış sonbaharda düşer.

Yukarıda verilenlerden hangileri, Karadeniz ikliminin özelliklerini en iyi açıklar?

- A) I – II
- B) I – III
- C) II – IV
- D) III – IV

4. Aşağıdakilerden hangisi kıta değildir?

- A) Asya
- B) Kıbrıs
- C) Avrupa
- D) Afrika

5. Aşağıdakilerden hangisi insan yerleşimi için daha uygundur?

- A) Çöller
- B) Kutup
- C) Sık ormanlık alanlar
- D) Ilıman iklim kuşağı

6. Yurdumuzun kuzey ve güney kıyılarının düz bir kıyı özelliği olmasında etkili olan faktör aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dağların yüksek olması
- B) Dağların kıyıya dik uzanması
- C) Dağların kıyıya paralel uzanması
- D) Dağların sıradağlar şeklinde uzanması

7. Çöller, kurak alanlar olarak dikkat çeker. Aşağıdakilerden hangisi çöl alanlarında görülen özelliklerden değildir?

- A) Su kaynakları kısıtlıdır.
- B) Çöllerde vahalar bulunur.
- C) Sıcaklıklar çok yüksektir.
- D) Sık ormanlar görülür.

8. Türkiye'nin iç kesimlerinde ormanlar çok azdır ve yalnızca belirli yerlerde görülür. Bozkırlar ise geniş alanlar kaplar.

Bu durum aşağıdaki doğal koşullardan hangisine bağlıdır?

- A) İklim özelliklerine
- B) Toprak yapısına
- C) Dağların yüksekliğine
- D) Tuz Gölü'nün varlığına

9. Aşağıdakilerden hangisi Türkiye nüfus dağılışını etkileyen en önemli unsurdur?

- | | |
|-----------------|-------------------------|
| A) Turizm | B) Sağlık |
| C) İş imkânları | D) Kültürel faaliyetler |

10. Dünya iklim tipleri haritasına göre çöl iklimi dünya üzerinde en yaygın olarak hangi kıta üzerinde görülür?

- | | |
|------------------|---------------|
| A) Afrika | B) Avrupa |
| C) Kuzey Amerika | D) Antarktika |



4. ÜNİTE: BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM

KONULAR

- SOSYAL BİLİMLERİN YAŞANTIMIZA KATKILARI
- GELECEĞE DAİR BİLİM VE TEKNOLOJİ FİKİRLERİ
- ARAŞTIRIYORUM
- TELİF VE PATENT HAKKI

ANAHTAR KELİMELELER

- | | | |
|-----------------|----------------------|-------------------|
| ✓ Telif Hakkı | ✓ Patent Hakkı | ✓ Bandrol |
| ✓ Korsan | ✓ Teknoloji | ✓ Sosyal Bilimler |
| ✓ Nanoteknoloji | ✓ Bilimsel Araştırma | |

GİRİŞ

Bu ünitemizde “Bilim, Teknoloji ve Toplum” konularını işleyeceğiz. Birinci konumuzda “Sosyal Bilimlerin Yaşantımıza Katkıları” konusun işleyeceğiz. Bu konumuzda sosyal bilimlerin toplum hayatı üzerindeki etkilerine değinerek ülkemizden teknolojik gelişmelere örnekler vereceğiz.

İkinci konumuzda “Geleceğe Dair Bilim ve Teknoloji Fikirleri” konusunu işleyerek dünyadaki ve ülkemizdeki teknolojik gelişmelere örnekler vereceğiz.

Üçüncü konumuzda ise “ Araştırıyorum” konusunu ele alarak bilimsel bir araştırmanın nasıl yapıldığını anlatacağiz.

Dördüncü konumuzda “Telif ve Patent Hakkı” konusunu anlatacağiz.

SOSYAL BİLİMLERİN YAŞANTIMIZA KATKILARI

© Sosyal bilimlerin toplum hayatı üzerinde ne gibi etkileri vardır?

İnsan toplum içinde yaşayan sosyal bir varlıktır. Kişiler, yazılı olan ya da yazılı olmayan kurallar sayesinde çevresiye uyum içinde yaşarlar.

Sosyal bilgilere kaynaklık eden psikoloji, sosyoloji, felsefe, antropoloji ve arkeoloji gibi bilim dalları toplum hayatına yön veren temel disiplinlerdir. Sosyal bilimlerin konusu insandır. İnsanın davranışlarını, ilişkilerini, ihtiyaçlarını ve beklentilerini belirleyerek insana yön vermek sosyal bilimlerin başlıca amaçlarındandır.

Aşağıdaki görselleri inceleyiniz. Bu görselleri sosyal bilimlerle nasıl ilişkilendirebiliriz?



4.1. Seminer



4.2 Psikolojik Seans

Sosyal bilimler, insanla ilgili bilgileri ortaya koyar. Sosyal bilgiler dersinin önemli bir kısmını da sosyal bilimler oluşturur. Sosyal bilimlerin başlıca dalları şunlardır.

Tarih

Geçmişte yaşamış insan topluluklarının birbiriyle olan ilişkilerini yer ve zaman göstererek neden-sonuç ilişkisi içinde inceleyen bilimdir. Bugünü anlayabilmemiz için geçmiş bilmemiz gerekir. Bugünü anlamak geleceğe yön vermemize yardımcı olur.

Coğrafya

Doğal çevre ile insan arasındaki ilişkileri inceleyen bilimdir. Coğrafya, içinde yaşadığımız çevrenin doğal özelliklerini insan ile doğal çevre arasındaki etkileşimi gibi konuları ele alır.

Sosyoloji

Toplumların yapısını inceleyen bilim dalıdır. Toplum içinde bazı gruplar içinde bulunuruz. Arkadaş grubu, akraba grubu ve aile grubu gibi. Bu gruplarda yer alarak görev ve sorumluluklarımızı öğrenmeye çalışırız.

Hukuk Bilimi

Toplumsal ilişkileri düzenleyen, devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların bütününcü inceleyen bilimdir. Hukuk kuralları hak ve sorumluluklarımızı belirler. Hukuk bilimi bizlere toplumsal ve hukuk kurallarını doğru ve zamanında yapmayı öğretir.



4. 3 Adalet

Psikoloji

İnsanların davranışlarını ve duygularını inceleyen bilimdir. Çevremizdeki insanları tanıyarak onların duygu ve davranışlarını nasıl ifade edebildiklerini kavrar, kendimizi çevremizdeki kişilere nasıl anlatacağımızı öğreniriz.

Felsefe

Felsefenin doğrudan tanımını yapmak oldukça zordur. Aşağıdaki ifadelerden felsefenin tanımını kendiniz belirlemeye çalışınız.

- ✓ Felsefe yaşama ve çevremize karşı bir tavır alış tarzıdır. Örneğin bazı kişiler meyve ve sebze alacağında mahalle pazarlarını, bazıları da sadece marketi tercih ederler.
- ✓ Felsefe akılcı incelemeye dayalı bir yöntemdir: Felsefe karşılaşılan sorunlara aklın ve bilimin öncülüğünde düşünme yolları önerir.
- ✓ Felsefe olay ve olgulara dar ve tek yönlü bir anlayışla değil bütüncül bir yaklaşımla bakmayı amaç edinen bir düşünce yapısıdır.

Antropoloji

Konusu insan olan her türlü çalışma antropolojinin konusunu teşkil eder. Antropoloji insan hayatına dair olan her türlü konuyu çalışma alanına dâhil ettiği için diğer bilimlerle yakın ilişki içinde olmalıdır.

Arkeoloji

Eskiden yaşamış olan uygarlıklara ve kültürlere ait olan her türlü maddi ögeyi inceleyen bilim dalıdır. Arkeoloji özellikle tarih ve antropoloji gibi dallara kaynaklık etme açısından son derece önemlidir. Örneğin, yeni dönemde yapılan arkeolojik çalışmalar tarihi bir savaşın veya bir olayın hiç bilinmeyen bir yönünü ortaya koyması açısından önemli olabilmektedir.



4.4 Göbekli Tepe, Şanlıurfa



Bir bölgeye hastane, eczane, alışveriş merkezi veya bir eğlence merkezi açılacağı zaman sizce bölge ile ilgili ne tür araştırmalar yapılarak, hangi bilimlerden yararlanılmaktadır?

Piyasaya ekonomik değeri olan yeni bir ürün çıkarılacağı zaman ne tür araştırmalar yapılmaktadır?

Girişimciler yatırımları için ön araştırma yaparken sosyal bilim dallarından yararlanırlar. Bununla ilgili aşağıdaki haberi inceleyiniz.

DİJİTAL TÜKETİCİ EĞİLİMLERİ ARAŞTIRMASI AÇIKLANDI



Kamera Kontrol Sistemi

Dijital Tüketici Eğilimleri Araştırması sonuçları açıklandı. Araştırmaya göre tüketiciler mağazadan mobil cihazlar ve bilgisayara, tüm kanallardan yapacakları satın almayı artırmayı planlıyor. Türkiye'deki tüketiciler ise dünya ortalamasının 10 puan üzerinde bir farkla, akıllı telefonlar üzerinden alışverişlerini arttırmayı düşünüyor.

(...), Türkiye dâhil 13 ülkede son üç ay içerisinde internet üzerinden ve fiziksel mağazalardan alışveriş yapmış 13 bin 133 kişinin katılımıyla hayata geçirdiği 'Dijital Tüketici Eğilimleri Araştırması'nın sonuçlarını açıkladı. Araştırmada hazır giyim, tüketici elektroniği, çok katlı mağazalar, indirim/toptan/hipermarketler, gıda perakendecileri, ilaç satan süpermarketler ve ev dekorasyonu kategorilerinde satış yapan mağazalara yönelik memnuniyet ve beklenti seviyeleri değerlendirildi.

(...) Bu araştırmada önceki yıllara kıyasla dijital tüketici beklentilerinde artış gözlemlendiğini, perakende alışverişlerinin ileri teknoloji mobil uygulamalar ile desteklenmesine ek olarak tutarlı ve güvenilir bir alışveriş deneyimi sunulmasının da tüketici alışverişlerinde önem taşıdığını belirtirken, "Perakende müşterilerinin artan beklentilerini karşılamak amacıyla daha iyi bir müşteri deneyimi sunma konusunda dijital çözümlerin önemi giderek artıyor. Perakende dünyasının, müşteriye her açıdan memnun edecek hizmetler sunmak için dijital dünyada gözlemlenen dinamizme ayak

uydurabildiğini göstermesi gerekiyor. Türkiye'deki müşteriler ile global müşterilerin sorulan sorulara verdikleri cevaplar genel olarak paralellik gösteriyor ve Türkiye'deki tüketiciler hayatlarını kolaylaştıracak her türlü yeniliğe açık durumdadır. Ayrıca Türkiye'de tüketiciler globalden daha hızlı bir şekilde mobil dünyaya adapte oluyor." açıklamasında bulundu.

TÜRKİYE'DEKİ TÜKETİCİLERİN TERCİHİ MOBİL

Araştırmanın global ortalaması, perakende alışverişlerinde mobil cihazların öneminin arttığını gösteriyor. Tüketicilerin yüzde 45'i, aradıkları ürünü bulmak için mobil kanalları kullandıklarını belirtirken yüzde 52'lik bir kesim mobil cihazlar üzerinden alışveriş yapmanın yeterince kolay olduğu görüşünde. Araştırmaya göre Türkiye'deki tüketiciler, son 2 yılda diğer ülkelere göre mobil cihazlar üzerinden alışverişlerini artırdılar. Türkiye'deki tüketicilerin mobil cihazlar üzerinden alışveriş yapma tercihi yüzde 52 oranı ile dünya ortalamasının 4 puan üzerinde yer alıyor. Ayrıca, dünya genelinde tüketiciler mağazadan mobil cihazlar ve bilgisayara, tüm kanallardan yapacakları satın almalarını artırmayı planlarken, Türkiye'dekiler yüzde 37 ile dünya ortalamasının 10 puan üzerinde bir farkla, akıllı telefonlar üzerinden alışverişlerini artırmayı planlıyor.

Tüketicilerin mobilden beklentilerinin başında ise gerçek zamanlı promosyon önerisi, ödeme sırasında kendilerine özel otomatik olarak kullanabilecekleri sadakat programı puanlarının varlığı veya indirimlerin otomatik olarak anında alışveriş sepetine uygulanması gibi kişiselleştirilmiş hizmetler geliyor. Diğer yandan araştırma Türkiye'deki tüketicilerin, birkaç başlık dışında dünya genelindeki tüketicilere benzer beklentilerde olduğunu ortaya koyuyor. Türkiye'dekiler, ihtiyaçlarına en doğru yanıt veren, taleplerini dikkate alan ve kişisel alışveriş deneyimlerine özelleştirilmiş hizmetler sunan perakendeciye aramaya devam ediyor. (...)



Dijital Tüketici

(Genel Ağ'dan kısaltılmıştır.)



Yukarıdaki araştırma ile ne amaçlanmış olabilir?

Atatürk ve Sosyal Bilgiler

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kurduktan sonra ülkeyi çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmak amacıyla birtakım yenilik hareketlerine başladı. Fen bilimleri kadar sosyal bilimler alanında da gelişmenin önemli olduğunu belirtti. Sosyal bilimlerin gelişmesi için büyük gayret gösterdi.



4.5 Atatürk

Atatürk, Türk ulusunun geçmişini, tarihini tanımasını ve öğrenmesini istiyordu. Bu isteğini 15 Nisan 1931'de "Türk Tarihini Tetkik Cemiyeti" adı altında bir kurum kurduarak göstermiştir. Bu kurumun adı 3 Ekim 1935'te "Türk Tarih Kurumu" olmuştur. Türk Tarih Kurumu, Atatürk'ün emirleriyle kurulan kuramların başında gelmektedir.

Atatürk, Türklerin en eski çağlardan beri tarihte yer aldığını ve medeniyetlere büyük hizmetlerde bulunduğunu belirterek bu konuların araştırılması için Türk Tarih Kurumunun kurulmasını istemiştir.

Türk Tarih Kurumu, Türk ve Türkiye tarihi ve bunlarla ilgili konuları bilimsel olarak araştırmaktadır. Bu yöndeki çalışmalarını kongreler, bildiriler, belgeler ve kitaplar hâlinde yayımlayarak kamuoyuna duyurmaktadır. Bu kurumun bilimsel çalışmalar için kurduğu kütüphane ülkemizin en zengin kütüphanelerinden biridir.

Atatürk, Türk Tarih Kurumunun kurulmasından sonra Türk dilinin zenginleştirilip geliştirilmesi için de bir kuruma ihtiyaç olduğunu belirtti.



4. 6 Atatürk, TDK çalışmalarında

Türk Dil Kurumu, Türk Dili Tetkik Cemiyeti adı altında 12 Temmuz 1932'de kurulmuştur. Atatürk Türk dilinin sadeleştirilmesi ve zenginleştirilmesi görevini Türk Dil Kurumuna vermiştir. Kurum, bu amaçla Türkçe Sözlük, Yazım Kılavuzu, dergi ve benzeri yayınlarla Türk dili ile ilgili görevlerini yerine getirmektedir.

Sosyal bilimlerin gelişmesi için büyük çaba gösteren Atatürk, Türk Tarih kurumu, Türk Dil Kurumunun yanı sıra 1935'te Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin kurulmasına da öncülük etmiştir.

Türk ulusunun köklü ve onurlu bir tarihi vardır. Bizler tarihimize her zaman gurur duyarız. Atalarımız, bin yıla yakın bir zamandır bu toprakları vatan edinmişlerdir. Bu süre içinde zorlukları birlikte aşmışlar, birlik ve beraberlik içinde yaşamışlar, kültür ve uygarlık alanında önemli gelişmeler ortaya koymuşlardır. Aynı dili ve aynı düşünceyi paylaşarak ortak kültürü meydana getirmişlerdir. Yani dil ve tarih birliği, milletin aynı duygu ve düşünceler etrafında birleşmesini sağlamıştır. Atatürk de tarih ve dil birliğine önem vererek bu alandaki gelişmeleri ülkemizi çağdaş uygarlık seviyesine çıkaracak çalışmalar olarak görmüştür.

Teknoloji ve Yenilik

Dünyada ve ülkemizde bilim ve bilimsel çalışmalar sürekli gelişmektedir. Yıllar önce insanlar için düşünmesi dahi hayal olan pek çok konu şimdilerin teknolojisi ile mümkün olmaktadır. Örneğin, 20. yy. ın ikinci yarısında insanlık Ay'a gitmek için yoğun bir çalışma içindeydi. O yıllarda Mars'ta araştırma yapmayı kimse düşünemezdi. Günümüzde ise insanoğlu Mars'ta araştırma yapmaktadır.

Ülkemizde bu hızlı teknolojik gelişmeleri yakından takip eden bir ülkedir. Örneğin 40-50 yıl öncesine baktığımızda ülkemizin pek çok kırsal kesiminde elektrik yoktu. Halk yaşamını elektriksiz devam ettirirdi. Günümüze baktığımızda ise ülkemizin pek çok yerinde elektrik üretim tesisi ile kendi enerjimizi kendimiz üretmekteyiz. Son yıllarda enerji alanında dev adımlar atan Türkiye, Mersin Akkuyu da nükleer enerji santrali inşasına başlamıştır.

Aşağıdaki haberi okuyunuz.

Akkuyu Nükleer Güç Santrali'nin Temeli Atıldı

Akkuyu Nükleer Güç Santrali'nin temeli, Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Rusya Devlet Başkanı Putin'in katıldığı törenle atıldı.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Mersin'deki Akkuyu Nükleer Güç Santrali'nin (NGS) temel atma törenine video konferans yöntemiyle katıldı. (...)



*Akkuyu Nükleer Santrali
Temel Atma Töreni*

Türkiye'deki Elektrik İhtiyacının Yüzde 10'unu Karşılacak



4. 7 Akkuyu Nükleer Santrali Maketi

Akkuyu NGS, bin 200 megavatlık 4 üniteden oluşacak ve toplamda 4 bin 800 megavatlık kurulu güce sahip olacak. Ülkede kaynak çeşitliliği sağlayarak enerji arz güvenliğine katkı verecek Akkuyu NGS, işletmeye alındığında Türkiye'nin elektrik ihtiyacının yaklaşık yüzde 10'unu karşılayacak. Akkuyu NGS'de, inşaatın en yoğun olduğu dönemde yaklaşık 10 bin kişi, 60 yıllık işletme döneminde ise 3 bin 500 kişi çalışacak.

(Genel Ağ'dan kısaltılmıştır.)

Ülkemizde yaşanan teknolojik gelişmelerle ilgili aşağıdaki görselleri inceleyiniz.



4. 8 Kömürlü Tren



4. 9 Hızlı Tren

2007 yılı öncesinde demir yolu ulaşımı zaman olarak çok da avantajlı değildi. Otobüsle beş saat süren bir mesafe demiryolu ile 8-9 saat sürebilmekteydi. Nisan 2007 yılında ise ilk kez Ankara-Eskişehir arasında hızlı tren deneme seferleri başlamış o tarihten sonra da yolcularına hizmet vermeye başlamıştır. Hızlı tren yüksek hızlara çıkabilen bir taşıt olduğu için uzun mesafeleri kısa etmiştir. Türkiye son yıllarda her alanda olduğu gibi havacılık alanında da önemli gelişmeler kat etmiştir.

Aşağıdaki haberi okuyunuz.

HÜR KUŞ

HÜRKUŞ projesi kapsamında, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin eğitim uçağı ihtiyacına cevap verecek ve dünya pazarında pay sahibi olabilecek özgün bir eğitim uçağının yurtiçi imkanlar kullanılarak tasarımı, geliştirilmesi, prototip üretimi ve uluslararası sertifikasyonunun gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.

TUSAŞ (TAI) tarafından yürütölmekte olan proje kapsamında 2 adet prototip eğitim uçağı, 2 adet yer uçağı ve teknik veri paketinin hazırlanarak teslim edilmesi öngörölmüştür.



Hürkuş

İki prototipi de tamamlanan HÜR-KUŞ uçağımız 11 Temmuz 2016 tarihinde SHGM'den "TT32 Uçak Tip Sertifikası" almıştır. Aynı gün içinde Avrupa Havacılık Emniyeti Ajansı (EASA) tarafından SHGM'nin Sertifikası tüm Avrupa ölkeleri için geçerli kılınmıştır. Böylece HÜRKUŞ, Avrupa Sivil Havacılık Otoritesi'nden tip sertifikası alan ilk Türk uçağı olmuştur.

Hava Kuvvetleri Komutanlığı'nın 15 adet yeni nesil temel eğitim uçağı ihtiyacının karşılanması amacıyla HÜRKUŞ uçağının seri üretimine başlanmış olup

HÜRKUŞ-B olarak adlandırılan uçaklarımız, askeri temel eğitim uçağı ihtiyaçlarına uygun olarak ASELSAN tarafından geliştirilen kokpit yapısı ve görev bilgisayarına sahip olacaktır.

HÜRKUŞ-B kapsamındaki temel eğitim uçaklarımızın ilkinin 2018 yılında, son uçağın ise 2019 yılında Hava Kuvvetleri Komutanlığı'na teslim edilmesi planlanmaktadır.

(Genel Ağ'dan alınmıştır.)



Ölkemizde bilim ve teknoloji alanında başka hangi çalışmalar yapılmaktadır? Araştırınız.

GELECEĞE DAİR BİLİM VE TEKNOLOJİ FİKİRLERİ

© Sizce bilimsel ve teknolojik gelişmelerin bir sonu var mıdır? Neden?

Günümüzde bilimsel ve teknolojik gelişmeler çok hızlı bir şekilde devam etmektedir. Bilimin ve teknolojinin gerisinde kalan insanlar sosyal yaşamda zorluklar yaşayabilmektedir. Örneğin, bankamatik kartı ile maaş çekme konusunda bazı emekliler sorun yaşamakta kendi maaşlarını kendileri çekememektedir.

Teknolojik gelişmeler, insan yaşamını daha da kolaylaştırma amacına yönelik olarak düşünülmektedir. Gelecekte yaşanılacak olan gelişmeleri şimdiden tahmin etmek zordur. Günümüz teknolojisi hızlı bir şekilde ilerlemekte ve hayatımıza yön vermektedir. Günümüzde yapay zekâ, kök hücre ve nanoteknolojisi bilim dünyasında üzerinde çok konuşulan ve çok düşünülen konular arasındadır.

Yapay Zekâ



Temsili Yapay Zeka

Yapay Zekâ

Yapay zekâ adından da belli olduğu üzere insan eli ile yapılan makinelere ve robotlara yüklenen, doğal biçimde gelişmeyen sayısal bir akıl örneğidir. Bilgisayar biliminde akıllı üstlenicilerin konusu olan yapay zekâ, çevresini tanımlayan ve hedefe ulaşmada başarı şansını azami seviyeye çıkarmak için harekete geçen her cihaz olarak da tanımlanır.

Yapay zekâ amiyane tabirle, sorun çözme ve öğrenme gibi insanların diğer insanlar ile bağdaştırdığı kavramsal özellikleri taşıyan akıllı makineler olarak belirtilebilir.

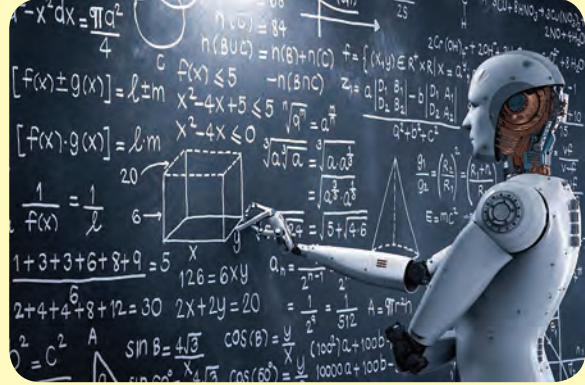
Yapay zekânın kapsamı konusunda net bir fikir birliği yoktur. Makineler çok yetenekli hâle geldikçe zekâ gerektirdiği düşünülmeyen bazı basit görevler yapay zekâ kapsamında değerlendirilmeyebilir. Bu duruma yapay zekâ etkisi adı verilir. Bu da yapay zekânın henüz yapamadığı şeyleri tanımlamada kullanılır. Örneğin optik karakter tanıma genel olarak yapay zekâ kapsamında değerlendirilmez çünkü bu teknoloji oldukça sıradan bir hâle gelmiştir.

CheXNet Algoritması Zatürreyi Radyologlardan Daha İyi Tespit Ediyor!

Yapay zekâ kapsamında değerlendirilen yetenekler 2017 yılı itibarı ile insanların ne konuştuğunu anlama, yüksek strateji gerektiren oyunlarda mücadele etme, otonom otomobiller ve iş sıralaması gerektiren içerik ağ dağıtımı, askeri simülasyonlar, karmaşık veri, fotoğraf ve video çözümü olarak sınıflandırılabilir.

İlk kez 1956 yılında bir akademik disiplin olarak ortaya çıkan yapay zekâ yıllar içerisinde çok fazla ilgi konusu oldu fakat bir süre sonra fonlama eksikliği sebebiyle daha az ilgi görmeye başladı. Bu sürece yapay zekâ kışı adı veriliyor.

Yapay zekâ çalışmalarının geleneksel sorunları ve hedefleri akıl yürütme, bilgi, planlama, öğrenme, doğal dil işleme, algı ve nesneleri elle işleme ve hareket ettirmedir. Genel zekâ da yapay zekânın tartışma alanlarından birisidir. İstatistiksel metotlar, sayısal zekâ ve geleneksel sembolik yapay zekâ da yaklaşımlar arasındadır. Yapay zeka arama ve matematiksel optimizasyon, nöral ağlar ve istatistik, olasılık ve ekonomi tabanlı istatistikler gibi birçok aracı kullanır. Yapay zekâ alanı bilgisayar bilimi, matematik, psikoloji, dil bilimi, felsefe, nörolojik bilim ve yapay psikolojisi gibi birçok alandan faydalanır(...)



Yapay Zeka

Yapay zekâ günümüzde spor müsabakaları, sağlık, otomotiv, video oyunları, finans ve ekonomi alanlarında oldukça sık kullanılmaktadır(...)

Yapay zekâ moda tasarımcılığına soyunuyor!

Bazı bilim insanları yapay zekânın insanlıktan sonra dünyanın yeni hâkimi olacağını iddia ediyor. Hatta bu fikir ile yola çıkan birçok sinema filmi de bulunuyor. Bu fikre göre yapay zekâ bir süre sonra süper zekâyâ dönüşecek ve tıpkı insanlar gibi bağımsız düşünüp karar alabilecek seviyeye ulaşacak.

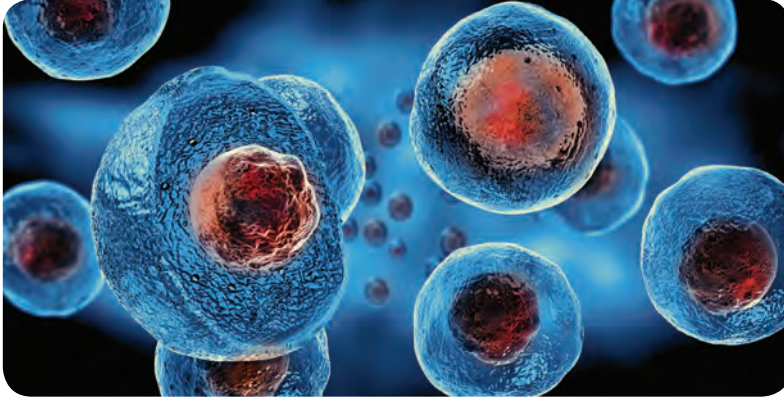
Stephen Hawking ve Elon Musk gibi önemli isimler yapay zekânın tehlikelerine sürekli olarak dikkat çeken açıklamalar yapıyor(...)

(Genel Ağ'dan kısaltılmıştır.)

Günümüzde günlük hayatta kullandığımız hesap makinaları yapay zekâ örneği ile çalışan ürünlerdir. Makinaya toplama, çıkarma, çarpma ve bölme gibi işlemleri yapay

bilen bir program yüklenir. Makine bu işlemlerin dışında başka bir özelliğe sahip değildir. “Gelecekte günlük hayatta yer alması tasarlanan yapay zekâ örnekleri kendisine yüklenen programın dışına çıkar mı?” “Çıkarsa bilgiyi nasıl kullanır?” gibi soruların cevaplarını günümüz bilim insanları kesin olarak verememektedir.

Kök Hücre



4. 10 Kök Hücre

Günümüzde bilim ve teknoloji alanında çok hızlı gelişmeler olmaktadır. Bunlardan biri de kök hücrelerin bulunmasıdır. Kök hücreler, insan vücudunu oluşturan ana hücrelerdir. Kök hücreler, bölünerek her türlü vücut hücresine

dönüşebiliyor ve yeni görevler üstlenebiliyorlar. İnsan vücudundaki (cilt, kas, kemik, sinir ve kan hücreler gibi.) tüm organlar kök hücrelerden oluşur. Bu hücreler, insan vücudunda hastalıklar ve yaralanmalar nedeniyle oluşan yaraları onarır ve iyileştirir. Hangi tip dokuya ihtiyaç varsa ona dönüşerek vücutta onarıcı görevde bulunurlar. Biyoteknolojiyle kordon bağındaki kök hücrelerden vücut dokusu oluşturulmaya çalışılmakta böylece zarar gören dokular tamir edilebilecektir. Kronik bağırsak enfeksiyonu ve eklem hastalıkları gibi hastalıkların tedavisinde kök hücreler kullanılabilir.

Yeni doğan bebeklerin göbek bağı kanından elde edilen kök hücreleri, birçok hastalığın (kan kanseri, lösemi, şeker gibi.) tedavisinde kullanılıyor.

Kök hücre, özel ortamlarda uzun yıllar saklanabilmektedir. Kişilerin doğuştan getirdiği veya sonradan geçirmiş oldukları bazı hastalıklarda kesin tedavi olarak kullanılmaktadır. Günümüzde kök hücreyi özel hücre bankalarında saklamak maddi olarak yüksek maliyetlere mal olmaktadır. Gelişen ve ilerleyen teknoloji sayesinde kök hücre saklama maliyetlerinin



4. 11 Kök Hücre Hayat Kurtarır

daha uygun olması durumunda gelecekte bu konu daha önemli hale gelecektir.

Sağlık alanında yaşanan başka bir gelişme ise organ naklidir. Sağlık alanında yeni makineleri hastane hizmetine sunulması organ nakillerini de önemli hale getirmiştir.

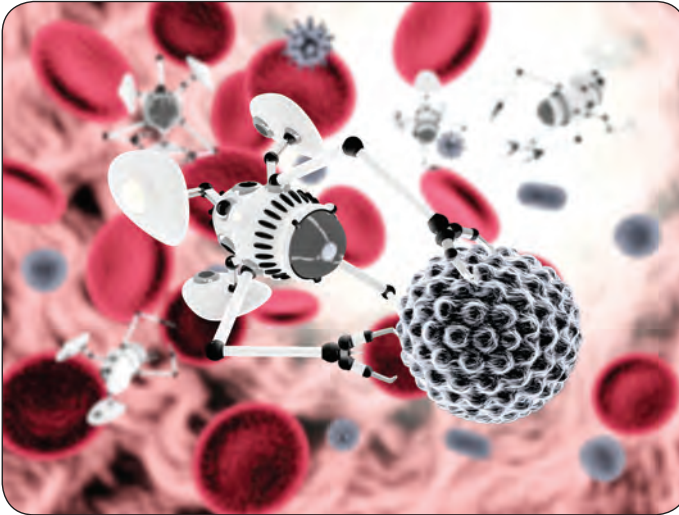
Hastalık ya da kazalar sonucu bazı organlarımız zarar görüyor veya iş göremez duruma gelebiliyor. Bu durumda rahatsız olan organın tedavi edilmesi ya da organın yerine organ nakli yapılması gerekiyor. Organın yapımı mümkün olmadığına göre tek çare hastalıklı organın yerine onu bağışlayacak kişilerden alınmasıdır. Şunu unutmamak gerekir: Hastalığın yaşı yoktur. İnsan her zaman hasta olabilir ve doku veya organ nakline ihtiyaç duyabilir. Bu nedenle doku ve organ nakline herkesin duyarlı olması lazımdır.

Doku ve organ nakli, organların başka bir insan için kullanılmasına izin verilmesidir. Böylelikle görmeyen bir insanın görmesini, diyaliz makinesine bağlı olarak hayatını sürdüren bir böbrek hastasının hayata dönmelerini sağlayabiliriz.

Sağlıklı her insan organ ve doku bağışında bulunabilir. Ülkemizde kalp, akciğer, böbrek, karaciğer gibi organlar ile kalp kapağı, kornea tabakası, kas ve kemik iliği gibi dokular başarıyla nakil yapılmaktadır.

Nanoteknoloji

İlk bilgisayarlar bir oda büyüklüğünde ilk televizyonlar ise neredeyse bir duvarı kaplayacak kadar büyüktü. Günümüzde hızla ilerleyen teknoloji her alanda hayatımızdaki yerini almış durumdadır. Özellikle tıp alanı teknolojik gelişmelerden olumlu anlamda etkilenmektedir. Eskiden saatlerce süren açık ameliyat diye tabir edilen o zor



4. 12 Nanoteknoloji Tıpta Yoğun Olarak Kullanılıyor

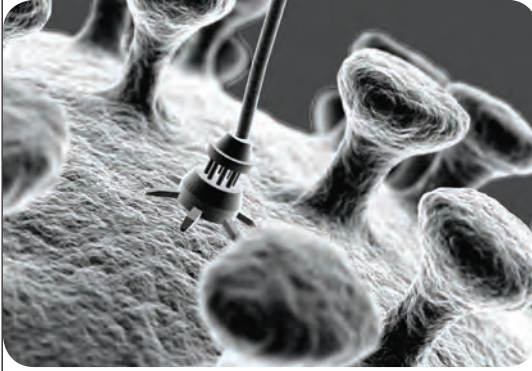
operasyonlar günümüzde minik kamera ve diğer farklı aletlerle hastaya acı vermeden yapılabilir.

Günümüzde pek çok alanda kendisini gösteren nanoteknolojiyi şimdi daha yakından tanımak için diğer sayfadaki haberi inceleyiniz.

Nanoteknoloji Nedir? Faydaları ve Kullanım Alanları Nelerdir?

'Nano' kelimesi kök olarak Yunancadan gelmekte ve cüce anlamında kullanılmaktadır. Bir Nanometre (nm) metrenin milyarda biri kadar bir uzunluğa sahiptir ve teorik olarak milimetrenin de milyonda biri kadar bir uzunluktur. İnsan saç teli ile bir kıyaslama yaptığımızda yaklaşık olarak saç telinin on bin de biri kadar bir kalınlığa sahiptir. Ayrıca saç kılının seksen binde biri büyüklüğüne sahip parçacıkları ifade etmektedir. Bir futbol topu ile dünyayı karşılaştırmamız nano boyutu ifade etmede yanlış bir karşılaştırma olmayacaktır.

Nanoteknoloji Nedir?



Malzeme Bilimi Nanoteknolojiden Yararlanır

Nanoteknoloji; atomların ve moleküllerin en küçük birimlerini ifade etmek ve maddeyi atomik boyutu ile kontrol etmek amacı ile kullanılmaktadır. Atom üstüne atom koyarak yeni maddeler oluşturmayı ve mevcut maddelerin moleküler yapısını değiştirerek yeni maddeler oluşturma çalışmalarını içermektedir. Eğer doğadaki atomik dizilim taklit edilebilir ya da kopyalanabilirse atomlar

hareket ettirilebilir ve böylece birçok farklı madde oluşumu sağlanabilir... Bu düşünce günümüzde nanoteknolojiye olan ilgiyi artırmakla beraber bu alandaki çalışmaları da hızlandırmıştır. Birçok dalda mevcut sınırlar kaldırılabilir ve kömür gibi bir maddenin molekülleri değiştirilerek elmas elde edilebilir.

Nanoteknoloji Nerelerde Kullanılır?

Nanoteknolojinin alanı oldukça geniş ve genişlemektedir. Günümüzde fizik, kimya, biyoloji, bilgisayar, malzeme bilimi, elektronik gibi alanlarda kullanımının yanında, tıp alanında da oldukça çarpıcı gelişmelere imkan sağlamaya başlamıştır.

Gelişmekte olan bir teknolojidir, kısıtlı sayıda uygulamaları olsa da gelecek adına çok daha geniş yelpazelere yayılacağı ortadadır. Bu teknolojiyle üretililecek birçok mikroskobik aygıtlar belki de damarlarımızda dolaşacak ve birer uzman gibi tedavi sağlayacaklardır. Nano boyuta sahip yapıların fiziksel özelliklerini anlaşılması ile yeni bir nanoskopik dünya ile bir köprü kurulabilir.

Nanomateriyallerin üretimi ile birlikte çok daha dayanıklı ulaşım araçları ve kirlenmeyen, paslanmayan eşyalar hatta kendi kendini temizleyen giysiler üretililebilecektir.

Gelecekte en büyük sorunlardan biri olacak olan kullanılabilir su kaynakları da bu teknoloji ile kendisini yenileyebilecektir. Belki de yakın bir tarihte insan vücudunda çalışabilecek biyolojik ve farmakolojik bilgisayarlar bu şekilde üretilebilir. Nanoteknoloji için, çağımızın anahtar teknolojisi olduğunu söyleyebiliriz.

Nanoteknolojinin Hayatımıza Etkileri Nelerdir?

Şu bir gerçek ki nanoteknoloji gelecekte insanlığın kökten değişimlere hazırlıklı olması gerektiğini şimdiden birçok uygulaması ile göstermektedir. Herkesin kendi bilgi-sayarını ürettiği ve emirler verdiği sistemler düşünelim. Atomların sonsuz kere tekrar tekrar dönüştürülebilir olması ile birlikte sermayeler, para birimleri, ticaret hayatı ne şekilde şekillenir; bunlar da merak konusudur. Bilim adamlarının hayal ve bilgi dünyasına açık birçok yenilikle, belki de doğada taklit edilemeyen hiçbir şey kalmayacaktır.

Nanoteknolojinin Yararları Nelerdir?

Daha az maliyet ve daha fazla üretim saklanılabilir. Yaşam kalitesinin artmasında önemli bir etkidir. Daha sağlıklı ve güvenli bir yaşam sunar. Zaman ve maliyet kaybı en az seviyelere düşebilir.

Türkiye’de Nanoteknoloji Çalışmaları

Türkiye Bilim Merkezleri Vakfı Bilim Merkezinin bir nanoteknoloji atölyesi bulunmaktadır. Ülkemizde şuanda bu alandaki önemli adımlar artırılmakta ve çalışmalar sürdürülmektedir.

TÜBİTAK’ın 2023 Vizyon Programı’nda da nanoteknoloji çalışmaları için bir yol haritası oluşturulmuştur. Bilkent Üniversitesinin Ulusal Nanoteknoloji Araştırma Merkezi (UNAM) bu alanda büyük bir gelişim sağlamaktadır.

Türkiye’nin her yerinden araştırmacılar bu kurumdan yararlanabilmektedir. Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, TÜBİTAK, MAM gibi merkezler de bu araştırmalar için yeterli donanımına sahiptir. Türkiye’de şuan nanoteknoloji alanında 13 yeni nanoteknoloji şirketi vardır.(...)

Nanoteknolojinin Kullanım Alanlarına Örnekler



Binlerce Film İçin Tek Dvd



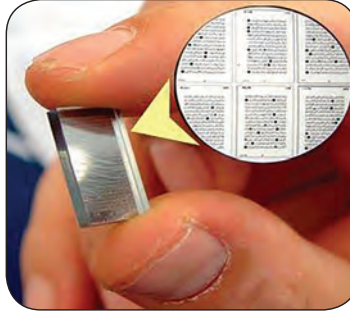
Arabalar İçin Sileceksiz Cam



Termoelektrik Üreten Kaplamalar



Nanoteknoloji ile Varis Çorabı



Küçültülmüş Yazılar



500,000 GB'lik MP3

(Genel Ağ'dan kısaltılmıştır.)



Sizce bilimsel ve teknolojik gelişmeler yaşantımızı gelecekte nasıl etkiler? Yaşantımızda meydana gelebilecek bu değişimlerin olumlu ve olumsuz yanları neler olabilir?

ARAŞTIRIYORUM

○ Merak ettiğiniz bir konuda araştırma yaparken nelere dikkat etmeliyiz?

Belirlemiş olduğumuz bir konu üzerinde araştırma yaparken uymamız gereken bazı kurallar vardır. Planlı, kararlı ve çalışkan olmak çalışmalarımızda başarının anahtarıdır. İnsanoğlu tarih boyunca birçok sorunla karşılaşmış karşılaştığı bu sorunları akli, kararlılığı ve merakı sayesinde çözmeyi başarmıştır.

Aşağıdaki görsel, arkeolojik bir kazı merkezine ait görüntüdür. Görseli inceleyiniz.



4. 13 Arkeolojik Kazı

❓ Sizce yukarıdaki arkeologlar, çalışma alanlarını neden iplerle ayırmış olabilirler? Bu arkeologlar, toprağı neden kazma ve kürekle kazmak yerine kazı fırçaları ile çalışıyor olabilirler?

Bilimsel Araştırma

Sizler öğrenci olarak ödevlerinizi yaparken çoğu kez farklı araştırmalar yaparsınız. Hazırladığınız konu üzerinde çeşitli kaynaklardan yararlanırsınız. Çevrenizdeki sorunları çözmeye çalışırken bilimsel düşüncelere yer verirsiniz. Günlük yaşamınızda karşılaştığınız sorunları bilimsel bir bakış açısı ile çözmeye çalışırsınız. Bu nedenle bilimsel düşünceyi öğrenmek derslerinize ve hayatınıza uygulamak sizlere olumlu katkılar sağlayacaktır.

Bugüne kadar hangi konularda araştırma yaptınız? Araştırma yaparken hangi aşamaları izlediniz? Hangi kaynaklardan yararlandınız?

İsterseniz yukarıdaki soruların cevaplarını aşağıdaki anlatımlardan birlikte bulalım.



4. 14 Deney



4. 15 Deney

Yukarıdaki görselde farklı deney yapan öğrenciler araştırma ve çalışmalarında sizce nelere dikkat etmelidir?

Araştırmalarınızda şu basamakları sırasıyla takip ediniz.

1. Araştırma konusunun belirlenmesi

Öncelikle araştırma yapacağımız konuyu belirlememiz gerekiyor. Her konuda araştırma yapabiliriz. Örneğin “Çevremizdeki çöp sorununu nasıl çözebiliriz?” “Madenlerimizi nasıl değerlendirebiliriz?” “Türk dilini korumak ve geliştirmek için neler yapabiliriz?” “Tüketici hakları konusunda neler biliyoruz?” gibi sorularda araştırma konusunu belirtmemiz gerekir.

2. Araştırma konusunu seçme nedeni

Araştırma yapacağımız konuyu belirlememiz gerekir. Bu konuyu neden seçtiğimizi de belirtmemiz gerekir.

3. Araştırma konusu ile ilgili verilerin toplanması

Seçtiğimiz konuyla ilgili bilgiye ulaşabilmemiz için hangi kaynaklardan araştırma yapmamız gerektiğini bilmemiz gerekir. Bunun için okul kütüphanesinden, kitaplıklardan, internet’ten yararlanabiliriz. Ayrıca aile bireylerimizden de yardımcı olmalarını isteyebiliriz. Sanal ortamlardan elde ettiğimiz bilgilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini kontrol etmeden o bilgileri kesinlikle araştırmamıza dâhil etmemeliyiz.

Yararlandığımız kaynakların kaynakçasını oluşturmalıyız. Kaynakçada sırası ile yazar adı, kitabın adı, basıldığı yer ve yılı, ilgili cilt ve sayfa numarası yazılmalıdır.

4. Toplanan verilerin değerlendirilmesi

Kaynaklardan topladığımız verileri okuyup değerlendirme yapmalıyız. Konumuzun açıklanmasında kullanacağımız bilgileri yazılı hâle getirirken konumuzla ilgisi olmayan bilgileri ayıklamamız gerekir. Kaynaklardan elde ettiğimiz notları, bilgileri konularına göre sınıflandırıp sıraya koymalıyız.



4. 16 Ders Çalışan Öğrenci

5. Metin düzenlenmesi

Kaynaklardan ulaştığımız bilgilerden yararlanarak metnimizi oluşturmalıyız. Metni oluştururken bilgileri aldığımız kaynakları dipnot ile göstermeliyiz.

Yararlandığımız kaynaklardan konumuzla ilgili görsel materyaller de bulabiliriz. Bunları araştırma basamaklarına uygun olarak sıraya koyabiliriz. Böylece araştırma raporumuzu daha ilgi çekici hâle getirebiliriz.

Araştırmalarımızda yakanda belirttiğimiz yol izlenirse yazacağımız metinler bilimsel değer taşıyacaktır. Unutmayalım ki bilim adamları da çalışmalarında bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak sonuca ulaşmaktadırlar.



Araştırmalarımızda bilimsel araştırma basamaklarına uymazsak hangi sorunlarla karşılaşabiliriz?

Notlarım:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

TELİF VE PATENT HAKKI

○ Telif ve patent hakkı deyince ne anlıyorsunuz?

Bir önceki konumuzda bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapmayı öğrendik şimdi ise telif ve patent hakları saklı ürünleri yasal yollardan temin etmenin gerekliliği üzerinde duracağız. Dilerseniz konuya telif hakkı nedir? Sorusunun cevabı ile başlayalım sonra konuyla ilgili açıklayıcı bilgiler verip patent hakkı konusuna geçelim.



4. 17 Telif Hakkı

Telif hakkı, bir düşünce veya sanat eserini ortaya koyan kişinin, bu eserin üzerindeki haklarının tümüdür. Telif hakkı, edebiyat, müzik, resim, tiyatro, felsefe gibi sanat ve bilim dallarından birine ait bir eseri yayınlama, sahneleme ve satma işlemi sırasında, bu eseri ortaya koyan kişinin haklarını korumayı amaçlar.

Günümüzde, teknoloji ve kitle iletişim araçlarının gelişmesi bir eserin kopyalanmasını ve yayınlanmasını kolaylaştırmıştır. Bu nedenle telif hakkı uluslararası düzeyde ele alınmış ve korumak için pek çok çalışma yapılmıştır.

Şimdi Sema ve babasına kulak verelim. Sema, sevdiği romanları almak için babasından para alır ve gider. Sema arkadaşının da ısrarı ile sokak kitapçısından sevdiği romanları alır ve eve gelir.

Babası: İstedğin kitapları aldın mı?

Sema: Evet babacığım hem de yarı fiyatına. Yani bir kitap fiyatına iki kitap.

Babası: Nasıl oldu o?

Sema: Arkadaşım Zehra'nın kitaplarını satın aldığı bir kitapçı varmış, o hep yarı fiyatına alıyormuş, beni de götürdü onun sayesinde ben de ucuza aldım. Bundan sonra hep oradan alacağım.

Babası: Kitaplara bir bakabilir miyim?

Sema: Evet babacığım.

Sema odasından kitapları getirir, babasına verir: İşte babacığım.

Babası kitapların kapağına ve sayfalarına bakar ve Sema'nın önceden aldığı kitapları da getirmesini ister. Sema anlam veremese de kitaplarını getirip babasına verir.

Babası: Önceki aldığın kitaplar yeni aldığın kitapları karşılaştırabilir misin?

Sema: Okumadan mı?

Babası: Hayır, sadece kapaklarını ve kâğıtların kalitesini karşılaştırmanı istiyorum.

Sema kitapları iyice inceler: Babacığım yeni aldığım kitapların kapak resimleri biraz soluk, ayrıca eski kitaplarımın arkasında bir kâğıt parçasının üzerinde bazı numaralar ve harfler var ama bunlarda yok. Bir de yeni aldığım kitapların sayfaları öncekilere göre daha kalitesiz, yazılar da biraz bozuk ama olsun okuyabiliyorum.

Babası: Öncelikle o harf ve rakamlardan oluşan kâğıt parçasına bandrol diyoruz. Peki, sence önceki aldığın kitaplarda olan bandrol bu kitaplarda neden yok?

Sema biraz düşünür ama cevap veremez. Meraklı gözlerle babasına bakar.

Babası Genel Ağ'dan bulduğu bandrol hakkındaki bilgileri ve haberi Sema'ya gösterir.

Bandrol nedir?

Fikir ve sanat eserlerinin izinsiz çoğaltılmalarının ve taklit edilmelerinin önlenmesi amacıyla; fikir ve sanat eserlerinin çoğaltılmış nüshaları ile süreli olmayan yayınların üzerine yapıştırılan, sökülmesi halinde parçalanan ve yapıştırıldığı malzemenin özelliğini kaybettiren nitelikte güvenlik şeridi içeren holografik özellikli bir güvenlik etiketi veya dijital olarak üretilen güvenlik etiketidir.



4. 19 Bandrol Şeridi



Sizce kitapların arkasına neden bandrol yapıştırılıyor olabilir?

Aşağıda verilen Genel Ağ haberini inceleyip Sema ile babasının konuşma metnini okumaya devam ediniz.

Korsan ürünlere etkin denetim

Kültür ve Turizm Bakanlığı, 81 ilde oluşturduğu il denetim komisyonları ile sahte bandrollü kitap, bilgisayar programları, CD, film ve müzik eserlerinin yasa dışı çoğaltılmış nüshaları gibi korsan ürünlere yönelik denetim çalışmalarını sürdürüyor.

Kültür ve Turizm Bakanı, konuya ilişkin yaptığı değerlendirmede teknolojik gelişmeler ile iletişim ve çoğaltım tekniklerinin emek hırsızlığını kolaylaştırdığını, fikir ve sanat eserlerinin kısa sürede çoğaltılarak satışa sunulmasını mümkün kıldığını belirterek “Bakanlık olarak artan bir hız ve kararlılıkla emek hırsızlığına karşı mücadeleyi sürdürüyoruz.” ifadesini kullandı.



Genel Ağ'dan alınmıştır.

Sema: Korsan nedir babacığım?

Babası: İzinsiz olarak çoğaltılan kitap, cd, kaset vb. ürünlerdir. Yani anlayacağın sevgili kızım senin aldığın roman korsan ürün ve ödediğin ücret ise yazara değil korsan yayıncılara gidiyor. Korsan ürün alan ve satanlar kişilerin aylarca hatta yıllarca çalışarak, fikir üreterek, emek vererek üretmiş oldukları ürünleri, izin almadan gizlice çoğaltarak emek hırsızlığı yapmış oluyorlar ve yazarların üretkenliklerini azaltıyorlar. Bu kitapta da görüldüğü gibi korsan satıcılar insanların kaliteli kitaba ulaşmasına da engel oluyorlar ayrıca korsan olarak alınan her ürün devletin vergi kaybına neden oluyor. Şimdi söyle bakalım, hâlâ korsan kitap almaya devam edecek misin?

Sema: Bir daha asla korsan kitap almayacağım babacığım. Telif hakkı saklı ürünleri alacağım. Yazarların emeklerinin boşa gitmesini istemem. Ayrıca böyle yaparak vergilerin devlet hazinesine gitmesine ve ülkemizin kalkınmasına da katkı sağlamış olacağım.



Peki, siz korsan kitap, cd, oyun gibi ürünler alıyor musunuz? Neden?

Patent hakkı ise, bir buluş yapan kişinin, bu buluş üzerindeki hakkıdır. Patenti alınan buluşu başka kişi ya da kişiler kullanamazlar. Patenti alınan buluşun kullanılabilmesi için patent sahibinin izni gereklidir.

Aşağıda verilen Genel Ağ haberini okuyunuz:

Kaçak ve sahte üründe vergi kaybı 7,2 milyar dolar

Marka Koruma Grubu (MKG), Türkiye’de kaçak, sahte ve taklit ürün ticaretinin ulaştığı boyuta ilişkin raporu açıkladı. Raporda kaçak, sahte ve taklit üründe Çin’in ardından dünya 2’ncisi olan Türkiye’nin yıllık vergi kaybının 7,2 milyar dolar olduğu bildirildi.

Genel Ağ’dan alınmıştır.

Genel Ağ haberinde de belirtildiği gibi patenti alınmış ürünlerin sahtelerini üretmek hem patent sahibine hem de ülke ekonomisine zarar verir.



Yaptığınız bir buluşun gizlice başka insanlar tarafından izniniz olmadan üretilip satılmasını ister miydiniz? Böyle bir durumla karşılaşıyorsanız ne hissederdiniz ve neler yapardınız?

Notlarım:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ÖZET

İnsan toplum içinde yaşayan bir varlık olduğuna göre içinde bulunduğu toplumun kurallarına uymak zorundadır. Sosyal bilimler cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren üzerinde önemle durulan bir konu olmuştur.

Mustafa Kemal Atatürk, yeni kurduğu Türkiye Cumhuriyeti devletinde sosyal bilimlerin gelişmesi için önemli çalışmalar yapmıştır. Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu gibi yerleri bu amaç doğrultusunda kurmuştur. Toplum hep birlikte bir toprak üzerinde yaşayan insanlardır. Topluma ait değerlerin bilinmesi o değerlere sahip çıkılması birlik ve beraberlik adına önemlidir. Tarih birlikteliği milleti bir arada tutar. İnsanlar da doğru tarihlerini öğrenebilmek için arkeoloji ve antropoloji gibi bilimlere ihtiyaç duyarlar.

Ülkemiz son yıllarda bilim ve teknoloji alanında hayli mesafe kat etmiştir. Enerji konusunda ihtiyacının bir kısmını dış ülkelere karşılayan ülkemiz dev bir projeyi hayata geçirebilmek için harekete geçmiştir. Mersin Akkuyu'daki nükleer enerji santralimiz tamamlanması ile ülkemizin elektrik ihtiyacının önemli bir bölümünü karşılayacaktır.

Hızla ilerleyen teknoloji artık hayatımızın her aşamasında kendi hissettirmektedir. Nanoteknoloji ile yapılan birçok minik ürün artık bazı sektörlerde başarıyla kullanılmaktadır. Gelişen teknoloji birçok alanda olduğu gibi kendini sağlık alanında etkili bir şekilde hissettirmektedir. Kök hücre nakli ile birçok sağlık sorunu tedavi edilebilmektedir.

Ülkemizin ve dünyanın en önemli sağlık sorunlarından olan organ yetmezliği gelişen bilim ve teknoloji sayesinde uygun organın bulunması durumunda artık çözülebilmektedir.

İnsan sürekli düşünen ve merak eden sosyal bir varlıktır. Hayatımızın her döneminde bazı şeyleri merak etmiş o konularla ilgili bazı araştırmalar yapmışızdır. İşte bu araştırmalarınızda rastgele bir yol izleyemeyiz. Planlı ve kararlı olmalıyız ki hedefimize kısa yoldan doğru bir şekilde ulaşabilelim. İşte bu amaçla araştırmalarımızda sırasıyla takip etmemiz gereken bilimsel araştırma basamakları vardır.

Telif hakkı, bir düşünce veya sanat eserini ortaya koyan kişinin, bu eserin üzerindeki haklarının tümüdür. Telif hakkı, edebiyat, müzik, tiyatro, felsefe gibi sanat ve bilim dallarından birine ait bir eseri yayınlama, sahneleme ve satma işlemi sırasında, bu eseri ortaya koyan kişinin haklarını korumayı amaçlar. Patent hakkı ise, bir buluş yapan kişinin, bu buluş üzerindeki hakkıdır. Patenti alınan buluşu başka kişi ya da kişiler kullanamazlar. Patenti alınan buluşun kullanılabilmesi için patent sahibinin izni gereklidir. Kişilerin aylarca hatta yıllarca çalışarak, fikir üreterek, emek vererek üretmiş oldukları ürünleri, izin almadan gizlice çoğaltmak ise emek hırsızlığına girer ve aynı zamanda yazarların üretkenliklerini de azaltır. Korsan olarak alınan her ürün devletin vergi kaybına da neden olur. Yine aynı şekilde patenti alınmış ürünlerin sahtelerini üretmek de hem patent sahibine hem de ülke ekonomisine zarar verir.

4. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Geçmişte yaşamış insan topluluklarının arasındaki ilişkileri yer ve zaman gösterecek, sebep sonuç ilişkisi içerisinde inceleyen bilimdir.

Yukarıda tanımı yapılan bilim aşağıdakilerden hangisidir?

- | | |
|-------------|----------|
| A) Coğrafya | B) Hukuk |
| C) Tarih | D) Tıp |

2. Eskiden yaşamış olan uygarlıklara ve kültürlere ait olan her türlü maddi ögeyi konu olarak onları inceleyen bilim dalıdır.

Yukarıda tanımı yapılan bilim aşağıdakilerden hangisidir?

- | | |
|----------------|--------------|
| A) Antropoloji | B) Tarih |
| C) Felsefe | D) Arkeoloji |

3. Atatürk, Türk ulusunun geçmişini, tarihini tanımasını ve öğrenmesini istiyordu. Bu isteğini 15 Nisan 1931’ de “.....” adı altında bir kurum kurdurarak göstermiştir.

Tırnak içinde verilen boş yere aşağıdakilerden hangisi yazılmıştır?

- | | |
|---------------------------|----------------------------------|
| A) Türk Dil Kurumu | B) İstanbul Üniversitesi |
| C) Ankara Hukuk Fakültesi | D) Türk Tarihini Tetkik Cemiyeti |

4. Ülkemizin ilk nükleer güç santrali hangi ilimize kurulmuştur?

- | | |
|-----------|---------------|
| A) Mersin | B) Diyarbakır |
| C) İzmir | D) Adana |

5. Geleceğin bilimsel gelişmeleri arasında gösterilen kök hücre yöntemi hangi alanda kullanılmaktadır?

- | | |
|---------------|-----------|
| A) Bilgisayar | B) Sağlık |
| C) Sanayi | D) Tarım |

6. Tıp alanındaki yeni gelişmeler ile artık organ nakli yapılabilmektedir.

Günümüzde aşağıdaki organlardan hangisinin nakli yapılamamaktadır?

- | | |
|----------|-----------|
| A) Kalp | B) Kornea |
| C) Beyin | D) Böbrek |

7. 2023 Vizyon Programı'nda da nanoteknoloji çalışmaları için bir yol haritası oluşturan kurumumuz aşağıdakilerden hangisidir?

- A) TÜBİTAK
C) TİKA
B) ASELSAN
D) MEB

8. Seçtiğimiz konuyla ilgili bilgiye ulaşabilmemiz için hangi kaynaklardan araştırma yapmamız gerektiğini bilmemiz gerekir. Bunun için okul kütüphanesinden, kitaplıklardan, İnternet'ten yararlanabiliriz.

Yukarıdaki bilimsel araştırma basamağı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Araştırma konusunu seçme nedeni
B) Metin düzenlenmesi
C) Araştırma konusunun belirlenmesi
D) Araştırma konusu ile ilgili verilerin toplanması

9. Bir düşünce veya sanat eserini ortaya koyan kişinin, bu eserin üzerindeki haklarının tümü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Korsan yayını
C) Telif hakkı
B) Patent hakkı
D) Emek hırsızlığı

10. Aşağıdakilerden hangisi telif hakkı kapsamında değerlendirilemez?

- A) Elif'in şarkı bestelemesi
C) Ferhat'ın tiyatro oyunu yazması
B) Azra'nın buluş yapması
D) Sinan'ın macera kitabı yazması

11. Korsan ürün alan ve satanlar aşağıdakilerden hangisine neden olur?

- A) Devletin kalkınmasına
C) Emek hırsızlığına
B) Vergi gelirlerinin artmasına
D) Ülkenin zenginleşmesine

12 Patent hakkı ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Bir buluşun patent hakkını alan kişi buluşun kullanım hakkından vazgeçmiş sayılır.
B) Patenti alınan buluşu, başka kişi ya da kişiler kullanamaz.
C) Bir buluş yapan kişinin, bu buluş üzerindeki hakkıdır.
D) Patenti alınan buluşun kullanılabilmesi için patent sahibinin izni gereklidir.



5. ÜNİTE: ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM

KONULAR

- ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI İLE EKONOMİK FAALİYETLERİ İLİŞKİLENDİRİYORUM
- KAYNAKLARIMIZIN BİLİNÇSİZCE TÜKETİLMESİ CANLI YAŞAMINI NASIL ETKİLER?
- YATIRIM VE PAZARLAMA PROJESİ HAZIRLIYORUM
- VERGİMİ VERİYORUM, HİZMETİMİ ALIYORUM
- NİTELİKLİ İNSAN İLE CANLANAN EKONOMİ
- MESLEĞİMİ BELİRLERKEN

ANAHTAR KELİMELER

- | | | |
|----------------------|-------------------|------------------------|
| ✓ Ekonomik faaliyet | ✓ Kaynak | ✓ İsraf |
| ✓ Meslek | ✓ Doğal Kaynak | ✓ Yenilenebilir Kaynak |
| ✓ Yenilenemez Kaynak | ✓ Geridönüşüm | ✓ Grişimcilik |
| ✓ Vergi | ✓ Nitelikli İnsan | |

GİRİŞ

Kitabımızın bu bölümünde öncelikle ülkemizin kaynaklarını öğreneceğiz ve ülkemizdeki ekonomik faaliyetleri ile ülkemizin kaynaklarını ilişkilendireceğiz.

İkinci konumuzda kaynaklarımızın bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini öğreneceğiz.

Üçüncü konumuzda ülkemizin coğrafi özelliklerini dikkate alarak yatırım ve pazarlama projeleri hazırlayacağız.

Dördüncü konumuzda vatandaşlık sorumluluklarımızdan biri olan vergi vermenin öneminden ve ülkemize sağladığı katkılardan bahsedeceğiz.

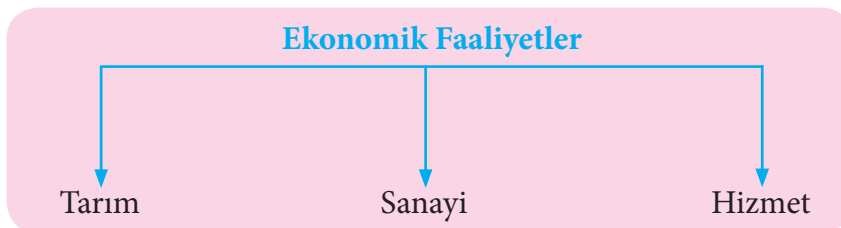
Beşinci konumuzda nitelikli insan gücünün ülkemizin ekonomik gelişimine katkılarını göreceğiz.

Son olarak da ilgi duyduğunuz mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerini, mesleki becerileri ve bu mesleğe yönelik eğitim sürecini öğreneceğiz. Kendi kişilik özelliklerimiz ve becerilerimizle karşılaştıracacağız.

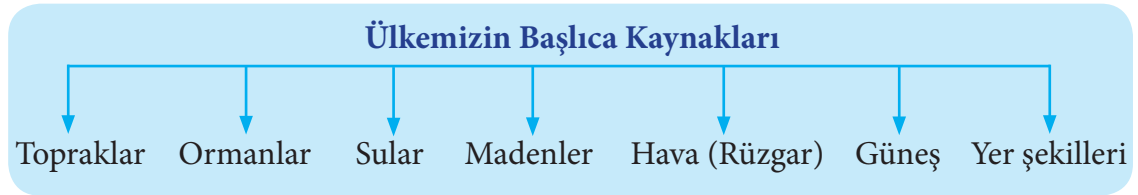
ÜLKEMİZDEKİ EKONOMİK FAALİYETLER İLE ÜLKEMİZİN KAYNAKLARINI İLİŞKİLENDİRİYORUM

© Ülkemizin kaynaklarına örnekler veriniz.

5. sınıfın 5. ünitesinde ekonomik faaliyetlerin ne olduğunu ve ekonomik faaliyetlerin çeşitlerini görmüştük. Bu konumuzda ise ülkemizdeki ekonomik faaliyetleri ülkemizin kaynaklarını ilişkilendireceğiz. O hâlde öncelikle ekonomik faaliyetleri hatırlayalım ve daha sonra bu ekonomik faaliyetleri ülkemizin kaynaklarıyla ilişkilendirelim. Ekonomik faaliyet, insanların hayatlarını devam ettirebilmek ve ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yaptığı tarım, hayvancılık, sanayi gibi faaliyetlerden her biridir. Ekonomik faaliyetleri aşağıda verildiği gibi üç ana başlık altında toplayabiliriz:



Kısa bir hatırlatmadan sonra gelelim **kaynak** konusuna. Kaynak, gelir ve kazanç sağlayan unsurlardır. **Doğal kaynak** ise doğada kendiliğinden oluşmuş, insan aklı ve tekniğinin ürünü olmayan, meydana gelme aşamalarında insanın herhangi bir yapıcı ve yıkıcı rolü bulunmamış bütün zenginlik kaynakları olarak tanımlanmaktadır. Doğal kaynakların oluşumu üzerinde insanın hiçbir etkisi bulunmamasına karşın, doğal kaynaklar insanların ihtiyaçlarını karşılamak için önemli bir araçtır. Dolayısıyla doğal kaynaklara değer veren ve onları kullanan insanlardır. Doğal kaynakların önemi de bu açıdan önemlidir. Doğal kaynakların yetersiz olması dünyada ekonomik sorunların ortaya çıkmasına neden olur çünkü doğal kaynaklar ekonomik anlamda ülkelerin gelişmişlik düzeyini belirleyen önemli bir faktördür. Ülkemizde çok çeşitli doğal kaynaklar bulunmaktadır. Aşağıda verilen şemayı inceleyip altında verilen soruyu cevaplayalım:



Sizce ülkemizin kaynakları ekonomik faaliyetlerimizi nasıl etkiliyor olabilir?

Ülkemizin Kaynakları

Topraklar





Yukarıda verilen görselleri inceleyerek toprağa bağlı olarak yapılan ekonomik faaliyetlere örnekler veriniz.

Toprak, yerkabuğunu oluşturan kayaçların uzun yıllar içerisinde çözülmesiyle oluşan, içerisinde ve üzerinde çeşitli canlılar barındıran ve yeryüzünü ince bir tabaka hâlinde saran örtüdür. En önemli kaynaklarımızdan biridir toprak. Tarım, hayvancılık ve ormancılık gibi önemli ekonomik faaliyetler toprak sayesinde yapılır hep. Tarım faaliyetlerinin yapılabilmesi için toprağa ihtiyaç olduğu gibi suya da ihtiyaç vardır. Bununla beraber topraktan elde edilen ürünler sanayi faaliyetlerini de etkilemektedir. Örneğin pamuk hammadde olarak tarlada yetiştirildikten sonra fabrikalarda işlenerek sanayi maddesine dönüştürülmektedir. Toprağa bağlı olarak hayvancılık faaliyetleri de yapılmaktadır. Ülkemizde toprağa bağlı olarak yapılan hayvancılık faaliyetleri büyükbaş, küçükbaş, kümes hayvancılığı, arıcılık ve ipekböcekçiliği şeklindedir. Ayrıca kara yolu ulaşımında da topraklarımızdan yararlanılmaktadır. Ulaşım ise geçen yıl öğrendiğimiz gibi hizmet faaliyetleri içerisinde yer almaktadır.

Ormanlar



5.6. Görsel



5.8. Görsel



5.9. Görsel



5.7. Görsel



5.10. Görsel

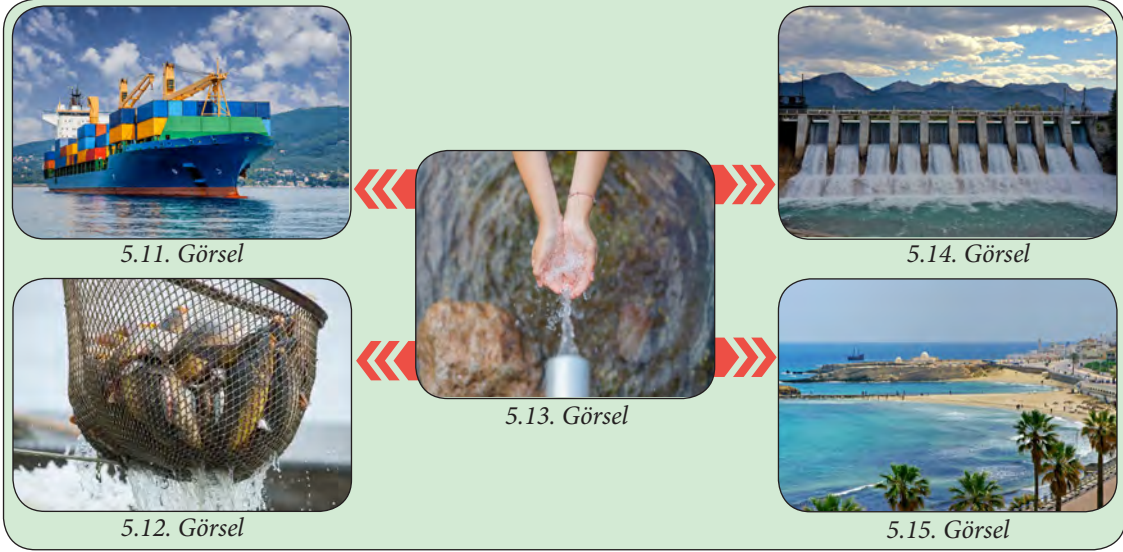


Yukarıdaki görselleri inceleyerek ormanlara bağlı olarak yapılan ekonomik faaliyetlere örnekler veriniz.

Türkiye orman arazilerinin büyük çoğunluğu nem ve yağışın fazla olması nedeniyle kıyı bölgelerimizde bulunmaktadır. Ormancılık faaliyetleri de bu nedenle en fazla

kıyı bölgelerimizde görülür. Özellikle Karadeniz bölgesi dört mevsim yağış aldığı için orman bakımından en zengin bölgedir. Ormanların en önemli özelliği yenilenebilir ve çoğaltılabilir bir kaynak olmasıdır. Ormanların bulunduğu yerlerde buna bağlı olarak ormancılık, sanayi ve ticaret faaliyetleri gelişmiştir.

Sular



Ülkemizde balıkçılık faaliyetleri denizler, akarsular, göller ve havuzlar gibi suyun olduğu yerlerde yapılır. Sularımızdan elektrik üretiminde ve baraj yapımında da yararlanılmaktadır. Ayrıca denizlerimiz hem ulaşım amaçlı olarak kullanılmakta hem de deniz turizmi açısından önem kazanmaktadır.

Madenler



KAYNAKLARIMIZIN BİLİNÇSİZCE TÜKETİLMESİ CANLI YAŞAMINI NASIL ETKİLER?

○ Aşağıda verilen görseli inceleyiniz, metni okuyup Mehmet'in davranışını doğal kaynaklarımız açısından değerlendiriniz.

Annesi: Mehmet, dişlerini fırçalarken suyu açık bırakma.

Mehmet: Ağzımı neyle çalkalayayım?

Annesi: Şu an dişini fırçalıyorsun. İki dakikadır su boşa akıyor. Suyu kapatıp, ağzını çalkalarken açarsın.

Mehmet: İki dakika aktı diye koca ülkede su bitmedi ya.

Annesi: Peki, ya herkes senin gibi yaparsa?

Mehmet: ?



Bir önceki konumuzda ülkemizin ekonomik faaliyetleri ile ülkemizin kaynaklarını ilişkilendirmiştik. Şimdi ise konumuzun adından da anlaşıldığı gibi “kaynaklarımızın bilinçsizce tüketilmesi canlı yaşamını nasıl etkiler?” Sorusunun cevabını bulmaya çalışacağız.

Aşağıda verilen Genel Ağ haberini okuyalım:

İsraf uyarısı: Suyu boşa akıtmayın!

Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Türkiye'nin bir önceki yıla oranla % 9 oranında daha az yağış aldığını belirterek, İstanbul'da baraj doluluk oranının % 74.8, Ankara'da % 9.5, İzmir'de % 44.3 ve Bursa'da ise % 49.8 olduğunu açıkladı.

Orman ve Su İşleri Bakanı da vatandaşları su kullanımı konusunda uyararak, “Suyu arkası gelmeyecekmiş gibi kullanmak ve israf etmemek lazım. El yüz yıkarken, diş fırçalarken, bulaşık yıkarken muslukları boşa akıtmayalım. Arabaları temizlerken suyun az kullanımı için hassasiyet gösterelim” dedi. Bakanlığın verdiği bilgiye göre, son 44 yılın en kurak yılı yaşanıyor.

Genel Ağ'dan alınmıştır.



Genel Ağ haberine göre Orman ve Su İşleri Bakanı, vatandaşları su kullanımı konusunda neden uyarmış olabilir?

Aşağıda görselleri inceleyip verilen soruyu cevaplayalım.



5.23. Görsel



5.24. Görsel



5.25. Görsel



Ülkemizin akciğerleri olan ve pek çok hayvana ev sahipliği yapan ormanlarımızı korumak için neler yapılabilir?

Ormanlar, pek çok canlıya ev sahipliği yapmaktadır ve ülkemizin akciğerleri görevini üstlenmiş durumdadır. Ormanlarımız yakacak olarak kullanılmak, tarla açmak veya bina yapmak amaçlı tahrip edilmektedir. Bu da pek çok canlının yaşam alanını kaybetmesine neden olmaktadır.

Aşağıda verilen görselleri inceleyelim ve soruyu cevaplayalım.



5.26. Görsel



5.27. Görsel



5.28. Görsel



Havayı ve topraklarımızı korumak için neler yapabiliriz?

Hava ve topraklarımız fabrika atıklarıyla, kimyasal atıklarla ya da evsel atıklarla kirlenmekte ve kullanılamaz hâle gelmektedir. Bu da canlı yaşamını tehlikeye sokmaktadır. İnsanlar, hayvanlar ve bitkiler için gerekli oksijen havada bulunmaktadır. Toprak ise pek çok ekonomik faaliyetin yapılmasına izin verir ve besinlerimizin çoğunu topraktan sağlarız. Oysa topraklarımızın bilinçsizce sulanması, aşırı gübrelenmesi, ekinlerden kalan sap ve köklerin toprağın üstünde yakılması gibi nedenler toprağımızın yapısını bozmakta, toprağın verimini düşürmekte ve toprağı kullanılamaz hâle getirmektedir.

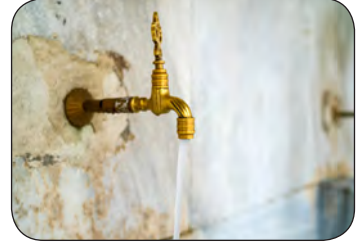
Aşağıda verilen görselleri inceleyelim.



5.29. Görsel



5.30. Görsel



5.31. Görsel

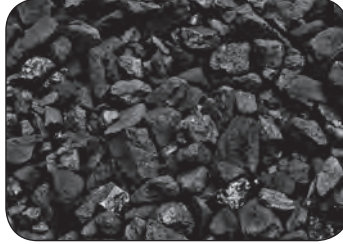
Hayat kaynağı olan su insanlar tarafından bilinçsizce nasıl tüketilmektedir?

Su, canlıların yaşamını devam ettirebilmesi için en önemli kaynaklardan biridir. Su daha önce de söylendiği gibi yenilenebilir bir kaynaktır ancak yenilenebilmesi için de yağış gereklidir. Eğer yağış olmazsa barajlar dolmaz, canlılar susuz kalır, hastalıklar artar, kuraklık ve kıtlık olur. Bununla beraber insanlar ellerindeki suları hiç tükenmeyecekmiş gibi kullanmakta, israf etmekte ve çeşitli atıklarla kirletmektedir bu da tüm canlıların yaşamını tehlikeye atmaktadır.

Aşağıda verilen görselleri inceleyelim.



5.32. Görsel



5.33. Görsel



5.34. Görsel

Yer altı kaynaklarımız da sanayi alanında, enerji elde etmede ve başka alanlarda yararlanılmaktadır. Yapılan araştırmalarda çok önemli birer enerji kaynağı olan petrol, kömür ve doğal gaz gibi kaynaklar yeni yataklar bulunmazsa aşırı kullanılmaları nedeniyle çok kısa bir zaman sonra tükenecekleri belirtilmektedir.

Hayati öneme sahip kaynaklarımızı korumak için onları bilinçli kullanmalıyız. Peki, doğal kaynaklarımızı nasıl bilinçli kullanabiliriz?

Bunun için öncelikle bireylerin bir vatandaş olarak sorumluluklarını ve üzerlerine düşen görevleri bilmeleri gerekmektedir. Peki, nedir bu görev ve sorumluluklar?

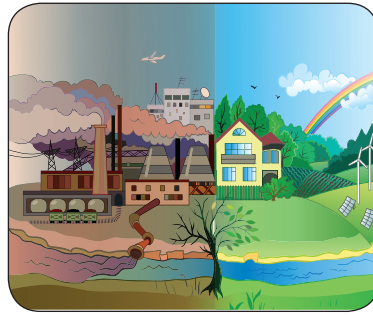
- ✓ Su, elektrik, yakıt ve besin maddelerini israfa kaçmadan gerektiği kadar kullanmalıyız,
- ✓ Yenilenemez kaynaklar çevreye zarar verdiği için yenilenebilir kaynakların kullanımı artırılmalıdır. Böylece çevremizin korunmasına katkı sağlamış oluruz,
- ✓ Geri dönüşümlü ürünler almaya dikkat etmeliyiz. Kâğıt, plastik, cam, pil ve benzeri atıklarımız doğaya karıştırmamalı bunlardan kâğıt, plastik ve camları geri dönüşüm amacıyla geri dönüşüm kutularına atmalıyız. Pilleri ise pil atık kutularına koymalıyız, Geri dönüşümle hem doğayı hem de kaynaklarımızı korur, enerji tasarrufu sağlar ve böylece ülkemizin gelişimine katkı sağlamış oluruz,
- ✓ Toprağa aşırı su ve gübre vermekten kaçınmalıyız,
- ✓ Ormanlık alanlarda ateş yakmamalıyız,
- ✓ Çevremizi ve doğayı temiz tutmalıyız,
- ✓ Fabrika atıklarının toprağa ve suya karıştırılmasına engel olunmalı ve hava kirliliğine engel olmak için fabrika bacalarına filtre taktırılmalı. Böylece çevre kirliliğine de engel oluruz,
- ✓ Motorlu araçlar alınırken karbondioksit salınımı daha az olan araçlar tercih etmeliyiz.



Doğal kaynakların bilinçli kullanılmasına başka hangi örnekler verilebilir?



5.35. Görsel



5.36. Görsel



Verilen görselleri inceleyerek yenilenemez kaynaklar yerine yenilenebilir kaynakları kullanmak dünyamızı nasıl etkiler söyleyiniz.

? Aşağıda verilen görsellerin altında verilen boşluklara yenilenebilir ya da yenilenemez kaynak olduğunu yazınız.



5.37. Görsel: Petrol

.....



5.38. Görsel: Orman

.....



5.39. Görsel: Kömür

.....



5.40. Görsel: Güneş

.....



5.41. Görsel: Rüzgar

.....



5.42. Görsel: Doğal Gaz

.....

? Aşağıda verilen doğal kaynakların bilinçsizce kullanılması canlı yaşamını nasıl etkiler yazınız.

► Toprak:

.....

► Sular:

.....

► Ormanlar:

.....

YATIRIM VE PAZARLAMA PROJESİ HAZIRLIYORUM

© Ülkemizde yeni bir çay fabrikasının kurulacağını varsayalım. Sizce fabrika nerede kurulmalıdır? Neden?

Bu konumuzda ülkemizin coğrafi özelliklerini dikkate alarak yatırım ve pazarlama projeleri hazırlayacağız. İsterseniz bu konuda Ahmet ve İnci'nin hazırlamış olduğu projeyi hep birlikte inceleyelim.

Ahmet ve İnci 6. sınıftalar. Hatay'da yaşıyorlar. Girdikleri bir Genel Ağ sitesinde yatırım ve pazarlama ile ilgili akıllı fikirler proje yarışmasının yapıldığını gördüler. Yarışmanın şartlarını okuduktan sonra onlar da bir proje yapıp yarışmaya katılmaya karar verdiler. İş bölümü yapıp Hatay'da ne gibi bir yatırım projesi hazırlayabileceklerini araştırdılar. Yaptıkları araştırmada Hatay'da yetiştirilen ve Hatay'a özgü pek çok ürün ve yiyeceğin listesini hazırladılar. İçlerinde en çok defne yaprağı dikkatlerini çekti çünkü Hatay'da çok fazla defne ağacı vardı ve insanlar defne ağacının hem yaprağını hem de meyvesini kullanıyorlardı. Hatta defne ağacı Hatay'da pek çok insanın geçim kaynağını oluşturuyordu. Ahmet ve İnci bu konuda çeşitli Genel Ağ haberlerine de ulaştılar. Bunlardan bir tanesi onlara yapacakları proje hakkında önemli bir fikir verdi.

Gelin hep birlikte Ahmet ve İnci'nin projesine yön veren Genel Ağ haberini okuyalım.

Türkiye Dünyaya Defne Yaprakı İhraç Ediyor

Kozmetik ve parfüm sanayiinin vazgeçemediği bitkilerden olan defne, dünyanın birçok ülkesine Türkiye'den gönderiliyor.

Bursa-Karacabey, Kocaeli-Kandıra ve Hatay ormanlarından kesilen binlerce ton defne yaprağının Türkiye'de yağ hâline getirilmeden satılması asıl kazancın yurt dışına gitmesine sebebiyet veriyor. Uludağ Üniversitesi Fen Fakültesi Botanik Ana Bilim Dalı Üyesi Prof. Dr. Hulusi Malyer, Türkiye'nin dünyanın yüzde 70 oranında defne yaprağı tedarikçisi durumunda olduğuna dikkat çekerek, "ABD, İngiltere, Fransa, İtalya ve Bulgaristan'a İzmir limanı üzerinden defne yolluyoruz. Yaprak yerine, yağ olarak bu ürünün satılması halinde 10 misli katma değerli hâle gelecektir. Karacabey'e aynı Isparta'daki gül yağı tesisleri gibi bir yağ çıkartma tesisi yapılırsa ürünün katma değeri Türkiye'de kalacağını söyledi.

Genel Ağ'dan kısaltılmıştır.

Ahmet ve İnci, Hatay'da toplanan defne yapraklarını yurt dışına satmak yerine ülkemizde açılacak bir defne yağı fabrikası ile defne yapraklarının hem ülkemizde işleneceğini hem de pek çok insana iş imkânı sağlanabileceğini düşündüler. Ayrıca Genel Ağ haberinde de verildiği gibi yağı ülkemizde çıkarılarak satılırsa yaprağına göre hem daha fazla kar getirecek hem de ülke kalkınmasına katkıda bulunulmuş olacaktı.

Ahmet ve İnci fabrikanın nereye açılması gerektiğini konuşmaya başladılar.

İnci: Bence fabrika İstanbul'da kurulmalı. İstanbul Avrupa ve Asya'yı birbirine bağlayan önemli ulaşım yolları üzerinde bu nedenle fabrikada üretilen defne yağları hem yurt içine hem de yurt dışına kolayca gönderilebilir.

Ahmet: Evet pazarlama konusunda haklı olabilirsin ancak fabrika İstanbul'da kurulursa toplanan defne yaprakları İstanbul'a gidene kadar kamyonlarda saatlerce yol alacak bu nedenle de yapraklar İstanbul'a gidene kadar zarar görebilir hem de yapraklar fabrikaya götürülünceye kadar zaman kaybı yaşanacak. Ayrıca kamyonlar bedavaya götürmeyecektir. Bir dünya ulaşım parası da ödenecek. Bu nedenle bence fabrika defne yapraklarının toplandığı yere yakın olmalı. Fabrika için en iyi yer bence Hatay. Pazarlamaya gelince Genel Ağ haberinde de dikkat ettiysen defne yapraklarının yurt dışına satışı için İzmir Limanı tercih ediliyor. Hatırlarsan geçen yıl taşımacılıkta en ucuz araçların gemiler olduğunu öğrenmiştik. Böylece ulaşımdan da kar sağlanabilir. Yurt içinde ise Hatay'dan her yere ulaşım sağlanabildiği için her yere gönderilebilir. Bu konuda sen ne düşünüyorsun?

İnci: Haklısın. Ben onu düşünemedim.

Ahmet: Haydi o zaman projemizi yazmaya başlayalım.

Projenin adı: Defne Yağı Fabrikası

Projenin amacı: Defne ağaçlarının yapraklarını kullanarak defne yağı çıkarmak ve insanlara pazarlamak için fabrika kurmak. Böylece hem insanlara iş imkânı sağlamak hem de ülke kalkınmasına katkıda bulunmak.

Projenin gerçekleştirileceği yer: Hatay

Projenin neden orada gerçekleştirileceği: Defne ağacı Akdeniz ikliminin en önemli bitki türlerinden. Hatay'da Akdeniz iklimi görüldüğü için burada çok fazla defne ağacı bulunuyor. Türkiye'de bulunan defne ağaçlarının neredeyse yarısı Hatay'da bulunuyor. Fabrika burada açıldığı takdirde hammaddeye yakın olacak ve defneyaprakları fabrikaya taşınırken hem zaman hem de para kaybı yaşanmayacak.

Proje hakkında kısaca bilgi: Defne yağı, defne yaprağına göre daha karlı olduğu için Hatay'da yetiştirilen defne ağaçlarının yaprakları kullanılarak kurulacak olan defne yağı fabrikasında defne yağı üretilecek, yurt içine ve yurt dışına pazarlanacak. Kurulacak olan fabrikada pek çok işçi çalıştırılacağı için işsizliğin azalmasına katkı sağlayacak ve ülke ekonomisine de katkı sağlanmış olacak.

Yatırım ve pazarlama projeleri hazırlanırken dikkat edilmesi gereken önemli hususlar vardır. Bir fabrikaya yatırım yapılacaksa fabrikanın kaynağa yakın olmasına dikkat edilmelidir. Örneğin Antalya'ya kurulacak bir çay fabrikası fabrika sahibine zarar ettirecektir çünkü çay sadece Karadeniz'in doğusunda yetiştirilmektedir. Toplanan çay yaprakları Antalya'ya araçlarla taşınacağı için hem para hem de zaman kaybı yaşanacaktır. Yine aynı şekilde Rize'ye kurulacak bir zeytin yağı fabrikası da zarara neden olacaktır. Fabrika mümkün olduğunca kaynağa yakın olmalıdır. Bununla birlikte yatırım yapılacak alana göre bazen farklı durumlar da ortaya çıkabilir. Örneğin, Sivas'ın Divriği ilçesinde çıkarılan demir madeni kullanılarak bir demir-çelik fabrikası kurulmak isteniyorsa (Demiri eritmek için yüksek ısıya ihtiyaç vardır) fabrika enerji kaynaklarına yakın bir yerde kurulabilir. Türkiye'nin ilk demir-çelik entegre tesisi, Karabük ilinin coğrafi konumu, maden kömürü havzasına ve sahile yakınlığı, demir yolu güzergahında bulunuşu ve stratejik uygunluğu nedeniyle burada kurulmuştur. Yatırım ve pazarlama projeleri hazırlanırken dikkat edilecek diğer bir husus kurulacak olan fabrikanın ulaşım yollarına yakın olması ve böylece üretilen malların dağıtımında sorun yaşanmamasıdır. Ulaşımın olmadığı yüksek ve engebeli bir araziye kurulacak olan bir fabrika ile istenilen amaca ulaşamayacaktır.



Size verilen bilgilerden ve Genel Ağdan yararlanarak bir yatırım ve pazarlama projesi de siz hazırlayınız.

- **Projenin adı:**
- **Projenin amacı:**
- **Projenin gerçekleştirileceği yer:**
- **Projenin neden orada gerçekleştirileceği:**
.....
.....
.....
- **Proje hakkında kısaca bilgi:**
.....
.....
.....
.....
.....

VERGİMİ VERİYORUM, HİZMETİMİ ALIYORUM

© Aşağıda verilen fiş ve faturayı inceleyerek fiş ve faturada yazan KDV, ÖİV ne anlama geliyor araştırınız.

TARİH: 06.04.2010	
SAAT: 09:40	
FIŞ NO: 0004	
0,476 KGx 9,50 TL	
TAVUK BONFILE ERP %08	*4,52
P.TEL 250 GR %08	*3,40
AYNES - BİRŞAH TA %08	*0,99
YUMURTA 15 Lİ %08	*2,95
AYNES - BİRŞAH TA %08	*0,99
AYNES - BİRŞAH TA %08	*0,99
AYNES - BİRŞAH TA %08	*0,99
TOPKDV	*1,10
TOPLAM	*14,83
NAKİT	*20,00
PARA ÜSTÜ	*5,17-

Alışveriş fişi

Toplam Fatura Tutarı	30,53
Vergiye Tabi Ücretler	22,81
Vergiler ve Diğer Yasal Kesintiler Toplamı	7,69
KDV % 1 (Matrah: 0,01 TL)	0,00
(Elektronik Yayın Bedeli)	
KDV % 18 (Matrah: 22,8 TL)	4,10
ÖİV % 7,5 (Matrah: 22,78TL)	1,71
Diğer Vergiler, Harçlar, Fonlar	1,88
Vergiye Tabi Olmayan Ücretler	0,03

Telefon Faturası



5.43. Görsel: Vergi Haftası Afişi

Bu konumuzda vatandaşlık sorumluluklarımızdan biri olan vergi vermenin önemi ve ülkemize sağladığı katkılardan bahsedeceğiz. Hepimiz Türkiye Cumhuriyeti'nin birer vatandaşı olarak ülkemize vatandaşlık bağıyla bağlıyız ve devletimiz bizlerin daha rahat yaşayabilmesi için pek çok hizmet sunmaktadır. Bu hizmetler, okullar, hastaneler, yollar, köprüler, barajlar, parklar, bahçeler yaptırmak; elektriğimizi, suyumuzu, can güvenliğimizi ve mal güvenliğimizi sağlamak gibi hizmetlerdir.

Peki, hiç düşündünüz mü bu hizmetler nasıl sağlanmaktadır? Hep birlikte yandaki afişi inceleyelim.

Afişi incelediyssek “vergi nedir?” sorusunun cevabı ile konumuza devam edelim. **Vergi:** Kamu hizmetlerine harcanmak için hükûmetin, yerel yönetimlerin yasalara göre doğrudan doğruya veya bazı malların fiyatlarının üstüne koyarak dolaylı yoldan herkesten topladığı paraya denir. İşte devlet bir önceki sayfada belirtilen hizmetleri verebilmek, ülkemizin gelişmesini sağlamak amacıyla vatandaşlarından vergi alır.

Bu hizmetlere karşılık bizim de devletimize karşı askere gitmek, oy kullanmak, kanunlara uymak, vergi vermek gibi birtakım görev ve sorumluluklarımız vardır.

T.C. Anayasası madde 73:

Herkes kamu giderlerini karşılamak üzere mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür.

Devletimizin bize çeşitli hizmetleri sunabilmesi için maddi kaynaklara ihtiyacı vardır ve bunun da bir kısmını vergiler aracılığıyla sağlar.

Peki, vergi nelerden alınır? Vergi, satın aldığımız tüm ürünlerden (yiyecek, içecek, elektronik eşyalar, konut, araç...) yararlandığımız hizmetlerden (elektrik, su, doğal gaz...) gelirlerimizden (maaş, kazanç...) belli bir oranda alınır. Bu oranlar aldığımız ürünlere göre değişiklik gösterebilmektedir. Konunun başında yer alan fişi tekrar inceleyiniz? Ürünlerin vergi kesinti oranlarındaki değişiklik dikkatinizi çekti mi? Örneğin ekmekten temel gıda olduğu için %1 oranında vergi kesilmişken, şeker, çay gibi gıda ürünlerinden %8, temizlik ürününden ise %18 oranında kesilmiş. Yani ihtiyaca göre farklı ürünlerden farklı oranlarda vergiler kesilmiş.

Peki, devlet bu vergileri neden alıyor? Tabi ki yine bizim için. Örneğin sağlık ihtiyacımızın karşılanabilmesi için hastanelerin yapılması gerekiyor ancak iş hastane yapmakla bitmiyor. Hastane yapıldıktan sonra buralara doktor, hemşire, sağlık memuru gibi pek çok çalışanın atanması ve bu çalışanlara da maaş verilmesi gerekiyor. İşte bu hizmetler vergilerle sağlanıyor. Güçlü bir ülke olmanın önemli şartlarından biri de güçlü bir ekonomiye sahip olmaktır. Güçlü bir ekonomi ise ancak vergilerle sağlanabilir.

“Askerlik nasıl bir vatan borcu ise vergi vatandaşın ödemesi gereken borcudur. Biz ekonomik genişliğin temelini de ancak her milletin refah içinde yaşamaya ve ilerlemeye hakkı olduğunu kabul eden bir zihniyetle, bütün milletlerin birlikte çalışmaları yolunun bulunmasında görüyoruz.”

Mustafa Kemal ATATÜRK



Atatürk, vergi vermeyi neden bir gereklilik olarak görmüştür?

Peki, devlete vergimizi vermezsek ne olur? Aşağıdaki afişi inceleyelim.



5.44.Görsel: Vergi Haftası Afişi

Afişte de belirtildiği gibi alışveriş yaptığımız zaman fişimizi almazsak fişin üzerinde yazan KDV oranındaki para devlet hazinesine değil de satıcının cebinde gider. Bizler vatandaş olarak vergilerimizi vermezsek ya da fişlerimizi almazsak devlet vatandaşların ihtiyaçlarını karşılayamaz, çalışanların ücretlerini ödeyemez. Gelişip güçlü bir ülke olamayız.

Peki, vergimizi nasıl vereceğiz? Bu konuda herkese birtakım görevler düşmektedir. Çalışan insanlar için memur ise maaşından kesilmekte esnaf ya da serbest meslek sahipleri ise gelir beyannamesi doldurarak gelir bildiriminde bulunmak zorundadır. Evleri olup da kiraya verenler kira bildiriminde bulunmalı ve ayrıca yukarıda da bahsettiğimiz gibi her vatandaş alışverişini yaptıktan sonra fişini almalıdır.

Devlet çeşitli adlar altında vatandaşlardan vergi almaktadır, bunlar: Gelir vergisi, kurumlar vergisi, katma değer vergisi (KDV), özel tüketim vergisi (ÖTV), damga vergisi, motorlu taşıtlar vergisi (MTV) ve emlak vergisidir.

? Vergi vermek neden önemlidir? Yazınız.

►

.....

.....

.....

Notlarım:

.....

.....

.....

.....

NİTELİKLİ İNSAN İLE CANLANAN EKONOMİ

© Nitelikli insan deyince ne anlıyorsunuz?

Bu konumuzda nitelikli insan nedir? Nitelikli insan gücü ülkemizin ekonomisini nasıl etkiler? gibi soruların cevaplarını vermeye çalışacağız.

Aşağıdaki metni okuyup metnin altında verilen soruyu cevaplayalım.

Halil İNALCIK

Ankara Üniversitesi DTCF'nin ilk öğrencilerinden-
dir. 1942-1972 döneminde aynı fakültede öğretim üye-
si oldu. 1972'de Chicago Üniversitesi Tarih Bölümüne
Osmanlı tarihi konusunda dersler vermek için davet
edildi. 1993'te Bilkent Üniversitesinden davet alınca-
ya dek Chicago Üniversitesi'nde görevini sürdürdü. Bu
yıllar içinde başta Harvard olmak üzere dünyanın belli başlı Amerikan üniversite-
lerinde Osmanlı tarihi seminerleri düzenledi, Osmanlı tarihi alanında önde gelen
birçok akademisyenin hocası oldu. 1973'teki Osmanlı İmparatorluğu - Klasik dö-
nem (1300-1600) kitabından başlayarak uluslararası yayınevlerinde pek çok kitap
yayımlandı.



1993 yılında Bilkent Üniversitesine davet edilen İnalcık, burada Tarih bölümü-
nü kurdu. Ayrıca İnalcık çok iyi düzeyde Osmanlı Türkçesi, iyi düzeyde; İngilizce,
Fransızca, Almanca, orta düzeyde de; Arapça, Farsça ve İtalyanca bilmektedir.

Genel Ağ'dan kısaltılmıştır.



Dünyanın sayılı tarihçileri arasında gösterilen Halil İnalcık'ın özellikleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

Nitelikli insan deyince ilk olarak iyi bir eğitim almış insan akla gelir. Eğitim, nite-
likli insanların yetiştirilmesinde çok önemli bir yere sahiptir çünkü ekonominin ihti-
yaç duyduğu insan gücü eğitim sayesinde yetiştirilir.

Aşağıda verilen Atatürk'ün eğitim ile ilgili sözlerini okuyalım ve soruyu cevaplayalım:

“Cahillik yok edilmedikçe, yerimizdeyiz... Yerinde duran bir şey ise geriye gidiyor, demektir. Bir taraftan genel olan cahilliği yok etmeye çalışmakla beraber, diğer taraftan toplumsal yaşamda bizzat faal ve faydalı, verimli elemanlar yetiştirmek lazımdır.”

“Millî Eğitim'in gayesi yalnız hükümete memur yetiştirmek değil, daha çok memlekete ahlâklı, karakterli, cumhuriyetçi, inkılâpçı, olumlu, atılgan, başladığı işleri başarabilecek kabiliyette, dürüst, düşünceli, iradeli, hayatta rastlayacağı engelleri aşmaya kudretli, karakter sahibi genç yetiştirmektir.”

Mustafa Kemal ATATÜRK



Atatürk, eğitimle nasıl insanların yetiştirilmesi gerektiğini söylüyor?

Gelin hep birlikte nitelikli insanın ne olduğunu daha iyi anlayabilmek için nitelikli insanın özelliklerine bir bakalım.

Nitelikli insanın özellikleri:

- ✓ İstekleri ve yetenekleri doğrultusunda iyi bir eğitim almıştır. Kişilerin istekleri ve yetenekleri doğrultusunda eğitim almaları çok önemlidir çünkü insanlar sevdiği alanlarda çalışırlarsa hem daha mutlu hem de daha üretken olurlar. İnsanın üretim sürecindeki yerini ise sahip olduğu yetenekler ve nitelikleri belirlemektedir.
- ✓ Haklarını bilir, başkalarının haklarını çiğnemez,
- ✓ İşini zamanında yapar ve zamanı tasarruflu kullanır,
- ✓ Kendi niteliklerini bilir ve bunu kullanır,
- ✓ Kendisine olduğu kadar çevresine ve ülkesine de katkıda bulunur,
- ✓ Öğrendikleriyle yetinmez, araştırır ve kendisini sürekli geliştirir,
- ✓ Planlıdır, zamana ayak uydurur, teknolojiyi takip eder, sosyaldır ve yeniliklere açıktır,
- ✓ Girişimci ruhludur yani mal veya hizmet üretmek amacıyla yeteneklerini kullanarak kafasındaki projeleri gerçekleştirmek için risk almaktan kaçınmaz. Böylece kendisine olduğu kadar başkalarına da faydası dokunur.
- ✓ Saygılı, hoşgörülü, çalışkan ve yardımseverdir, değerlerine sahip çıkar,
- ✓ Sorumlulukların bilir ve yerine getirir,

Günümüzde işletmeler, çok çeşitli mal ve hizmeti, zamanında ve kaliteli olarak üretmek zorundadırlar. Bu nedenle, teknolojiyi anlayan, uygulayabilen, verimli ve kaliteli hizmet üretebilen eğitim alarak yetişmiş işgücüne duyulan ihtiyaç artmıştır. Nitelikli insanlar ya bu işletmelerde çalışarak ya da kendi girişimleriyle kurdukları işletmelerde eğitim birikimlerini ve yeteneklerini kullanarak üretimde bulunurlar. Böylece çevrelerine ve en önemlisi de ülke ekonomisine katkı sağlamış olurlar. Pek çok nitelikli insan girişimci olarak kurmuş oldukları şirketlerde insanlara iş imkânı sağlayarak, insanlar için mal ve hizmet üreterek hem topluma hem de devlete katkı sağlamaktadır. Nitelikli insan bir önceki sayfada belirtilen özelliklerini kullanarak işini en iyi şekilde yapar, zamandan tasarruf ederek, mal ve hizmet üreterek ülke gelirlerinin artmasına ve kalkınmasına fayda sağlar.



Siz de Mustafa Kemal Atatürk hakkında Genel Ağdan araştırma yaparak ülkemizin ekonomisine katkılarına birkaç örnek yazınız.



.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Notlarım:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

MESLEĞİMİ BELİRLERKEN

© Hangi mesleklere ilgi duyuyorsunuz?

Bu konumuzda çeşitli mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerini, becerileri ve eğitim sürecini öğreneceğiz. O hâlde meslek nedir? Sorusunun cevabı ile konumuza başlayalım.

Meslek: Belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan iştir. Günümüzde bakkallık, kasaplık, berberlik, çiçekçilik, öğretmenlik, doktorluk, hâkimlik, teknikerlik, mühendislik, askerlik, polislik gibi yüzlerce meslek var. Peki, herkes her mesleği yapabilir mi? Bu sorunun cevabı için aşağıda verilen etkinliği hep birlikte yapalım:

Aşağıda verilen kişilerin yaptığı mesleklerle kişilik özelliklerini karşılaştırıp konunun altında verilen soruları cevaplayınız.



5.45. Görsel: Arkeolog

Ben Mehmet, Arkeologum. Liseden sonra üniversiteye girdim ve dört yıllık arkeoloji bölümünü bitirdim. Benim işim, eski çağlardan günümüze kalmış toprak veya su altındaki eserleri ortaya çıkarmak için kazılar yapmak, kazılardan elde edilen eserlerin bakım, onarım ve restorasyonunu yapmak, eserlerin kaydını tutmak ve bazı kazılara gözlemci olarak katılmak. Tarihi seviyorum ancak açık havada kazı yapmaktan hiç hoşlanmıyorum. Aslında tarihi anlatmayı daha çok seviyorum. Okullarda öğrencilere tarih dersi vermeyi tercih ederdim.

Merhaba arkadaşlar ben Ceren, eczacıyım. Liseden sonra dört yıllık Eczacılık fakültesini bitirdim. Benim işim doktorlarca düzenlenen reçetelerde yer alan hazır ilaçları müşteriye satmak, doktorun verdiği ancak hazırlanması gereken ilaçları formüllerine uygun olarak hazırlamak. Çocukluğumdan beri kimya ve biyoloji konularına meraklıydım. Hatta anneannem sabun yaparken onu hep merakla ve keyifle izlerdim. Evde kimyasal deneyler yapmaya bayılırdım.



5.46. Görsel: Eczacı



5.47. Görsel: Aşçı

Ben Umut, aşçıyım. Bir otelin yemekhanesinde çalışıyorum. Ortaokuldan sonra turizm meslek lisesine girdim ve dört yıllık mutfak bölümünden mezun oldum. Benim işim günlük olarak hazırlanması gereken yiyecekleri bir plan içerisinde servise hazır hâle getirmek. Mutfakta çalışan diğer arkadaşlarla da koordineli çalışıyoruz. Çocukluğumdan beri yemek işleriyle ilgilenmeyi çok severim, tat ve koku alma duyum çok gelişmiş, elim çabuk ve hızlı hareket ederim. Mesleğimin gerektirdiği özellik ve yeteneklere sahibim.

Merhaba arkadaşlar ben Sinan. Tiyatro sanatçısıyım. Liseden sonra güzel sanatlar fakültesine girdim ve dört yıllık tiyatro bölümünden mezun oldum. Benim işim bir tiyatro oyununda yönetmen tarafından bana uygun görülen rolü canlandırmak. Bunu yaparken canlandıracağım kahramanın sözlerini ezberlerim, kendi kendime prova yaparım, bütün oyuncularla birlikte genel provalara katılırım ve temsil saatinde oyundaki rolümü oynarım. Bu mesleği seçmemdeki nedenler; ezber kuvvetim çok güçlü olması, iyi bir ses tonuna sahip olmam, başkalarıyla çok rahat empati kurabilmem, düzenli ve disiplinli bir insan olmamdır.



5.48. Görsel: Tiyatrocu



5.49. Görsel: Acil Tıp Teknisyeni

Merhaba ben Merve, acil tıp teknisyeniyim. Ortaokuldan sonra sağlık meslek lisesine girdim ve dört yıllık acil tıp teknisyenliği bölümünü bitirdim. Benim görevim kaza, yangın gibi felaketler sonucunda yaralananlarla, kalp krizi, felç, solunum yetersizliği gibi nedenlerle birdenbire hastalanan insanlara iyileştirici yönde ilk müdahaleyi yapmaktır. İnsanlara yardım etmekten hoşlanırım, dikkatli ve titiz çalışırım, soğukkanlıyım ve ani durumlarda hızlı ve doğru karar verebilirim. Bu özelliklerim benim bu mesleği seçmemde etkili oldu.

Merhaba ben Ayşe. Çiçekçiyim. Ortaokuldan sonra iki yıl mesleki eğitim merkezinde çiçekçilik okudum. Benim işim kesme çiçek ve iç mekân süs bitkilerini temin etmek, düzenlemesini, sunumunu ve satışını yapmak. Çiçekleri çok seviyorum ancak alerjim var. İlk başlarda ciddiye almadım, ilaç kullanırsam sorun olmayacağını düşündüm. Yanılmışım. Alerjim daha da arttı, ilaç da kullansam sürekli dükkânda duramıyorum ve ha bire dışarı çıkmak zorunda kalıyorum.



5.50. Görsel: Çiçekçi



Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

- Sizce yukarıda verilen kişilerden hangileri doğru mesleği seçmiştir, neden?
- Yukarıda verilen kişilerden hangileri yanlış mesleği seçmiştir, neden?
- Siz de ilgi duyduğunuz mesleğin gerektirdiği kişilik özelliklerini, becerileri ve eğitim sürecini Genel Ağdan araştırınız. Kendi kişilik özellikleriniz ve becerilerinizle karşılaştırınız.

Doğru meslek seçiminde öncelikle kişi kendini iyi tanımalıdır. O nedenle öncelikle şu sorulara cevap verebilmek gereklidir: Benim kişisel özelliklerim neler? Benim yeteneklerim neler? Ben hangi işi yapabilirim? Ben hangi işi yaparsam mutlu olurum?

İnsanların mesleğin kazancından çok kişisel özelliklerine göre mutlu ve huzurlu olacakları meslekleri seçmeleri gelecek yaşamlarında büyük önem taşımaktadır. Seçeceğimiz istediğimiz meslek ilgilerimize, yeteneklerimize ve kişisel özelliklerimize uygun olmalıdır. İnsanlar başarılı olacağı, sevdiği meslekleri yapmalıdır. Bunun yanında seçeceğimiz mesleğin gerektirdiği eğitimi bilmek de bizim hangi okulları okumamız gerektiği hakkında bizi yönlendirecektir.

Kişinin sevdiği mesleği yapması hem kendisini mutlu eder hem de mesleğinde başarılı olmasını sağlar. Severek yapılan meslek kişiye huzur verir özel yaşamında da mutlu olmasını sağlar.

ÖZET

Ülkemizde çok çeşitli doğal kaynaklar bulunmaktadır: Topraklar, ormanlar, sular, madenler, hava (rüzgâr), güneş ve yer şekilleri gibi. Bu kaynaklarımızdan çeşitli ekonomik faaliyetlerde yararlanılmaktadır. Topraklarımızdan tarım, hayvancılık, sanayi ve karayolu ulaşımı; ormanlarımızdan ormancılık, sanayi ve ticaret; sularımızdan elektrik üretimi, baraj, ulaşım, turizm ve ticaret; madenlerimizden madencilik, sanayi ve ticaret; güneş, güneş enerjisi panelleri yapımında, bunların alım satımında yani ticaretle; rüzgâr, rüzgâr enerjisinden yararlanmak amacıyla rüzgâr tribünlerinin yapımında, alım satımında; yer şekilleri ise turizm faaliyetlerinde kaynak olarak kullanılmaktadır.

Doğal kaynaklarımızın bilinçsizce tüketilmesinden dolayı gelecek nesillerin bu kaynakları kullanabilme sınırlılığı ve kaynakların kullanımı sırasında ortaya çıkan atıkların çevre ve halk sağlığını ciddi boyutta tehdit etmesi, bu kaynakların kullanımının önemini ortaya koymaktadır. İnsanoğlu, sınırsız istek ve gereksinmelerini hızla tükenen doğal kaynaklardan karşılarken, üretim ve tüketim artıklarıyla da çevreyi kirletmekte ve her gün doğal denge zincirinin bir halkasını koparmaktadır. Böylece geçmişin hazineleri olan doğal çevre ve dolayısıyla canlı yaşam yönünden önem taşıyan bütün değerler giderek yok olmaktadır.

Yatırım ve pazarlama projeleri hazırlanırken dikkat edilmesi gereken önemli hususlar vardır. Bir fabrikaya yatırım yapılacaksa fabrikanın kaynağa yakın olmasına dikkat edilmelidir. Bununla birlikte yatırım yapılacak alana göre bazen farklı durumlar da ortaya çıkabilir. Örneğin, Sivas'ın Divriği ilçesinde çıkarılan demir madeni kullanılarak bir demir-çelik fabrikası kurulmak isteniyor. Demiri eritmek için yüksek ısıya ihtiyaç vardır. Bu nedenle fabrika enerji kaynaklarına yakın bir yerde kurulabilir. Yatırım ve pazarlama projeleri hazırlanırken dikkat edilecek diğer bir husus kurulacak olan fabrikanın ulaşım yollarına yakın olması ve böylece üretilen malların dağıtımında sorun yaşanmamasıdır.

Devletimizin bize çeşitli hizmetleri sunabilmesi için maddi kaynaklara ihtiyacı vardır. Bunun da bir kısmını vergiler aracılığıyla sağlar. Devlet çeşitli adlar altında vatandaşlardan vergi almaktadır, bunlar: gelir vergisi, kurumlar vergisi, katma değer vergisi (KDV), özel tüketim vergisi (ÖTV), damga vergisi, motorlu taşıtlar vergisi (MTV) ve emlak vergisidir.

Nitelikli insan deyince ilk olarak iyi bir eğitim almış insan akla gelir. Eğitim, nitelikli insanların yetiştirilmesinde çok önemli bir yere sahiptir çünkü ekonominin ihti-

yağ duyduğu insan gücü eğitim sayesinde yetiştirilir. Günümüzde işletmeler, çok çeşitli mal ve hizmeti, zamanında ve kaliteli olarak üretmek zorundadırlar. Bu nedenle, teknolojiyi anlayan, uygulayabilen, verimli ve kaliteli hizmet üretebilen eğitim alarak yetişmiş işgücüne duyulan ihtiyaç artmıştır. Nitelikli insanlar ya bu işletmelerde çalışarak ya da kendi girişimleriyle kurdukları işletmelerde eğitim birikimlerini ve yeteneklerini kullanarak üretimde bulunurlar. Böylece çevrelerine ve en önemlisi de ülke ekonomisine katkı sağlamış olurlar.

Meslek seçiminde öncelikle şu sorulara cevap verebilmek gereklidir: Benim kişisel özelliklerim neler? Benim yeteneklerim neler? Ben hangi işi yapabilirim? Ben hangi işi yaparsam mutlu olurum? İnsanların kişisel özelliklerine göre mutlu ve huzurlu olacakları meslekleri seçmeleri gelecek yaşamlarında büyük önem taşımaktadır. Seçeceğimiz istediğimiz meslek ilgilerimize, yeteneklerimize ve kişisel özelliklerimize uygun olmalıdır. Bunun yanında seçeceğimiz mesleğin gerektirdiği eğitimi bilmek de bizim hangi okulları okumamız gerektiği hakkında bizi yönlendirecektir.

5. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisi doğal kaynaklarımızdan biri değildir?

- A) Topraklar B) Madenler C) Güneş D) Turizm

2. Melek, ağaçtan elde edilmiş ürünlerin satışını yapan bir mağazada çalışmaktadır.

Buna göre Melek'in ormancılığa dayalı hangi ekonomik faaliyet alanının içinde yer aldığı söylenebilir?

- A) Ticaret B) Sanayi C) Tarım D) Ulaşım

3. Ülkemizde:

(...) Toprağa bağlı olarak hayvancılık faaliyetleri gelişmiştir.

(...) Balıkçılık faaliyetleri sadece denizlerimizde yapılmaktadır.

(...) Madenlere bağlı olarak madencilik ve sanayi gibi ekonomik faaliyetler gelişmiştir.

Yukarıda verilen cümlelerin Doğru (D), Yanlış (Y) sıralaması aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) D - D - Y B) D - Y - Y
C) D - Y - D D) Y - Y - D

4. Aşağıdakilerden hangisinde yenilenebilir kaynaklar bir arada doğru olarak verilmiştir?

- A) Güneş, rüzgâr, petrol B) Doğal gaz, rüzgâr, su
C) Orman, petrol, doğal gaz D) Su, rüzgâr, güneş

5.



Verilen görsellerde aşağıdaki doğal kaynaklarımızdan hangisinin bilinçsizce tüketilmesine ait bir örnek yoktur?

- A) Sular B) Ormanlar C) Hava D) Topraklar

6. Aşağıdakilerden hangisinde doğal kaynaklarımızın bilinçli kullanılması ile ilgili doğru bir bilgi verilmiştir?

- A) Yenilenebilir kaynaklar yerine yenilenemez kaynaklar kullanmalıyız.
- B) Toprağa aşırı su ve gübre vermeliyiz.
- C) Fabrika atıklarının toprağa ve suya karıştırılmasına dikkat etmeliyiz.
- D) Su, elektrik, yakıt ve besin maddelerini israfa kaçmadan gerektiği kadar kullanmalıyız.

7. İlber, zeytinyağı fabrikası kurmak istiyor. İlber aşağıdaki illerden hangisine fabrika kurarsa hammaddeye yakın olur?

- A) Aydın
- B) Rize
- C) Ankara
- D) Erzincan

8. Aşağıdakilerden hangisi pazarlama ve yatırım projesi hazırlarken dikkat edilmesi gereken unsurlardan biri değildir?

- A) Hammaddeye yakınlık
- B) Ulaşım yollarına yakınlık
- C) Enerji kaynaklarına yakınlık
- D) Engebeli araziye yakınlık

9. Kamu hizmetlerine harcanmak için hükûmetin, yerel yönetimlerin yasalara göre doğrudan doğruya veya bazı malların fiyatlarının üstüne koyarak dolaylı yoldan herkesten topladığı paraya denir.

Yukarıdaki boşluğa aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Haraç
- B) Vergi
- C) Faiz
- D) Sermaye

10. Ayşe, annesinin istediklerini almak için bakkala gitmiş ve alışveriş yapmıştır. Alışverişten sonra bakkal Ayşe'ye fiş kesmemiş, Ayşe de istememiştir.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Ayşe vatandaşlık sorumluluğunu yerine getirmiştir.
- B) Bakkal yasalara göre doğru olanı yapmıştır.
- C) Ayşe'nin aldığı ürünlerden kesilen vergi satıcının cebinde kalmıştır.
- D) Ülkemizin kalkınmasına katkı sağlanmıştır.

11. Aşağıdakilerden hangisi nitelikli insanın özelliklerinden biri değildir?

- A) Başkalarının haklarını çiğnemekten çekinmez
- B) İşini zamanında yapar ve zamanı tasarruflu kullanır
- C) Mal ve hizmet üreterek ülkesinin kalkınmasına yardım eder
- D) Sorumlulukların bilir ve yerine getirir

12. Aşağıdakilerden hangisi çeşitli şirketlerin nitelikli bir insanda aradığı özelliklerden biridir?

- A) Çabuk öfkelenen
- B) Teknolojiyi anlayan
- C) Sorunları büyüten
- D) Plansız hareket eden

13. Aşağıdakilerden hangisini mesleğimizi belirlerken öncelikli olarak kendimize sormamız gereken sorulardan biri değildir?

- A) Yeteneklerim neler?
- B) Kişisel özelliklerim neler?
- C) Ailem hangi işi yapmamı istiyor?
- D) Hangi işi yapabilirim?

14. **Hakan:** Beden eğitimi öğretmeni. Birbirine yakın olan sesleri ayırt edebiliyor ve bir müzik aleti çalabiliyor.

Buse: Tiyatro oyuncusu. Rol yeteneği var, ezber kuvveti güçlü, iyi bir ses tonuna sahip ve başkalarıyla çok rahat empati kurabiliyor.

Cengiz: Hakim. Tarihe çok meraklıyım, arkeolojik kazı alanlarını gezmeyi çok seviyorum.

Yukarıdaki kişilerden D(Doğru) ve Y(Yanlış) mesleği seçenler aşağıdakilerden hangisinde doğru sıralanmıştır?

- A) D – Y – D
- B) Y – D – Y
- C) D – D – Y
- D) Y – Y – D

Notlarım:

This image shows a full page of white paper with horizontal dotted lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, providing a guide for handwriting or typing. There are no margins, text, or other markings on the page.



6. ÜNİTE: ETKİN VATANDAŞLIK

KONULAR

- YÖNETİM BİÇİMLERİNİ KARŞILAŞTIRIYORUM
- YASAMA, YÜRÜTME VE YARGI
- KARAR ALMA VE KATILIM
- HAKLARIM GÜVENCE ALTINDA
- GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TÜRK TOPLUMUNDA KADININ YERİ

ANAHTAR KELİMELELER

- | | | |
|----------------------|------------------------|----------------------------|
| ✓ Demokrasi | ✓ Monarşi | ✓ Oligarşi |
| ✓ Teokrasi | ✓ Cumhuriyet | ✓ Yasama |
| ✓ Yürütme | ✓ Yargı | ✓ Sivil Toplum Kuruluşları |
| ✓ Siyasi Parti | ✓ Medya | ✓ Kamuoyu |
| ✓ Pozitif Ayrımcılık | ✓ Cinsiyet Ayrımcılığı | ✓ Anayasal Güvence |

GİRİŞ

Bu ünitemizde öncelikle demokrasinin ne olduğunu ve demokrasinin temel ilkelerini öğrenecek, demokrasinin temel ilkelerini dikkate alarak farklı yönetim biçimlerini karşılaştıracakız ve toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklayacağız.

İkinci konumuzda yasama, yürütme ve yargı güçlerini ve bu güçler arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışacağız.

Üçüncü konumuzda yönetimin karar alma sürecini etkileyen (siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları, medya ve bireyler gibi) unsurlara yer vereceğiz.

Dördüncü konumuzda ise Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak çeşitli örneklerden de yararlanarak hak ve sorumluluklarımızın anayasal güvence altında olduğunu açıklayacağız.

Son olarak da geçmişten günümüze çeşitli örneklerle toplumsal hayatımızda kadına verilen değer üzerinde duracağız.

YÖNETİM BİÇİMLERİNİ KARŞILAŞTIRIYORUM

© Yönetim biçimlerinden hangilerini biliyorsunuz?

Bu konumuzda demokrasinin ne olduğunu ve demokrasinin temel ilkelerini öğreneceğiz, demokrasinin temel ilkelerini dikkate alarak farklı yönetim biçimlerini karşılaştıracakız ve demokrasinin toplum hayatımızdaki önemini çeşitli örneklerle açıklayacağız. O halde demokrasinin ne olduğu ile konumuza başlayalım.

Demokrasi, en genel tanımıyla halkın halk tarafından yönetilmesi, egemenliğin millete veya halka ait olmasıdır.

Demokrasinin Temel İlkeleri

1. Millî Egemenlik: Millî egemenlik ilkesine göre egemenliğin sahibi millettir. Millî egemenlik, milletin kendi kaderini kendi eliyle çizmesi, kendisini yönetenleri, her türlü baskıdan ve etkiden uzak olarak seçmeleridir.



6.1. Görsel

2. Hak ve Özgürlükler: Demokrasi ve insan hakları kavramları birbirlerine çok yakın ve doğrudan bağlantılı kavramlardır. **Hak ve özgürlükler, insanın insanca yaşayabilmesi için vardır ve demokrasi insan hak ve özgürlüklerinin gerçekleştirildiği bir yönetim biçimidir.** Demokrasilerde herkesin hak ve özgürlüğü birbirinin hak ve özgürlüğü ile sınırlıdır.

3. Çoğunluk ve Katılım: Günümüzde, demokrasinin benimsendiği yönetimlerde, karar alma mekanizmalarında oybirliğini sağlamak mümkün olmadığı için, çoğunluk ilkesi egemen olmaktadır. Çoğunluk ilkesi, seçme ve seçilme hakkını kullanarak çoğunluğun seçtiği kişilerin ülkeyi yönetmesini, siyasal ve toplumsal kararların çoğunluğun seçtiği kişilerce alınmasını ifade etmektedir. Ancak, demokrasi hiçbir zaman, çoğunluğun seçtiği kişilerin istedikleri her şeyi yapabilecekleri anlamına gelmemektedir. Çoğunluk her zaman değişebilme niteliğine sahip olmakta; bu çerçevede azınlık haklarının korunması ve çoğunluğun iktidarının sınırlandırılması demokrasinin işlevi açısından büyük önem taşımaktadır.

4. Eşitlik: Demokrasilerde herkese, sadece insan olması nedeniyle aynı değer verilmektedir. Kimse doğuştan bir ünvan ya da ayrıcalığa sahip değildir. Herkes bir insan olarak özgür doğduğu gibi, aynı şekilde eşit olarak dünyaya gelir. Kişinin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik şartlar ne olursa olsun bir insan olarak eşit değer ve saygıya hakkı vardır. Bu nedenle herkes kanunlar önünde eşittir ve eşit haklara sahiptir.

5. Siyasi Partiler: Demokrasinin en önemli unsurlarından biri de siyasi partilerdir. Siyasi partiler halkın kendini siyasi anlamda ifade edebileceği, siyasi yaşama katılabileceği bir yapıdır. Siyasi partilerin olmadığı veya etkin olarak faaliyette bulunmadığı bir ülkede demokrasiden bahsetmek zordur.

6. Hukukun Üstünlüğü ve Kuvvetler Ayrılığı: Demokrasi ile yönetilen ülkelerde yasalar vardır ve ülkede yaşayan herkes yasalara uymak zorundadır. Kimseye ayrıcalık tanınmaz. Kimse kafasına göre kanun yapamaz. Hukukun üstünlüğünü kabul eden devletlerde yargı bağımsızdır ve kuvvetler ayrılığı ilkesi benimsenmiştir.

Demokrasiyi ve demokrasinin temel ilkelerini öğrendiğimize göre demokrasinin temel ilkelerini dikkate alarak demokrasi ile diğer yönetim biçimlerini karşılaştıralım.

Monarşi: Tek kişinin yönetimi anlamına gelmektedir. Hükümdar, kral, kraliçe, han, çar gibi farklı ülkelerde farklı isimlerle adlandırılan kişi ülkede tek başına söz sahibidir. Demokrasilerde mili egemenlik yani halk egemenliği söz konusuysa monarşide bir kişinin egemenliği söz konusudur. Monarşide devletin yöneticisi öldükten sonra yerine gelen kişi veraset usulü ile gelir yani ülkenin yöneticisinin soyundan gelen oğlu ya da kan bağı bulunan başka bir kişi gelir. Oysa demokrasilerde halkın seçtiği kişi devletin başında bulunur. İnsanlık tarihinin büyük bir kısmında (yönetici ve hukuk eş anlamlıydı) hukuk açıkça yöneticilerin isteğine bağlıydı. Monarşi ile yönetilen ülkelerin çoğunda bu durum böyleydi. Bu zorbalıktan kurtulma yolunda atılmış ilk adım ise hukukun üstünlüğü kavramıydı. Buna göre bir yönetici dahi yasalara tabidir ve ülkeyi yasal sistemle yönetir. Demokrasilerde hukukun üstünlüğü ilkesi söz konusudur.



6.2. Kral



Yukarıda verilen bilgileri dikkate alarak Monarşide demokrasinin hangi ilkeleri uygulanamaz söyleyiniz.



6.3. Görsel

Oligarşi: Siyasi gücün ayrıcalıklı bir grubun elinde toplandığı yönetimdir. Monarşide yönetimde tek kişi varken oligarşide birden fazla kişi yönetimde söz sahibidir. Yönetimdeki grup askeri, siyasi ve ekonomik açıdan genelde ülkenin ileri gelen gruplarından ve ülkedeki diğer insanlara göre ayrıcalıklı konumdadır.



Oligarşi ile demokrasi arasında ne gibi farklar vardır?

Teokrasi: Ülkenin dini kurallara göre yönetilmesidir. Hukuk kuralları din kurallarına göre belirlenir. Ülkenin yöneticisi ülkeyi tanrı adına yönetir bu nedenle de yaptıklarından dolayı halka değil Tanrıya karşı sorumludur. Ülke yöneticisi ya veraset yoluyla ya da yönetimdeki kişinin kendinden sonra gelecek kişiyi belirlemesiyle gelir. Dini özgürlükler sınırlıdır ya da yoktur.

Cumhuriyet: Egemenliğin kaynağı millettir. Bu yönetim şeklinde halk devleti yönetecek kişileri seçimle belirler. Cumhuriyet yönetiminde farklı fikir ve görüşlerde çeşitli siyasi partiler vardır ve seçimlerde en çok oyu alan parti hükümeti kurar böylece iktidar parti çoğunluğun oylarıyla belirlenmiş olur. Ülkedeki herkesin seçme ve seçilme hakkı vardır ve yasalar önünde herkes eşit haklara sahiptir. Cumhuriyet yönetimiyle tüm hak ve özgürlükler anayasal güvence altına alınmıştır. Devlet düzenini sağlamak için kanunlar konmuştur ve herkes kanunlara uymak zorundadır. Cumhuriyet yönetiminde yasama, yürütme ve yargı yetkisi farklı organlarca yerine getirilir yani kuvvetler ayrılığı ilkesi benimsenmiştir.



6.4. Görsel



Cumhuriyet yönetimini demokrasinin temel ilkeleri açısından karşılaştırınız. Benzer ve farklı yönlerini yazınız.



.....

.....

.....

.....

.....



Aşağıda verilen yönetim şekilleriyle o yönetim şekillerine ait açıklamaları eşleştiriniz.

► Egemenliğin kaynağı millettir. Bu yönetim şeklinde halk devleti yönetecek kişileri seçimle belirler.

► Ülkenin dini kurallara göre yönetilmesidir. Ülkenin yöneticisi ülkeyi tanrı adına yönetir

► Tek kişinin yönetimi anlamına gelmektedir. Yani hâkimiyet tek kişide toplanmıştır.

► Siyasi gücün ayrıcalıklı bir grubun elinde toplandığı yönetimdir.

Oligarşi

Monarşi

Cumhuriyet

Teokrasi

İnsanlar, ülke yönetiminde söz sahibi olabilmek, hak ve özgürlüklerine kavuşabilmek, eşit olabilmek, kısacası demokrasi için yüzyıllarca mücadele etmişlerdir. Türk demokrasisine baktığımızda demokrasi yolundaki ilk adımlar Sened-i İttifak, Tanzimat ve Islahat Fermanlarıyla atılmıştır. Demokrasi yolunda halkın yönetime katılmasına ilişkin en önemli adım ise Meşrutiyet yönetimi ile atılmıştır. Meşrutiyetle birlikte kişi hak ve özgürlüklerine yer veren, seçimle belirlenecek bir meclisten bahseden ilk anayasamız yapılmıştır. I. Dünya Savaşı'yla beraber meşrutiyet yönetimi işlerliğini kaybetmiştir. I. Dünya Savaşı'nın ardından girdiğimiz Kurtuluş Savaşı ile dışarıya karşı bağımsızlık mücadelesi verirken içeride de bir demokrasi mücadelesi verilmiştir.

Bundan sonra demokrasi yolunda önemli adımlar atılmaya devam edilmiş. M. Kemal Atatürk'ün de önderliğinde TBMM'nin açılışı, Cumhuriyetin ilanı ile demokrasi yolu açılmış, saltanatın ve halifeliğin kaldırılması ile de demokrasinin önünde duran önemli engeller ortadan kaldırılmıştır. 1946'da çok partili siyasi hayata geçiş ile birlikte demokrasinin olmazsa olmazlarından olan çok sayıda siyasi parti hayatımıza girmiştir. Demokrasiyi içselleştiren ve yaşama biçimi haline getiren Türk halkı günümüzde dahi demokrasi mücadelesini devam ettirmektedir. Çok uzağa değil 2016 yılına gidelim. 15 Temmuz hain darbesine karşı, dünyada eşi görülmemiş bir birlik ve beraberlik örneği gösteren halkımız, daha olayın gecesinde sokaklara dökülmüş ve vatan hainlerinin karşısında dimdik durmuştur.

Aşağıda “15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü” ile ilgili çeşitli görüşlere yer verilmiştir. Hep birlikte okuyalım:

“15 Temmuz, Türk toplumunun hep hatırlayacağı aynı zamanda da hatırlamak istemeyeceği bir tarih olacak. Tıpkı 27 Mayıs, 12 Mart, 12 Eylül gibi... Ancak, bu yıl yaşanan olay öncekilere göre daha değişik, tehlikeli ve olağanüstü boyutlara ulaştı. Köprülerin kapanması, kamu kurumlarının önüne tankların gelmesi, tank seslerinin akşam saatlerinde duyulması gibi olaylar yaşanan eylemlere benzetmekle birlikte 15 Temmuz’da uçakların Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)’ni bombalaması, helikopterlerin Ankara’da önemli binaları silahlarla taraması, onlara karşılık verilmesi, sokak savaşlarını andıran olayların cereyanı, 200’ü aşkın kişinin ölmesi, binlerce insanın yaralanması... Gerçekten çağ dışı ve insanlığa aykırı bir olay yaşandı...”

Prof. Dr. Köksal Bayraktar

İşte 15 Temmuz gecesi yaşanan bu olaydan sonra Türk Milleti canını hiçe sayarak, tankların karşısında vücudunu siper ederek vatan hainlerine karşı gereken dersi vermiştir. Vatanımıza, milletimize, devletimize, bayrağımıza, demokrasimize, birlik ve beraberliğimize, hak ve özgürlüklerimize yönelik bu hain darbe girişimi, milletimizin kahramanca savunması ile etkisiz hale getirilmiştir. Türk Milleti, Çanakkale’de Milli Mücadele’de nasıl tek yürek olup başarıya ulaştıysa işte 15 Temmuz darbesine karşı da yine tek yürek olup aynı başarıya ulaşmış, vücudunu hiç düşünmeden tankların altına atmış, bununla da kalmamış memleketin her köşesinde bir ay boyunca gündüz işinde çalışıp gece de demokrasi nöbeti tutmaya devam etmiştir. Çünkü Türk Milleti bağımsızlığına, özgürlüğüne, vatanına, milletine, devletine, bayrağına düşkündür.

“Bir darbeyi tersine çevirmek çok önemli bir ders. Ama bir darbeyi en az zayıyla tamamen demokratik bir tepkiyle, tamamen bir hoşgörü içerisinde tersine çevirmek ayrıca alınması gereken bir derstir. İzliyorsunuz. Belki de çoğunuz içerisinde günlerdir, haftalardır, milyonlarca insan sokaklarda. İnanın adeta karıncayı bile incitmeyen bir demokratik tepki. Bir yağma yok, bir yıkma yok, bir yakma yok, bir tehdit yok. Bütün farklı toplum kesimleri hep birlikte onurlu bir şekilde onurlu bir direniş içerisinde şahlanmışçasına hep birlikte darbe nasıl püskürtülür, nasıl tersine döner, bunu ortaya koyuyor.”

Doç.Dr. Kudret Bülbül

Aşağıda verilen Genel Ağ haberini okuyalım.

Kartepe Zirvesine katılan Al Jazeera eski CEO'su Khanfar “Türk toplumu o gece çok net çok yalın bir şekilde demokrasi savaşı verdi” dedi.

Kocaeli Büyükşehir Belediyesinin düzenlediği Kartepe Zirvesi-15 Temmuz ve Darbeler Sempozyumunda 26 ülkeden 187 katılımcı vardı.

Gazeteci Wadah Khanfar da 15 Temmuz gecesini üç ana açıdan ele aldığını söyledi. Türkiye tarafında o gece Türk medyasında mükemmel anlar yaşandığını aktaran Khanfar: “Bunun üç ana bileşeni vardı, o üç bileşen bir araya geldi ve medya mükemmel bir şekilde bütün o geceyi kapsadı. Halkın farkındalığı, liderlik ve bunun kararlılığı üçüncü olarak da medyanın tutarlı bir şekilde hem halkın hem de liderliğin yanında olması mükemmeldi. Medya söz konusu olduğunda bunun her zaman yaşanmadığını söyleyebiliriz. Türk toplumu o gece çok net çok yalın bir şekilde demokrasi savaşı verdi. Biz demokrasiyi savunuyoruz. dedi. Türk halkı ve çok muazzam bir farkındalık yarattı.” dedi.

Genel Ağ'dan kısaltılmıştır.



Türk halkının 15 Temmuz darbe ve darbecilerine karşı verdiği mücadeleyi siz nasıl değerlendiriyorsunuz?

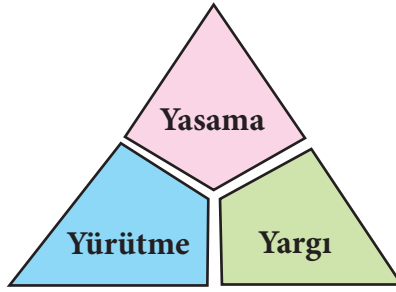


6.5. Görsel: 15 Temmuz Destanı

YASAMA, YÜRÜTME VE YARGI

© Yasama, yürütme ve yargı deyince ne anlıyorsunuz?

Bir önceki konumuzda demokrasinin temel ilkelerini dikkate alarak farklı yönetim biçimlerini karşılaştırdık ve demokrasinin toplum hayatımızdaki önemini çeşitli örneklerle açıkladık. Bu konumuzda ise yasama, yürütme ve yargı güçlerini ve bu güçler arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışacağız. Ülkemizde de diğer ülkelerde olduğu gibi devlet düzenini sağlanması, insanlar arası ilişkilerin sağlanabilmesi, insan hak ve özgürlüklerinin korunabilmesi amacıyla çeşitli yasalar (kanunlar) çıkarılmaktadır. Bu yasalar yürürlüğe girmekte ve yasalara uymayanlar ise cezalandırılmaktadır. Peki, acaba bu yasaları kim çıkarmakta, bu yasaları kim yürürlüğe koymakta ve yasalara uymayanları kim cezalandırmaktadır? Şimdi bu soruların cevaplarını tek tek vermeye çalışalım:



Demokrasi ile yönetilen ülkelerde kuvvetler ayrılığı ilkesi benimsenmiştir ve bu ilke demokrasinin vazgeçilmez unsurudur. Kuvvetler ayrılığı, devletin üç önemli fonksiyonunun yasama, yürütme ve yargı olarak adlandırılan kuvvetlerin birbirine karşı bağımsız organlar (devletin yasama, yürütme ve yargı fonksiyonlarını yerine getirmekle görevli kişiler ya da kuruluşlar) tarafından yerine getirilmesidir. Bu üç kuvvetin farklı organlar tarafından yerine getirilmesinin nedeni ise bütün yetkinin tek bir kişinin elinde toplanmasına yani yasama, yürütme ve yargı gücünü elinde bulunduran ve her istediğini yapan mutlak bir iktidara engel olmaktır. Şimdi bu kuvvetleri ve bu kuvvetleri yerine getiren organların neler olduğunu görelim.

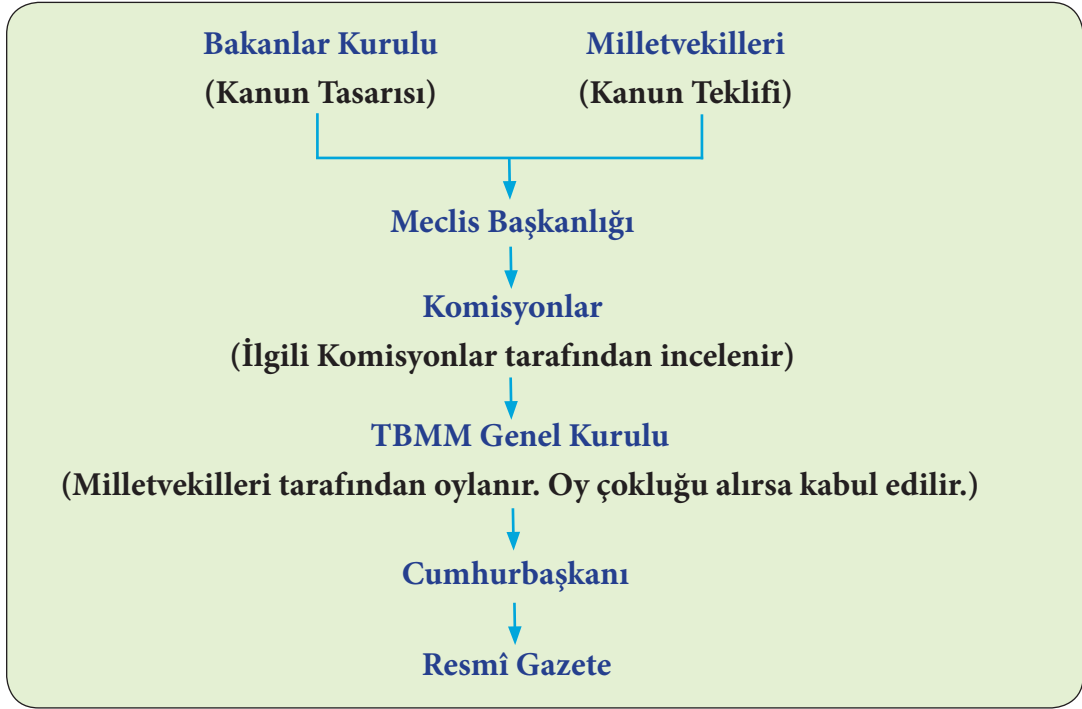
Yasama: Yasa koyma, yasa yapma işidir. Yasa (kanun) ise devletin yasama organları tarafından konulan ve uyulması gereken kurallar bütünü, kanundur. Peki, acaba ülkemizde yasama yetkisi kime aittir?

Yasama yetkisi TBMM'ye aittir. Ülkede kanun çıkarılması gerekiyorsa bunun önerisini Bakanlar Kurulu ya da milletvekilleri verir. Bakanlar Kurulu tarafından yapılan kanun önerisine kanun tasarısı, milletvekilleri tarafından yapılan kanun önerisine kanun teklifi denir.



6.8. Görsel: TBMM

Aşağıdaki şemayı inceleyelim:



Yukarıdaki şemaya göre kanun nasıl çıkarılır söyleyiniz.

Bakanlar Kurulu ya da milletvekilleri tarafından Meclis Başkanına kanun önerisi verilir. Kanun önerisinin anayasaya uygun olup olmadığı ilgili komisyonlar tarafından incelenir ve TBMM Genel Kurulunda oylamaya sunulur. Oy çokluğu alırsa kanunun kabul edilmiş demektir ve Cumhurbaşkanının onayına sunulur. Cumhurbaşkanı tarafından da onaylandığı takdirde kanun artık resmî gazetede yayınlanır.

1982 Anayasası Madde 8:

Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasa'ya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir.

Anayasamızda da belirtildiği gibi yürütme yetkisi ve görevi Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kuruluna aittir. Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu, kanunlar çerçevesinde yasama organlarının yapmış olduğu kanunları uygulamakla görevlidir.

Yargı: Yasalara göre mahkemeler tarafından verilen karardır.

1982 Anayasası Madde 9:

Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır.

Anayasamızın da belirttiği gibi yargı yetkisi mahkemelerimize aittir. Mahkemelerimizinwö-nemli bir ayırt edici özelliği bağımsız olmalarıdır.



6.9. Görsel

Meclisin çıkarmış olduğu kararları Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu yürürlüğe koymakla, yürürlüğe giren yasalara uymayanları ise mahkemeler yargılamakla görevlidir.

1982 Anayasası Madde 138:

Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz. ...Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.



Anayasamızın 138. Maddesine göre sizce hâkimler yargı yetkisini kullanırken neden hiçbir makam, merci ya da kişi hâkimlere tavsiye, emir ve talimat veremez?

KARAR ALMA VE KATILIM

☉ **Günlük hayatta hangi kararlar alınırken sizin de görüşlerinize başvuruluyor?**

Bir önceki konumuzda yasama, yürütme ve yargı güçlerini, bu güçler arasındaki ilişkiyi ve kuvvetler ayrılığı ilkesini açıklamıştık. Şimdi ise yönetimin karar alma sürecini etkileyen (siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları, medya ve kamuoyu gibi) unsurlara yer verilecek.

Şimdi karar alma süreci ile konumuza başlayalım. Kısaca açıklayacak olursak **karar alma**, çeşitli seçenekler arasından en uygun olanı seçip uygulamaya koymaktır. Hayatımız boyunca pek çok karar alırız ve çeşitli nedenlerle bu kararların bir kısmını uygular bir kısmını da uygulayamayız. Örneğin her gün iki saatlik boş vaktimizde kitap okumak, dışarıda gezmek ya da bilgisayarda oynamak gibi seçeneklerin içinden bilgisayarda oynamayı seçeriz ancak ailemiz sağlığını düşündüğü için daha az oynamamız gerektiğini, arkadaşlarımız bizimle dışarıda gezmek istediğini ya da kardeşlerimiz de aynı saatlerde bilgisayarı kullanmak istediğini söyler. Tüm bu nedenler aldığımız kararı etkiler.

Peki, acaba ülke yönetiminde nasıl bir durum söz konusudur? Daha önce siyasi partilerin demokrasinin en önemli ilkelerinden biri olduğunu söylemiştik. Çünkü pek çok siyasi partinin içinden desteklediğimiz partiye oy veririz ve en çok oyu alan parti iktidar parti olur, genellikle parti başkanı da başbakan sıfatıyla hükümeti kurma hakkını elde eder. Bakanları belirler ve hükümeti kurar. Her hükümetin bir programı vardır ve mecliste bu programı okur ve bu programa göre ülke yönetimine yönelik çeşitli kararlar alınır. Tıpkı kendi kararlarımızı alırken çeşitli unsurlar etkili olduğu gibi ülke yönetiminde alınan kararlarda da aynı durum söz konusudur. Yönetimin karar alma sürecini siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları, medya ve kamuoyu etkilemektedir. Şimdi bu unsurları sırayla açıklayalım:

Yönetimin karar alma sürecinde siyasi partiler: Seçimlerde en çok oyu alan partinin iktidar parti olduğunu ve hükümeti kurma ve karar alma yetkisinin bu partiye ait olduğunu söylemiştik. Yine belirli bir oy barajını aşarak seçimle gelmiş, iktidarın aldığı kararları eleştiren, tartışan ve farklı fikirler sunan partilere de muhalefet partisi denilmektedir. Yani demokrasinin de gereği olarak muhalefet partiler, iktidar partisinin aldığı kararları denetler, herhangi bir sorun olduğunda iktidarı uyarır, çözüme yönelik çeşitli fikirler ortaya atar.

Yönetimin karar alma sürecinde sivil toplum kuruluşları: Geçen yıl sivil toplum kuruluşlarından bazılarını görmüştük. Şimdi kısaca bir hatırlatma yapalım. Sivil toplum kuruluşları, toplumsal sorunları çözmek amacıyla kurulmuş gönüllü kuruluşlardır. Peki, acaba sivil toplum kuruluşları yönetimin karar alma sürecini nasıl etkiler?

Bu sorunun cevabı için aşağıda verilen genel ağ haberini okuyalım:

SİVAS (AA) - Suşehri ilçesinde sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin katılımıyla istişare toplantısı düzenlendi.

Suşehri Belediye Başkanı, belediye sosyal tesislerinde gerçekleştirilen programda yaptığı konuşmada, sivil toplum kurulu temsilcileriyle ilçe gündemini değerlendirmek için bir araya geldiklerini söyledi. Toplantının faydalı geçtiğini dile getiren belediye başkanı, İlçemiz, bölgemiz ve vademiz adına güzel düşüncelerin ortaya çıkması bizleri fazlası ile mutlu etmiştir. Bu tür etkinliklerimiz devam edecektir. Katılım sağlayan sivil toplum kuruluşlarımızın başkan ve yöneticilerine teşekkür ediyorum.” dedi. Ayrıca 2018 yılının güzel hizmetlerle geçeceğini ifade ederek, ilçeye 3 park yapacaklarını, bu parkların proje çalışmalarının tamamlandığını ve kısa sürede yapımına başlanacağını aktardı.

Genel Ağ'dan düzenlenmiştir.

Sivil Toplum Kuruluşlarından Ortak Afrin Açıklaması

Kırıkkale'deki sivil toplum kuruluşları düzenledikleri basın toplantısıyla Zeytin Dalı Harekatı'nı desteklediklerini ifade ettiler.

Genel Ağ'dan düzenlenmiştir.

Başkan Yılmaz STK'ları Ziyaret Etti

Bolu Belediye Başkanı Yılmaz, sivil toplum kuruluşları (stk) ile belediyenin işbirliği içerisinde çalışmasının Bolu için çok önemli olduğunu vurgulayarak, “Biz Bolu Belediyesi olarak sivil toplum kuruluşlarımızla her zaman birlikte hareket ediyoruz.” dedi.

Genel Ağ'dan düzenlenmiştir.



Genel ağ haberlerine göre sizce sivil toplum kuruluşları yönetimin karar alma sürecini nasıl etkilemektedir?

Katılım, kişinin kendini etkileyecek kararlara dâhil olması, herhangi bir şeyin içinde yer almasıdır. Düşünceye, hayata ya da herhangi bir harekete katılabiliriz. Katılmıyorsak, olayın dışında kalıyoruz, parçası olmuyoruz demektir. Siyasal katılma, sadece oy verme davranışı olarak tanımlanabileceği gibi, yönetim süreçlerinin her aşamasına katılma şeklinde geniş anlamda da kullanılabilmektedir. Demokrasi anlayışının temelini katılım unsuru oluşturmaktadır. Yönetimin karar alma sürecine bireysel katılımdan çok örgütsel katılımlar daha etkili olmaktadır. Bireylerin siyasal süreçlere aktif katılımının önemli yolu STK'lara üye olmaktır. Sivil toplum kuruluşları kamuoyu oluşturma, sürdürülebilir kalkınmayı sağlama, çeşitli projelere katkıda bulunma, halkı bilgilendirme gibi konularda etkili olmakta ayrıca yönetimleri ve karar alma süreçlerini etkilemektedirler. Yönetimlerin karar vermesinde sivil kesimlerle işbirliği halinde olması; yerel yönetimlerin sunacakları hizmetlerin kalitesini artırmada ve daha kaliteli bir yaşam sağlamada oldukça önemlidir.

Yönetimin karar alma sürecinde medya ve kamuoyu:

İnsanlar arası iletişimi sağlayan radyo, televizyon, internet, gazete gibi her türlü yazılı, sesli, görsel iletişim araçları **medya** olarak adlandırılmaktadır. **Kamuoyu** ise bir konuyla ilgili halkın genel düşüncesi, halkoyu anlamına gelmektedir. Kitle iletişim araçlarıyla birlikte bilgi üretimi ve üretilen bilginin aktarımı kolaylaşmış, ulaşılan kitle miktarı artmıştır. Hitap edilen kitle sayısının artışına paralel olarak kitle iletişim araçlarının etki ve önemi de artmıştır.

Medyanın toplum üzerinde üstlenmesi gereken temel işlevleri; haber ve bilgi sağlama, bireyin toplumsal yaşamın bir parçası haline gelmesinde etkili olma, hedef kitlenin bilgi ve eğitim düzeyinin yükselmesinde, kültürün tanımı ve geliştirilmesinde ve bireyleri eğlendirme noktalarına katkı sağlama, toplumsal değer ve amaçların belirginleşmesine yardımcı olma, güdüleme ve bütünleştirmektir. Medya toplumu bilgilendirme ve buna bağlı olarak yönlendirme işlevini icra ederken siyasetin yönlendirilmesinde de çok büyük bir önem taşımaktadır. Kamuoyunun bilgilendirilmesi, yönlendirilmesi ve istenildiği gibi harekete geçirilmesi medyanın siyaset üzerindeki etkisini göstermek bakımından önem taşımaktadır.

Aşağıda verilen genel ağ haberlerini okuyup soruyu cevaplayalım.

Motorlu Taşıtlar Vergisi'ne yüzde 40 zam!

2018-2020 yıllarını kapsayan Orta Vadeli Program açıklandı ve Motorlu Taşıtlar Vergisi'nde binek araçlar için 2018 yılından itibaren yüzde 40 artışa gidileceği açıklandı.

Genel Ağ'dan alınmıştır.

Motorlu Taşıtlar Vergisi'nde (MTV) oranlar geri çekildi.

Kamuoyunda uzun süre devam eden tartışmalardan sonra Motorlu Taşıtlar Vergisi'nde (MTV) zam oranı yüzde 40'tan yüzde 25'e çekildi.

TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunda, bazı vergi kanunlarında değişiklik yapılmasına dair kanun tasarısının görüşmeleri devam ederken verilen bir önerge ile MTV'deki artış oranı düşürüldü. Tasarı, yeni yıldan itibaren tüm araçların MTV oranlarında yüzde 40'lık bir artış öngörüyordu. Ancak tasarıya gelen itirazlar, oranının düşürüleceği beklentisini de beraberinde getirmişti. Verilen önerge ile MTV artışı 1300 cc altındaki araçlarda yüzde 15, daha yüksek motor hacimli araçlarda ise yüzde 25 olarak uygulanacak.

Genel Ağ'dan alınmıştır.



Yukarıda verilen genel ağ haberlerinde verilen tarihleri de dikkate alarak medya ve kamuoyu yönetimin karar alma sürecini nasıl etkilemiştir söyleyiniz.

Yönetimin aldığı kararları insanlar medya sayesinde öğrenirler ve gerektiğinde kamuoyu oluşturup bu kararlara itiraz edebilirler. Verilen genel ağ haberlerinde de görüldüğü gibi öncelikle Motorlu Taşıtlar Vergisi'ne yüzde 40 zam yapılması düşünülmüş ancak vatandaşların itiraz etmesi ve kamuoyu oluşturmaları neticesinde vergi yüzde 25'e indirilmiştir.

HAKLARIM GÜVENCE ALTINDA

© Hak ve sorumluluklarınızdan hangilerini biliyorsunuz?

Bir önceki konumuzda yönetimin karar alma sürecini etkileyen, siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları, medya ve bireyler (kamuoyu) gibi unsurları ele almıştık şimdi de Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak çeşitli örneklerden yola çıkarak hak ve sorumluluklarımızın güvence altında olduğunu açıklayacağız. Tabi bunu açıklayabilmek için öncelikle etkin vatandaş kavramını bilmemiz gerekir.

Etkin vatandaş, haklarını bilen, kullanan ve başkalarının haklarına saygı duyan, sorumluluklarını bilen ve yerine getiren, kurallara uyan, çevresine karşı duyarlı ve saygılı, vatanını ve milletini seven ve koruyan, değerlerine sahip çıkan bireydir. Bizler Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşıyoruz ve bu ülkeye vatandaşlık bağı ile bağlıyız. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin etkin birer vatandaşı olmak istiyorsak öncelikle hak ve sorumluluklarımızın ne olduğunu bilmeli ve bunları kullanmalıyız.

Hak ve sorumluluklarımızdan bazıları: Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı, özel hayatın gizliliği, konut dokunulmazlığı, düşünce ve kanaat hürriyeti, ailenin korunması ve çocuk hakları, eğitim ve öğretim hakkı ve ödevi, çalışma hakkı ve ödevi, sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması, seçme, seçilme ve siyasi faaliyetlerde bulunma hakları, vatan hizmeti, vergi ödevi, dilekçe hakkı gibi.

Sahip olduğumuz haklar, dokunulamaz, devredilemez ve vazgeçilemezdir, doğumla başlar ve ölümle biter. Bu haklar uluslararası belgelerle ve devletlerin anayasa ve yasalarıyla güvence altına alınmıştır.



Metin'in amcası Metin'i bir kaportacıya götürüp orada işe başlamasını sağlamıştır. Metin çalışmak istemese de amcası çalışmak zorunda olduğunu söylemiştir. Metin, çaresizlik içinde yapacak hiçbir şeyinin olmadığını düşünür.

Sizce Metin, zorla çalıştırılmaması gerektiğini amcasına nasıl ispatlayabilir?

Yukarıda da anlatıldığı gibi insan olarak pek çok hak ve sorumluluklarımız var ve bu hak ve sorumluluklarımız anayasamızda açık ve net olarak belirtilmiştir.

1982 Anayasası madde 18:

Hiç kimse zorla çalıştırılmaz. Angarya yasaktır.

Anayasamızın 18. maddesinde de belirtildiği gibi kimse zorla çalıştırılmaz. Yani istemediğimiz bir işte çalışmak zorunda değiliz. Metin amcasına anayasada yer alan bu maddeyi göstererek zorla çalıştırılmaması gerektiğini böylece ispatlayabilir. Haklarımız anayasa ile güvence altına alınmıştır. Etkin bir vatandaş olarak haklarımızı bilmeli ve çiğnendiğinde ise haklarımızı aramalıyız.

Şimdi anayasa ile güvence altına alınan haklarımızdan bazılarına örnekler verelim:

Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı: Herkes yaşama hakkına sahiptir ve haklarımızın temeli yaşama hakkıdır. Çünkü bu hakkımız olmazsa diğerleri de olmaz. Yaşama hakkımız dışındaki diğer haklar anayasada belirtilen çeşitli nedenlerle sınırlandırılabilir ancak yaşama hakkı sınırlandırılmaz. Bu haklarımız anayasada şöyle belirtilmiştir:

1982 Anayasası madde 17:

Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz.

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz.



Fırfirella ünlü bir sanatçıdır. Gazeteciler Fırfirella'nın ailesi ile birlikte Bodrum'a gittiğini öğrenince Bodrum'a gitmişler ve Fırfirella ve ailesinin denize girerken fotoğraflarını çekerek gazetede haber yapmışlardır.

Sizce gazeteciler Fırfirella'nın hangi hakkını çiğnemişlerdir?

Özel hayatın gizliliği: Her insanın bir özel hayatı vardır ve her kim olursa olsun özel yaşamını kimseyle paylaşmak zorunda değildir. Özel hayatın sınırları, kişinin izinsiz girilmeyecek, teşhir edilemeyecek ve ticari metaya dönüştürülmeyecek alanlarını kapsamaktadır. Bunları şöyle sıralayabiliriz; kişinin özel notları, fotoğrafları, mek-

1982 Anayasası madde 17:

Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.

Konut dokunulmazlığı: Kimsenin konutuna zorla girilemez. Yazılı bir emir olmadıkça aranamaz ve eşyalarına el konulamaz. Konut dokunulmazlığı, özel yaşamın gizliliği ile

de akından ilgilidir. Bir kişinin istemediği halde evine zorla giriliyorsa aynı zamanda özel yaşamına da müdahale edilmiş demektir.

1982 Anayasası madde 21:

Kimsenin konutuna dokunulamaz. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz.

Eğitim ve öğretim hakkı ve ödevi: Eğitim ve öğretim hem bir hak hem de görevdir. Aynı zamanda eğitim hakkı pek çok sorumluluğu da beraberinde getirir. Örneğin sizler eğitim hakkından yararlanıyorsunuz. Sorumluluklarınız ise elinizdeki kitapta yer alan konulara çalışmak, sınavlara girmek, dersleri geçmek.

1982 Anayasası madde 42:

Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz...

Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz...

İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.

Devlet, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır...

Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları: Hem bir hak hem görev hem de bir sorumluluktur. Ülkemiz cumhuriyetle yönetilmektedir ve demokrasinin ilkeleri uygulanmaktadır. Seçme ve seçilme hakları ise demokratik bir yönetimin vazgeçilmez unsurlarının başında yer almaktadır. Seçme; halkın oy kullanarak yöneticilerini seçmesi, seçilme ise; herhangi bir seçimde aday olarak seçimlere katılmaktır. Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin birer vatandaşı olarak demokrasinin gereklerini yerine getirmek için oy kullanırız. Ayrıca yasalarda belirtilen çerçeve içerisinde herhangi bir siyasi partiye üye olarak siyasi faaliyetlerde de bulunabiliriz. Bunlar bizim en doğal haklarımızdır.

1982 Anayasası madde 21:

Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasî parti içinde siyasî faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir.

Vergi ödevi: Vergi vermek bir görev aynı zamanda da bir sorumluluktur. Hatırlarsanız 5. ünitemizde vergi vermenin öneminden ve anayasamızın vergi ile ilgili maddesinden bahsetmiş ve anayasamıza göre; “Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür.” demiştik.

Dilekçe hakkı: Bir isteğin ya da şikayetin resmi kuruluşlara dilekçe yazılarak bildirilmesine dilekçe hakkı denir. İnsanlar yetkili makamlara seslerini duyurabilmek amacıyla dilekçe haklarını kullanırlar. Dilekçe hakkını kullanan vatandaşlar devlet yönetimine katılarak demokrasiye de katkı sağlamış olurlar.

1982 Anayasası madde 67:

Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye’de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir.

Kendileriyle ilgili başvuruların sonucu, gecikmeksizin dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.



Hak ve sorumluluklarımızın anayasada yer alması sizce ne anlama gelmektedir?

Anayasada vatandaşların hak ve özgürlüklerine yer verilmesi vatandaşların hak ve özgürlüklerinin anayasa tarafından korunması yani hak ve özgürlüklerimizin anayasal güvence altına alınması anlamına gelmektedir. Hak ve özgürlükleri ihlal edilenler yetkili makamlara giderek haklarını arayabilirler. Bazı durumlarda ise yaşama hakkımız dışındaki hak ve özgürlüklerimiz yasalar çerçevesinde sınırlandırılabilir.

1982 Anayasası madde 13:

V“Temel hak ve hürriyetler, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî egemenliğinin, Cumhuriyetin, millî güvenliğinin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlâkın ve genel sağlığın korunması amacı ile ve ayrıca Anayasanın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak kanunla sınırlandırılabilir...”

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TÜRK TOPLUMUNDA KADININ YERİ

© Cinsiyet ayrımcılığı deyince ne anlıyorsunuz?

Bir önceki konumuzda anayasamızdan verdiğimiz çeşitli örneklerle hak ve sorumluluklarımızın anayasal güvence altında olduğunu öğrenmiştik. Şimdi ise geçmişten günümüze çeşitli örneklerle toplumsal hayatımızda kadına verilen değer üzerinde duracağız.



Aşağıda verilen “İslam Öncesi Türk Toplumunda Kadının Yeri” başlıklı metni inceleyerek İlk Türk Devletleri’nde kadın-erkek eşitliğinin olduğunu gösteren uygulamaların altını çiziniz.

İslam Öncesi Türk Toplumunda Kadının Yeri: Eski Türk toplumunda kadın, erkekle eşit haklara sahip bulunuyordu. Tarihimizde bunu teyit edecek sayısız örnekler mevcuttur. Hunlar döneminden itibaren kadın-erkek ayrımı yapılmadığı ve kadın erkeğin tamamlayıcısı olarak kabul edildiğinden kadınsız hiçbir iş yapılmazdı. Hatta öyle ki kağanın emirnameleri sadece “Hakan buyuruyor ki” ifadesiyle başlamışsa geçerli kabul edilmezdi. Yabancı devletlerin elçileri sadece hakanın huzuruna çıkmazlardı. Elçilerin kabulü esnasında hatunun da hakanla beraber olması gerekirdi. Kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olduğunu gösteren en önemli örneklerden biri de Orhun abideleridir. Abidelerde Kağan ve Hatun ismi birlikte geçmektedir. Abidede “Türk milleti yok olmasın diye, millet olsun diye babam İlteriş Kağanı, annem İl Bilge Hatunu göğün tepesinden tutup yukarı kaldırmış olacak...” denilerek Türk milletinin varlığını devam ettirmesi kağana ve hatuna bağlanmıştır. Köktürk ve Uygur dönemi kaynaklarında yer alan örnekler kadınların devlet yönetiminde ve toplum içinde arka planda kalmadığının aksine önemli sorumluluklara sahip olduğunu kanıtlar. Dede Korkut destanlarında Türk kızlarının kahramanlıkları; erkeklerle birlikte ava çıktıkları, at koşturdukları, güreştikleri, kılıç kuşandıkları ve savaştıkları anlatılır. Kadına kutsallık katan töreye göre de kadının dövülmesi, horlanması veya itilip kakılması mümkün değildir ki zaten Türk kültüründe ve destanlarında böyle bir durum söz konusu değildir.

İslami Dönemde Türk Toplumunda Kadının Yeri: İlk Müslüman Türk devletleri hanedanlarına mensup kadınlar, özellikle siyasî ve idarî hayattaki ağırlıklarını korumuşlardır. Toplumda ise ailede anne nüfuz sahibidir ve görüşleri dikkate alınmaktadır. Fakat Anadolu’ya gelindikten sonra devlet sisteminde bir takım değişiklikler yapılmış-

tır. Kadınlar bir süre eğitim ve çalışma hayatının dışında kalmışlardır. Bununla birlikte Osmanlı Devleti'nin ilk yıllarında kadınlar ev işlerinden başka, dokumacılık gibi bazı el sanatlarıyla meşgul olmuşlar, çiftçilik işlerinde kocalarına yardım edip pazarlarda da alışveriş yapmışlardır. Tanzimat'tan sonra kadınların eğitim ve çalışma yaşamına girmesine yönelik bazı adımlar atılmıştır. 1843'te Askeri Tıbbiye 'ye bağlı Ebelik Okulu, 1869'da Kız Sanat Okulu (İnas Sanayi Mektebi), 1870'de Kız Öğretmen Okulu (Darülmualimat) açıldı ve kız çocuklarının ilk ve ortaokul (iptidai ve rüştiye) eğitimi görmelerinin önü açıldı.

Türk kadınının Millî Mücadele'deki azmi ve fedakârlıkları belki de bütün dünyada emsali görülmemiş, âdeta adı konulmamış, yazılmamış bir kadın destanı gibidir. Cep-hede elinde silahla savaşanlardan cephe gerisinde Mehmetçiğe lojistik destek verenlere, miting meydanlarında kalabalıkları millî mücadeleye ikna edenlerden teşkilatlanarak dernek kuranlara, Türk kadınları, kurtuluş destanımızda hiç de hafife alınmayacak büyük işler yapmıştır. Türk kadınlarının özellikle Çanakkale savaşı ve milli mücadele sırasında gösterdikleri kahramanca tutum onların cumhuriyetle beraber birçok hakka sahip olmasını sağlamıştır. Nene Hatun, Onbaşı Nezahat, Kılavuz Hatice, Şerife Bacı, Kara Fatma, Halide Edip gibi kadınların yaptığı faaliyetler Cumhuriyetin ilanından sonra kadın haklarının hızla kazanılmasında rol oynamıştır. Atatürk bu konuda "Dünyada hiçbir milletin kadını "Ben Anadolu kadınından fazla çalıştım. Milletimi kurtuluşa ve zafere götürmekte Anadolu kadını kadar emek verdim," diyemez!" diyerek Türk kadınının milli mücadeledeki rolünün öneminin altını çizmiştir. Cumhuriyetin kurulması ve Atatürk'ün desteğiyle Türk kadını birçok hakka kavuşmuştur. 17 Şubat 1926'da Türk Medeni Kanunu kabul edildi. Kanun ile kadınlara boşanma hakkı, velayet hakkı ve malları üzerinde tasarruf hakkı tanındı. 1930'da Belediye yasası çıkarıldı. Yasa ile kadınlara belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanındı. 26 Ekim 1933'te Köy Kanunu'nda değişiklik yapılarak kadınlara köylerde muhtar olma ve ihtiyar meclisine seçilme hakları verildi. 5 Aralık 1934'te Anayasa değişikliği ile kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanındı. Türkiye bu hakkı kadınlara tanıyan ilk Avrupa ülkesi oldu. Türk kadını bu yeni haklarını hemen kullandı. Böylece toplumda kadınlar hak ettiği yerleri almaya başladı ve birçok toplumsal alanda erkeklerle birlikte görev aldı. Böylece daha önce toplumda hiç yer almayan doktor, tiyatro sanatçısı, bilim insanı, muhtar, belediye başkanı, bakan, başbakan gibi görevlerde kadınlar da yer aldı.

Ülkemizde, değişen toplumsal yapıda kadının layık olduğu konuma ulaşması için gerekli bilgi ve becerileri tüm kadınlar aynı derecede elde edememişlerdir. Kadının toplumsal hayatta lâayık olduğu yeri alabilmesi ve kendinden beklenenleri yerine getirebilmesi için öncelikle eğitimde cinsiyete dayalı fırsat eşitliğinin olması gerekir. Zorunlu temel eğitimi sekiz yıldan on iki yıla çıkarılan kanun, 2012 yılında kabul edilmiş ve kızların en az on iki yıl zorunlu eğitim almalarına yönelik yasal yaptırımlar getirilmiştir. Buna rağmen kentte yaşayan kadınlar eğitim fırsatından yararlanırken kırsal kesimde yaşayan kadınlar genelde yaygın eğitim kursuyla okuma yazma öğrenmişlerdir. Bu da genellikle kırsal kesimlerde ailelerin kız çocuklarını okula göndermemesinden yani cinsiyet ayrımcılığından kaynaklanmaktadır. **Cinsiyet ayrımcılığı:** Genellikle eğitim veya iş yaşamında bireye erkek veya kadın olduğu için farklı tutum ve davranışlar içinde olmaktır. Bu da demek oluyor ki cinsiyet ayrımcılığı; toplumda kadınların erkeklerle eşit görülmemesi, şiddete maruz kalması, siyasette ve çalışma yaşamında düşük oranlarda temsil edilmesidir.



6.10. Görsel: Okuma Yazma Bilmeyen Kalması



6.11. Görsel: Kadına Şiddet

Günümüzde kadınlar hâlâ şiddete maruz kalmaktadır. Bunun için başta Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olmak üzere pek çok resmî ve sivil toplum kuruluşu ülkemizde çeşitli projeler ve çalışmalar yürütmektedir.

Şiddete uğrayan kadınlara ve çocuklara destek hizmeti vermek üzere ilk kadın konukevleri 1990 yılında açılmıştır. Aile içi şiddete uğrayan kişilerin korunmasına yö-

nelik düzenlemeleri kapsayan “Ailenin Korunmasına Dair Kanun”, 1998’de yürürlüğe girmiştir. Ayrıca ihmal, istismar ve şiddet vakaları veya töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi için “Alo 183” hattı kurulmuştur.

Ülkemizde ayrımcılıktan kaynaklanan eşitsizliği önlemek amacıyla pozitif ayrımcılık uygulanmaktadır. Pozitif ayrımcılık; toplumdaki diğer kişiler ile eşit koşullarda yaşamadığı düşünülen belli gruplara çeşitli ayrıcalıklar tanıyarak onları desteklemektir. Bu doğrultuda, kadınları, çocuk ve yaşlıları koruyucu özel yasalar çıkarılabilmektedir. Ülkemizde bununla ilgili bazı kanunlar çıkarılmıştır. Örneğin; Kadınların en önemli sorunlarından olan doğum izni, ilk kez 1930 yılında verilmiş ve 1936’da yürürlüğe giren İş Kanunu ile kadınların çalışma hayatına yeni düzenlemeler getirilmiştir. Bir yıl sonra kadınların yeraltında ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılması yasaklanmıştır.



Sizce cinsiyet ayrımcılığını önlemek için başka neler yapılabilir?

Notlarım:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ÖZET

Demokrasi en genel tanımıyla halkın halk tarafından yönetilmesi, egemenliğin millete veya halka ait olmasıdır. Demokrasinin Temel İlkeleri ise milli egemenlik, hak ve özgürlükler, çoğunluk ve katılım, eşitlik, siyasi partiler, hukukun üstünlüğü ve kuvvetler ayrılığıdır. Cumhuriyet, demokrasi ilkelerinin en güzel uygulandığı yönetim şeklidir. Ülkedeki herkesin seçme ve seçilme hakkı vardır ve yasalar önünde herkes eşit haklara sahiptir. Cumhuriyet yönetimiyle tüm hak ve özgürlükler anayasal güvence altına alınmıştır. Devlet düzenini sağlamak için kanunlar konmuştur ve herkes kanunlara uymak zorundadır. Cumhuriyet yönetiminde yasama, yürütme ve yargı yetkisi farklı organlarca yerine getirilir yani kuvvetler ayrılığı ilkesi benimsenmiştir. İnsanlar, ülke yönetiminde söz sahibi olabilmek, hak ve özgürlüklerine kavuşabilmek, eşit olabilmek, kısacası demokrasi için yüzyıllarca mücadele etmişlerdir. Günümüzde dahi demokrasi mücadelesini devam ettirmektedir. 15 Temmuz hain darbesine karşı, dünyada eşi görülmemiş bir birlik ve beraberlik örneği gösteren halkımız, daha olayın gecesinde sokaklara dökülmüş ve vatan hainlerinin karşısında dimdik durmuştur.

Demokrasi ile yönetilen ülkelerde kuvvetler ayrılığı ilkesi benimsenmiştir ve bu ilke demokrasinin vazgeçilmez unsurudur. Kuvvetler ayrılığı, devletin üç önemli fonksiyonunun yasama, yürütme ve yargı olarak adlandırılan kuvvetlerin birbirine karşı bağımsız organlar (devletin yasama, yürütme ve yargı fonksiyonlarını yerine getirmekle görevli kişiler ya da kuruluşlar) tarafından yerine getirilmesidir. Bu üç kuvvetin farklı organlar tarafından yerine getirilmesinin nedeni ise bütün yetkinin tek bir kişinin elinde toplanmasına yani yasama, yürütme ve yargı gücünü elinde bulunduran ve her istediğini yapan mutlak bir iktidara engel olmaktır. Yasama yetkisi TBMM'ye, yürütme yetkisi ve görevi Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kuruluna aittir, yargı yetkisi mahkemelerimize aittir.

Karar alma, bir iş ya da sorun hakkında düşünülerek çeşitli seçenekler arasından en uygun olanı seçip uygulamaya koymaktır. Yönetimin karar alma sürecini siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları, medya ve kamuoyu etkilemektedir.

Etkin vatandaş, haklarını bilen, kullanan ve başkalarının haklarına saygı duyan, sorumluluklarını bilen ve yerine getiren, kurallara uyan, çevresine karşı duyarlı ve saygılı, vatanını ve milletini seven ve koruyan, değerlerine sahip çıkan bireydir. Bizler Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşıyoruz ve bu ülkeye vatandaşlık bağı ile bağlıyız. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin etkin birer vatandaşı olmak istiyorsak öncelikle hak ve sorumluluklarımızın ne olduğunu bilmeli ve bunları kullanmalıyız. Hak ve sorumluluklarımızdan bazıları: Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı, özel hayatın

gizliliği, konut dokunulmazlığı, düşünce ve kanaat hürriyeti, ailenin korunması ve çocuk hakları, eğitim ve öğretim hakkı ve ödevi, çalışma hakkı ve ödevi, sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması, seçme, seçilme ve siyasi faaliyetlerde bulunma hakları, vatan hizmeti, vergi ödevi, dilekçe hakkı gibi.

Eski Türk toplumunda kadın, erkeklerle eşit haklara sahip bulunuyordu. İlk Müslüman Türk devletleri hanedanlarına mensup kadınlar, özellikle siyasî ve idarî hayattaki ağırlıklarını korumuşlardır. Toplumda ise ailede anne nüfuz sahibidir ve görüşleri dikkate alınmaktadır. Fakat Anadolu'ya gelindikten sonra devlet sisteminde bir takım değişiklikler yapılmıştır. Kadınlar bir süre eğitim ve çalışma hayatının dışında kalmışlardır. Bununla birlikte Osmanlı Devleti'nin ilk yıllarında kadınlar ev işlerinden başka, dokumacılık gibi bazı el sanatlarıyla meşgul olmuşlar, çiftçilik işlerinde kocalarına yardım edip pazarlarda da alışveriş yapmışlardır. Tanzimat'tan sonra kadınların eğitim ve çalışma yaşamına girmesine yönelik bazı adımlar atılmıştır. Cumhuriyetin kurulması ve Atatürk'ün desteğiyle Türk kadını birçok hakka kavuşmuştur. Buna rağmen günümüzde cinsiyet ayrımcılığı hala devam etmektedir. Bunu ortadan kaldırmak amacıyla pek çok resmî ve sivil toplum kuruluşu çeşitli projeler ve çalışmalar yürütmektedir.

6. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisi demokrasinin temel ilkelerinden biri olamaz?

- A) Hak ve özgürlükler
B) Siyasi partiler
C) Kuvvetler birliği
D) Eşitlik

2. Demokrasilerde herkese, sadece insan olması nedeniyle aynı değer verilmektedir. Kimse doğuştan bir unvan ya da ayrıcalığa sahip değildir.

Yukarıda verilen bilgide demokrasinin hangi ilkesinden bahsedilmektedir?

- A) Eşitlik
B) Çoğunluk ve katılım
C) Kuvvetler ayrılığı
D) Hak ve özgürlükler

3. Suudi Arabistan, kral tarafından yönetilmektedir ve oldukça geniş yetkiye sahiptir.

Buna göre Suudi Arabistan'ın yönetim biçimi nedir?

- A) Demokrasi B) Cumhuriyet C) Oligarşi D) Monarşi

4. I. Cumhuriyet: Ülkenin dini kurallara göre yönetilmesidir. Ülkenin yöneticisi ülkeyi tanrı adına yönetir.

II. Teokrasi: Egemenliğin kaynağı millettir. Bu yönetim şeklinde halk devleti yönetecek kişileri seçimle belirler.

III. Monarşi: Tek kişinin yönetimi anlamına gelmektedir. Yani hâkimiyet tek kişide toplanmıştır.

IV. Oligarşi: Siyasi gücün ayrıcalıklı bir grubun elinde toplandığı yönetimdir.

Yukarıda verilen yönetim şekillerinin açıklamalarından hangi ikisi yer değiştirirse açıklamalar doğru verilmiş olur?

- A) I – II B) I – III C) II – III D) III – IV

5. Ülkemizde yasanın çıkarılması için gerekli yasa teklifi aşağıdakilerden hangisi tarafından yapılmalıdır?

- A) Cumhurbaşkanı
B) Belediye başkanı
C) Muhtarlar
D) Milletvekilleri

6. -Yasa koyma, yasa yapma işidir.

- Yasalara göre mahkemeler tarafından verilen karardır.

- Yasama organının almış olduğu kararların uygulanması işidir.

Yukarıda verilen tanımlarla aşağıda verilen kavramların doğru eşleştirilmesi sırasıyla hangisinde verilmiştir?

A) Yasama, yargı, yürütme

B) Yargı, yürütme, yargı

C) Yürütme, yargı, yasama

D) Yürütme, yasama, yargı

7. "...Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez..."

Anayasamızın yukarıda verilen 138. Madde ile aşağıdakilerden hangisi amaçlanmıştır?

A) Yargı müdahalesi

B) Yargı reformu

C) Yargı bağımsızlığı

D) Yargı mücadelesi

8. Ankara Büyükşehir Belediyesi gazetelerde Ankara'nın çeşitli ilçelerinde çocuklara yönelik olarak çocuk parkları, oyun alanları yapacağını ve gençlere yönelik de gençlik merkezleri açacağını açıkladı.

Buna göre yönetimin bu olayı halka duyurmasında aşağıdakilerden hangisinin etkisinde söz edilebilir?

A) Kamuoyu

B) Medya

C) Siyasi partiler

D) Sivil toplum kuruluşları

9. bir konuyla ilgili halkın genel düşüncesi, halkoyu anlamına gelmektedir.

Yukarıdaki boşluğa aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) Siyasi partiler

B) Kamuoyu

C) Sivil toplum kuruluşları

D) Medya

10. Siyasi partiler yönetimin karar alma sürecini etkiler.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi bu etkilerden biri değildir?

A) Yönetimin aldığı kararları eleştirmek

B) Yönetimin aldığı kararları denetlemek

C) Yönetimin aldığı kararları tartışmak

D) Yönetimin aldığı kararları aynen kabul etmek

11. Aşağıdakilerden hangisi sahip olduğumuz hakların özelliklerinden bir değildir?

- A) Devredilemezdir
- B) Vazgeçilemezdir
- C) Sınırsızdır
- D) Dokunulamazdır

12. Ahmet Bey'in evine gelen iki kişi kendileri hakkında hiçbir açıklama yapmadan ihbar aldıklarını ve evi aramaları gerektiğini söyleyerek ellerinde savcılık izni olmadan içeriye girmişlerdir.

Buna göre Ahmet Bey'in aşağıdaki haklarından hangisi ihlal edilmiştir?

- A) Konut dokunulmazlığı
- B) Dilekçe hakkı
- C) Seçme ve seçilme hakkı
- D) Yaşama hakkı

13. Aşağıdakilerden hangisi anayasamızda belirtilen hak ve sorumluluklarımızdan biri olamaz?

- A) Eğitim hakkı
- B) Ölüm hakkı
- C) Vergi ödevi
- D) Çalışma hakkı

14. Genellikle eğitim veya iş yaşamında bireye erkek veya kadın olduğu için farklı tutum ve davranışlar içinde olmaktadır.

Yukarıda verilen tanım aşağıdaki kavramlardan hangisini tanımlamaktadır?

- A) Katılım
- B) Cinsiyet eşitliği
- C) Pozitif ayrımcılık
- D) Cinsiyet ayrımcılığı

15. İlk Türk Devletlerinde yabancı elçilerin kabulü esnasında hatunun da hakanla beraber olması gerekirdi.

Bu uygulama ilk Türk Devletlerinde aşağıdakilerden hangisinin olduğunu gösterir?

- A) Cinsiyet ayrımcılığının
- B) Pozitif ayrımcılığın
- C) Kadın-erkek eşitliğinin
- D) Kültürel bozulmanın



7. ÜNİTE: KÜRESEL BAĞLANTILAR

KONULAR

- TÜRK CUMHURİYETLERİ VE KOMŞU DEVLETLERLE İLİŞKİLERİMİZ
- ULUSLARARASI EKONOMİK İLİŞKİLERİMİZ
- GÜÇLÜ BİR TÜRKİYE
- NE KADAR ETKİLENİYORUZ

ANAHTAR KELİMELELER

- | | | |
|------------------|--------------|----------------------------|
| ✓ Ticaret | ✓ İç Ticaret | ✓ Dış Ticaret |
| ✓ İthalat | ✓ İhracat | ✓ Medya |
| ✓ Yürütme | ✓ Yargı | ✓ Sivil Toplum Kuruluşları |
| ✓ Medya Araçları | ✓ Kültür | ✓ Küresel Barış |

GİRİŞ

Bu ünitemizde öncelikle ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini ele alacağız.

İkinci konumuzda ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkileri üzerinde duracağız.

Üçüncü konumuzda çeşitli örneklerle ülkemizin uluslararası alanda üstlendiği rolleri öğreneceğiz.

Son olarak da popüler kültürün, medya araçları ile toplum hayatımızı nasıl etkilediğini çeşitli örneklerle anlatmaya çalışacağız.

TÜRK CUMHURİYETLERİ VE KOMŞU DEVLETLERLE İLİŞKİLERİMİZ

© Ülkemizin komşularından hangilerini biliyorsunuz?

Bu konumuzda ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini ele alacağız.

Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını kazanmaları, Türk dış politikasına yeni bir boyut kazandırmıştır. Türkiye'nin; ortak dil, tarih ve kültürel bağlarının bulunduğu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan gibi ülkelerle ilişkileri ve işbirliği birçok alanda hızla gelişmiştir.

Türkiye, bu devletlerin bağımsız, siyasi ve ekonomik istikrara sahip, kendi aralarında ve komşularıyla işbirliği içinde, uluslararası toplumla bütünleşmiş ve demokratik değerleri benimsemiş devletler olarak varlıklarını sürdürmelerini desteklemektedir. Türkiye bu politikasıyla bölge ülkelerinin önemli bir ortağı hâline gelmiştir.

Türkiye, bu ülkelere ekonomik destek sağlamaktadır. Bölge ülkelerine kalkınma yardımlarında önde gelen Türk İşbirliği ve Koordinasyonu Ajansı (TİKA); eğitim programları, projeler ve teknik yardımlar vasıtasıyla bölgede aktif bir rol oynamaya devam etmektedir.

Kazakistan ve Kırgızistan ile ilişkilerimiz stratejik ortaklık düzeyinde olup, ilişkimiz her iki ülkeyle de Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi mekanizması çerçevesine oturtulmuştur. Yani Türkiye bu ülkelerle siyasi, ticari, ekonomi gibi alanlarda işbirliği yapmak amacıyla çeşitli ortaklıklar kurmuştur. Tacikistan'la da İşbirliği Konseyi kurulması kararlaştırılmıştır. Türkmenistan ile pek çok alanda ve özellikle ticari, ekonomik, yatırımlar ve müteahhitlik alanlarında ilişkilerimiz hızla gelişmektedir. Keza, Özbekistan'la ilişkilerimizde son dönemde büyük bir atılım yaşanmaktadır.

Aşağıda verilen genel ağ haberini okuyalım:

TİKA Özbekistan'da yüzlerce projeyi hayata geçirdi



Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın bugün resmi ziyarette bulunacağı Özbekistan'da 1993'ten bu yana sağlık, eğitim, tarım, hayvancılık ve altyapı hizmetleri gibi çeşitli alanlarda 700'ün üzerinde projeyi hayata geçirdi.

Genel Ağ'dan kısaltılmıştır



Sizce Türkiye, Türk Cumhuriyetleri ile ilişkilerini geliştirmek amacıyla başka ne gibi çalışmalar yapabilir?

Türkiye, ayrıca, Türk Cumhuriyetlerindeki öğrenciler için Türkiye Bursları adı altında geniş bir burs programı yürütmektedir. Bu ülkelerde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Türk okulları mevcuttur. Kazakistan'ın Türkistan şehrinde Türk-Kazak Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi, Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te ise Türk-Kırgız Manas Üniversitesi bulunmaktadır.



7.1. Görsel: Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi



7.2. Görsel: Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi

Orta Asya ülkeleriyle ilişkilerimiz kültür ve eğitim alanlarında da hızla gelişmiş olup, Türk kültür ve sanatının, dilinin, tarihî ve kültürel mirasının korunması, bu değerlerin dünyaya tanıtılması ve genç kuşaklara aktarılması amacı doğrultusunda 1993 yılında Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY) kurulmuştur.

Türk kültürünün tanıtılmasına TÜRKSOY katkısı



TÜRKSOY yaptığı kültür ve sanat etkinlikleri ile üye ülkeler arasında kültürel bağların güçlenmesine katkı sağlıyor.

“Türk dünyasının UNESCO’su” olarak anılan Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY), yaptığı kültür ve sanat etkinlikleri ile üye ülkeler arasında kültürel bağların güçlenmesine katkı sağlıyor.

Türk dünyasının ortak kültürünü gelecek nesillere aktarmak ve dünyaya tanıtmak için 1993 yılında kurulan TÜRKSOY, ressamlar buluşmaları, opera günleri, edebiyat kongreleri gibi faaliyetlerle, sanatçıların tecrübe alışverişlerine imkân sağlıyor.

Türkiye’nin de arasında yer aldığı 6 kurucu ve 8 gözlemci 14 üyesinin bulunduğu TÜRKSOY, her yıl farklı ülkelere yüzlerce sanatçının katılımıyla, tiyatrodan sinemaya, müzikten plastik sanatlara kadar çeşitli festivaller düzenleyerek, Türk kültürünün paydaşlarının birbirlerini daha yakından tanımalarına hizmet ediyor.

Genel Ağ’dan kısaltılmıştır



Genel ağ haberine göre TÜRKSOY, hangi alanda çalışmalar yapmaktadır?

Türk Cumhuriyetleri ile ilişkilerimizi öğrendiğimize göre şimdi de komşularımızla olan ilişkilerimizi öğrenelim.

Coğrafi konumu itibarıyla Türkiye’ye komşu ülkeleri, “Türkiye’nin kara ve yakın deniz komşuları” olarak sayabiliriz ancak bu konumuzda Türkiye’nin kara komşuları ile (Suriye, Irak, İran, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Bulgaristan ve Yunanistan) olan ilişkilerine örnekler vereceğiz.

Türkiye, gerek siyasi, gerek ekonomik açıdan bir dünya devleti olmak hedefi çerçevesinde, öncelikle bölgesindeki konumunu siyasi ve ekonomik açıdan güçlendirmek durumundadır. Bu çerçevede, komşuları ile ekonomik ve ticari ilişkilerinin geliştirilmesine büyük önem vermektedir.

Gürcistan: Ülkemiz 2007 yılından beri Gürcistan'ın en büyük ticaret ortağı durumundadır. Gürcistan'a en çok doğrudan yatırım yapan ülkeler arasında da Türkiye ilk sıralarda gelmektedir. Diğer yandan, iki ülke arasında yürürlüğe giren bir protokol uyarınca, iki ülke vatandaşları birbirlerinin ülkelerine sadece kimlik belgeleri ile seyahat edebilmektedirler.

Aşağıda verilen Genel Ağ haberini okuyalım.

MÜSİAD'dan Kafkasya'ya yeni ticaret kapısı

Müstakil İş Adamları Derneği (MÜSİAD) yurt dışı şubelerine bir yenisini daha ekledi. Gürcistan'a açılan yeni şube ile iki ülke arasındaki ticaret hacminin artırılması hedefleniyor.

Türk iş insanlarının dünyaya açılmasına öncü olan Müstakil İş Adamları Derneği MÜSİAD yurt dışı şubelerine bir yenisini daha ekledi. Gürcistan'a açılan yeni şube ile iki ülke arasındaki ticaret hacminin artırılması hedefleniyor.

Genel Ağ'dan kısaltılmıştır

Yunanistan: Yunanistan'la ticaret, ekonomi, ulaştırma, turizm, kültür ve eğitim alanlarında işbirliği yapmaktayız. 2012 yılından bu yana, Midilli, Sakız, Sisam, Rodos, İstanköy, Meis ve Sömbeki Adaları'na seyahat eden vatandaşlarımıza kolaylaştırılmış vize prosedürü uygulanmaktadır. Söz konusu vize uygulaması da, turist sayılarının artmasına katkı sağlamaktadır.

Aşağıda verilen Genel Ağ haberini okuyalım.

Yunanistan'a 1.5 milyon turist gönderdik, 200 bin turist aldık

Türkiye Otelciler Federasyonu (TÜROFED) Başkan Yardımcısı, geçtiğimiz yıl Yunanistan'a ve Ege adalarına Türkiye'den 1,5 milyon Türk'ün seyahat ettiğini, komşudan gelenlerin ise sayısının 200 bin de kaldığını söyledi. İki ülke arasında turizm hareketliliğinin "kazan kazan" şeklinde iki ülkeyi de mutlu edecek şekilde olmasını istediklerini dile getirdi.

Genel Ağ'dan kısaltılmıştır



Genel Ağ haberlerine göre Türkiye hangi alanlarda Gürcistan ve Yunanistan'la işbirliği yapmaya çalışmaktadır?

Suriye: Suriye’de yaşanan savaş, özellikle Suriyeli kadın ve çocukların olumsuz şartlarda yaşamasına neden olmuştur. Haberde verilen görseli incellerseniz Türkiye’ye iltica edenlerin çoğunluğunun kadınlar ve çocuklar olduğunu göreceksiniz. Bu durum ise en çok sınır komşusu olan Türkiye’yi etkilemiştir.

Aşağıda verilen Genel Ağ haberini okuyalım:

Suriye’den kaçan bin beş yüz mülteci Türkiye’ye geçti



Türkiye sınırına dayanan yaklaşık bin beş yüz Suriyeli mülteci, askeri birliklerin kontrolünde Türkiye’ye geçti.

Terör örgütü IŞİD ve PYD güçlerinin çatışması sonucu arada kalan siviller tek çare olarak Türkiye’ye sığındı. Türkiye sınırına dayanan yaklaşık bin beş yüz Suriyeli, askeri birliklerin kontrolünde sınırdan

geçti. Bölgede AFAD ve sağlık ekipleri de hazır bulunurken, mülteciler sınırdan minibüslerle Akçakale Gümrük Kapısı sahasına getirildi. Burada mültecilere kumanya ve su dağıtıldı. Daha sonra ailelerin tek tek kayıtları yapılarak, sağlık kontrolleri gerçekleştirildi. Kayıt ve sağlık kontrolleri yapılan Suriyeli mülteciler daha sonra çadır kentlere gönderildi.

Genel Ağ’dan kısaltılmıştır

Ülkemizin yöneticileri ve halkı vicdani sorumluluğunu yerine getirerek Suriyeli mazlumlara el uzatmıştır. Türkiye, kendi ülkelerindeki yıkımdan kaçmak zorunda kalan Suriyeliler ve diğerleri için açık kapı politikası izlemektedir. Türkiye dünyada en fazla sayıda sığınmacıya ev sahipliği yapan ülkedir. Türkiye, Suriye’nin toprak bütünlüğünün ve birliğinin korunması, ülkede akan kanın durması ve Suriye halkının yasal isteklerinin karşılanmasına yönelik sürecin barışçı şekilde sonuçlandırılmasından yana bir politika takip etmektedir.



Yukarıda verilen Genel Ağ haberi ve metne göre Suriye’de yaşanan savaş sonrası Türkiye mültecilere nasıl davranmıştır?

İran: İran'la ikili ilişkilerimizin, içişlerine karışmama, karşılıklı saygı ve iyi komşuluk ilkeleri zemininde geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Irak: Komşumuz Irak'ta kalıcı istikrar ve güvenliğin sağlanması ülkemiz açısından kritik önem taşımaktadır. Türkiye, Irak'ın birlik ve bütünlüğünü desteklemekte, Irak'ın geleceğine ilişkin her türlü kararın, Irak Anayasası hükümleri çerçevesinde, ilgili tüm tarafların ve Irak halkının rızası alınarak, diyalog ve uzlaşıyla şekillendirilmesi gerektiğine inanmaktadır. Türkiye, enerji kaynakları bakımından dünyanın en zengin ülkelerinden biri olan Irak'ın petrol ve doğalgaz kaynaklarının küresel pazarlara ulaştırılmasında coğrafi avantaj bakımından ön plana çıkmaktadır. Irak'la bu alandaki işbirliğimizin gelişmesi, kaynak ve güzergâh çeşitliliği sağlaması bakımından, uluslararası enerji güvenliğine de katkıda bulunacaktır. Irak, ihracat yaptığımız ülkelerde 4. sırada yer almaktadır.

Ermenistan: Türkiye, Ermenistan'ın bağımsızlığını 16 Aralık 1991 tarihinde tanımış ve bağımsızlığını müteakip ciddi ekonomik problemler yaşayan bu ülkeye insani yardımda bulunmuştur. Ermenistan'ın bölgesel kuruluşlar, uluslararası toplum ve batılı kurumlarla bütünleşmesi yönünde çaba harcamıştır ancak Ermenistan'ın, 1993 yılında Azerbaycan'ın Kelbecer bölgesini işgal etmesi üzerine, ülkemizden Ermenistan'a doğrudan ticaret sona erdirilmiş; iki ülke arasındaki sınır kapatılarak kara/demiryolu ve havayolu bağlantıları kesilmiştir. Diğer taraftan, Türkiye şimdiye kadar Ermenistan'la ilişkileri normalleştirmeye yönelik, iyi niyet ve kararlılığının göstergesi olarak tek taraflı birçok güven artırıcı önlemi hayata geçirmiştir. Ancak, Ermenistan'dan aynı yapıcı yaklaşım görülememektedir.

Azerbaycan: Türkiye, 30 Ağustos 1991 tarihinde bağımsızlığını ilan eden Azerbaycan Cumhuriyeti'ni 9 Kasım 1991'de tanıyan ilk devlet olmuştur. Azerbaycan ile tesis edilen Türkiye-Azerbaycan-Gürcistan, Türkiye-Azerbaycan-İran ve Türkiye-Azerbaycan-Türkmenistan üçlü toplantıları, bölgesel istikrar, barış ve refaha katkı sağlayan önemli mekanizmalardır.

Bulgaristan: Türkiye ile Bulgaristan dost, komşu ve müttefik iki ülkedir. Türkiye, Bulgaristan'ın önemli ticaret ortakları arasındadır. İlişkilerimizin en önemli unsurlarından biri de Bulgaristan'da yaşayan soydaşlarımızdır. Bulgaristan'daki ulusal Türk azınlığın sayısı toplam nüfusun yaklaşık %8.8'idir. Ülkemizi 2017 eylül ayı itibarıyla 1.361.510 Bulgar turist ziyaret etmiştir



Türkiye'nin, Türk Cumhuriyetleri ve komşu ülkelerle ilişkilerini değerlendirdiğimizde neler söyleyebiliriz?

Türkiye, Türk Cumhuriyetleri, komşu ülkeler ve diğer ülkelerle olan bütün ilişkilerini Mustafa Kemal Atatürk tarafından belirlenen “Yurtta barış, dünyada barış” ilkesi doğrultusunda yürütmektedir. Türkiye, kapsamlı, barış odaklı bir politika takip etmektedir. Bu hedefe yönelik tüm imkân ve olanaklarını kullanmaktadır ayrıca Türkiye, farklı kültürler arasında karşılıklı saygı ve ortak değerleri teşvik etmeye yönelik çabalarda öncü roller üstlenmiştir. Hiçbir ülkenin iç işlerine karışmamış ve kendi iç işlerine karışılmasına da izin vermemiştir. Komşuları ile ilişkilerinde ülkenin güvenliğini ve ulusal çıkarlarımızı güvence altına almaya çalışmıştır. Dostluk ilişkilerine önem vermiş ve iyi niyetle hareket etmiştir. Ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesine önem vermiştir. Küresel barışa ve güvenliğe katkıda bulunma çabalarında da öncü bir rol oynamaktadır. Türkiye, diğer ülkelerle olan ilişkilerinde “girişimci ve insani bir dış politika” yaklaşımıyla hareket etmektedir.

Notlarım:

This image shows a full page of handwriting practice paper. It features approximately 20 horizontal dashed lines spaced evenly down the page, providing a guide for letter height and placement. The background is plain white, and there are no margins or additional markings.

ULUSLARARASI EKONOMİK İLİŞKİLERİMİZ

© Evinizde bulunan elektrikli ev aletlerinin hangi ülkelerde üretildiğini araştırınız.

Bir önceki konumuzda ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini öğrenmiştik şimdi ise ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkileri üzerinde duracağız.

Geçen yıl sosyal bilgiler dersinin 7. ünitesinde ticaret konusundan bahsetmiştik. Bunları kısaca hatırladıktan sonra konumuza geçelim. Yaşamak için pek çok şeye ihtiyaç duyarız. Bütün ihtiyaçlarımızı tek başımıza karşılayamadığımız için birçok ihtiyacımızı satın alırız. Peki, bu ürünleri nerelerden satın alırız? Tabi ki hepsini farklı yerlerden. Örneğin televizyon, buzdolabı, çamaşır makinesi, bulaşık makinesi gibi elektronik ürünleri beyaz eşya mağazalarından, yiyecek içeceklerimizi bakkallardan ya da marketlerden, arabalarımızı galerilerden... Kısacası ihtiyacımız olan ürünleri, ürünlerin satıldığı yerlerden alırız. Bu alım satım işine **ticaret** denir. Ticaret, ülkeler arasında olursa buna **dış ticaret**, ülke içinde olursa **iç ticaret** denir.

Aşağıda verilen Genel Ağ haberini okuyalım:

Otomobil ihracat etmediğimiz ülke kalmadı



Türk otomotiv sanayisinin ihracat yaptığı ülke sayısı 193'e çıktı. Böylece Türkiye'nin dünyada ihracat yapmadığı ülke kalmadı. Birçok insanın haritada yerini bilmediği ülkelere otomobil satıldı. Birleşmiş Milletler'e (BM) göre dünyada 193 ülke bulunuyor. Ancak, BM'ye üye olmayan ülkeler de hesaba katıldığında sayı 200'ü geçiyor.

Genel Ağ'dan kısaltılmıştır

Ülkeler, ihtiyaç duydukları bütün malları kendileri üretemez. Ülkede yeterli miktarda üretilmeyen mallar, dış ülkelere alınır. Fazla üretilen mallar ise dış ülkelere satılır. Hatırlarsanız 5. ünitemizin 1. konusunda ülkemizin başlıca kaynaklarından bahsetmiş, topraklar, ormanlar, sular ve madenleri de kaynaklarımıza örnek olarak göstermiştik. İşte ülkeler bu kaynaklardan elde ettikleri ham ya da işlenmiş ürünlerin fazlasını diğer ülkelere ihraç ederlerken kendi ülkelerinde olmayan ve ihtiyaç duydukları ürünleri de yurt dışından ithal ederler. Örneğin ülkemizde pamuk, fındık, krom üretimi yeterlidir, bu ürünlerin fazlasını diğer ülkelere satarız yani ihracat yaparız. Petrol üretimimiz ise yeterli değildir. Dolayısıyla petrolü de başka ülkelere alırız yani ithalat yaparız. Ülkelerin ekonomik kalkınmasında dış ticaret, özellikle de ihracat önemli bir yere sahiptir.



Genel Ağ haberine göre ülkemiz hangi alanda diğer ülkelerle ticaret yapmıştır?

Her yıl pek çok ülkeyle ticaret yapıyoruz. Aşağıdaki tabloda ülkemizin en çok ihracat ve ithalat yaptığı ülkelere beş tanesi verilmiştir. Hep birlikte bunları inceleyelim.

En fazla ihracat yaptığımız ülkeler	En fazla ithalat yaptığımız ülkeler
Almanya	Çin
İngiltere	Almanya
BAE	Rusya
Irak	ABD
ABD	İtalya

Kaynak: TÜİK, 2018

Almanya ile ekonomik ilişkilerimiz: Ülkemizin yabancı ülkelerle olan ikili ekonomik ve ticari ilişkileri dikkate alındığında, en yoğun ilişkilerin Almanya ile olduğu gözlenmektedir. Almanya ülkemizin ihracatında birinci sırada yer alırken ithalatımızda Çin'in ardından ikinci sırayı almıştır.

Almanya'ya ihracatımız % 90 oranında sanayi mamullerinden, yaklaşık % 10 oranında da tarım ve gıda ürünlerinden oluşmaktadır. Diğer taraftan Almanya'dan ithalatımız %98 oranında sanayi mamullerinden, %2 oranında ise tarım ve gıda ürünlerinden oluşmaktadır.

Çin ile ekonomik ilişkilerimiz: Çin ithalatımızda birinci sırada yer almaktadır. Çin'e en fazla sattığımız ürünler mermer ve traverten gibi taşlar, krom, borat, kurşun, bakır,

yün ve yapağı gibi maddelerdir. Çin'den aldığımız ürünler arasında ise en fazla telefon, ses, görüntü cihazları, manyetik ya da optik okuyucular, makine parçaları, taşıt parça ve aksesuarları, oyuncak ve oyunlar, fan, aspiratör ve davlumbazlar, monitörler, televizyon alıcıları gibi teknolojik aletler yer almaktadır.



Çin'e sattığımız ve Çin'den aldığımız ürünlere baktığımızda Türkiye'de hangi kaynak ve ihtiyaçların daha fazla olduğunu söyleyebilirsiniz?

İngiltere ile ekonomik ilişkilerimiz: Geleneksel olarak ülkemizin çok önemli bir ticaret ortağı ve dünyanın altıncı büyük ekonomisi olan İngiltere, Türkiye'nin ihracatını sürekli arttırdığı gelişmiş ülkelerden biri olma özelliğini korumaktadır. İngiltere'ye ihracatta, genel olarak tekstil ve hazır giyim ürünleri, elektrikli ve elektriksiz makineler, motorlu araçlar ve parçaları, demir çelik ürünleri, altın/mücevherat ihracattaki önemli madde gruplarını oluşturmaktadır. İthalatımız genel madde grupları itibariyle incelendiğinde ise en yüksek paya elektrikli ve elektriksiz makinelerin sahip olduğu görülmektedir. İthalatımızdaki diğer önemli ürünler ise şu şekildedir: Otomotiv ve yan sanayi ürünleri, eczacılık ürünleri, demir çelik ile plastik ve plastikten mamul eşyalar.

Rusya ile ekonomik ilişkilerimiz: Coğrafi yakınlık, Türkiye-Rusya ticari ve ekonomik ilişkilerinin gelişmesinde önemli bir avantaj sağlamaktadır. Rusya'ya ihracatımızda taze ve kuru meyveler, ayakkabı, motorlu taşıtlar ilk sıralarda yer almaktadır. İthalatımızda ise petrol yağları, taşkömürü, buğday, alüminyum, bakır, mısır, petrol gazları yer almaktadır.

Birleşik Arap Emirlikleri ile ekonomik ilişkilerimiz: Türkiye'nin BAE'ne ihracatında; kıymetli taşlar, metaller, inşaat malzemeleri, mobilya ve dekorasyon ürünleri, ev tekstili, gıda ürünleri, oto yedek parça, demir-çelik ve petrol ürünleri ile elektrikli makine ve cihazlar ilk sıralarda yer almaktadır. Aldığımız ürünler arasında ise işlenmemiş altın ilk sırada yer almaktadır.

Irak ile ekonomik ilişkilerimiz: Türkiye ile Irak arasında derin ticari ve ekonomik ilişkiler mevcuttur. 2017 yılında Türkiye'nin Irak'a ihraç ettiği belli başlı ürünler: Mücevherat, altın, buğday unu, tavuk eti, yumurta, bisküvi, mobilya, ayçiçeği yağı, hijyenik havlu ve bebek bezleri, demir-çelik, giyim ürünleri, margarin, halı, turuncgiller, salça, çikolatalı mamuller, plastik ambalaj malzemeleri, hazır giyim, plastik boru, kuru baklagiller, deterjan, kağıt ambalaj malzemeleridir.

Türkiye Irak'tan en çok altın, petrol yağı kalıntıları, hurda plastik ve kâğıt ile sığır derisi ithal etmektedir.

ABD ile ekonomik ilişkilerimiz: ABD 2017 yılında ülkemizin en önemli 5. ihracat pazarı konumundadır. Ülkemizden ABD'ye en çok demir-çelik ürünleri ile otomotiv aksam ve parçaları ihracat edilmektedir. Tekstil & hazır giyim, tarım & gıda, makine ve hava taşıtları ile bunların parçaları da ABD'ye ihracat ettiğimiz diğer önemli ürün gruplarıdır. Hava taşıtları ve parçaları, yatlar, taşkömürü, şeker pancarı, şeker, serum, aşı, tıpta, cerrahide, dişçilikte ve veterinerlikte kullanılan alet ve cihazlar, soya fasulyesi, petrol gazları, ortopedik cihazlar, altın, binek otomobiller ve otomatik bilgi işlem makineleri ile üniteleri ise ABD'den ithal ettiğimiz başlıca ürün gruplarıdır.

İtalya ile ekonomik ilişkilerimiz: İtalya, 2017 yılında ithalatımızda 5. ihracatımızda ise 6. sırada yer almaktadır. İtalya'ya motorlu taşıtlar, kabuklu meyveler, demir-çelik ve mamulleri ihracat ederken İtalya'dan kara taşıtları için parçalar, petrol yağları, yatlar, kayık, kano, spor teknesi ve dizel motorlar ithal etmekteyiz.



Türkiye'nin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini değerlendirdiğimizde Türkiye'nin kaynak ve ihtiyaçları hakkında neler söyleyebiliriz?

Aşağıda verilen tabloyu ve grafikleri inceleyelim:

En fazla ihracat ettiğimiz ürünler	En fazla ithal ettiğimiz ürünler
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça ve aksesuarları	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam, parça ve aksesuarları
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası	Plastikler ve mamulleri
Tekstil ve giyim	Organik kimyasal ürünler
Demir-çelik ve mamulleri	Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarları
Meyve, sebze ve sert kabuklu meyveler	Eczacılık ürünleri
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb, prefabrik yapılar	Maden ve madeni eşya

GÜÇLÜ BİR TÜRKİYE

- Ülkemiz, yardıma ihtiyacı olan pek çok ülkeye yardım elini uzatmaktadır. Sizce ülkemiz diğer ülkelere hangi konularda yardım ediyor olabilir?

Bir önceki konumuzda ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini öğrendik. Bu konumuzda ise ülkemizin uluslararası alanda üstlendiği rollerin neler olduğunu öğreneceğiz.

Ülkemiz, siyasi, askeri, ekonomik ve kültürel gücü sayesinde çeşitli kurum ve kuruluşlar aracılığıyla yurt dışında pek çok insani yardımlarda ve kültürel etkileşim faaliyetlerinde bulunmaktadır. Bunun yanında az gelişmiş ve gelişmemiş ülkelere yönelik kalkınma yardımlarına katkılar sağlamaktadır. Ayrıca BM nezdinde ‘Medeniyetler İttifakı’ ve ‘Barış için Arabuluculuk’ gibi çok sayıda girişimleri de mevcuttur. Şimdi bunları çeşitli örneklerle açıklayalım.

Aşağıda verilen Genel Ağ haberlerini okuyalım:

“11. Uluslararası Öğrenci Buluşması Final Programı”nda konuşan Başbakan Yardımcısı Çavuşoğlu, “Bugün 2018-19 yılı için 160 ülkeden toplam 130 bin 618 öğrenci müracaat etmiş bulunmaktadır.” dedi.

Türkiye’nin yakın-uzak coğrafyasına, din, dil, ırk ve renk ayırt etmeksizin gençlere ulaşmaya çalıştığını, o coğrafyalardaki mağdurlara yardım etmek için çalıştığını belirten Çavuşoğlu, şöyle konuştu: “Bugün 2018-19 yılı için 160 ülkeden toplam 130 bin 618 öğrenci müracaat etmiş bulunmaktadır. Türkiye’nin uluslararası öğrencilere vermiş olduğu imkânlar ve sağlamış olduğu eğitim kapasitesiyle beraber gün geçtikçe üniversitelerimiz dünyada bu anlamda yerini almaya başlamıştır.”

Genel Ağ’dan kısaltılmıştır

AFAD ve Kızılay’dan Doğu Guta ve İdlililere yardım eli

Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Kızılay ve beraberlerindeki yardım dernekleri, geçici olarak Afrin kırsalında ve İdlib’de barınan Doğu Gutalılara yardım dağıttı. Kampta yaşayan Doğu Gutalı ailelere, toplam 5 ton ağırlığında bin 540 poşet sebze ve meyve ile bin 30 paket çikolata dağıtımını gerçekleştirdi.

Genel Ağ’dan kısaltılmıştır



Genel Ağ haberlerine göre Türkiye diğer ülkelere hangi alanlarda yardımda bulunmaktadır?

Türk halkı insani yardımlar konusunda tarihinden ve kültüründen kaynaklanan güçlü bir geleneğe sahiptir. Bundan dolayı Türkiye doğal afetler, savaş, yoksulluk ve toplumsal çatışmalar nedeniyle zor durumda kalan ülkelere yardımda bulunmayı insani bir görev olarak görmekte ve yardımsever bir rol üstlenmektedir. Bu düşünceden hareketle ırk, din, dil, cinsiyet farkı gözetmeksizin ihtiyaç duyulan yerlere, süratle ve imkânların elverdiği ölçüde insani yardım ulaştırmaya gayret eden Türkiye, bu doğrultudaki uluslararası çabalara da katkıda bulunmaktadır. Sağlık, sosyal dayanışma, kültürel kalkınma gibi birçok alanda TİKA, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) ve Kızılay başta olmak üzere birçok kurum ve kuruluş ihtiyacı olan ülkelere insani yardımlarda bulunmaktadır. Örneğin; Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Türkiye'nin 180 ülkeden yaklaşık 108 bin öğrenciye ev sahipliği yaptığını ve Türkiye bursları ile 20 bin öğrencinin öğrenimine devam ettiğini bildirmektedir. Bununla beraber AFAD ve Kızılay gibi kuruluşlar dünyanın pek çok yerinde insanlara yardım eli uzatarak önemli roller üstlenmiştir.

Aşağıda verilen Genel Ağ haberlerini okuyalım:

Türkiye'den, Makedonya'ya askeri yardım

Türkiye'nin Makedonya Ordusu'na yaptığı 2 milyon dolarlık bot, üniforma ve teçhizat yardımı düzenlenen törenle yetkililere teslim edildi. Makedonya Savunma Bakanı, yaptığı açıklamada, Makedonya'nın bağımsızlığından bugüne kendilerine dost elini uzatan ve başta savunma olmak üzere toplumsal hayatın her alanında işbirliğine hazır olduğunu belirten ilk ülkenin Türkiye olduğunu söyledi. Bakan, 1996 yılından günümüze 700'den fazla Makedonya Ordusu mensubunun Türkiye'deki prestijli askeri okullarda eğitim aldığını belirterek, Türkiye'nin Makedonya Ordusu'nun modernizasyonuna önemli katkı sağladığını ifade etti.

Genel Ağ'dan kısaltılmıştır

Mehmetçik'e Katar görevi

MECLİS, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) Katar'ın başkenti Doha'da kurulan üste konuşlanmasını ve Katar jandarmasının eğitilmesini içeren iki anlaşmayı dün hızla gündemine alarak yasalaştırdı. Kabul edilen anlaşmalara göre Türkiye, Katar'da jandarma birliklerine eğitim verecek. Bu sözleşmenin 4 bin dolayında jandarmanın eğitimini kapsadığı belirtildi.

Genel Ağ'dan kısaltılmıştır



Genel Ağ haberlerine göre Türkiye Makedonya ve Katar'a ne gibi yardımlarda bulunmuştur?

Ülkemiz askeri alanda dünyanın güçlü devletleri arasında yer almaktadır. Bu gücü diğer devletlere yardım amacıyla da kullanmaktadır. Diğer devletlerin ordularının modernleştirilmesinde, askerlerinin eğitilmesinde önemli roller üstlenmiş durumdadır. Ayrıca dünya barışının korunmasına katkı sağlamak amacıyla NATO(Kuzey Atlantik Paktı) ve BM(Birleşmiş Milletler)'e üye olan Türkiye NATO ve BM'in kararları doğrultusunda birçok ülkeye asker göndermiştir.

Aşağıda verilen Genel Ağ haberini okuyalım:



Türkiye'nin uluslararası kalkınma işbirliği içindeki rolü son yıllarda köklü değişimlere uğramıştır. 1992 yılında kurulan ve Türkiye'nin kalkınma işbirliği politikasının uygulanması sorumluluğu verilen TİKA'nın görevi, kalkınma ortağı ülkelerde yoksulluğun giderilmesine ve sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmaktır. Bu bağlamda Türkiye, Afrika, Güney ve Orta Asya, Ortadoğu, Latin Amerika, Balkan ve Doğu Avrupa'da pek çok ülkeye kalkınma yardımlarında bulunmaktadır.



Sizce Türkiye, kalkınmamış ülkelere neden yardımda bulunmaktadır?

Bulunduğu bölgenin önemli güç merkezlerinden biri konumunda bulunan ve bu coğrafyadaki her türlü gelişmeden doğrudan etkilenen Türkiye, bölgede kalıcı barış, istikrar ve refah ortamının oluşması için geniş bir coğrafyada pek çok ülke arasında arabuluculuk girişimine öncülük etmiştir. Bu çalışmaları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

- ✓ Irak, Lübnan ve Kırgızistan'da iç uzlaşının sağlanmasına yönelik gayretlerimiz,
- ✓ Bosna-Hersek'in kalıcı barış ve istikrar ortamına kavuşması için Sırbistan ve Hırvatistan'ın katılımıyla başlattığımız işbirliği süreci,
- ✓ Afganistan'da barış ve güvenliğin temini bakımından önemli bir role sahip Pakistan'la birlikte hayata geçirdiğimiz işbirliği mekanizması,
- ✓ İran'ın nükleer programına ilişkin sorunun barışçıl şekilde ve diyalog yoluyla çözümlenmesi için ortaya koyduğumuz uzlaştırıcı tutum,
- ✓ Güney Filipinler barış sürecine desteğimiz, bu çabalarımızın somut örneklerindedir. Bunun yanında Türkiye, Müslüman ülkeler ile Batılı toplumlar arasındaki önyargı, yanlış algılama gibi sorunların çözümü için BM çatısı altında kurulan Medeniyetler İttifakı (Mİ) Dostlar Grubu'na da üyedir. Ülkemiz, bu grupta da uluslar, kültürler ve medeniyetler arası diyalog, uyum ve işbirliği alanındaki öncü rolünü sürdürmektedir.



Aşağıdaki soruların cevaplarını boş bırakılan yerlere yazınız.

- Türkiye'nin diğer ülkelere yapmış olduğu insani yardımlarla ilgili Genel Ağ'dan bir haber bulunuz ve yardımın konusunu kısaca yazınız.

.....

.....

.....

.....

- Türkiye'nin yardım etme nedenleri ve Türkiye'nin üstlendiği roller ile ilgili görüşlerinizi yazınız:

.....

.....

.....

NE KADAR ETKİLENİYORUZ?

© Seyrettiğiniz filmler, reklamlar ya da magazin programlar, sizi, ailenizi ya da çevrenizdekileri nasıl etkiliyor?

Bir önceki konumuzda çeşitli örneklerle ülkemizin uluslararası alanda üstlendiği rollerin neler olduğunu öğrenmiştik. Bu konumuzda ise popüler kültürün medya araçları yoluyla toplum hayatımızı nasıl etkilediğini öğreneceğiz.

Popüler kültür, genel olarak belli bir dönem için geçerli olan, hızlı üretilen ve hızlı tüketilen kültürel öğelerin (müzik, yemek, spor, giyim...vb.) bütünü olarak tanımlanmaktadır. Popüler kültür, medya araçları (televizyon, bilgisayar, internet, radyo, kitap gibi kitle iletişim araçları) sayesinde daha fazla insana ulaşmakta ve böylece toplumların kültürünü etkilemekte ve değiştirmektedir.

Aşağıda verilen görselleri inceleyiniz:



7.3. Görsel



7.4. Görsel



7.5. Görsel



Sizce yukarıdaki görsellerde popüler kültürün insanlar üzerinde etkileri ile ilgili ne anlatılmak istenmiş olabilir?

Popüler kültür unsurları günümüzde medya yoluyla hızla yayılmakta ve kültürümüzü etkilemektedir. Örneğin fast food tarzı yemekler, yırtık pantolonlar, dövmele, film karakterleri kostümleri, popüler müzikler, oyunlar, oyuncaklar gibi popüler kültür unsurları toplumumuzun giyim, yemek, yaşam kültürünü hatta meslekleri bile etkilemektedir.

Medya ile sanat, spor, eğlence gibi sektörlerin yıldızlarının yaşam biçimleri topluma model olarak gösterilir. Bunun etkisiyle birçok popüler dizi ve çizgi filmin kahramanlarını özellikle çocuklar ve gençler kendileriyle özdeşleştirerek, kurgulanmış bir sahneden öylesine etkilenecek şekilde şiddet uygulama, intihar etme gibi telafisi imkânsız olabilecek eylemlere girişebilmektedirler.

Medyanın aracılığıyla popüler kültür özelliği taşıyan yarışma ve eğlence türü programlar veya bir dizi milyonlarca insanı ekran başına kilitleyebilmektedir. Medya, bu programlarda yıldız olan kişiler ile çok zengin kişilerin lüks tüketime dayalı parıltılı hayatlarını insanlara özendirerek sunar. Medya; böyle kişilerin tüketim kültürüne insanları yönlendirmekte ve ihtiyaçları olmayan ürünlerin tüketimini teşvik etmektedir.

Acaba popüler kültür medya yoluyla insanları nasıl etkilemektedir? Konuyu birkaç örnekle açıklamaya çalışalım.

Selfie Hareketi: Günümüz popüler kültür örneklerinden biri de ‘selfie hareketi’ ya da Türkçe telaffuz edecek olursak “öz çekim” yani kendi fotoğrafını çekip sosyal medyada paylaşmaktır. ‘Selfie hareketi’yle birlikte, çeşitli sosyal medya sitelerinde insanlar kendi çektikleri fotoğrafları takipçiler kazanmak, yorum ve beğeni almak için tüm dünyaya göstermektedirler. Bunun için insanların dikkatini çekecek şekilde bir görünüm ve yaşam tarzı benimseyen kişiler bazen aşağıdaki görseldeki gibi kendilerini tehlikeli durumların içine de atabilmektedir.



7.6. Görsel: Tehlikeli Özçekim



Siz ya da çevrenizdeki insanlar niçin selfie çekiyorlar, çekerken neler yapıyorlar ve kimlerle paylaşıyorlar?

Video Çekimi: Özellikle gençler arasında yayılan önemli bir popüler kültür unsuru da video çekimidir. Günümüzde çok sayıda genç, popüler olan oyunları oynayarak, makyaj ve saç yaparak, yaptığı alışverişleri, yemekleri, seyahatleri ya da ilginç videoları çekerek sanal ortamda paylaşıyorlar. Bunu meslek haline getiren yani para kazananlar da bulunuyor. Bunlar aynı zamanda takipçilerine rol model oluyorlar. Dinledikleri müzikten giydikleri kıyafetlere, gittikleri yerlerden konuşma tarzlarına kadar insanları etkiliyorlar.

Servis vagonu yandı, yolcular görüntü çekti

Adana tren garında itfaiye yangına müdahale ederken, bazı yolcular rayların kenarında cep telefonu ile görüntü çekmeye çalıştı.

Sefere çıkacak vagonların bekleme yaptığı park alanında bulunan, bir trenin servis vagonu aniden yanmaya başladı. Kısa sürede büyüyen yangın, yolcu vagonuna da sıçradı. Bu sırada bazı yolcular cep telefonlarıyla olayı görüntülemeye çalıştı. Rayların kenarında çekim yapan vatandaşları istasyon görevlileri, “Lütfen rayların üzerinde durmayalım, başka bir tren geliyor” diyerek uyardı.

Genel Ağ'dan kısaltılmıştır



Genel Ağ haberindeki insanların tepkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Özentiler!

Ünlüler, özentide çizmeyi aştı. Önceki gece düzenlenen Halloween partisinde kimileri zombi, kimileri vampir, kimileri de cadı oldu.

Hristiyanların özel günlerinden Halloween'e Türkiye'deki ünlü isimler de özendi. Bazı ünlüler ilginç kostümleriyle sabahın ilk ışıklarına dek eğlendi. Sosyal medyada paylaşım yapan ünlüler tepki çekti.

Genel Ağ'dan kısaltılmıştır



Sizce popüler kültür toplumumuzu nasıl etkiliyor olabilir?

Medya Şöhretleri: Kısa bir süreliğine de olsa şöhret olmak isteyen insanlar sosyal medyayı takip etmektedirler. Bugün hiçbir şirketle anlaşmadan sadece internet üstünden çalışarak popüler olan birçok kişi ve grup bulunmaktadır. Pek çok amatör müzisyenin şarkıları çeşitli içerik paylaşım sitelerinde milyonlarca kullanıcıya dağılabilmek-

tedir. Giyim tarzlarından, yeme içme alışkanlıklarına ve davranışlarına kadar takip ettikleri ünlüyü örnek alan insanlar yeni yaşam tarzları ve kültürleri oluşturmaktadırlar.

Oyun eğlence: Bağımlılık seviyesinde, insanların hayatına girmiştir. Basit ve eğlenceli olan bu oyunlar aynı zamanda ciddi kültürel ürünler olarak ön plana çıkmaktadır. Bu oyunlarda kullanılan imgeler, semboller çoğunlukla yabancı kaynaklı kültürel özellikler taşımakta ve Türk aile yapısına ve Türk kültürüne uymamaktadır. Bu da oyunu oynayan kişilerle aileleri arasında çatışmalara neden olmaktadır.



Genel Ağdan ya da oynadığınız oyunlardan yararlanarak yaşantımıza ve kültürümüze uymayan unsurları yazınız.



.....

.....

.....

Black Friday: Amerika’da başlayan ve daha sonra diğer ülkelere yayılan popüler tüketim kültürünün bir parçası olan “Black Friday” ülkemizde görülmeye başladı. İnsanlar indirimli ürünleri almak için birbirleriyle yarışa giriyor. Birbirlerine hakaret edenler, bağırانlar hatta birbirleriyle kavga edenler bile bulunuyor. Kısacası basit bir alışveriş toplumsal bir soruna, bir izdihama dönüşüyor.



Siz de popüler kültürle beraber ülkemize giren diğer kültürel unsurlara örnekler veriniz?

ÖZET

Türkiye, Türk Cumhuriyetleri, komşu ülkeler ve diğer ülkelerle olan bütün ilişkilerini Mustafa Kemal Atatürk tarafından belirlenen “Yurtta barış, dünyada barış” ilkesi doğrultusunda yürütmektedir. Türkiye, kapsamlı, barış odaklı bir politika takip etmektedir. Bu hedefe yönelik tüm imkân ve olanaklarını kullanmaktadır ayrıca Türkiye, farklı kültürler arasında karşılıklı saygı ve ortak değerleri teşvik etmeye yönelik çabalarda öncü roller üstlenmiştir. Hiçbir ülkenin iç işlerine karışmamış ve kendi iç işlerine karışılmasına da izin vermemiştir. Komşuları ile ilişkilerinde ülkenin güvenliğini ve ulusal çıkarlarımızı güvence altına almaya çalışmıştır. Dostluk ilişkilerine önem vermiş ve iyi niyetle hareket etmiştir. Ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesine önem vermiştir. Küresel barışa ve güvenliğe katkıda bulunma çabalarında da öncü bir rol oynamaktadır. Türkiye, diğer ülkelerle olan ilişkilerinde “girişimci ve insani bir dış politika” yaklaşımıyla hareket etmektedir.

Ülkeler, ihtiyaç duydukları bütün malları kendileri üretemez. Ülkede yeterli miktarda üretilmeyen mallar, dış ülkelere alınır. Fazla üretilen mallar ise dış ülkelere satılır. Ülkeler, topraklar, ormanlar, sular ve madenler gibi kaynaklardan elde ettikleri ham ya da işlenmiş ürünlerin fazlasını diğer ülkelere ihraç ederlerken kendi ülkelerinde olmayan ve ihtiyaç duydukları ürünleri de yurt dışından ithal ederler. Örneğin ülkemizde pamuk, fındık, krom üretimi yeterlidir, bu ürünlerin fazlasını diğer ülkelere satarız yani ihracat yaparız. Petrol üretimimiz ise yeterli değildir. Dolayısıyla petrolü de başka ülkelere alırız yani ithalat yaparız. Ülkelerin ekonomik kalkınmasında dış ticaret, özellikle de ihracat önemli bir yere sahiptir. En fazla ihracat yaptığımız ülkeler; Almanya, İngiltere, BAE, Irak ve ABD’dir. En fazla ithalat yaptığımız ülkeler ise; Çin, Almanya, Rusya, ABD ve İtalya’dır.

Ülkemiz, siyasi, askeri ve ekonomik kültürel gücü sayesinde çeşitli kurum ve kuruluşlar aracılığıyla yurt dışında pek çok insani yardımlarda ve kültürel etkileşim faaliyetlerinde bulunmaktadır. Bunun yanında az gelişmiş ve gelişmemiş ülkelere yönelik kalkınma yardımlarına katkılar sağlamaktadır. Ayrıca BM nezdinde ‘Medeniyetler İttifakı’ ve ‘Barış için Arabuluculuk’ gibi çok sayıda girişimleri de mevcuttur. Türkiye, bu doğrultudaki uluslararası çabalara da katkıda bulunmaktadır. Sağlık, sosyal dayanışma, kültürel kalkınma gibi birçok alanda TİKA, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, AFAD ve Kızılay başta olmak üzere birçok kurum ve kuruluş ihtiyacı olan ülkelere insani yardımlarda bulunmaktadır.

Popüler kültür, genel olarak belli bir dönem için geçerli olan, hızlı üretilen ve hızlı

tüketilen kültürel öğelerin (müzik, yemek, spor, giyim...vb.) bütünü olarak tanımlanmaktadır. Popüler kültür, medya araçları (televizyon, bilgisayar, internet, radyo, kitap gibi kitle iletişim araçları) sayesinde daha fazla insana ulaşmakta ve böylece toplumların kültürünü etkilemekte ve değiştirmektedir. Popüler kültür unsurları günümüzde medya yoluyla hızla yayılmakta ve kültürümüzü etkilemektedir. Örneğin fast food tarzı yemekler, yırtık pantolonlar, dövmeler, film karakterleri kostümleri, popüler müzikler, oyunlar, oyuncaklar gibi popüler kültür unsurları toplumumuzun giyim, yemek, yaşam kültürünü hatta meslekleri bile etkilemektedir.

7. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisi Türk Cumhuriyetlerinden biri değildir?

- A) Azerbaycan B) Kırgızistan C) Gürcistan D) Özbekistan

2. Türk kültür ve sanatının, dilinin, tarihî mirasının korunması, bu değerlerin dünyaya tanıtılması ve genç kuşaklara aktarılması amacı doğrultusunda 1993 yılında kurulan teşkilat aşağıdakilerden hangisidir?

- A) TİKA B) AFAD C) KIZILAY D) TÜRKSOY

3. Aşağıdakilerden hangisi ülkemizin kara komşularından biri değildir?

- A) İran B) Romanya C) Yunanistan D) Rusya

4. Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşularıyla olan ilişkilerinde aşağıdakilerden hangisini yaptığı söylenirse yanlış olur?

- A) Diğer ülkelerin iç işlerine karışmış ve kendi iç işlerine karışılmasına da izin vermiştir.
B) Ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesine önem vermiştir.
C) “Girişimci ve insani bir dış politika” yaklaşımıyla hareket etmiştir.
D) Dostluk ilişkilerine önem vermiş ve iyi niyetle hareket etmiştir.

5. Aşağıdakilerden hangisi TÜRKSOY’un çalışmalarından biridir?

- A) Doğal afetlerde diğer ülkelere yardım etmek
B) Uluslararası kültür ve sanat etkinlikleri düzenlemek
C) Komşu ülkelerin kalkınması için yardım etmek
D) İhtiyacı olan ülkelere insani yardımlarda bulunmak için yardım toplamak

6. – Ülkeler kendi ülkelerinde olmayan ve ihtiyaç duydukları ürünleri yurt dışından ihraç ederler.

– Ticaret, ülkeler arasında olursa buna dış ticaret denir.

– Ticaret, ülke içinde olursa buna iç ticaret denir.

– Ülkeler çeşitli kaynaklardan elde ettikleri ham ya da işlenmiş ürünlerin fazlasını diğer ülkelere ithal ederler.

Yukarıda verilen ifadelerin D (Doğru), Y (Yanlış) sıralaması aşağıdakilerden hangisinde sırasıyla doğru olarak verilmiştir?

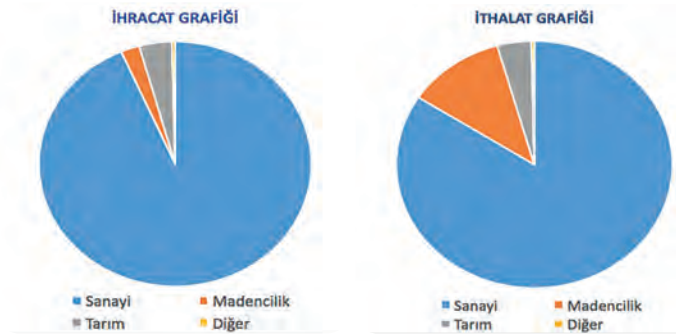
- A) DYDY B) DDYY C) YDDY D) YDYY

7. Irak'a ihraç ettiğimiz ürünler	Irak'tan ithal ettiğimiz ürünler
Mücevherat, altın, buğday unu, giyim ürünleri, turuncgiller	petrol yağı kalıntıları, hurda plastik ve kâğıt

Yukarıda verilen tablodaki bilgilere göre aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Irak'tan tarım ürünleri alırsız
 B) Irak'a sanayi ürünleri satarsız
 C) Irak'tan sanayi ürünleri alırsız
 D) Irak'tan madeni ürünler alırsız

8.



Yukarıda verilen Türkiye'nin ithalat ve ihracat grafiğinden aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) İhracatta sanayi birinci sıradadır.
 B) İthalatta tarım üçüncü sıradadır.
 C) İthalatta sanayi birinci sıradadır.
 D) İhracatta madencilik ikinci sıradadır.

9. I. İthalat dış satımdır

II. İhracat dış alımdır

III. Ülkeler üretim fazlası ürünlerini yurtdışına satarlar

Yukarıda verilen bilgilerden hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I
 B) Yalnız II
 C) Yalnız III
 D) I – II ve III

10. 1992 yılında kurulan, Türkiye'nin kalkınma işbirliği politikasının uygulanması sorumluluğu verilen ve kalkınma ortağı ülkelerde yoksulluğun giderilmesine ve sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunan kurum hangisidir?

- A) TİKA B) AFAD C) KIZILAY D) NATO

11. Türkiye, Müslüman ülkeler ile Batılı toplumlar arasındaki önyargı, yanlış algılama gibi sorunların çözümü için aşağıdakilerden hangisine üye olmuştur?

- A) NATO'ya B) Medeniyetler İttifakı'na (Mİ)
C) UNİCEF'e D) TİKA'ya

12. Türkiye 180 ülkeden yaklaşık 108 bin öğrenciye ev sahipliği yapmış ve Türkiye bursları ile 20 bin öğrencinin öğrenimine devam etmiştir.

Buna göre Türkiye diğer ülkelerin öğrencilerine hangi alanda yardımda bulunmuştur?

- A) Askeri B) Eğitim C) Dini D) Siyasi

13. Genel olarak belli bir dönem için geçerli olan, hızlı üretilen ve hızlı tüketilen kültürel öğelerin bütünü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Popüler kültür B) Gelenek
C) Görenek D) Medya

14. Aşağıdakilerden hangisi popüler kültür unsurları arasında yer alır?

- A) Dini Bayramlar B) Dede Korkut Hikayeleri
C) Selfie Hareketi D) Hacivat ile Karagöz

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARININ CEVAP ANAHTARLARI

1. ÜNİTE

Cevaplar	Açıklama
1. B	Cevabınız doğru değilse lütfen “SOSYAL ROLLERİN ZAMANLA DEĞİŞİMİ” konusunu tekrar okuyunuz.
2.D	Cevabınız doğru değilse lütfen “SOSYAL ROLLERİN ZAMANLA DEĞİŞİMİ” konusunu tekrar okuyunuz.
3.D	Cevabınız doğru değilse lütfen “TOPLUMSAL BİRLİKTELİK” konusunu tekrar okuyunuz.
4.B	Cevabınız doğru değilse lütfen “TOPLUMSAL BİRLİKTELİK” konusunu tekrar okuyunuz.
5.A	Cevabınız doğru değilse lütfen “TOPLUMSAL BİRLİKTELİK” konusunu tekrar okuyunuz.
6.D	Cevabınız doğru değilse lütfen “FARKLIYIM, FARKLISIN” konusunu tekrar okuyunuz.
7.A	Cevabınız doğru değilse lütfen “FARKLIYIM, FARKLISIN” konusunu tekrar okuyunuz.
8.B	Cevabınız doğru değilse lütfen “SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA” konusunu tekrar okuyunuz.
9.B	Cevabınız doğru değilse lütfen “SORUNLARIMIZI NASIL ÇÖZMELİYİZ?” konusunu tekrar okuyunuz.

2. ÜNİTE

Cevaplar	Açıklama
1. C	Cevabınız doğru değilse lütfen “İSLAMİYET’İN ORTAYA ÇIKIŞI” konusunu tekrar okuyunuz.
2. C	Cevabınız doğru değilse lütfen “ORTA ASYA TÜRK DEVLETLERİ VE GENEL ÖZELLİKLERİ” konusunu tekrar okuyunuz.
3.B	Cevabınız doğru değilse lütfen “ORTA ASYA TÜRK DEVLETLERİ VE GENEL ÖZELLİKLERİ” konusunu tekrar okuyunuz.
4.C	Cevabınız doğru değilse lütfen “ORTA ASYA TÜRK DEVLETLERİ VE GENEL ÖZELLİKLERİ” konusunu tekrar okuyunuz.
5.B	Cevabınız doğru değilse lütfen “İSLAMİYET’İN ORTAYA ÇIKIŞI” konusunu tekrar okuyunuz.
6.C	Cevabınız doğru değilse lütfen “ORTA ASYA TÜRK DEVLETLERİ VE GENEL ÖZELLİKLERİ” konusunu tekrar okuyunuz.
7.B	Cevabınız doğru değilse lütfen “ORTA ASYA TÜRK DEVLETLERİ VE GENEL ÖZELLİKLERİ” konusunu tekrar okuyunuz.
8.C	Cevabınız doğru değilse lütfen “ORTA ASYA TÜRK DEVLETLERİ VE GENEL ÖZELLİKLERİ” konusunu tekrar okuyunuz.
9.B	Cevabınız doğru değilse lütfen “ORTA ASYA TÜRK DEVLETLERİ VE GENEL ÖZELLİKLERİ” konusunu tekrar okuyunuz.
10.A	Cevabınız doğru değilse lütfen “TÜRKLERİN İSLAMİYET’İ KABULÜ” konusunu tekrar okuyunuz.
11.A	Cevabınız doğru değilse lütfen “YENİ YURT ANADOLU” konusunu tekrar okuyunuz.
12.A	Cevabınız doğru değilse lütfen “TARİHİ TİCARET YOLLARININ ÖNEMİ” konusunu tekrar okuyunuz.
13.B	Cevabınız doğru değilse lütfen “YENİ YURT ANADOLU” konusunu tekrar okuyunuz.

3. ÜNİTE

Cevaplar	Açıklama
1. D	Cevabınız doğru değilse lütfen “DÜNYA ÜZERİNDE TÜRKİYE” konusunu tekrar okuyunuz.
2. C	Cevabınız doğru değilse lütfen “ÜLKEMİZİN YERŞEKİLLERİ, İKLİMİ VE BİTKİ ÖRTÜSÜ” konusunu tekrar okuyunuz.
3.C	Cevabınız doğru değilse lütfen “ÜLKEMİZİN YERŞEKİLLERİ, İKLİMİ VE BİTKİ ÖRTÜSÜ” konusunu tekrar okuyunuz.
4.B	Cevabınız doğru değilse lütfen “DÜNYA ÜZERİNDE TÜRKİYE” konusunu tekrar okuyunuz.
5.D	Cevabınız doğru değilse lütfen “DÜNYANIN İKLİMİ” konusunu tekrar okuyunuz.
6.C	Cevabınız doğru değilse lütfen “ÜLKEMİZİN YERŞEKİLLERİ, İKLİMİ VE BİTKİ ÖRTÜSÜ” konusunu tekrar okuyunuz.
7.D	Cevabınız doğru değilse lütfen “DÜNYANIN İKLİMİ” konusunu tekrar okuyunuz.
8.A	Cevabınız doğru değilse lütfen “ÜLKEMİZİN YERŞEKİLLERİ, İKLİMİ VE BİTKİ ÖRTÜSÜ” konusunu tekrar okuyunuz.
9.C	Cevabınız doğru değilse lütfen “TÜRKİYE’NİN BEŞERİ ÖZELLİKLERİ” konusunu tekrar okuyunuz.
10.A	Cevabınız doğru değilse lütfen “DÜNYANIN İKLİMİ” konusunu tekrar okuyunuz.

4. ÜNİTE

Cevaplar	Açıklama
1. C	Cevabınız doğru değilse lütfen “SOSYAL BİLİMLERİN YAŞANTIMIZA KATKILARI” konusunu tekrar okuyunuz.
2. D	Cevabınız doğru değilse lütfen “SOSYAL BİLİMLERİN YAŞANTIMIZA KATKILARI” konusunu tekrar okuyunuz.
3.D	Cevabınız doğru değilse lütfen “SOSYAL BİLİMLERİN YAŞANTIMIZA KATKILARI” konusunu tekrar okuyunuz.
4.A	Cevabınız doğru değilse lütfen “SOSYAL BİLİMLERİN YAŞANTIMIZA KATKILARI” konusunu tekrar okuyunuz.
5.B	Cevabınız doğru değilse lütfen “GELECEĞE DAİR BİLİM VE TEKNOLOJİ FİKİRLERİ” konusunu tekrar okuyunuz.
6.C	Cevabınız doğru değilse lütfen “GELECEĞE DAİR BİLİM VE TEKNOLOJİ FİKİRLERİ” konusunu tekrar okuyunuz.
7.A	Cevabınız doğru değilse lütfen “GELECEĞE DAİR BİLİM VE TEKNOLOJİ FİKİRLERİ” konusunu tekrar okuyunuz.
8.D	Cevabınız doğru değilse lütfen “ARAŞTIRIYORUM” konusunu tekrar okuyunuz.
9.C	Cevabınız doğru değilse lütfen “TELİF VE PATENT HAKKI” konusunu tekrar okuyunuz.
10.B	Cevabınız doğru değilse lütfen “TELİF VE PATENT HAKKI” konusunu tekrar okuyunuz.
11.C	Cevabınız doğru değilse lütfen “TELİF VE PATENT HAKKI” konusunu tekrar okuyunuz.
12.A	Cevabınız doğru değilse lütfen “TELİF VE PATENT HAKKI” konusunu tekrar okuyunuz.

5. ÜNİTE

Cevaplar	Açıklama
1. D	Cevabınız doğru değilse lütfen “ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI İLE EKONOMİK FAALİYETLERİ İLİŞKİLENDİRİYORUM” konusunu tekrar okuyunuz.
2. A	Cevabınız doğru değilse lütfen “ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI İLE EKONOMİK FAALİYETLERİ İLİŞKİLENDİRİYORUM” konusunu tekrar okuyunuz.
3. C	Cevabınız doğru değilse lütfen “ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI İLE EKONOMİK FAALİYETLERİ İLİŞKİLENDİRİYORUM” konusunu tekrar okuyunuz.
4. D	Cevabınız doğru değilse lütfen “KAYNAKLARIMIZIN BİLİNÇSİZCE TÜKETİLMESİ CANLI YAŞAMINI NASIL ETKİLER?” konusunu tekrar okuyunuz.
5. D	Cevabınız doğru değilse lütfen “KAYNAKLARIMIZIN BİLİNÇSİZCE TÜKETİLMESİ CANLI YAŞAMINI NASIL ETKİLER?” konusunu tekrar okuyunuz.
6. D	Cevabınız doğru değilse lütfen “KAYNAKLARIMIZIN BİLİNÇSİZCE TÜKETİLMESİ CANLI YAŞAMINI NASIL ETKİLER?” konusunu tekrar okuyunuz.
7. A	Cevabınız doğru değilse lütfen “YATIRIM VE PAZARLAMA PROJESİ HAZIRLIYORUM” konusunu tekrar okuyunuz.
8. D	Cevabınız doğru değilse lütfen “ARAŞTIRIYORUM” konusunu tekrar okuyunuz.
9. B	Cevabınız doğru değilse lütfen “VERGİMİ VERİYORUM, HİZMETİMİ ALIYORUM” konusunu tekrar okuyunuz.
10. C	Cevabınız doğru değilse lütfen “VERGİMİ VERİYORUM, HİZMETİMİ ALIYORUM” konusunu tekrar okuyunuz.
11. A	Cevabınız doğru değilse lütfen “NİTELİKLİ İNSAN İLE CANLANAN EKONOMİ” konusunu tekrar okuyunuz.
12. B	Cevabınız doğru değilse lütfen “NİTELİKLİ İNSAN İLE CANLANAN EKONOMİ” konusunu tekrar okuyunuz.
13. C	Cevabınız doğru değilse lütfen “MESLEĞİMİ BELİRLERKEN” konusunu tekrar okuyunuz.
14. B	Cevabınız doğru değilse lütfen “MESLEĞİMİ BELİRLERKEN” konusunu tekrar okuyunuz.

6. ÜNİTE

Cevaplar	Açıklama
1. C	Cevabınız doğru değilse lütfen “YÖNETİM BİÇİMLERİNİ KARŞILAŞTIRIYORUM” konusunu tekrar okuyunuz.
2. A	Cevabınız doğru değilse lütfen “YÖNETİM BİÇİMLERİNİ KARŞILAŞTIRIYORUM” konusunu tekrar okuyunuz.
3. D	Cevabınız doğru değilse lütfen “YÖNETİM BİÇİMLERİNİ KARŞILAŞTIRIYORUM” konusunu tekrar okuyunuz.
4. A	Cevabınız doğru değilse lütfen “YÖNETİM BİÇİMLERİNİ KARŞILAŞTIRIYORUM” konusunu tekrar okuyunuz.
5. D	Cevabınız doğru değilse lütfen “YASAMA, YÜRÜTME VE YARGI” konusunu tekrar okuyunuz.
6. A	Cevabınız doğru değilse lütfen “YASAMA, YÜRÜTME VE YARGI” konusunu tekrar okuyunuz.
7. C	Cevabınız doğru değilse lütfen “YASAMA, YÜRÜTME VE YARGI” konusunu tekrar okuyunuz.
8. B	Cevabınız doğru değilse lütfen “KARAR ALMA VE KATILIM” konusunu tekrar okuyunuz.
9. B	Cevabınız doğru değilse lütfen “KARAR ALMA VE KATILIM” konusunu tekrar okuyunuz.
10. D	Cevabınız doğru değilse lütfen “KARAR ALMA VE KATILIM” konusunu tekrar okuyunuz.
11. C	Cevabınız doğru değilse lütfen “HAKLARIM GÜVENCE ALTINDA” konusunu tekrar okuyunuz.
12. A	Cevabınız doğru değilse lütfen “HAKLARIM GÜVENCE ALTINDA” konusunu tekrar okuyunuz.
13. B	Cevabınız doğru değilse lütfen “HAKLARIM GÜVENCE ALTINDA” konusunu tekrar okuyunuz.
14. D	Cevabınız doğru değilse lütfen “GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KADINLARIMIZ” konusunu tekrar okuyunuz.
15. C	Cevabınız doğru değilse lütfen “GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KADINLARIMIZ” konusunu tekrar okuyunuz.

7. ÜNİTE

Cevaplar	Açıklama
1. C	Cevabınız doğru değilse lütfen “TÜRK CUMHURİYETLERİ VE KOMŞU DEVLETLERLE İLİŞKİLERİMİZ” konusunu tekrar okuyunuz.
2. D	Cevabınız doğru değilse lütfen “TÜRK CUMHURİYETLERİ VE KOMŞU DEVLETLERLE İLİŞKİLERİMİZ” konusunu tekrar okuyunuz.
3. D	Cevabınız doğru değilse lütfen “TÜRK CUMHURİYETLERİ VE KOMŞU DEVLETLERLE İLİŞKİLERİMİZ” konusunu tekrar okuyunuz.
4. A	Cevabınız doğru değilse lütfen “TÜRK CUMHURİYETLERİ VE KOMŞU DEVLETLERLE İLİŞKİLERİMİZ” konusunu tekrar okuyunuz.
5. B	Cevabınız doğru değilse lütfen “TÜRK CUMHURİYETLERİ VE KOMŞU DEVLETLERLE İLİŞKİLERİMİZ” konusunu tekrar okuyunuz.
6. C	Cevabınız doğru değilse lütfen “ULUSLARARASI EKONOMİK İLİŞKİLERİMİZ” konusunu tekrar okuyunuz.
7.C	Cevabınız doğru değilse lütfen “ULUSLARARASI EKONOMİK İLİŞKİLERİMİZ” konusunu tekrar okuyunuz.
8. D	Cevabınız doğru değilse lütfen “ULUSLARARASI EKONOMİK İLİŞKİLERİMİZ” konusunu tekrar okuyunuz.
9. C	Cevabınız doğru değilse lütfen “ULUSLARARASI EKONOMİK İLİŞKİLERİMİZ” konusunu tekrar okuyunuz.
10. A	Cevabınız doğru değilse lütfen “GÜÇLÜ BİR TÜRKİYE” konusunu tekrar okuyunuz.
11. B	Cevabınız doğru değilse lütfen “GÜÇLÜ BİR TÜRKİYE” konusunu tekrar okuyunuz.
12. B	Cevabınız doğru değilse lütfen “GÜÇLÜ BİR TÜRKİYE” konusunu tekrar okuyunuz.
13. A	Cevabınız doğru değilse lütfen “NE KADAR ETKİLENİYORUZ?” konusunu tekrar okuyunuz.
14. C	Cevabınız doğru değilse lütfen “NE KADAR ETKİLENİYORUZ?” konusunu tekrar okuyunuz.

ÜNİTE İÇİNDE YER ALAN SORULARIN CEVAP ANAHTARLARI

5. ÜNİTE: KAYNAKLARIMIZIN BİLİNÇSİZCE TÜKETİLMESİ CANLI YAŞAMINI NASIL ETKİLER?



5.38. Petrol

Yenilenemez Kaynak



5.39. Orman

Yenilenebilir Kaynak



5.40. Kömür

Yenilenemez Kaynak



5.41. Güneş

Yenilenebilir Kaynak



5.42. Rüzgar

Yenilenebilir Kaynak



5.43. Doğal Gaz

Yenilenemez Kaynak

NİTELİKLİ İNSAN İLE CANLANAN EKONOMİ ADLI KONUNUN CEVAPLARI



Siz de Mustafa Kemal Atatürk hakkında Genel Ağ'dan araştırma yaparak ülkemizin ekonomisine katkılarına birkaç örnek yazınız.

- Atatürk'ün yönergeleriyle İş Bankası kuruldu, aşar vergisi kaldırıldı, Türkiye Sanayi ve Maden Bankası kuruldu.
- Atatürk, devletin doğrudan ekonomik faaliyetlere katkıda bulunarak özel girişimcilere kılavuzluk etmesi gerektiğini belirtti.
- Tarım, sanayi, ulaştırma, bayındırlık, madencilik, turizm alanında çeşitli inkılaplar yaptı ve ülkenin kalkınmasına yönelik kararlar alınmasını sağladı.
- Çıkarılan ürünlerin ucuz taşınması için demir yolu politikasına özel önem verdi.
- 1935'te Maden Tetkik Arama Enstitüsü kuruldu.
- 1937'de Etibank önderliğinde Türkiye'nin ilk demir çelik fabrikası Karabük'te açıldı.

6. ÜNİTE: TOPLUMSAL İHTİYAÇLARIMIZ VE BİZE HİZMET EDENLER



Aşağıda verilen yönetim şekilleriyle o yönetim şekillerine ait açıklamaları eşleştiriniz. ➤

➤ Egemenliğin kaynağı millettir. Bu yönetim şeklinde halk devleti yönetecek kişileri seçimle belirler.

➤ Ülkenin dini kurallara göre yönetilmesidir. Ülkenin yöneticisi ülkeyi tanrı adına yönetir

➤ Tek kişinin yönetimi anlamına gelmektedir. Yani hâkimiyet tek kişide toplanmıştır.

➤ Siyasi gücün ayrıcalıklı bir grubun elinde toplandığı yönetimdir.

Oligarşi

Monarşi

Cumhuriyet

Teokrasi

SÖZLÜK

afiş: Bir şeyi duyurmak veya tanıtmak için hazırlanan, kalabalığın görebileceği yere asılmış, genellikle resimli duvar ilanı.

alerji: Birtakım yiyecek, ilaç, toz, koku vb.ne hastalık derecesinde gösterilen aşırı tepki

anayasa: Bir devletin yönetim biçimini belirten, yasama, yürütme, yargılama güçlerinin nasıl kullanılacağını gösteren, yurttaşların kamu haklarını bildiren temel yasa.

arabuluculuk: Bir anlaşmazlığın çözümünün üçüncü bir tarafsız kişi veya kuruma bırakılması.

atık: Atılmış, atılan.

balbal: Eski Türklerde kişinin anılması için mezarının veya bazı kurganların etrafına dikilen taş.

bandrol: Denetim pulu.

burs: Bir öğrencinin öğrenimini sürdürebilmesi veya bir kimsenin bilgi ve görgüsünü artırması için belli bir süre devlet veya özel kuruluşlarca ödenen aylık para.

cumhuriyet: Milletin, egemenliği kendi elinde tuttuğu ve bunu belirli süreler için seçtiği milletvekilleri aracılığıyla kullandığı yönetim biçimi.

darbe: Bir ülkede baskı kurarak, zor kullanarak veya demokratik yollardan yararlanarak hükûmeti istifa ettirme veya rejimi değiştirecek biçimde yönetimi devirme.

davlumbaz: 1. Dumanı ve kokuları toplayıp bacaya vermeye yarayan çıkıntı 2. Dumanın ev içinde dağılmasını önleyen ocak külâhı.

demokrasi: Halkın halk tarafından yönetilmesi, egemenliğin millete veya halka ait olmasıdır.

destan: Tarih öncesi tanrı, tanrıça, yarı tanrı ve kahramanlarla ilgili olağanüstü olayları konu alan şiir.

dijital: Verilerin bir ekran üzerinde elektronik olarak gösterilmesi.

diyalog: Karşılıklı konuşma.

doğal kaynak: Doğada kendiliğinden oluşmuş, insan aklı ve tekniğinin ürünü olmayan, meydana gelme aşamalarında insanın herhangi bir yapıcı ve yıkıcı rolü bulunmamış bütün zenginlik kaynakları.

ekonomik faaliyet: İnsanların hayatlarını devam ettirebilmek ve ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yaptığı tarım, hayvancılık, sanayi gibi faaliyetlerden her biri.

ekvator: Yer yuvarlığının eksenine dik olarak geçtiği ve yer yuvarını iki eşit parçaya böldüğü varsayılan en büyük çember.

empati: Kişinin kendisini başka bir bilincin yerine koyarak söz konusu bilincin duygularını, isteklerini ve düşüncelerini, denemeksizin anlayabilmesi becerisi.

fast food: Hemen tüketilmek üzere kısa sürede hazırlanıp hızlı şekilde servis edilen, ayaküstü veya hazır yenilen yiyecekler.

fatura: Alım ve satım işlemlerinde satıcı tarafından düzenlenerek alıcıya verilen, satılan malın miktarını, cinsini, niteliklerini, fiyatını ve dış ticaret söz konusu olduğunda teslim ve ödeme biçimini de gösteren belge.

festival: 1. Dönemi, yapıldığı çevre, katılanların sayısı veya niteliği programla belirtilen ve özel önemi olan sanat gösterisi 2. Bir bölgenin en ünlü ürünü için yapılan gösteri, şenlik.

filtre: Süzgeç, süzek.

fiş: Alışverişlerde ödenen paranın miktarını, vergilerini, alışverişin yapıldığı tarihi gösteren belge.

geri dönüşüm: Yeniden değerlendirme imkanı olan atıkların çeşitli yöntemlerle başka ürünlere ya da enerjiye dönüştürülmesi.

girişimci: 1. Üretim için bir işe girişen, kalkışan kimse, müteşebbis 2. Ticaret, endüstri vb. alanlarda sermaye koyarak girişimde bulunan kimse, müteşebbis.

girişimcilik: Emek, sermaye ve doğayı bir araya getirerek üretim sürecinin bir üretim faktörü olarak tasarlanması, örgütlenmesi ve onun tüm riskinin üstlenilmesi.

güneş paneli: Güneş enerjisinden elektrik üretilmesini sağlamak için yapılan sistem.

hak: Adaletin, hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı şey, kazanç.

hukuk: Toplumu düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların bütünü.

ihracat: Bir ülkenin ürettiği malları başka bir ülkeye veya ülkelere satması, dış satım

israf: Gereksiz yere para, zaman, emek vb.ni harcama, savurganlık, tutumsuzluk.

ithalat: Başka bir ülkeden mal getirme veya satın alma, dış alım.

kamuoyu: Bir konuyla ilgili halkın genel düşüncesi, halkoyu.

kanun: 1. Yasa 2. Geçerli olan kural.

kaynak: Gelir ve kazanç sağlayan unsurlar.

kitabe: Yazıt.

konargöçer: Göçebe bir hayat süren, bir yere sürekli yerleşmeyen.

kongre: Çeşitli ülkelerden yöneticilerin, elçilerin, delegelerin katılmasıyla yapılan toplantı.

konsey: 1. Yönetim görevi yüklenmiş kimselerden oluşan topluluk 2. Bazı sorunları görüşüp tartışmak için toplanan meclis.

konum: Bir kimsenin veya bir şeyin bir yerdeki durumu veya duruş biçimi, pozisyon.

koordine: Belirli amaçlar doğrultusunda çalışma takımları arasında, uyumun sağlanması ve ilişkilerin, en yüksek toplam verimi en kolay biçimde sağlayacak bir düzen içerisinde gelişebilmesi için iş ve eylem birliği yapma.

korsan: İzinsiz olarak çoğaltılan kitap, cd, kaset vb. ürünler.

kültür: Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü.

kültürel miras: Geçmişten miras alınan ve değişik gerekçelerle geleceğe miras bı-

rakılmak istenen ve insanlar tarafından yapılmış her türlü eserler ile bir topluma ait değerler bütünü.

lûgat: Kelime, söz, sözcük.

medya: 1. İletişim ortamı 2. İletişim araçları.

meslek: Belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş.

meta: Mal, ticaret malı.

mobil: Hareketli, taşınabilir.

monarşi: Devlet yönetiminde tek kişinin söz sahibi olması.

monitör: Televizyon, bilgisayar vb.nde görüntü ile sesin niteliğini eşleme, görüntü seçimini gerçekleştirme, görüntüyü yayımlama gibi işlerin denetlenmesinde kullanılan alet.

mülteci: Sığınmacı, başka bir ülkeye veya yere sığınmış olan kişi.

müteahhit: Kendi adına veya sözleşmeciden devraldığı inşaat işini yapmakla yükümlü gerçek kişi.

oligarşi: Siyasi gücün ayrıcalıklı bir grubun elinde toplandığı yönetim.

opera: 1. Sözlerinin bütünü veya çoğu şarkılı olarak söylenen müzikli tiyatro eseri 2. Bu eseri oynayan sanatçı topluluğu. 3. Böyle eserlerin oynandığı yapı.

özgür: Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya, şarta bağlı olmayan, serbest, hür.

özgürlük: Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumu.

patent hakkı: Bir buluş yapan kişinin, bu buluş üzerindeki hakkı.

paydaş: Bir ortaklık veya mal üzerinde payı olan kişi.

pazarlama: İşletmenin, satış olanaklarını belirleyerek üretilen mal ve hizmetlerin tüketiciye ulaştırılması sırasında kâr elde etmek amacıyla çeşitli unsurları etkilemeye ve denetlemeye yönelik yaptığı etkinlikler.

plastik sanatlar: Boya, kil, alçı gibi malzemelerin uygulanmasıyla oluşturulan resim, heykel, çizim, vb. sanat dallarının tümüne verilen ad.

politika: Belirlenen amaç veya hedeflere ulaşmaya yönelik karar ve eylemler bütünü

popüler kültür: Genel olarak belli bir dönem için geçerli olan, hızlı üretilen ve hızlı tüketilen kültürel öğelerin (müzik, yemek, spor, giyim...vb.) bütünü.

proje: Gerçekleştirilmesi istenen tasarı.

protokol: 1. Diplomatlar arasında yapılan anlaşma tutanağı 2. Diplomatlıkta, devletler arasındaki ilişkilerde geçen yazışmalarda, resmî törenlerde, devlet başkanları ile onların temsilcileri arasındaki görüşmelerde uygulanan kurallar.

restorasyon: Yenileme.

rüzgâr tribünü: Rüzgâr enerjisinden elektrik üretilmesini sağlamak için yapılan sistem.

saltanat: Bir ülkede hükümdarın, padişahın, sultanın egemen olması.

santral: Doğadaki başka enerji türlerini elektrik enerjisine çeviren fabrika.

sivil toplum kuruluşu: Toplumsal sorunları çözmek amacıyla kurulmuş gönüllü kuruluşlar.

soydaş: Soyları bir olan bireylerden her biri.

strateji: Bir ulusun veya uluslar topluluğunun, barış ve savaşta benimsenen politikalara destek vermek amacıyla politik, ekonomik, psikolojik ve askerî güçleri bir arada kullanma bilimi ve sanatı.

tasarruf: Herhangi bir tüketim maddesini idareli kullanma.

telef hakkı: Bir düşünce veya sanat eserini ortaya koyan kişinin, bu eserin üzerindeki haklarının tümü.

teokrasi: Ülkenin dini kurallara göre yönetilmesi.

ticaret: Ürün, mal vb. alım satımı.

turist: Dinlenme, eğlenme, görme, tanıma vb. amaçlarla geziye çıkan kimse, gezgin.

tüketici: Mal ve hizmetlerden yararlanan, satın alıp kullanan, tüketen kimse.

uzlaş: Aralarındaki düşünce veya çıkar ayrılığını, karşılıklı ödünlerle kaldırarak uyuşmak, uzlaşmak, karşılıklı anlaşmak.

vatandaş: 1. Yurttaş 2. Yurtları veya yurt duyguları bir olanlardan her biri.

vatandaşlık: 1. Yurttaşlık 2. Bir yurtda doğup büyüme veya yaşamış olma durumu.

veraset: 1. Mirasta hak sahibi olma.

vergi: Kamu hizmetlerine harcanmak için hükümetin, yerel yönetimlerin yasalara göre doğrudan doğruya veya bazı malların fiyatlarının üstüne koyarak dolaylı yoldan herkesten topladığı para.

vize: Bir ülkeye girmek veya bir ülkeden çıkmak için yetkili makamlardan alınması gerekli izin.

yargı: Yasalara göre mahkemece bir olay veya olgunun doğuşuna etken olan sebeplerin de göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi sonucu verilen karar.

yasa: Devletin yasama organları tarafından konulan ve uyulması gereken kurallar bütünü, kanun.

yasama: Yasa koyma, yasa yapma.

yatırım: Ekonomik bir girişime belirli bir süreyle anamal ve para yatırma.

yenilenebilir kaynak: Bittiği zaman kendini yenileyebilen kaynaklar.

yenilenemez kaynak: Oluşumu çok uzun zaman alan ve zaman içerisinde biten kaynaklar.

yuğ: Ölü için yapılan geleneksel toplantı, ağıt.

yürütme: Yasama organının almış olduğu kararların uygulanması işi.

KAYNAKÇA

Kitap ve Dergiler

- Doğanay, H. Doğal Kaynaklar, İstanbul: Aktif Yayınları. (2002)
- Uğurlu, N. B. Sosyal Bilgiler Dersinde “Türkiye’nin Doğal Kaynakları” Konusunun Coğrafi Bilgi Sistemleri İle Öğretiminin Öğrencilerin Tutum ve Başarısına Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. (2007)
- (NİTELİKLİ İNSANGÜCÜ MESLEK STANDARTLARI DÜZENİ VE SOSYAL SERMAYE BİRİKİMİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU. SEKİZİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI YAYIN NO: DPT:2577-ÖİK:590. Ankara 2001. s.32)
- Türkiye’deki Demokrasi Tecrübesi Ve 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi Konferansı, Doç.Dr. Kudret Bülbül, Orsam Tutanakları No: 39, Ankara, Temmuz 2016.
- 2006 Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı:19, s.42
- ERKAL, Mustafa E.: Sosyoloji, 3. Baskı., İst. 1987. (s.102)
- Erciyes İletişim Dergisi “akademia” 2016 Cilt (Volume): 4, Sayı (Number): 3, (84-98)
- Yaşar ZORLU (Yrd. Doç. Dr.) Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi

Genel Ağ Kaynakçası

- <http://www.acilimpatent.com/telif-ve-patent-hakki-nedir.html> 28.05.2018
- <http://www.telifhaklari.gov.tr/Bandrol-Sistemi-Genel-Bilgi> 28.05.2018
- http://eurasianjvetsci.org/pdf/pdf_EJVS_957.pdf 27.02.2018
- <http://www.e-sehir.com/egitim/meslekler/> 5.4.2018
- <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-01/milli-egemenlik-ilkesi-ve-anayasalarimiz> 10.04.2017
- bys.trakya.edu.tr/file/download/53404822 10.04.2017
- <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/195270> 10.04.2017
- <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/180488> 10.04.2017
- <http://www.guncelhukuk.com.tr/hukukun-ustunlugu/demokrasinin-vazgecilmezligi.html> 10.04.2017
- <http://ankaenstitusu.com/kuvvetler-ayriligi-ilkesi/> 13.04.2018
- <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/39775812> 10.04.2018
- <http://www.yyusbedergisi.com/dergi/yerel-yonetimlerde-karar-sureclerine-katilim-da-sivil-toplum-kuruluslarinin-rolu20180101032654.pdf> 19.04.2018
- <http://haber.gumushane.edu.tr/51/yazarlar/medyanin-toplum-uzerine-etkile-ri%E2%80%A6.html> 19.04.2018
- dergipark.ulakbim.gov.tr/kmusekad/article/download/5000134127/5000122942 20.04.2018
- <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/405503> 25.04.2018

http://www.jasstudies.com/Makaleler/2239912_g%C3%BCnd%C3%BCzahmet_129-148_5-5_T.pdf 25.04.2018

http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2016/sayi32/sayi32_7-20.pdf 25.04.2018

<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/406150> 25.04.2018

http://www.usemb-ankara.org.tr/Principles_Democracy/law.htm 4.5.2018

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-orta-asya-ulkeleri-iliskileri.tr.mfa> 4.5.2018

<http://www.mfa.gov.tr/komsu-ulkelerle-ticaretimiz.tr.mfa> 4.5.2018

<http://www.mfa.gov.tr/dis-politika-genel.tr.mfa> 8.5.2018

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-gurcistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa> 8.5.2018

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-yunanistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa> 8.5.2018

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-.tr.mfa> 8.5.2018

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-rusya-siyasi-iliskileri.tr.mfa> 8.5.2018

http://www.mfa.gov.tr/turkiye-iran_siyasi-iliskileri.tr.mfa 8.5.2018

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-irak-siyasi-iliskileri.tr.mfa> 8.5.2018

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ermenistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa> 8.5.2018

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-azerbaycan-siyasi-iliskileri.tr.mfa> 8.5.2018

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-bulgaristan-siyasi-iliskileri-.tr.mfa> 8.5.2018

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=277869> 5.2018

https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler?_afzLo-op=25106927959361023&_afzWindowMode=0&_afzWindowId=null&_adf.ctrl-state=lktfexzs_715#!%40%40%3F_afzWindowId%3Dnull%26_afzLo-op%3D25106927959361023%26_afzWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3Dlktfexzs_7199 5.2018

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046 9.5.2018

http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin_-insani-yardimlari.tr.mfa 16.05.2018

<http://www.mfa.gov.tr/turkiyenin-kalkinma-isbirligi.tr.mfa> 16.05.2018

<http://www.mfa.gov.tr/uyusmazliklarin-cozumu-ve-arabuluculuk.tr.mfa> 16.05.2018

<http://www.mfa.gov.tr/medeniyetler-ittifaki.tr.mfa> 16.05.2018

<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/366765> 21.05.2018

<http://sosyal-statü-ve-roller.nedir.org/> 24.06. 2018

<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/32235> 23.07.2018

http://www.felsefe.gen.tr/sosyoloji/toplum_nedir_toplumu_olusturan_unsurlar_nelerdir.asp 20.06.2018

<http://blog.milliyet.com.tr/toplumu-gelistiren-degerler-uzerine/Blog/?Blog-No=425582> 23.07.2018

<http://www.sessiztarih.net/2013/11/sosyal-snf-farkllklar-nelerdir.html> 23.07.2018

<https://sosyal-yardimlar.aile.gov.tr/> 23.07.2018

<http://www.ankara.gov.tr/sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma> 24.07.2018

<http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/unutmayin-kullanilmayan-esya-dolap-bekle-yen-giysi-birilerini-sevindirir-7470269> 23.06.2018

<https://www.kizilay.org.tr/IhaleIlanlari/Detay/4> 13.07.2018

<https://www.sabah.com.tr/egitim/2017/01/19/ilk-turk-devletleri-nelerdir-ozellikleri-nedir> 23.07.2018

<https://www.kulturportali.gov.tr/portal/orta-asya-turk-edebiyati> 23.05.2018

<http://www.tarihyolu.com/asya-hun-devleti-buyuk-hun-devleti/> 17.07.2018

<http://ilkturkdevletleri.weebly.com/> 23.07.2018

https://www.turktarih.com/Hun_%C4%B0mparatorlu%C4%9Fu.html 17.07.2018

<http://www.sosyalbilgiler.gen.tr/sosyal-bilgiler-6-sinif-ipek-yolunda-turkler-orta-asya-turk-devletleri/> 17.07.2018

<https://tarihportali.net/orhun-kitabeleri-ders-notu/> 17.07.2018

<http://www.dilededebiyat.net/turk-edebiyati-tarihi/islamiyet-oncesi-turk-edebiyati/yazili-donem-turk-edebiyati/gokturk-kitabeleri> 17.06.2018

<http://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/gokturkler-kok-turk-devleti-831> 17.06.2018

<https://www.turktarih.com/Uygurlar.html> 17.06.2018

<https://tarihnedio.com/islamiyetin-dogusu-ve-yayilisi/> 17.06.2018

<https://www.vedahutbesi.gen.tr/> 17.06.2018

<http://www.tarihyolu.com/buyuk-selcuklu-devleti-1040-1157/> 17.06.2018

[https://www.kulturportali.gov.tr/portal/anadolu-selcuklu-devleti--1077-1308-](https://www.kulturportali.gov.tr/portal/anadolu-selcuklu-devleti--1077-1308-17.06.2018) 17.06.2018

http://cografyaharita.com/dunya_siyasi_haritasi.html 17.06.2018

<http://turkiyede-gorulen-iklim-tipleri.nedir.org/> 20.06.2018

<https://cografyabilim.wordpress.com/tag/dunyada-gorulen-buyuk-iklim-tipleri/> 17.06.2018

<http://www.sosyal-bilgiler.com/gazi-mustafa-kemal-ataturk/921-ataturk-ve-sosyal-bilimler.html> 17.06.2018

<http://bilimsel-arastirma-basamaklari.nedir.org/> 17.06.2018

Genel Ağ Haberleri

<https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/korsan-urunlere-etkin-denetim/1029004> 28.05.2018

https://www.ntv.com.tr/ekonomi/kacak-ve-sahte-urunde-vergi-kaybi-7-2-milyar-dollar,Sh_bWVKiEUGqUw0kfpABbw29.05.2018

<http://www.hurriyet.com.tr/israf-uyarisi-suyu-bosa-akitmayin-40733533> 2. Kaza-nım 22.02.2018

<http://www.milliyet.com.tr/turkiye-dunyaya-defne-yaprasi-ihrac-bursa-yerelhaber-512006/> 3.4.2018

<https://www.sabah.com.tr/halil-inalcik-kimdir-> 5.4.2018

<https://www.haberler.com/genc-mutesebbisler-dogalgazda-yuzde-25-tasar-ruf-10662472-haberi/> 5.4.2018

<http://www.kartepeilcesi.com/guncel/khanfar-turk-toplumu-demokrasi-savasi-ver-di-h21676.html> 10.04.2018

<http://www.memleket.com.tr/susehrinde-istisare-toplantisi-1374687h.htm> 19.04.2018

<https://www.haberler.com/sivil-toplum-kuruluslarindan-ortak-afrin-10523039-haberi/> 19.04.2018

<http://www.boluekspres.com/icerik/haber.php?i=61683> 19.04.2018

<http://www.sonhaberler.com/gundem/mtv-de-oranlar-geri-cekildi-yeni-oranlar-nasil-hesaplanacak-h459531.html> 19.04.2018

<https://www.cnnturk.com/ekonomi/turkiye/bakan-agbal-acikladi-gelir-vergisi-motorlu-tasitlar-vergisinde-artis> 20.04.2018

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tika-ozbekistanda-yuzlerce-projeyi-hayata-gecir-di/1130747> 4.5.2018

<https://www.aksam.com.tr/kultur-sanat/turk-kulturunun-tanitilmesine-turk-soy-katkisi/haber-42938607> 05.05.2018

<http://www.iha.com.tr/haber-suriyeden-kacan-bin-500-multeci-turkiyeye-gec-ti-468531/> 07.05.2018

<http://www.trthaber.com/haber/ekonomi/musiaddan-kafkasyaya-yeni-ticaret-kapi-si-362311.html> 07.05.2018

<http://turizmguzel.com/haber/mehmet-isler-yunanistan'a-15-milyon-turist-gonderdik-200-bin-turist-aldik-h34400.html> 07.05.2018

<http://www.hurriyet.com.tr/geliboludaki-rus-anitinda-anma-toreni-40827814> 07.05.2018

<https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2017/08/07/otomobil-ihracat-etmedigimiz-ulke-kalmadi> 11.5.2018

<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiye-kalkinma-yarimlarinda-dunya-siralamasinda/112143615> 05.05.2018

<https://www.aa.com.tr/tr/politika/basbakan-yarimcisi-cavusoglu-160-ulke-den-130-bin-618-ogrenci-muracaat-etmis-bulunmakta/1143310> 15.05.2018

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/afad-ve-kizilaydan-dogu-guta-ve-idliblilere-yarim-eli-/1131828> 15.05.2018

<https://www.dunya.com/gundem/turkiye039den-makedonya039ya-askeri-yarim-haberi-261285> 16.05.2018

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/mehmetci-ke-katar-gorevi-40483252> 16.05.2018

<https://www.takvim.com.tr/saklambac/2017/10/29/ozentiler> 22.05.2018

<http://www.ensonhaber.com/servis-vagonu-yandi-yolcular-goruntu-cekti.html>

24.05.2018

<https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/akkuyu-nukleer-santralinin-temeli-atildi/1107089> 17.06.2018

<https://www.bilgiustam.com/nanoteknoloji-nedir-faydalari-ve-kullanim-alanlari-nelerdir/> 17.06.2018

<http://www.depohaber.com/bu-ulkeninin-guzel-ogretmenleri-suriyeli-aileye-sahip-cikti-7225h.htm> 17.06.2018

<https://www.altindag.bel.tr/#!haberler/6-farkli-noktaya-giysi-toplama-kutusu-yerlestirildi> 17.06.2018

Görsel Kaynakça:

4. ünite bandrol görseli: <http://www.bik.gov.tr/bandrol-ucretlerine-yeni-duzenleme/28.05.2018>

5.49. Görsel: <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/acilin-melekleri-yasama-yol-acmak-icin-siren-caliyor/756381> 06.06.2018

6.7. Görsel: https://image.yenisafak.com/resim/imagecrop/2017/07/15/09/56/resize-d_4ec5a-586e168a15temmuzjpg.15temmuzjpg 4.9.2018

6.8. Görsel: <https://www.trthaber.com/resimler/770000/771864.jpg> 4.9.2018

7. ünite kapak görseli: <https://www.sabah.com.tr/yasam/2016/04/06/turk-yildizlari-23-nisanda-expo-2016da> 4.6.2018

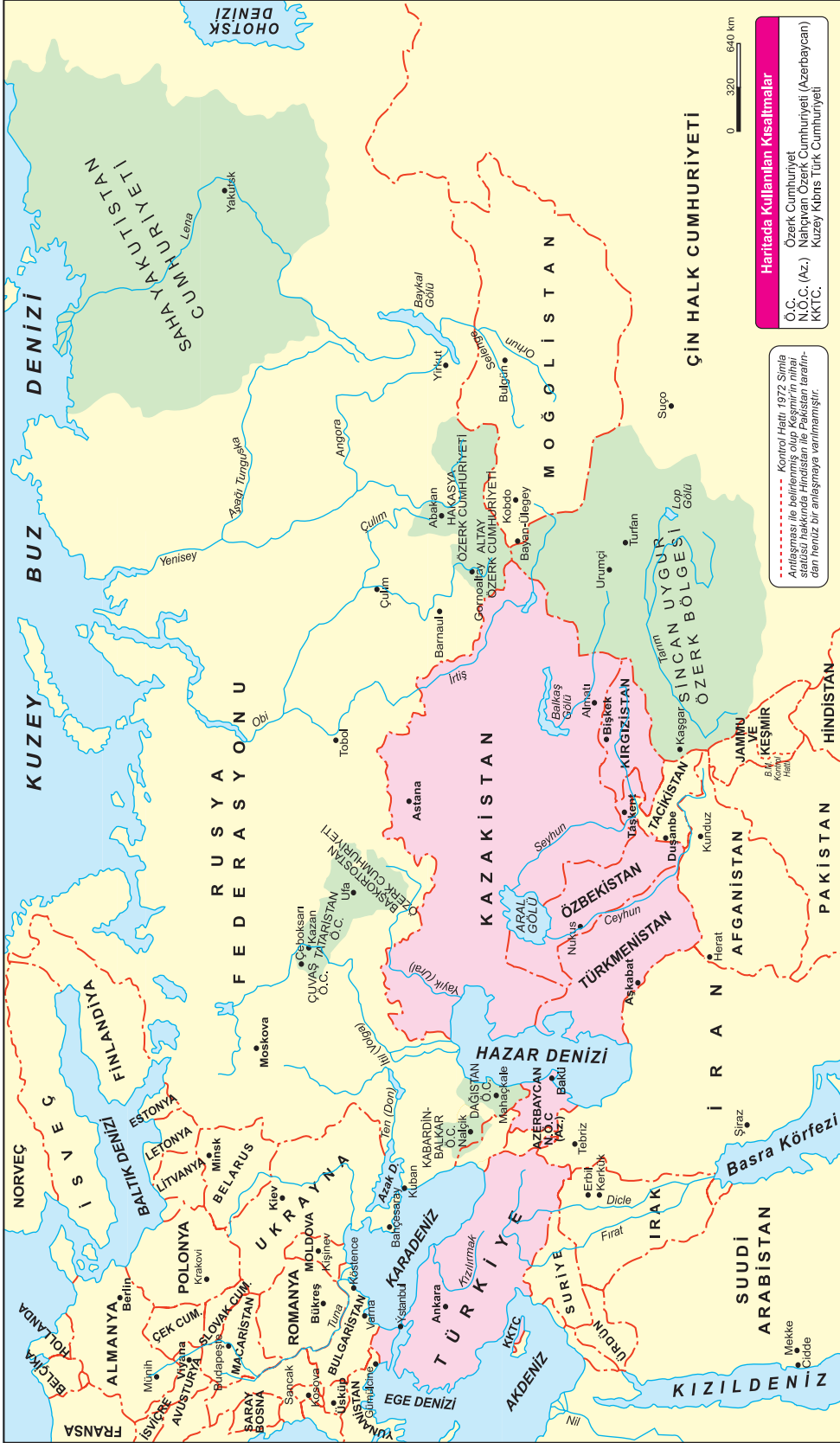
7.1. Görsel: <http://www.ayu.edu.tr/> 4.5.2018

7.2. Görsel: <http://www.tgrthaber.com.tr/egitim/turkiyeden-kirgizistana-egitim-des-tegi-206122> 4.5.2018

Kitabımızda yer alan diğer görseller Hayat Boyu Genel Müdürlüğüne temin edilen tasarımcı firma tarafından www.shutterstock.com ve <https://tr.123rf.com/> adreslerinden indirilmiştir.

[illegible]

TÜRK DÜNYASI HARİTASI



İŞARETLER

- DEVLET SINIRI
- BAĞIMSIZ TÜRK DEVLETLERİ
- ÖZERK CUMHURİYETLER

BAĞIMSIZ DEVLETLER

AZERBAYCAN	Bakü
KAZAKİSTAN	Astana
KIRGIZİSTAN	Bişkek
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ	Lefkoşa
ÖZBEKİSTAN	Taşkent
TÜRKİYE	Ankara
TÜRKMENİSTAN	Aşgabat

ÖZERK CUMHURİYETLER

ALTAY Ö.Ç.	Gornoaltay	KABARDİN - BALKAR ÖZERK CUMHURİYETİ	Nalçık
BAŞKORTOSTAN Ö.Ç.	Ufa	SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ	Urumçi
ÇUVAŞ Ö.Ç.	Çeboksarı	TATARİSTAN ÖZERK CUMHURİYETİ	Kazan
DAĞİSTAN Ö.Ç.	Mahacçale	SAHA (YAKUTİSTAN) MUHTAR C.	Yakutsk
HAKASYA Ö.Ç.	Abakan		